

ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธศาสตร์ชุมชนเพื่อการเสริมสร้างความสามัคคีของชุมชนอย่างยั่งยืน

โดย
นายศรวิชา กฤดาธิการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE PROPOSED OF COMMUNITY JUSTICE POLICY FOR SUSTAINABLE
RESTORATIVE JUSTICE**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2015

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน” เสนอโดย นายศรวิชา กฤดาธิการ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลุย วีระนาวิน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

53260803: สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงนโยบาย/ ยุทธธรรมชุมชน /สมานฉันท์

ศรวิชา กฤดาธิการ: ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ.ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, รศ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ่ณอารมย์เลิศ และ รศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา. 244 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน และ 3) เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงนโยบาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำนวน 314 คน ได้แก่ประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชน 148 คน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน 166 คน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนที่ผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศจำนวน 10 คน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 16 คน และการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย ใช้แบบประเมินข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้ทรงคุณวุฒิสามกลุ่มละ 5 คน ได้แก่ 1.กลุ่มผู้ดูแลและกำกับนโยบาย 2.กลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบาย และ 3.กลุ่มนักวิชาการรวมจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนพบว่าประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมีความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในระดับปานกลาง แต่มีความพึงพอใจการให้บริการของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในระดับมาก ส่วนผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมองว่าศูนย์ยุทธธรรมชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามบทบาทในระดับมาก 2)ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนในระดับมาก ได้แก่ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเป็นลำดับแรก ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมเป็นลำดับต่อมา และลำดับสุดท้ายคือปัจจัยด้านทรัพยากร 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่การส่งเสริมให้ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้(1) การดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ (2) การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน(3)การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน (4)การแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายให้ชุมชนทราบ (5)การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก่ไข ฟันฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดและ(6)การจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. .... 3. ....

53260803: MAJOR: DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORDS: COMMUNITY JUSTICE/PROPOSED POLICY / RESTORATIVE JUSTICE

SORAWICHA KRITTATHIKARN : THE PROPOSED OF COMMUNITY JUSTICE POLICY FOR SUSTAINABLE RESTORATIVE JUSTICE. THESIS ADVISORS: ASST. PROF. CHAIYOS PAIWITHAYASIRITHAM, Ed.D., ASSOC. PROF. THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D. AND ASSOC. PROF. NARIN SUNGRUGSA, Ed.D. 244 pp.

This research aims 1) to study operation of community justice leading for restorative justice, 2) to study factors influencing community justice leading to the implement of community restorative justice, and 3) to proposed community justice policy leading to sustainably restorative justice. The study of policy research was conducted by using the mixed method research. The quantitative research used questionnaires to survey the operating and factors influencing implementation. Population and sample of 314 were 148 client and 166 Providers. The qualitative research using focus groups discussion with 10 service providers and in depth interviews with 16 stakeholders. Developing policy recommendations by feedback from the 15 experts evaluated.

The results show 1) The operation of community justice members who received services from the Community Justice Center had satisfaction in middle range in regarded to the roles and responsibility including the involvement in carrying out the operation of the center however they are highly satisfied with the services provided by the center. From point of views of the personnel who worked in the center they viewed that the center had achieved the operation objectives in highest range. 2) The factors that have highest range in terms of having affect to the implementation of community justice policy are first of all the leadership, team work, and resources. 3) The proposed of policy that reinforce sustainable community reconciliation include promoting the center's role on (1) consulting and solving preliminary problems to ones whose rights and freedoms have been violated, (2) decreasing community disputes, (3) preventing community criminal, (4) informing news and/or wrongdoing-based activities, (5) assisting victims and/or restoring wrongdoers to live in the community, and (6) establishment and operation of Community Justice Center

---

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature .....

Academic Year 2015

Thesis Advisors' signature 1. .... 2. .... 3. ....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาและการแนะนำอย่างดียิ่งจากคณาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลุง วีระนาวิน รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณหน่วยงาน เจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา และขอขอบพระคุณกัลยาณมิตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพร ต่ายคำ ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกๆด้าน

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นกตัญญูทวาทะแก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันและผู้มีพระคุณทุกท่าน

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
	กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
	สารบัญตาราง	ญ
	สารบัญภาพ	ฎ
	บทที่	
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	คำถามในการวิจัย.....	7
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
	ขอบเขตของการวิจัย.....	8
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
	ประโยชน์ที่ได้รับ.....	10
2	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
	ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ.....	12
	ความสำคัญและความหมายของนโยบายและนโยบายสาธารณะ	12
	กระบวนการนโยบายสาธารณะ.....	14
	การก่อตัวของนโยบาย.....	16
	การนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	17
	ความสำคัญและความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	17
	ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	19
	ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ.....	29
	ปัจจัยด้านการจูงใจ.....	30
	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม.....	31
	ปัจจัยด้านการผูกพัน.....	34
	ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม.....	35
	ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	37
	การเทียบเคียงกับองค์กรที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ.....	41

บทที่	หน้า
	ข้อเสนอเชิงนโยบาย..... 43
	ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชน (community justice) 46
	ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 49
	กรอบแนวคิดการวิจัย 72
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 73
	ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์ดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำ นโยบายไปปฏิบัติ 74
	ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงาน 77
	ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย (Proposed Policy)..... 79
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 83
	ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนและปัจจัยที่ ส่งผลกระทบต่อกรนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ..... 84
	ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการ ดำเนินงาน(Best Practice)..... 107
	ตอนที่ 3 ผลการศึกษา ข้อเสนอเชิงนโยบาย 163
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 182
	สรุปผลการวิจัย 182
	การอภิปรายผล..... 184
	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย 200
	รายการอ้างอิง 203
	ภาคผนวก 213
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย
	รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก
	รายชื่อผู้ประเมินแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย..... 214
	ภาคผนวก ข แบบสอบถามผู้ให้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน
	แบบสอบถามผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน 220

	หน้า
ภาคผนวก ก แบบประเมินข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	237
ประวัติผู้วิจัย	244

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงประเภทผู้ต้องขัง	3
2	แสดงความสัมพันธ์ของตัวชี้วัดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย	39
3	แสดงกรอบวิธีการดำเนินการวิจัย	73
4	จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง	85
5	การมีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน	90
6	ความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	92
7	ความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	96
8	บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ	97
9	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	101
10	การวิเคราะห์ถอดถอดพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ	106
11	ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	169

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Walter Williams	20
2	ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Cheema and Rondinelli	21
3	ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Hambleton	22
4	ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter & Van Horn	23
5	ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Alexander	25
6	ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ G. Edwards III.....	26
7	ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Sabatier and Mazmanian	27
8	ตัวแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดของวอร์เคซ จันทรศร.....	28
9	แสดงความสัมพันธ์ของ 7s	41
10	แสดงความสัมพันธ์ของ การเปรียบเทียบ การเทียบเคียงและการปฏิบัติที่ดี.....	42
11	แสดงการเปรียบเทียบสมรรถนะ สามารถทำได้ทั้งระดับกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ และปัจจัยนำเข้ากระบวนการหรือผลลัพธ์.....	43
12	แสดงกระบวนการนโยบาย.....	44
13	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	72
14	ที่ทำการศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ	77
15	แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	82
16	แสดงการปฏิบัติงานของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่ออำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	109
17	ภาพถ่ายสมุดบันทึกการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ	118

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เรานั้นเมื่ออยู่รวมกันย่อมเกิดการกระทบกระทั่งหรือมีปัญหาพิพาทเกิดขึ้นได้ สังคมจึงต้องมีกฎเกณฑ์ในการควบคุมมนุษย์ให้สามารถอยู่รวมกันอย่างสันติสุข นานาประเทศล้วนมีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมให้สังคมเกิดความสงบสุขเพื่อให้คนในสังคมไม่ใช่กำลังตัดสินใจปัญหาตนเอง หากมีข้อพิพาทกันแล้วก็ให้ใช้สิทธิทางศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือความถูกต้องอันเป็นกติกาสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไป กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสังคมที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดความคุ้มครองในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้โดยกำหนดให้บุคคลย่อมมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติไม่ได้ (มาตรา 30) ถ้ามีข้อพิพาทกัน และหากจะต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อฟ้องร้องหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด รัฐก็ต้องจัดการดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน (มาตรา 75) อย่างไรก็ตามผู้ที่ถูกฟ้องว่ากระทำผิดกฎหมายนั้น ก็ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่ายังไม่ใช่ผู้กระทำความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ (มาตรา 33) แม้เจตนารมณ์กฎหมายจะมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ดังกรณีผู้ที่ต้องหาว่ากระทำผิดไม่ว่าในชั้นสอบสวนของพนักงานตำรวจ หรือชั้นพิจารณาคดีในศาลก็จะสามารถขอประกันตัวชั่วคราวในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดีก็ตาม (มาตรา 239) แต่ในทางปฏิบัติพบว่ามีปัญหาหลายประการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังกรณีที่เป็นปัญหาถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีนั้นไม่มีทรัพย์สินหรือหลักทรัพย์ที่เพียงพอที่จะขอประกันตัวให้ปล่อยตัวชั่วคราวก่อนคดีจะยุติ และจากการศึกษากระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับการได้รับการปฏิบัติจากรัฐในแต่ละขั้นตอน โดยอภิชาติ โพธิ์พร้อม (2550) พบว่า มีหลายขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมที่ยังมีการเลือกปฏิบัติซึ่งส่งผลให้ประชาชนบางส่วนได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติและต้องการให้ระบบกระบวนการยุติธรรมสามารถอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และจากการศึกษาของนพพร โพธิ์รังสิยากร (2550) พบว่าความเป็นธรรมจากระบบกฎหมายในสังคมนั้น ไม่อาจคาดหวังว่าจะได้รับความเป็นธรรมอย่างเต็มที่ ระบบการค้นหาความจริงจากระบบกฎหมายไม่ว่าจะเป็นของสหรัฐอเมริกา หรือของไทยก็ตามเราจะได้รับความเป็นธรรมจากระบบที่ผู้พิพากษาหรือศาลตัดสินจากกฎหมายที่มีอยู่เพียงแคร์้อยละหกเท่านั้น และจากการศึกษาของจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ (2549) พบว่าการมุ่งเน้นไปที่ระบบความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยหลงลืมรากเหง้าหรือต้นตอแห่งความเป็นธรรมในสังคม ไปว่าความเป็นธรรมทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันปัญหากระบวนการยุติธรรมที่ขาดการหยั่งลึกถึงรากฐานชุมชนจะทำให้การควบคุมอาชญากรรมทุกรูปแบบกระทำได้อย่างยาก การที่ระบบยุติธรรมไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน หรือชุมชนเข้าถึงระบบยุติธรรมได้ยากนั้น เนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่แยกกระบวนการยุติธรรมออกจากประชาสังคม โดยประชาสังคมมีหน้าที่สนองรับสิ่งที่กระบวนการยุติธรรมให้มาเท่านั้น ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมน้อยลงหรือไม่มีเลย จึงผลกระทบในการรักษาความสงบและปลอดภัยไปให้เจ้าหน้าที่คดีความบางประเภทเป็นเรื่องที่สามารถไต่ถามสืบประณอมข้อพิพาทได้ในชุมชน กลับไม่มีใครจัดการเพราะไม่ได้รับมอบหมาย และเข้าใจว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ผลกระทบไปให้กระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการชี้ขาด เสียเงินทอง เสียเวลาทั้งของรัฐและประชาชนเป็นจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือเจ้าหน้าที่ต้องรับภาระหนัก ทั้งๆ ที่จำนวนและความสามารถจำกัด การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมิได้ผลสมความต้องการทั้งของประชาชน และของเจ้าหน้าที่เอง

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้มีการพัฒนาปรับปรุงเนื้อหาสาระกฎหมายทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติเพื่อกำหนดแนวทางวิธีการปฏิบัติและดำเนินคดีทั้งในชั้นจับกุม สอบสวน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมและบัญญัติกฎหมายออกบังคับใช้อย่างต่อเนื่องแต่ก็มิได้ทำให้ผู้ต้องขังในเรือนจำลดลงแต่อย่างใดอีกทั้งปริมาณคดีก็มีปริมาณมากขึ้นทำให้ปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำมีปริมาณมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นนักโทษที่ต้องคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด หรือผู้ต้องขังในชั้นสอบสวน ชั้นไต่สวนพิจารณาคดี ชั้นอุทธรณ์ฎีกา หรือผู้ต้องขังประเภทฝากขัง กักกัน หรือกักขัง ทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนาและฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับไปเป็นพลเมืองดีในสังคมในชุมชนต่อไปเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น (กรมราชทัณฑ์, 2555) และข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 1 เมษายน 2555 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประเภทผู้ต้องขัง

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
1. นักโทษเด็ดขาด	146,351	25,391	171,742	73.185
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	51,772	9,229	61,001	25.99
2.1 อุทธรณ์ – ฎีกา	27,385	4,345	31,730	13.52
2.2 ใต้สวน – พิจารณา	9,233	1,802	11,035	4.70
2.3 สอบสวน	15,154	3,082	18,236	7.77
3. เยาวชนที่ฝากขัง	433	3	436	0.19
4. ผู้ถูกกักกัน	14	0	14	0.01
5. ผู้ต้องกักขัง	1,314	171	1,485	0.63
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	199,884	34,794	234,678	100

ที่มา: กระทรวงยุติธรรม, กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เข้าถึงเมื่อ 1 เมษายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.correct.go.th/newcorrectweb/index.php/home?lang=th>

จากข้อมูลดังปรากฏในตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ณ วันที่ 1 เมษายน 2555 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังจากระบบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจำนวน 234,678 คน เป็นนักโทษที่ศาลพิพากษาคดีเสร็จสิ้นคดีแล้วจำนวน 171,742 คน แต่ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่ายังมีผู้ต้องขังในขณะที่ยังไม่เสร็จสิ้นอีกจำนวน 61,001 คน ซึ่งผู้ต้องขังดังกล่าวเป็นผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนซึ่งยังไม่ถูกฟ้องเป็นจำเลยในศาลถึงจำนวน 18,236 คน และยังมีผู้ต้องขังในราชทัณฑ์ในระหว่างที่ยังไม่เสร็จสิ้นอีกจำนวน 42,765 คน จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีผู้ต้องขังในราชทัณฑ์จากระบบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในขณะที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาพิพากษาจนถึงที่สุดอยู่จำนวนมากเกือบถึงร้อยละ 26 แสดงให้เห็นถึงการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพจากขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดยังไม่ใช่ผู้กระทำความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ อีกทั้งในกรณีที่คดีความได้พิจารณาพิพากษาถึงที่สุดแล้วและเป็นการกระทำความผิดเล็กน้อยเช่นศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับ แต่ถ้าผู้นั้นไม่มีเงินชำระค่าปรับก็ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งจากข้อมูลจะเห็นได้ว่ามีผู้ต้องขังถูกกักขังแทนค่าปรับถึงจำนวน 1,485 คน

การลงโทษผู้กระทำผิดโดยการให้ต้องโทษจำคุกเพื่อหวังให้ปัญหาในสังคมลดลงแต่กลับส่งผลให้เกิดปัญหาในระยะยาวมากกว่า การลงโทษผู้กระทำผิดในเรือนจำไม่ใช่วิธีการที่ทำให้ปัญหาในสังคมลดลงแต่กลับสร้างปัญหาเพิ่มและไม่ใช่วิธีการที่ดีที่จะช่วยบำบัดให้บุคคลเหล่านั้นกลับคืนเป็นพลเมืองที่ดีคืนสู่สังคมจากการศึกษาของ Berry (2007) เกี่ยวกับโครงการยุติธรรมในชุมชนทำให้ได้เรียนรู้ว่า ควรเรียนรู้ถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดและชุมชนร่วมกัน เพื่อช่วยกันบำบัด ซึ่งแนะแนวทางด้วยกระบวนการสมานฉันท์ให้โอกาสผู้กระทำผิดได้มีส่วนเยียวยาผู้เสียหายและให้โอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดีโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เปรียบเสมือนเป็นหุ้นส่วนซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ในการกำหนดกฎเกณฑ์และรูปแบบที่ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อบรรเทาและเยียวยาความเสียหายนั้น ซึ่งปรากฏผลว่าให้ผลดีกว่าการต้องให้ผู้กระทำผิดต้องเข้าไปรับโทษในเรือนจำและถือว่าการให้โอกาสได้คืนคืนสู่ชุมชน

Braithwaite (1998) ได้กล่าวว่าปัญหากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเพื่อคืนคนดีกลับสู่สังคมได้ ทำให้เกิดการทบทวนการบังคับใช้กฎหมายตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเพื่อหากระบวนการยุติธรรมทางเลือกอื่นได้แก่ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมที่อำนวยความสะดวกเชิงสมานฉันท์เพื่อบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมให้ฟื้นฟูกลับสู่สภาพเดิมหรือการทำให้สภาพปัญหาที่ดำรงอยู่นั้นได้รับการฟื้นฟูโดยเน้นฟื้นฟูด้านจิตใจของเหยื่อให้รู้สึกมั่นคงปลอดภัยเป็นสำคัญ และให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้ทดแทนมูลค่าหรือทรัพย์สินที่ตนได้ล่วงละเมิดกระทำแก่เหยื่อ อันเป็นการเยียวยาสมานฉันท์ทั้งเหยื่อผู้กระทำผิดและสังคมหรือชุมชนซึ่งภาครัฐได้มีนโยบายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนทุกภาคส่วนเป็นองค์กรร่วมไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน จากการศึกษาของบุญยกาญจน์ อินทรบุตร (2550) เนื่องจากการระงับข้อพิพาททางอาญาในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ แม้จะได้มีการแสวงหาทางเลือกอื่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่แต่ปริมาณคดีก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น มิได้ลดลงแต่อย่างใด จึงได้มีการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนมาช่วยเป็นกลยุทธ์ในการช่วยแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้น โดยเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนว่ามีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆในชุมชนได้ เป็นการสร้างความมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อชุมชนให้การยอมรับในกระบวนการยุติธรรมชุมชนแล้วจึงพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้ชุมชนเข้มแข็ง คิดเป็นทำเป็นและมีความเป็นอยู่ที่ดี เมื่อชุมชนมีความพร้อมแล้วจึงร่วมกันจัดทำแผนชุมชนโดยร่วมกันแสดงความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความสงบความสุขและความปลอดภัยจากอาชญากรรมและร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องยั่งยืนตลอดไป (กลุ่มพัฒนา

งานคุมประพฤติ, กรมคุมประพฤติ, 2551) จากการศึกษาการระงับข้อพิพาทของชุมชนโดยอภินันท์ สุวัฒน์ประ (2551) พบว่าผลที่ได้ทำให้ผู้กระทำผิด ผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งคนชุมชน มีความพึงพอใจ และเห็นว่ากระบวนการจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมมีความเป็นธรรม เข้าถึงง่าย ไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่าย รวมทั้งรู้สึกสบายใจ และรู้สึกว่ามีคนคอยปกป้อง อีกทั้งเห็นว่ากระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชน เป็นการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการความยุติธรรม

การนำข้อพิพาทเข้าสู่การไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนนั้น ยังไม่มีกฎหมายใดๆ ที่รองรับเป็นการเฉพาะสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ (ยศวินต์ บริบูรณ์ธนา และคณะ, 2553: 16) หากแต่อาศัยกฎหมายใกล้เคียง เช่นคดีอาญาที่เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ในกรณีที่เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้องหรือยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย(ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39(2)) ส่วนคดีอาญาที่ยอมความกันไม่ได้ นั้นไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดให้อำนาจในการยอมความไว้ดังนั้นหากมีการยอมความกัน ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการก็ยังสามารถฟ้องผู้กระทำความผิดได้อีก และในกรณีดังกล่าวถ้าเป็นคดีความผิดที่ยอมความกันได้ก็จะสามารถนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่การไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชนได้ แต่ถ้าหากเป็นความผิดที่ยอมความกันไม่ได้และได้มีการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อทำการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและหากตกลงกันได้และมีการบรรเทาเยียวยาฟื้นฟูความเสียหายกันแล้ว ผู้เสียหายก็ยังสามารถนำข้อพิพาทนั้นไปฟ้องยังศาลตามกระบวนการยุติธรรมหลักได้อีก เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้ยอมความกันได้ ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนี้แล้วก็จะมีความกระทบต่อความน่าเชื่อถือของยุติธรรมชุมชน และมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของยุติธรรมชุมชน และจะทำให้ข้อพิพาทหรือปริมาณของคดีความกลับเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมหลักอีกซึ่งก็จะส่งผลทำให้ปริมาณคดีชั้นศาลและนักโทษชั้นคุกดั้งเดิม ซึ่งถือเป็นความผิดพลาดทางนโยบายเป็นอย่างยิ่ง

การที่จะใช้บริการยุติธรรมชุมชนจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นต้องเกิดจากความสมัครใจของกลุ่มเป็นสำคัญ หากกลุ่มใดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมใช้บริการจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนแล้วปัญหาที่พิพาทนั้นก็ไมอาจได้รับการบำบัดหรือฟื้นฟูจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้จึงต้องนำคดีนั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักทำให้ปัญหาวนเวียนกลับมาเป็นเช่นเดิม ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะมีกฎหมายรองรับและบังคับใช้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่นการนำคดีเข้าสู่ศาลยุติธรรมว่าจะต้องฟ้องที่ศาลใดต้องเป็นไปตามลำดับ เช่น ในคดีแพ่งหากเป็นคดีเล็กน้อยหรือที่เรียกว่าคดีโมเสเรก็จะฟ้องที่ศาลแขวง ไม่สามารถนำมาฟ้องที่ศาลจังหวัดได้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความเป็นการกลั่นกรองคดีที่ไม่ยุ่งยากไม่ทำให้ไหลไปสู่ศาลจังหวัดที่มีภาระการอำนวยความเป็นธรรมอยู่มาก หรือในกรณีคดีอาญา

คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับไม่ว่าจะเป็นคดีความที่ขอมความกันได้หรือไม่ก็ตามก็ต้องฟ้องที่ศาลแขวง (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25) จะนำคดีไปฟ้องยังศาลจังหวัดไม่ได้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมหลักได้มีกฎหมายที่กำหนดขอบเขตอำนาจและวิธีการอย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากยุติธรรมชุมชนที่ยังไม่มีความชัดเจนในการปฏิบัติทั้งปัญหาทางกฎหมายที่ไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจตามกฎหมายของยุติธรรมชุมชนและวิธีการปฏิบัติ เสมือนหนึ่งว่ายุติธรรมชุมชนเป็นสิ่งแปลกปลอมและเป็นส่วนเกินของกระบวนการยุติธรรม

ความสำคัญของปัญหากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ไม่สามารถตอบสนองความยุติธรรมของสังคมและปัญหาการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติดังที่ปรากฏจากงานวิจัยของ อภิศรี โพธิ์พร้อม (2550) ที่ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง “ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ” โดยกำหนดประเด็นต่างๆไว้ว่า 1) แม้กฎหมายจะได้กำหนดให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย โดยให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายจัดให้มีทนายความขอแรงก็ตาม แต่ยังคงพบว่าการจัดหาทนายขอแรงยังส่งผลทำให้บุคคลได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค เพราะไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของทนายความขอแรงระบบการคัดเลือกและประสิทธิภาพของทนายความ รวมไปถึงค่าตอบแทนที่กำหนดให้แก่ทนายขอแรง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน 2) การปล่อยตัวชั่วคราวเน้นเรียกหลักประกันที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสำหรับรับรองหรือประกันการปรากฏตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่คำนึงถึงหลักกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมตัวบุคคลได้เฉพาะกรณีเหตุจำเป็นเท่านั้น จากปัญหาดังกล่าวทำให้คนยากจนส่วนใหญ่ต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดี เช่นนี้ถือได้ว่าเกิดความไม่เสมอภาคสำหรับบุคคลที่กระทำความผิดลักษณะเดียวกัน แต่แตกต่างกันฐานะทางเศรษฐกิจจึงส่งผลให้คนที่มิฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถยื่นขอปล่อยชั่วคราวได้ 3) การพิจารณาคดีของศาล ในกรณีที่คู่ความมิฐานะยากจนไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินคดีหรือต่อสู้คดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลนั้นต้องตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา หากการพิจารณาคดีของศาลไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะคุ้มครองบุคคลที่ไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญาให้หลุดพ้นจากการตกอยู่ในฐานะ “จำเลย” หรือกระบวนการพิจารณาคดีในศาลใช้ระยะเวลายาวนาน อาจทำให้จำเลยและครอบครัวของจำเลยต้องประสบปัญหาในการดำรงชีพ เนื่องจากจำเลยไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติและ 4) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ เมื่อศาลเสร็จสิ้นการพิจารณาก็จะทำคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลพิพากษาจำคุกจำเลย จำเลยต้องถูกบังคับโทษ โดยต้องขังอยู่ในเรือนจำ ในทางปฏิบัติยังคงพบปัญหาการปฏิบัติต่อนักโทษที่ไม่เท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค เช่นการได้รับอภิสิทธิ์ในเรื่องอาหาร เครื่องหลับนอน เครื่องนุ่งห่ม หรือการได้รับการเยี่ยมเยียนจากญาติ ซึ่งสอดคล้องกับบุญญาภรณ์

อินทรมุตร (2550) ที่ได้สรุปผลการวิจัยถึงปัญหาดังกล่าวจากการศึกษาพบว่าการระงับข้อพิพาททางอาญาในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ แม้จะได้มีการแสวงหาทางเลือกอื่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ แต่ปริมาณคดีก็ยังคงเพิ่มมากขึ้น มิได้ลดลง แต่อย่างใด แม้หลายหน่วยงานจะได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาเฉพาะแต่ในขั้นตอนของหน่วยงานนั้นๆ มิใช่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงได้มีการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนมาช่วยเป็นกลยุทธ์ในการช่วยแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นและยศวินต์ บริบูรณ์ธนาและคณะ (2553: 16) ซึ่งวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ได้มีข้อเสนอว่าควรมีการศึกษาถึงความจำเป็นในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นที่ยอมรับของศาลและข้อตกลงที่จัดทำขึ้นนั้นมีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากขึ้นและผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้รับประโยชน์จากความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างแท้จริง

ดังนั้นแนวทางในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัตินั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงเห็นปัญหาการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติซึ่งถือเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงความเป็นธรรมตามนโยบายของรัฐที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ตลอดจนสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิดและร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือความขัดแย้งในชุมชนอย่างสันติวิธีและเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำถามในการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน
3. นโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์ธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายศูนย์ธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชน
3. เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายศูนย์ธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ศูนย์ธรรมชุมชนในภาคตะวันตก จำนวน 34 ศูนย์กระจายอยู่ใน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ธรรมชุมชนและผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชน ในภาคตะวันตก

ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศูนย์ธรรมชุมชนในภาคตะวันตก จำนวน 34 ศูนย์ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ธรรมชุมชนในภาคตะวันตก จากศูนย์ธรรมชุมชนจำนวน 34 ศูนย์ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายศูนย์ธรรมชุมชนไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชน ใช้วิธีการสุ่มไม่น้อยกว่าศูนย์ละ 3 คน จาก 34 ศูนย์ ได้จำนวนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชนที่ให้ข้อมูลจำนวน 148 คน

2. ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนหรือคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่น้อยกว่าศูนย์ละ 3 คน ใช้วิธีเลือกเฉพาะเจาะจงจากประธานศูนย์จำนวนศูนย์ละ 1 คน และวิธีการสุ่มจากกรรมการอีกไม่น้อยกว่าศูนย์ละ 2 คน จากจำนวน 34 ศูนย์ ได้จำนวนผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน 166 คนรวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้ใช้บริการและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 314 คน

2. การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาถึงแนวความคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่

1. ศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือ ตำบลโพรงมะเตือ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการดำเนินงานในระดับความเข้มแข็งที่ดีเยี่ยมเพียงศูนย์เดียวในภาคตะวันตก โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อดำเนินการสนทนากลุ่มซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) คือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนยกเว้นประธานศูนย์ จำนวน 10 คน

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือ นักวิชาการและหัวหน้าส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการในแต่ละจังหวัด ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสถานีพิณิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด และผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดและเจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆอีก รวมจำนวน 16 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ยุติธรรมชุมชน หมายถึง องค์กรภาคประชาชนในชุมชนที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการ เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพิพาทหรือขัดแย้งในชุมชนให้ฟื้นกลับคืนสู่สภาพดีและสร้างความพึงพอใจให้กับทุกภาคส่วนในชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอนและได้จัดตั้งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยได้รับอนุญาตจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดแล้ว

ข้อเสนอเชิงนโยบาย หมายถึง การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อหาแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติงานเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนอย่างสันติวิธีโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามแนวทางของกระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

สภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในบทบาทด้านต่างๆของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนในชุมชน และบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนและให้บริการด้านต่างๆแก่ประชาชนในชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติ หมายถึงองค์ประกอบต่างๆที่มีอิทธิพลต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินการตามนโยบายยุติธรรมชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ หมายถึงแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีผลการดำเนินงานระดับความเข้มแข็งที่ดีเยี่ยม โดยการประเมินจากกระทรวงยุติธรรม

ความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน หมายถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพิพาทหรือขัดแย้งในชุมชนให้ฟื้นกลับคืนสู่สภาพดีและสร้างความพึงพอใจให้กับทุกภาคส่วนในชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน

คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนหมายถึงบุคคลในชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ทำหน้าที่พิจารณา วินิจฉัยแก้ไขปัญหาหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนหมายถึง สถานที่ที่อยู่ในชุมชนเพื่อใช้เป็นสถานที่ดำเนินงานของคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท หรือดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติของกระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงรูปแบบยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2. ได้รับความรู้ในด้านการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติเพื่อเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศชาติและเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและบทบาทของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมและการลดความขัดแย้ง การฟื้นฟูและช่วยเหลือผู้กระทำผิดและเหยื่อที่ถูกกระทำในชุมชน

3. สามารถนำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นผลการวิจัยที่ได้รับไปปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนานโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ ได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางและสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีส่วนต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ
2. แนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

การบริหารกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นกระบวนการยุติธรรมหลักหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ล้วนต้องมีรูปแบบหรือแนวทางที่เป็นนโยบายในการทำงาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนทำงานไปในทิศทางเดียวกันซึ่งหวังผลปลายทางคือประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการอำนวยความสะดวกให้กับสังคม นโยบายยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกก็เช่นกันเป็นนโยบายที่กระทรวงยุติธรรมได้กำหนดไว้ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมหลัก ซึ่งมีลักษณะสำคัญที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

ความสำคัญและความหมายของนโยบายและนโยบายสาธารณะ

มีผู้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของนโยบาย (Policy) ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้ นโยบายหมายความว่า เป็นแผนงานที่สมาชิกในองค์กรหรือผู้บริหารได้คิดล่วงหน้าไว้เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติต่อไปโดยมุ่งเน้นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน (Jacop, 1966: 3; Kast and Rosenzweig, 1985: 499; ประวิทย์ เลขะวณิช, 2534: 33)

นโยบายหมายถึงกรอบหรือขอบเขตของอำนาจหน้าที่ที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการตัดสินใจในภาพกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการทำงานในขั้นสุดท้ายว่าจะดำเนินการในเรื่องใดต่อไปเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานหรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกรอบหรือขอบเขตเพื่อการตัดสินใจในการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Haimann and Scott, 1974: 65; Greenwood, 1965: 222; ประชุม รอดประเสริฐ, 2547: 14)

นโยบาย หมายถึงข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะ เพื่อให้บุคคลอื่นได้นำแนวทางที่เสนอแนะ หรือข้อเสนอแนะดังกล่าวไปปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลดีและดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน หรือ บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Friedrich, 1963: 79; สมพร เฟื่องจันทร์, 2539: 6; ศุภชัย ยาวะประภาส, 2533: 1)

นโยบายสาธารณะ (Public Policy) มีผู้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของนโยบาย สาธารณะ (Public Policy) ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

นโยบายสาธารณะ (Public Policy) หมายถึงชุดของความสัมพันธ์ระหว่างองค์การของ รัฐบาลกับสิ่งที่แวดล้อมองค์การของรัฐบาลนั้น ซึ่งรัฐบาลจะต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่อาจคาดหมายได้ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง (Eyestone, 1971: 18; Friedrich, 1963: 70)

นโยบายสาธารณะ หมายถึงกิจกรรมที่รัฐบาลได้ลงมือกระทำไว้ หรือได้คิดไตร่ตรอง แล้วเห็นว่าไม่ควรกระทำต่อไป Dye (1984: 1-3) ซึ่งสอดคล้องกับ กวี รัชชชาน (2541: 3) ที่มองว่า เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลต้องตัดสินใจว่าจะต้องตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งการ ตัดสินใจดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักวิชาการ ที่ได้เรียนรู้และสะสมองค์ความรู้เหล่านั้นไว้ สอดคล้องกับ สร้อยตระกูล (ตวยานนท์) อรรถมานะ(2543: 144) ที่ให้ความหมายนโยบาย สาธารณะว่าเป็นแนวทางในการทำงานของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรือที่อาจเกิดขึ้นได้ ในอนาคต ซึ่งแนวคิดดังกล่าวก็สอดคล้องกับ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2550: 21-22)ที่ได้ให้ความหมาย ของนโยบายสาธารณะไว้ว่านโยบายสาธารณะหมายถึง กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะทำหรือไม่ทำซึ่ง เป็นการเลือกเพื่อใช้อำนาจของรัฐในฐานะผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้ใช้อำนาจในการ ตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมอย่างมีระบบและระเบียบแบบแผนตามกรอบของกฎหมายอย่างชัดเจน เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม และ ต้องได้ผลลัพธ์ที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

นโยบายสาธารณะ หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย ค่านิยมของการทำงาน และวิธีการ ปฏิบัติงาน ของรัฐบาลซึ่งจะถูกกำหนดออกมาเป็นแผนงานให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม Lasswell and Kaplan (1970: 71) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Dye (1984: 1-3) ที่กล่าวถึง นโยบายสาธารณะเพิ่มเติมว่าต้องมีการประเมินผลกระทบจากนโยบาย ไม่ว่าจะจาก สิ่งแวดล้อม ปราบปรามการณ์ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ปิยะพงษ์ บุษบงก์ (2552: 84-88) ได้แสดง ความคิดเห็นว่านโยบายสาธารณะนั้นไม่ควรมาจากความคิดของรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว ภาคเอกชนหรือประชาชนควรมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะด้วย (Bottom Up) เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงแก่ส่วนรวมโดยไม่ละเลยบริบทของสังคมและทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยให้ภาคเอกชน หรือประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายเหล่านั้นด้วย

จากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยพอจะสรุปความหมายของนโยบายได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) นโยบายที่หมายถึงแผนงานในการดำเนินงาน 2) นโยบายที่หมายถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงาน และ 3) นโยบายที่หมายถึงข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอแนะให้สมาชิกหรือบุคลากรได้ทำตามข้อเสนอแนะเพื่อให้ทุกคนได้ลงมือปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนนโยบายสาธารณะผู้วิจัยพอจะสรุปสาระสำคัญในความหมายของนโยบายสาธารณะได้เป็น 3 ลักษณะเช่นกัน ได้แก่ 1) นโยบายสาธารณะที่เป็นชุดของความสัมพันธ์ของรัฐบาลกับสิ่งแวดล้อม 2) นโยบายสาธารณะที่เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลได้ลงมือทำไว้ และ 3) นโยบายสาธารณะที่เป็นการกำหนดเป้าหมาย ค่านิยมของการทำงานและวิธีการปฏิบัติงานของรัฐบาล

ความหมายของนโยบายดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า นโยบาย หมายถึงกรอบแนวคิดหรือแผนงานที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะดำเนินการตามแผนงานตามภารกิจของขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนนโยบายสาธารณะหมายถึงกรอบแนวคิดของภาครัฐหรือรัฐบาลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกภาคส่วนในสังคมหรือชุมชน อันเป็นประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้มุมมองทางด้านนโยบายหรือที่เรียกว่า กระบวนทัศน์ทางนโยบายแต่เดิมนั้น มักจะเป็นมุมมองที่ว่ารัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย ส่วนประชาชนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งกระบวนทัศน์เช่นนี้ มีลักษณะสำคัญคือเป็นกระบวนทัศน์จากบนลงล่าง (Top down Approach) ส่วนกระบวนทัศน์ทางนโยบายในยุคสมัยใหม่มองว่ากระบวนทัศน์นโยบายแบบใหม่ต้องเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายขั้นตอนโดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบเอง (Active Participation) และได้อยู่ในกระบวนการปรึกษาหารือ (Deliberation) ซึ่งนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายแบบล่างขึ้นบน (Bottom Up Policy) ที่ใส่ใจและสอดคล้องกับค่านิยมแบบประชาธิปไตยจึงจะเป็นนโยบายที่ดีตามกระบวนทัศน์ในยุคสมัยใหม่

กระบวนกรณนโยบายสาธารณะ

กระบวนกรณนโยบาย (Policy Process) เป็นการแสดงขั้นตอนของนโยบายซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้อธิบายถึงความหมายและขั้นตอนที่หลากหลายแต่ก็มีประเด็นหรือเนื้อหาสาระที่ใกล้เคียงกันซึ่งขอนำเสนอแนวคิดในเรื่องนี้เพียงบางท่านดังต่อไปนี้

กระบวนกรณนโยบาย (Policy Process) เป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการทางนโยบาย (Anderson, 1975: 26-27) ซึ่งมีกรอบแนวคิดในกระบวนกรณนโยบายสาธารณะอย่างเป็นลำดับขั้นตอนไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การก่อตัวของปัญหา นโยบาย (Policy

Problem) เพื่อพิจารณาว่าอะไรคือปัญหา และปัญหานั้นเป็นปัญหาที่แท้จริงหรือไม่ 2) การกำหนดทางเลือกของนโยบาย (Policy Alternatives) เพื่อพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม 3) การตัดสินใจนโยบาย (Adoption) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจในทางเลือกที่เหมาะสม 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ลงมือปฏิบัติตามนโยบายที่ได้เลือกไว้ และ 5) การประเมินผลนโยบาย (Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของนโยบายคือการประเมินผลที่ตามมาจากการที่ได้นำนโยบายไปปฏิบัติ Dunn (1994: 15-16) ก็มีแนวคิดในเรื่องของกระบวนการนโยบายสอดคล้องกับแนวคิดของ Anderson โดยมองว่ากระบวนการนโยบาย เริ่มจาก 1) การกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้นว่าคืออะไร มีความสำคัญจำเป็นหรือไม่อย่างไรที่รัฐบาลจะต้องแก้ไข 2) การก่อรูปของนโยบาย เป็นการวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในการเลือกว่าจะทำอย่างไร มีข้อดีข้อเสียหรือไม่ ใครเป็นผู้รับผิดชอบ 3) การตัดสินใจว่าจะเลือกแนวทางใดที่ได้วิเคราะห์ไว้เพื่อให้เกิดผลดีที่สุดของการตัดสินใจ 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการเลือกสรรจัดสรรทรัพยากรเพื่อลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่เลือกไว้ ซึ่งในการปฏิบัติหรือดำเนินงานนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมหรือสังคมได้ 5) การประเมินผลนโยบายที่ได้ปฏิบัติว่ามีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลหรือไม่ ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาหรือไม่

Dye (1998: 317-318, 330-332) มองกระบวนการนโยบายคล้ายๆกับ Anderson และ Dunn แต่ Dye มองว่ากระบวนการนโยบายควรมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุปัญหา นโยบาย (Identification) 2) การกำหนดวาระ (Agenda setting) เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสื่อสารให้คนได้รับทราบข้อมูล 3) การก่อรูปนโยบาย (Formulation) เป็นการกำหนดวาระที่ได้ตัดสินใจเลือกไว้แล้วไปพัฒนาขึ้นเป็นนโยบายของรัฐบาล 4) การสร้างความชอบธรรม (Legitimizing) กับนโยบายที่ได้ประกาศใช้ให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย 5) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) เป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้เลือกไว้ และ 6) การประเมินผลนโยบาย (Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์หรือผลสำเร็จของงาน

อุทัย เลาหวิเชียร (2544: 292-301) ได้แบ่งกระบวนการนโยบายสาธารณะออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนแรกการกำหนดปัญหา 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์หาทางเลือก 3) ขั้นตอนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และ 4) ขั้นตอนการประเมินผลนโยบาย นอกจากนี้ อุทัย ยังได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวอีกว่า การวิเคราะห์และตัดสินใจเป็นเรื่องที่ยากและมีข้อจำกัดอยู่มาก อาทิ ข้อมูลที่เป็นสถิติของอดีตที่ผ่านมายังขาดความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่นๆที่ทำให้ตัดสินใจได้ยากเช่น ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านการเมืองที่ต้องตอบสนองต่อพรรคการเมืองและฐานเสียงคะแนนของพรรคการเมือง เป็นต้น ส่วน Nakamura and Smallwood (1980: 22-23) มองว่า กระบวนการนโยบาย (Policy Process) มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใน 3 ประการ

ของสภาพแวดล้อมนโยบาย ได้แก่ การก่อตัวของนโยบาย (Policy Formation) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation)

จากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการนโยบายเป็นขั้นตอนหนึ่งของนโยบาย มีขั้นตอนใหญ่ ๆ 3 ขั้นตอนซึ่งตรงกับแนวคิดของ Nakamura and Smallwood (1980: 22-23) ได้แก่

ขั้นแรก เป็นการกำหนดนโยบายหรือการก่อตัวของนโยบาย เพื่อไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจแล้วกำหนดเป็นนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการหรือปฏิบัติ

ขั้นที่สอง เป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนของการนำนโยบายที่เลือกแล้วไปปฏิบัติให้บรรลุผล โดยมีหน่วยงานในการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ซึ่งจะต้องระดมทรัพยากรมนุษย์และเงินทุนเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติตามนโยบาย

ขั้นที่สาม การประเมินผลนโยบาย เป็นการตรวจสอบว่านโยบายที่นำไปปฏิบัตินั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายแค่ไหนและเพียงใด ต้นทุนที่ใช้และผลที่ได้รับเป็นอย่างไร โดยอาศัยการวิจัยอย่างเป็นระบบซึ่งจะทำให้ทราบผลดีกว่าการคาดคะเนที่ปราศจากหลักการ

การก่อตัวของนโยบาย

เนื่องจากกระทรวงยุติธรรมมีคำขวัญที่ว่า “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” จากคำขวัญดังกล่าวได้สะท้อนถึงกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่เป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมโดยประชาชนขาดการมีส่วนร่วมจึงได้มีแนวคิดที่จะมีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งแนวคิดดังกล่าว สืบเนื่องมาจากประชาชนในท้องถิ่นต่างๆที่มีความยากจนและขาดความรู้ความเข้าใจในระบบกฎหมาย จึงทำให้เข้าถึงความยุติธรรมได้ยาก กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมในชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้นและเข้าถึงกลุ่มคนระดับล่างให้ได้มากที่สุด

ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย ที่อยู่ในขั้นของการก่อตัวของนโยบาย (Policy Formation) เพื่อการกำหนดนโยบายยุติธรรมชุมชนหรือการก่อตัวของนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ได้เข้าถึงความเป็นธรรม โดยผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจแล้วกำหนดเป็นนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการหรือการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติต่อไป

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปปฏิบัตินั้นผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่สำคัญไว้ 4 ประการ ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. ตัวแบบของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
3. ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ
4. การเทียบเคียงกับองค์กรที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ความสำคัญและความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) เมื่อพิจารณาถึงนิยามหรือความหมายของคำว่า “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” แล้ว จะพบว่ามีการให้นิยามไว้อย่างหลากหลายดังนี้

Pressman and Wildavsky (1973: 3) ให้นิยามการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าหมายถึง การดำเนินงานของรัฐบาลโดยองค์การทางราชการที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลเพื่อให้ประสบความสำเร็จครบถ้วนและเกิดผลผลิตที่สมบูรณ์ และรัฐบาลหรือตัวแทนนั้นจะต้องรับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้วยความเรียบร้อยและครบถ้วน

Mazmanian and Sabatier (1989: 20-21) เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึง การตัดสินใจในนโยบายที่ได้จัดทำไว้ไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) การพิจารณาผลลัพธ์ของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 2) การปฏิบัติตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อลดการก่อให้เกิดอุปสรรคสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ 3) การพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจว่าเป็นผลกระทบในทางบวกหรือทางลบถ้าเกิดผลในทางลบก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป 4) พิจารณาผลกระทบจากการรับรู้ของผู้ตัดสินใจทางนโยบาย และ 5) การประเมินผลทางการเมือง เพื่อพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

Bardach (1980: 9) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิด ทฤษฎี และเป็นไปตามข้อกำหนดของนโยบายซึ่งเน้นความสำคัญของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติอันเป็นความหวังของผู้มีส่วนร่วมหรือผู้เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งเป็นการเปลี่ยนความคิดที่เป็นนามธรรมให้ออกมาปรากฏเป็นรูปธรรมที่สามารถตรวจสอบและวัดผลสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อันเป็นหลักการที่สำคัญของกระบวนการนโยบายสาธารณะ

Van Meter and Van Horn (1975: 200-217) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกิจกรรม (activities) ที่ได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วมีผลต่อการบรรลุความสำเร็จตามความประสงค์ที่ตั้งใจไว้ ซึ่งจะสะท้อนถึงแนวความคิดของผู้มีอำนาจที่ได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจเลือกนโยบายใดนโยบายหนึ่งไปปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร ซึ่งนักวิชาการทั้งสองท่านนี้มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะสัมพันธ์กับหลักวิชาทฤษฎีองค์การซึ่งได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงขององค์การ (organization change) 2) การควบคุมขององค์การ (organization control) 3) ความซับซ้อนหรือความหลากหลายขององค์การ (complex organization) และ 4) กระบวนการจัดองค์การใหม่ (reorganization)

Alexander (1985: 413) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นงานภาคสนามที่เกิดจากการแปลงแนวความคิดไปสู่แผนงานการลงมือปฏิบัติ ด้วยความตั้งใจจะให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

Barrett and Fudge (1981: 12-13) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการซึ่งจะมองเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือตอนใดตอนหนึ่งของกระบวนการนโยบายไม่ได้ ต้องมีการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนด้วยว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรและมีผลกระทบอะไรบ้าง จะมุ่งเน้นว่าต้องให้นำหนักไปที่การผลักดันให้เกิดนโยบายอย่างเดี๋ยวกไม่ได้ ต้องมีการตรวจสอบระดับความสัมพันธ์ในแต่ละขั้นตอนกับนโยบายว่ามีความสัมพันธ์อันดีหรือไม่อย่างไร ทั้งผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายโดยรวมด้วย

Quade (1982: 305) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการได้เลือกนโยบายใดนโยบายหนึ่งไว้แล้ว การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นเรื่องของการใช้อำนาจตัดสินใจดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากขั้นตอนของการเลือกนโยบายแล้ว ซึ่งการดำเนินกิจกรรมนี้เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับแผนงานเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั่นเอง

Hambleton (1983: 406) มองว่านโยบายกับการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นยากที่จะแบ่งแยกอย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากทฤษฎีหรือหลักการที่นักวิชาการจะแยกนโยบายกับการนำนโยบายไปปฏิบัติจะอยู่ต่างขั้นตอนกันเปรียบเทียบดังห่วงโซ่ที่จะอยู่ต่างห่วงโซ่กัน ซึ่ง Hambleton มองว่าห่วงโซ่แต่ละห่วงโซ่นั้นจะยึดติดกันเป็นโซ่หากแยกออกจากกันแล้วก็จะขาดความเป็นโซ่ไป ดังนั้นจึงไม่สามารถแบ่งแยกนโยบายกับการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจนนัก

จุมพล หนิมพานิช (2549: 182) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมองค์การกับปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลภายใต้สภาพแวดล้อมและบริบทเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ศุกชัย ยาวะประภาส (2548: 90-91) มองการนำนโยบายไปปฏิบัติผ่านการวิเคราะห์จากนักวิชาการว่าแล้วสรุปความหมายได้สองประการกล่าวคือ 1) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันไปในกระบวนการนโยบาย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมจะเป็นความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันไปตลอดเวลาจะแยกออกจากกันไม่ได้ และ 2) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ผ่านกระบวนการของการกำหนดนโยบายซึ่งจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจนก่อนแล้วจึงค่อยมีการนำข้อกำหนดหรือวัตถุประสงค์ไปแปลงเป็นวิธีการปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งจะต้องมีการใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อดำเนินการ ปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดไว้

กล้า ทองขาว (2534: 18) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยมีวิธีการต่างๆ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบในขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้บรรลุในวัตถุประสงค์

สมบัติธำรงธัญวงศ์ (2550: 292) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากที่ต้องกระทำการ โดยมีการกำหนดทิศทางในการดำเนินการไว้ โดยมีตัวชี้วัดหรือเกณฑ์มาตรฐานที่ระบุได้ว่านโยบายนั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

นพรุจ ศักดิ์ศิริ (2550: 21) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องอาศัยการบริหารนโยบายที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมองค์กร สมรรถนะองค์กร ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มบุคคลอย่างต่อเนื่องกันไปภายใต้สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องที่อาจมีผลกระทบต่อการบรรลุความสำเร็จหรือเป้าหมาย ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นเรื่องของกระบวนการหรือการหาแนวทางที่จะนำนโยบายที่ได้กำหนดและเลือกไว้ อันเป็นนามธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรืออาจจะกล่าวได้ว่านโยบายเป็นนามธรรมที่จะต้องนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และจะต้องมีการทบทวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อตรวจสอบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่อย่างไร

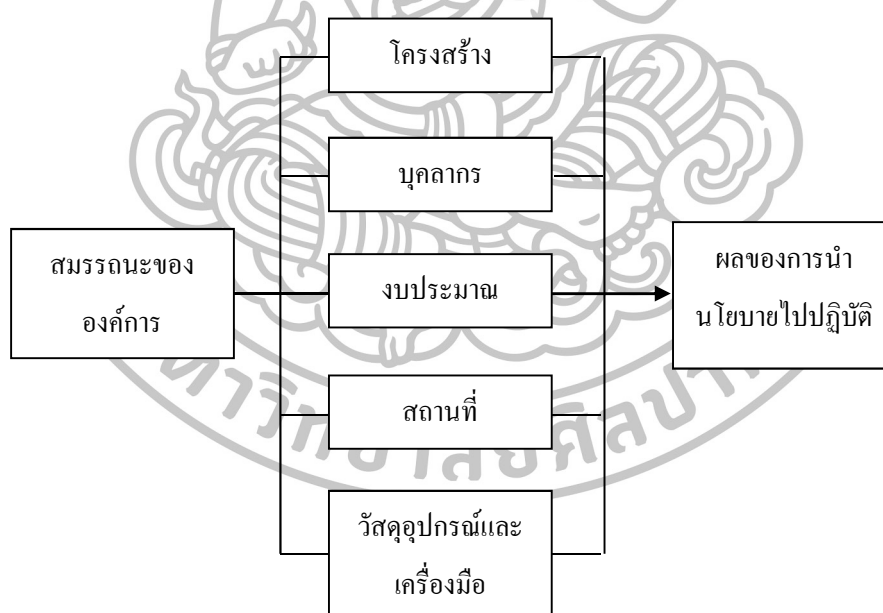
ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการนโยบาย เป็นขั้นที่สองของกระบวนการนโยบายที่ต่อเนื่องมาจากกระบวนการนโยบายในขั้นแรกได้แก่การกำหนดปัญหาหรือการก่อตัวของนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการแปลเปลี่ยนจากข้อเสนอหรือตัวเลือกที่เป็นแบบแผนหรือแนวทางที่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เกี่ยวข้องกับใคร และใช้งบประมาณเท่าใด ให้ปรากฏออกเป็นรูปธรรมหรือวิธีการปฏิบัติอย่างชัดเจน เพื่อ

ตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาคำหนดไว้ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาที่มีอยู่ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆอย่างหลากหลาย ซึ่งปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านก็จะนำเสนอถึงปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติในรูปแบบของตัวแบบ(model) ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาตัวแบบของนักวิชาการต่างๆจำนวน 8 ท่านได้แก่ 1) Walter Williams 2) Cheema and Rondinelli 3) Hambleton 4) Van Meter and Van Horn 5) Alexander 6) G.Edwards 7) Sabatier and Mazmanian และ 8) วรเดช จันทรร มีรายละเอียดพอเป็นสังเขปดังนี้

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Walter Williams

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Walter Williams นี้มีความเชื่อว่า สมรรถนะขององค์การที่ประกอบด้วย โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Walter Williams

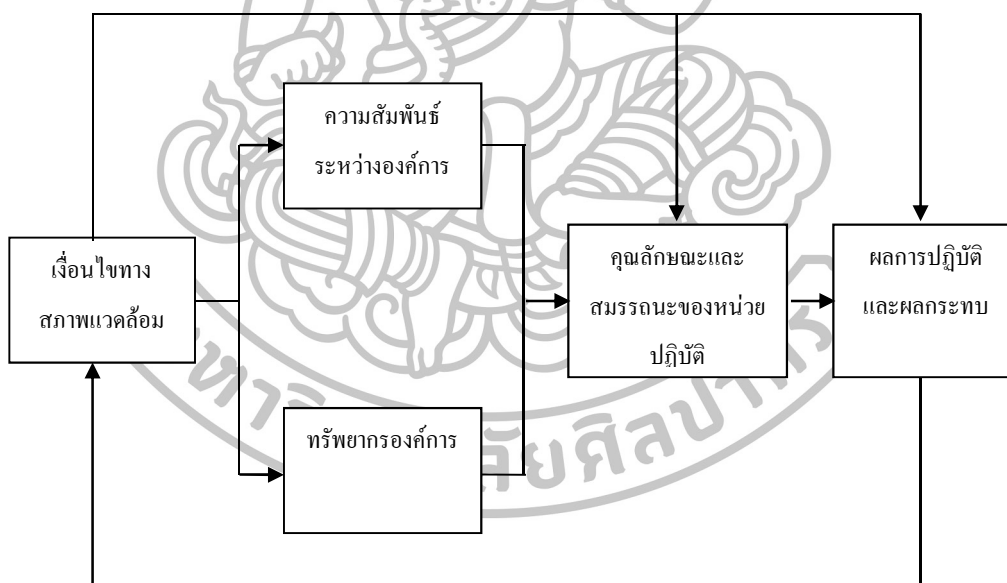
ที่มา : Walter Williams, "Implementation Analysis and Assessment," *Policy Analysis* 3, 45 (1979): 18.

ตัวแบบของ Walter Williams เป็นตัวแบบที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะขององค์กร โดยมองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จนั้นตัวองค์กรเองจะต้องมีขีดความสามารถ หรือสมรรถนะที่พร้อมในการดำเนินงาน จะต้องมีการออกแบบโครงสร้างที่เหมาะสม มีบุคลากรที่มีศักยภาพ มีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม มีงบประมาณที่เพียงพอ และมีสถานที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมของนโยบาย

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Cheema and Rondinelli

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Cheema and Rondinelli (1983) เป็นตัวแบบที่ได้ ออกแบบมาเพื่อใช้ในแผนงานการพัฒนาการกระจายอำนาจเพื่อการปฏิบัติงานในเอเชีย (implementing decentralization program in Asia) เป็นตัวแบบของกระบวนการกระจายอำนาจที่เป็นการ แปลงแนวคิดจากแผนงานไปแผนการปฏิบัติงาน (a model of decentralization program implementation process) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์และผลกระทบจากการนำนโยบาย ไปปฏิบัติ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Cheema and Rondinelli

ที่มา: G. S. Cheema, and D.A. Rondinelli, **Implementation Decentralization Programmers in Asia: Local Capacity for Rural Development** (Nagoya, Japan: United Nations Center for Regional Development, 1983), 8.

จากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Cheema and Rondinelli จะเห็นได้ว่ารูปแบบ (model) ของตัวแบบนี้จะมองตั้งแต่ปัจจัยสภาพแวดล้อมแผนงานหรือแผนปฏิบัติการ โดยเริ่มจากการพิจารณาเงื่อนไขต่างๆที่เป็นบริบทของสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรหรือความสัมพันธ์ขององค์กร สมรรถนะขององค์กรหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน และผลกระทบจากการปฏิบัติงานที่อาจส่งผลสะท้อนกลับไปยังเงื่อนไขที่เป็นสภาพแวดล้อม ทรัพยากร ความสัมพันธ์ขององค์กร และผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่เป็นแผนงานหรือโครงการดังกล่าว

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Hambleton

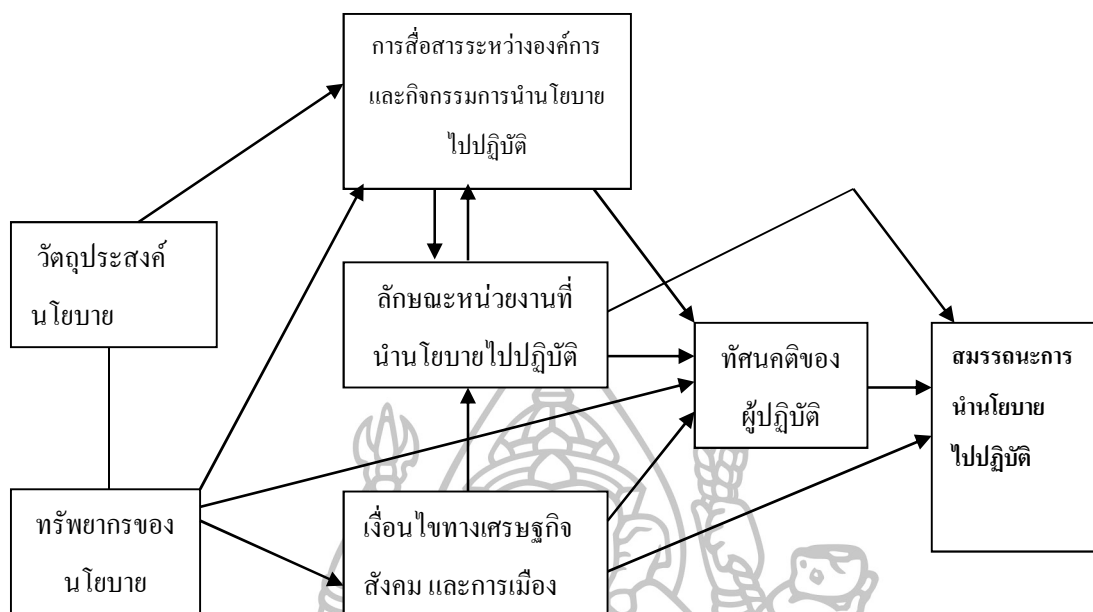
กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ				
การสื่อความหมายของนโยบาย	ความหลากหลายของหน่วยงาน	ทัศนคติและอุดมคติของผู้ปฏิบัติงาน	ทรัพยากรในการปฏิบัติงาน	การเมืองที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย

ภาพที่ 3 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Hambleton

ที่มา: Hambleton, "Planning Systems and Policy Implementation," *Journal of Public Policy* 4, 4 (1983): 379-418.

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Hambleton (1982: 379-418) เป็นตัวแบบที่สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนงานตามนโยบายและการปฏิบัติงานตามนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามนโยบายจะเกี่ยวข้องกับ 1) ปัจจัยที่แวดล้อม โดยเริ่มจาก (1) ต้องมีการสื่อความหมายของนโยบายให้ชัดเจนให้เกิดการรับรู้หรือความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในหน่วยงาน (2) ต้องคำนึงถึงความหลากหลายขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย (3) ต้องสร้างทัศนคติหรืออุดมคติที่เป็นผลเชิงบวกกับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานให้เห็นคุณค่าของนโยบาย (4) ต้องมีการจัดสรรหรืออุดหนุนทรัพยากรให้เพียงพอและเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ และ (5) ต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย และ 2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบนโยบายได้แก่ (1) ทฤษฎีการวางแผน (2) ทฤษฎีความสัมพันธ์ขององค์กร และ (3) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณทางการเงิน ซึ่งทั้งสามทฤษฎีดังกล่าวจะต้องมีการนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องซึ่งกันและกันโดยไม่ละเลยปัจจัยห้าประการที่เกี่ยวข้องถึงดังกล่าวข้างต้น

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter and Van Horn

ภาพที่ 4 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter & Van Horn

ที่มา: D. Van Meter, and C.E. Van Horn, "The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework," *Administration and Society* 6, 4 (1975): 178.

Van Meter and Van Horn (1975: 178) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) ทางการบริหารเพื่อการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ โดยได้นำเสนอทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ (theory of policy implementation) ว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเริ่มจาก 1) การก่อตัวของนโยบายหรือมีการกำหนดนโยบายขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (policy standards and objectives) 2) ทรัพยากรนโยบาย (policy resources) 3) การสื่อสารระหว่างองค์กรและกิจกรรมการเสริมแรง (inter-organizational communication and enforcement activities) 4) ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (the characteristics of implementing agencies) 5) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (economic social and political conditions) และ 6) ทัศนคติของผู้ปฏิบัติ (the disposition of implementers) ที่เชื่อมโยงปัจจัยซึ่งกันและกัน สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

บุคลากร เป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายจากจุดเริ่มต้นในการกำหนดนโยบายไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องได้บุคลากรที่มีทักษะ (skill) ตามต้องการ เริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดสรร การสรรหา การพัฒนา การรักษาไว้ และนำมาใช้งาน โดยจะต้องมีการบริหารจัดการบุคลากรตามกลไกของระบบแรงงานสัมพันธ์ (สมพร พวงเพชร, 2544: 2-3)

งบประมาณ หมายถึง แผนการที่แสดงออกในรูปแบบทางการเงินในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งยังรวมถึงการประมาณการรายรับและรายจ่ายของโครงการ ทั้งนี้ วรรคชยันทรศร (2543: 52) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับงบประมาณว่าข้อจำกัดทางการเงินจะมีผลต่อความเข้มแข็งหรืออ่อนแอในสมรรถนะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับบุคลากรที่เป็นประโยชน์ในการทำงานไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ (material) และยุทโธปกรณ์ (equipment) ต่างๆ (สุรัสวดี ราชกุลชัย, 2543: 137)

การสื่อสารระหว่างองค์กร มีความสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ Van Meter and Van Horn ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของ Etzioni (1966: 5-8) ทำให้มีมุมมองเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างองค์กรว่าเป็นเรื่องของอำนาจได้แก่ 1) อำนาจในการออกกฎระเบียบเพื่อใช้บังคับในองค์กร 2) อำนาจในการให้คุณให้โทษเช่นการให้รางวัลตอบแทนในการทำงานหรือการลงโทษจากการละเมิดกฎระเบียบ และ 3) อำนาจที่เป็นมาตรการในการกระตุ้นส่งเสริมให้ทำงาน อำนาจการสื่อสารในองค์กรจะเกี่ยวข้องกับบุคลากรในทุกระดับที่มีส่วนร่วมในการทำงาน

Van Horn (1975: 10) มองว่าการประเมินผลการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง จะทำให้ทราบได้ว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่ และตอบสนองเป้าประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดต้องปรับปรุงแก้ไขบ้างหรือไม่อย่างไร ส่วนคำถามว่าใครควรเป็นผู้ประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเห็นว่าทั้งผู้กำหนดนโยบายและประชาชนควรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบนโยบายทั้งสิ้น

วรรคชยันทรศร (2527: 539) มองว่าการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่องจะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดประสิทธิภาพ และยังคงว่าการประเมินผลอย่างสมบูรณ์ด้วยเครื่องมือที่คอยควบคุมและประเมินผลอย่างเคร่งครัดจะส่งผลให้แผนการปฏิบัติมีความสมบูรณ์ เมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็จะสามารถแก้ไขปัญหาในกระบวนการนโยบายได้ทันทั่วทั้งที่ทำให้สามารถทราบถึงผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้

จุมพล หนีมพานิช (2549: 194-195) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่ต้องมีการศึกษาเทคนิควิธีการ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีสองวิธีการได้แก่ 1) การใช้อำนาจควบคุม (The Command and Control Approach) เป็นการใช้กลไกอำนาจที่มีอยู่เป็นตัวนำในการขับเคลื่อน

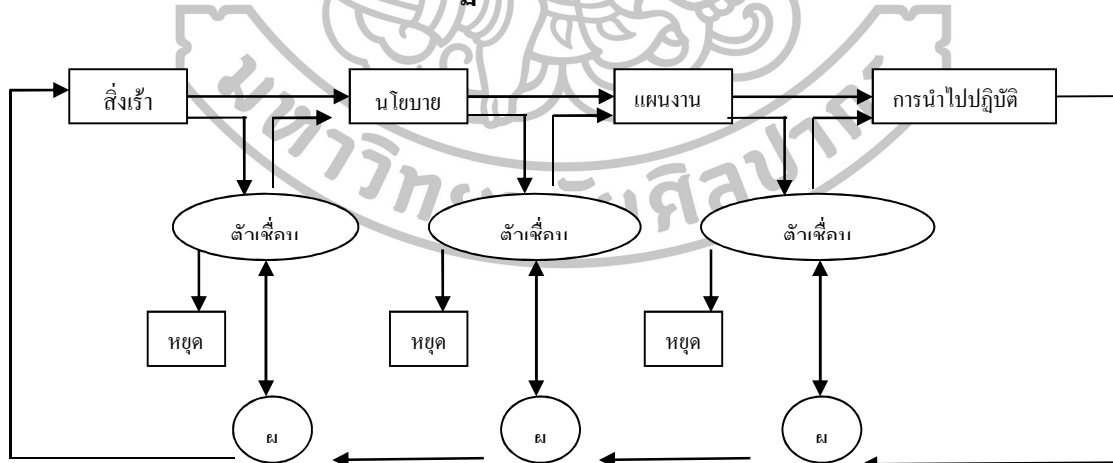
นโยบาย ด้วยการออกกฎกติกาและใช้อำนาจควบคุมและมีบทลงโทษเมื่อมีการละเมิดกฎ 2) การใช้หลักจูงใจแบบการตลาด (The Economics Incentives or Market Approach) เช่นการให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษี การให้รางวัลตอบแทนผู้ปฏิบัติตามนโยบาย เป็นต้น

Kastand Rosenzweig (1985: 405) มองว่าการควบคุมและติดตามประเมินผลต้องมีการวัดผลงานได้จากเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ จะต้องมีแนวทางหรือทิศทางในการกำกับดูแลซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรจะต้องสร้างเกณฑ์เหล่านั้นขึ้นเพื่อเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว การตรวจสอบอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบจะเป็นตัวช่วยให้ทราบถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจะได้หาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นได้ทัน่วงที

Walter Williams (1979) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องมีการประเมินผลงานเป็นระยะๆต่อเนื่องกันไป ไม่ใช่รอให้เสร็จสิ้นทั้งโครงการแล้วจึงค่อยประเมินผล การตรวจสอบอย่างต่อเนื่องทุกระยะของการทำงานทำให้ทราบถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างกลางทางของกระบวนการนโยบาย ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงจุดอย่างทัน่วงที

Edwards and Sharkansky (1978) มองว่าการติดตามตรวจสอบและประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย ทำให้ทราบทุกขั้นตอนในการดำเนินงานตามแผนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นตัวช่วยเพื่อคอยขจัดอุปสรรคและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน และยังเป็นแนวทางเพื่อหาวิธีการหรือแนวทางเพื่อปรับปรุงกระบวนการนโยบายในแต่ละขั้นตอนได้เป็นอย่างดี

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Alexander

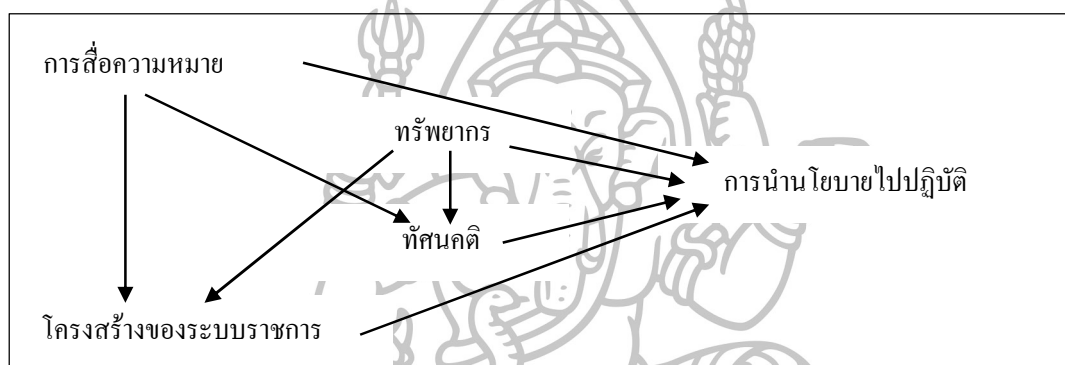

ภาพที่ 5 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Alexander

ที่มา: E.R. Alexander, "From Idea to Action : Notes for a Contingency Theory of The Policy Implementation Process," **Administration and Society** 16, 4 (1985): 403-426.

กรอบแนวคิดของ Alexander (1985) เป็นการมองกระบวนการนโยบายอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงระหว่าง นโยบาย โครงการงาน และแผนการปฏิบัติ ไว้ด้วยกัน (The Policy - Program - Implementation Process : PPIP Model) ความสัมพันธ์ตาม PPIP Model จะมองที่ตัวแบบของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญ ดังนี้ 1) มีสิ่งใดเป็นต้นเหตุของการก่อตัวของนโยบาย 2) นโยบายเป็นแบบแผนหรือแผนที่ทำให้ทราบแนวทางการดำเนินงาน 3) แผนงานเป็นตัวบ่งชี้ถึงทรัพยากรที่จะต้องมีการใช้และจะต้องใช้ในการปฏิบัติ 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลใดและต้องมีการระบุขอบเขตวิธีการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ G. Edwards III

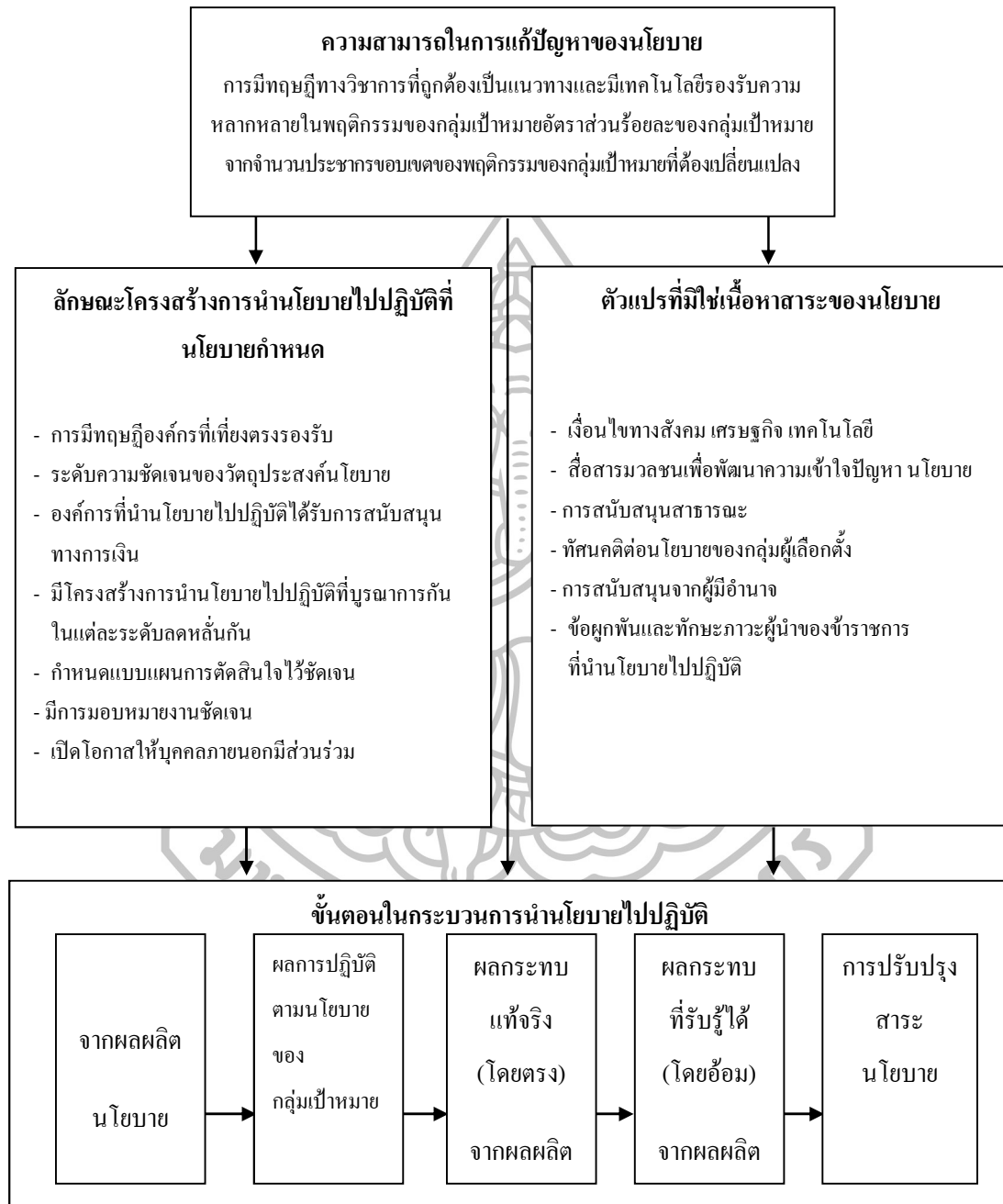
ภาพที่ 6 ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ G. Edwards III

ที่มา: Edwards, G.C. III, **Implementing Public Policy** (Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press, 1983), 148.

Edwards (1983) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) การสื่อความหมายในนโยบายให้ชัดเจนว่าใครต้องทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และกับใครบ้าง 2) ทรัพยากร ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ อาคารสถานที่ มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไรเพราะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของได้ 3) ทัศนคติ หรือเจตคติของบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายต้องมีความเห็นที่สอดคล้องกับนโยบายหรืออาจกล่าวได้ว่าต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในนโยบายนั้นจึงจะเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานตามนโยบาย และ 4) โครงสร้างระบบราชการ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผน โครงสร้างอำนาจในระบบการบริหารราชการแผ่นดินที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการบริการประชาชน ซึ่งปัจจัยทั้งสี่นี้จะส่งผลต่อการดำเนินงานและปฏิสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงาน

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Sabatier and Mazmanian

Sabatier and Mazmanian (1980) มองขั้นตอนการเชื่อมโยงการกำหนดและประกาศนโยบาย กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังภาพที่ 7

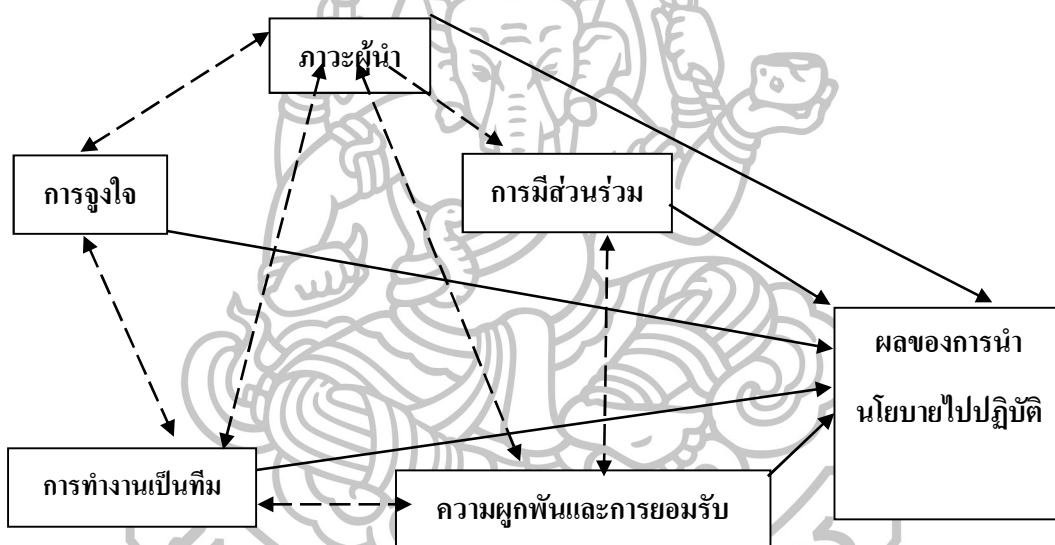
ภาพที่ 7 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Sabatier and Mazmanian

ที่มา: P.A. Sabatier, and D.A. Mazmanian, "The Implementation of Public Policy: A Framework of Analysis," **Policy Studies Journal** 8, 45 (1980): 542.

Sabatier and Mazmanian มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติมีปัจจัยที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหาสาระของนโยบายต้องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ 2) มีกฎหมายรองรับรูปแบบและวิธีการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 3) การรักษาความสมดุลทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนทั้งส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับนโยบาย เพื่อให้เกิดการสนับสนุนนโยบาย

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของวเรช จันทรศร

ตัวแบบของวเรช จันทรศร มีปัจจัยสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยด้านการจูงใจ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม 4) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม และ 5) ปัจจัยด้านการผูกพันและการยอมรับ ซึ่งปัจจัยทั้งห้าตัวดังกล่าวนี้จะส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติดังปรากฏตามภาพที่ 8 ดังนี้

ภาพที่ 8 ตัวแบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดของวเรช จันทรศร
ที่มา: วเรช จันทรศร, การนำนโยบายไปปฏิบัติ: ปรัชญาและการศึกษาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2533),3.

วเรช จันทรศร (2533: 3) มองว่าการทำงานเป็นทีมจะมีประสิทธิภาพและมีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของทีมงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆอีกไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ การจูงใจ การใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสม การสร้างความผูกพันโดยการที่ให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการยอมรับตลอดจนการสร้างทีมงานมากกว่ามุ่งใช้การควบคุมจากตัวแบบดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะมีปัจจัยสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยด้านการจูงใจ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม 4) ปัจจัย

ด้านการทำงานเป็นทีมและ 5) ปัจจัยด้านการผูกพันและการยอมรับ ซึ่งปัจจัยทั้งห้าตัวดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติดังนี้

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

Hersey and Blanchard (1982: 94) มองว่าภาวะผู้นำเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ต้องใช้อิทธิพลของตนเองเพื่อให้บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการภายใต้ภาวะและสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการ และยังได้สรุปว่าภาวะผู้นำ (leadership) เป็นความสัมพันธ์ของผู้นำ (leader) ผู้ตาม (follower) และสถานการณ์ (situation) เขียนเป็นสมการได้ดังนี้ $L=f(l,f,s)$

Bass (1998: 29) มองว่าภาวะผู้นำเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของ คนทำงานหรือผู้ตาม โดยผู้นำได้ใช้ภาวะผู้นำตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแนวทางไปจากสิ่งเดิมๆที่เคยปฏิบัติกันมาและทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งภาวะผู้นำดังกล่าวเป็นการสร้างความรับรู้ ในทัศนคติ ความเชื่อ ของผู้ตามให้เปลี่ยนไปในทิศทางที่ผู้นำได้กำหนดขึ้น

Tannenbaum (1959: 24) มองว่าภาวะผู้นำเป็นการใช้อำนาจหรืออิทธิพลหรือ ความสามารถที่จะชี้นำหรือจูงใจให้คนอื่นปฏิบัติตามแนวทางที่ตนต้องการได้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ บุคคลหนึ่งได้แสดงออกมาและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมบุคคลอื่น

Gibson, Ivancevich and Donnelly (1997: 272) มองภาวะผู้นำ (leadership) เป็นเรื่อง ของการใช้อิทธิพลของผู้นำเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลอื่นในกลุ่มสมาชิก เป็นการใช้อิทธิพล ในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อต้องการให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

Ulrich (1996: 215-217) มองว่าผู้นำจะต้องมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ มีความผูกพันและ ใ่วางใจกันได้ในหมู่มวลชน นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการทำงานด้วยจึงจะประสบ ความสำเร็จ ซึ่ง Ulrich ชื่นชมมหาตมะ คานธี ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของความเป็นผู้นำที่สามารถ และมีความน่าเชื่อถือน่าศรัทธา

Kouzes and Posner (1997: 172-175) ได้ข้อค้นพบจากการทำวิจัยถึงคุณลักษณะที่ สำคัญของผู้นำต้องมีอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1) มีความจริงใจ เพื่อสร้างความไว้วางใจในกลุ่ม สมาชิก 2) มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถสื่อความหมายที่ต้องการได้ 3) มีภาวะผู้นำที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม และ 4) มีความสามารถ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่ามีความสามารถนำพา องค์กรไปยังทิศทางที่ต้องการได้ ซึ่งคุณลักษณะทั้งสี่ประการนี้เรียกรวมกันว่า มีความน่าเชื่อถือ (credibility) นั่นเอง

Nelson and Quick (1997: 346) มองว่าภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการสร้าง พฤติกรรมของคนที่เป็นผู้นำทางความคิดอันเป็นการชี้นำเหนือพฤติกรรมของบุคคลอื่น

กล้า ทองขาว (2548: 184) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวผู้นำมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าผู้นำเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ บทบาทของผู้นำกับการแสดงออกในการขับเคลื่อนนโยบายในรูปแบบและวิธีการต่างๆต้องแสวงหากลยุทธ์การติดต่อประสานงานเพื่อประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการยอมรับนโยบายดังกล่าว

สมยศ นาวิการ (2540: 103) มองว่าความแตกต่างของหน่วยงานหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้จากความมีประสิทธิภาพของผู้นำเป็นสำคัญ

ประพันธ์ ภาสุกยัต (2541: 87) มองว่าภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และสร้างขึ้นได้หากมีความสนใจและตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง บางครั้งผู้นำเองก็ขาดภาวะผู้นำก็มีให้เห็นอยู่เสมอๆ แต่คนที่ภาวะผู้นำมักจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

วิภาดา คุปตานนท์ (2544: 237) มองว่าผู้นำคือบุคคลที่สามารถใช้อิทธิพลของตนเหนือทัศนคติและการกระทำของผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นนั้นดำเนินการตามความต้องการของตน ซึ่งความเป็นผู้นำนี้จะส่งผลให้สามารถนำพาองค์กรไปยังจุดที่ต้องการได้

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำจากที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ผู้นำคือผู้ที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกลมีบารมีเป็นผู้ที่มีอำนาจและมีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มคนในอันที่ก่อให้เกิดการกระทำในกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ส่วนภาวะผู้นำ หมายถึงการแสดงออกซึ่งความมีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มหรือในหน่วยงานและมีอิทธิพลต่อบุคคลกรในกลุ่มหรือในหน่วยงานที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มใจเพื่อการบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์

ปัจจัยด้านการจูงใจ

แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและฝังอยู่ภายในส่วนลึกของความต้องการที่พร้อมจะแสดงออกมาเมื่อมีความต้องการหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแรงขับซึ่งอยู่ภายในใจที่คอยผลักดันให้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ Griffin (1999: 484), Vroom (1995: 7), Luthans (1992: 147), Bolles (1967: 147), Daft (2000: 534) ส่วน Chemngton (1994: 132) มองว่าแรงจูงใจเป็นความเข้มข้นของความมุ่งมั่นที่ฝังลึกอยู่ในพฤติกรรมของมนุษย์ แรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยหลักที่นักวิชาการได้ค้นคว้าศึกษาเพื่ออธิบายถึงที่มาของพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Dubrin and Ireland (1993:294) ที่มองว่าพฤติกรรมมีส่วนช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้

แรงจูงใจนอกจากจะหมายถึงแรงขับที่อยู่ภายในใจดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แรงจูงใจยังหมายถึงการนำปัจจัยต่างๆหรือวิธีการต่างๆมาเป็นเครื่องมือคอยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้เช่นกัน เช่นการให้รางวัลเพื่อจูงใจให้ทำใน สิ่งที่ต้องการ หรือการลงโทษเพื่อสร้างความตระหนัก

ไม่ทำในสิ่งที่ เป็นกฎเกณฑ์ ทั้งการให้รางวัลหรือการลงโทษล้วนทำให้เกิดการตื่นตัว (อารี พันธุ์ณี, 2546: 269, พรรณราย ทรัพย์ประภา, 2529: 41)

สุชา จันทน์เอม (2533: 101) มองเรื่องการจูงใจออกเป็น 3 กรณี ได้แก่ 1) เป็นเรื่องของ การกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าให้ทำในสิ่งที่ต้องการและแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมต่างๆ 2) เป็น พฤติกรรมที่แสดงออกและนำไปสู่จุดหมายปลายทาง 3) พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นมากๆ อาจเกิด ความตึงเครียดเพื่อค้นหาแนวทางเพื่อจะบำบัดความต้องการนั้น

เสนาะ ดิยาวี (2543: 208) มองการจูงใจว่าเป็นพลังที่คอยกระตุ้นความต้องการให้แสดงออก ทางพฤติกรรมด้วยความมุ่งมั่นเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายปลายทางซึ่งประกอบด้วยความต้องการ (needs) พลัง (force) ความพยายาม (effort) และเป้าหมาย (goal) ส่วนพวงเพชร วัชรอยู่ และสุปราณี สนธิรัตน์ (2537: 187) มองแรงจูงใจ (motivation) ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ

อำนาจ แสงสว่าง (2536: 82) มองว่าแรงจูงใจเป็นเรื่องของความต้องการมนุษย์ ซึ่ง ความต้องการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความต้องการมีอำนาจ 2) ความต้องการ ความผูกพัน และ 3) ความต้องการประสบความสำเร็จ

จากมุมมองของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของ แรงจูงใจได้ว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือเป็นแรงขับภายในใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกตามความต้องการ ให้มี ความพยายามอย่างมุ่งมั่นและมีพลังด้วยความหวังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทำให้ บุคคลนั้นหาทางที่จะทำให้แรงจูงใจได้รับการตอบสนองการจูงใจจึงประกอบด้วยความต้องการ (needs) พลัง (force) ความพยายาม (effort) และเป้าหมาย (goal)

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527: 2) มองการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของประชาชนหรือ ชาวบ้านที่อยู่ชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถจากเรื่องของปัจเจกชนให้เป็นเรื่องของ ชุมชน โดยมองว่าการร่วมกันของคนในชุมชนเป็นการบริหารจัดการชุมชนในการใช้ ทรัพยากรและจัดการปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในฐานะที่ทุกคนเป็นสมาชิกของชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรีโดยมีส่วนร่วมในการแสดงออกเพื่อบริหารจัดการ ปัญหาร่วมกัน

ปาริชาติ วัลย์เสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหัทธา วิเศษ, จันทนา เบลูจทรัพย์ และ ชลกาญจน์ ฮาชันนารี (2543: 138-139) มองเรื่องการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะกล่าวคือ 1) การ มีส่วนร่วมในลักษณะของกระบวนการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน 2) การมีส่วนร่วมใน ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในสองลักษณะดังกล่าวได้แสดงออกถึงการ ร่วมคิดร่วมทำ ตั้งแต่การวางแผนงานไปจนถึงการติดตามประเมินผลเพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็น

ที่ตั้งซึ่งจะมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน และยังต่อเนื่องไปถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางอนาคตของชุมชนเพื่อให้อำนาจในการต่อรองเพื่อรักษาประโยชน์ชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนแทนที่จะให้องค์กรภาครัฐจากส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคเข้ามาบริหารจัดการ โดยลำพัง

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546: 114) มองว่าประชาชนหรือชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ การมีส่วนร่วมนี้มีได้ตั้งแต่ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมกันตัดสินใจการรับประโยชน์และความคุ้มครองประเมิณผล

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) มองการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม ซึ่งจะมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุจุดหมายร่วมกันกับกลุ่มของตน ส่วนยุพาพร รูปงาม (2545: 5) มองการมีส่วนร่วมว่าเป็นผลจากการเห็นพ้องต้องกันของกลุ่มคนที่อยู่รวมกัน ซึ่งอาจเป็นความเห็นพ้องในความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงจนเกิดเป็นการริเริ่มโครงการ แนวคิดดังกล่าวใกล้เคียงกับไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6) ที่มองการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า เป็นกระบวนการของรัฐที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531: 24-25) ที่มองการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาของชุมชนโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ส่วนนรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 4) ได้สรุปความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นการตัดสินใจของคนที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมมากขึ้น ซึ่งเป็นการเข้าร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ ส่วนชิต นิลพานิช และกุลธร ธนาพงศธร (2532: 350) มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดตอนหนึ่งก็ได้หรือจะมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนก็ได้แล้วแต่สถานการณ์จะเอื้ออำนวย ส่วน วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531: 10) มองว่าการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชนบทจะเป็นหลักประกันว่าทุกคนจะได้รับประโยชน์ตอบสนองเสมอหน้ากันและเป็นประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง

ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2551) มองการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประโยชน์ได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และยังเป็นการเพิ่มคุณภาพของตัดสินใจเนื่องจากเป็นฉันทามติของเสียงส่วนใหญ่ ทำให้เกิดความชอบธรรมถือเป็นความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ส่วนประธาน วัฒนวิชัย (2536: 24) มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการกระจายอำนาจของรัฐให้กับประชาชนดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม 2) การสร้างปฏิสัมพันธ์ของประชาชนกับกระบวนการยุติธรรม 3) มีโครงการ

ร่วมมือป้องกันอาชญากรรมของรัฐร่วมกับภาคเอกชนในระดับต่างๆ และ 4) เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง มีหน้าที่สนับสนุนโครงการป้องกันอาชญากรรมแก่ชุมชน ขณะที่เจมส์ คีดี ปีนทอง (2527: 272-273) ก็กล่าวถึงรูปแบบและขั้นตอนที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นหา ปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การลงทุนและปฏิบัติการ และ 4) การติดตามและประเมินผล แนวคิดดังกล่าวใกล้เคียงกับอकिन รพีพัฒน์ (2547: 49) ที่ได้แบ่งระดับ การมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนเช่นกัน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจน แนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานใน กิจกรรมการพัฒนาตามแผน และ 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

สุเมธ ทราญแก้ว (2536: 15-16) มองการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทุก ขั้นตอนที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) และ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ส่วนยุพาพร รุปร่าง (2545: 8-9) มองถึงปัจจัยที่ทำให้คนมีส่วนร่วมในกิจกรรมว่ามี เหตุผลหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) เป็นความรู้สึกที่อยากจะอุทิศตนหรือเป็นความรักชาติ หรือความ จงรักภักดี ความผูกพันในชุมชนถิ่นกำเนิดหรือที่อยู่อาศัย หรือ 2) มีกฎหมายบังคับให้ต้องร่วมใน กิจกรรมของบ้านเมืองซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้

โกวิท พวงงาม (2545: 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนใน การพัฒนาว่าควรมี 4 ระดับกล่าวคือ 1) ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและ สาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น 2) ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนิน กิจกรรมซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านทราวจึงวิธีการคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 3) ระดับขั้นของการมี ส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงาน ของตนที่สามารถทำงานเพื่อเข้ามีส่วนร่วมได้ 4) ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมในการติดตามและ ประเมินผลงาน จะทำให้ทราบว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545: 116) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอน ของการพัฒนาว่ามี 5 ลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ในชุมชน 2) ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของ โครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนด ทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ 3) ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4) ขั้นการมีส่วนร่วมในกา รับผลประโยชน์จากการพัฒนา และ 5) ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

อภิญา กังสนารักษ์ (2544: 14-15) มองว่าการมีส่วนร่วมจะมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การริเริ่มโครงการ ร่วมกันหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้อรอนงค์ ธรรมกุล (2539: 21) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นได้แก่ 1) ความผูกพันเป็นเครือญาติและความผูกพันในชุมชน 2) ภาวะทางเศรษฐกิจ และ 3) การสนับสนุนจากองค์กรภายในหมู่บ้าน

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วม คือการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มคิดโครงการ ร่วมทำกิจกรรม โดยเริ่มค้นหาปัญหา สาเหตุ วางแผน ตัดสินใจดำเนินการ ระดมทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุปบทเรียนติดตามผลสำเร็จหรือล้มเหลว รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมในการจัดการยุติธรรมชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนและมีส่วนร่วมในการจัดการอำนวยความสะดวก เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชน ตลอดจนการควบคุมกำกับ ติดตามผลการดำเนินการ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกเหนือจากการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วแต่หากเป็นการร่วมกันหาแนวทางป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นและร่วมกันจัดการปัญหาที่ดำรงอยู่จึงเป็นการร่วมคิด ร่วมทำร่วมรับผิดชอบ และร่วมแก้ไข จึงเป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

ปัจจัยด้านการผูกพัน

Boeri, Sterk, and Elifson (2006: 264-291) มองว่าทฤษฎีความผูกพันทางสังคมหรือทฤษฎีควบคุมทางสังคมหรือทฤษฎีพันธะทางสังคม (social bond theory) เป็นทฤษฎีสำคัญที่มีอิทธิพลในการทำนายพฤติกรรมการกระทำผิดทางเพศในกลุ่มเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน

พรชัย ชันดีและคณะ (2543: 129) มองปัญหาการควบคุมการเกิดอาชญากรรมว่าถ้าบุคคลมีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคมซึ่งได้แก่ครอบครัว โรงเรียนและเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม และได้อธิบายการเกิดอาชญากรรมว่า “พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นผลมาจากพันธะของบุคคลที่มีต่อสถาบันทางสังคมได้อ่อนแอหรือถูกทำลาย” ซึ่งองค์ประกอบของพันธะทางสังคมมี 4 ประการได้แก่ 1) ความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่นที่อยู่ร่วมกันซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก หรือพันธะสัญญาที่มีต่อสังคม 2) ข้อผูกมัดกับการดำเนินชีวิตให้อยู่ในทำนองคลองธรรมหรือศีลธรรมซึ่งเป็นเรื่องของกรรมมีเหตุมีผล 3) การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในสังคมทำให้เกิดความตระหนักถึงพันธะสัญญาที่มีต่อสังคม และ 4) ความเชื่อซึ่งมีต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมหากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูงก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำผิดกฎระเบียบของสังคม

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความผูกพันในสังคมหรือชุมชนเป็นแนวทางในการป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้ และเป็นแนวทางให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงความเป็นหุ้นส่วนในชุมชนที่มีหน้าที่จะต้องช่วยตรวจสอบดูแลชุมชนให้เกิดความสงบสุขและมีส่วนร่วมในการบรรเทาเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมในชุมชน

ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม

Woodcock and Francis (1994: 1) มองคำว่าทีมในความหมายของกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกันหรือมีกิจกรรมผูกพันกันมีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อให้งานที่รับผิดชอบได้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน คำว่าทีมในความหมายของ Woodcock and Francis ไม่ได้มองถึงปริมาณหรือจำนวนของคน เช่นพนักงานขายจำนวน 50 คนซึ่งมีเขตพื้นที่รับผิดชอบในการให้บริการจะเรียกว่า “ทีมขาย” แต่เมื่อต่างคนต่างขายไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกันในเขตพื้นที่นั้นก็จะไม่เรียกว่าทีม

Davis (1981: 466) มองคำว่าทีมว่าเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมเมื่อกลุ่มคนเหล่านั้นมีการประสานงานกันร่วมมือกัน กิจกรรมที่ร่วมกันทำนั้นก็จะเกิดการพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นและส่งผลต่อเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

Johnson and Johnson (1987: 435) ให้ความหมายของทีมว่าเป็นความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันในการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน

Kezsbom (1990: 51) มองคำว่าทีมว่า เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกันและแต่ละคนในกลุ่มคนเหล่านั้นต่างก็จะตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ต้องพึ่งพากันและกันในการปฏิบัติงาน การรวมกลุ่มของบุคคลที่เรียกว่าทีมจึงเป็นการได้รับมอบหมายอำนาจพิเศษที่ให้แต่ละคนในกลุ่มได้ใช้ศักยภาพของตนให้สัมพันธ์กับศักยภาพของบุคคลอื่นให้เกิดประสิทธิภาพและนำไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน

Francis and Young (1979: 8) มองว่าทีมหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันทำให้สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพสูง

Parker (1990: 16) ให้ความหมายของทีมว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันและพึ่งพากันในการทำงาน Parker ขอมริบว่าวิธีเดียวที่จะทำงานให้สำเร็จคือการทำงานร่วมกัน

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2532: 57) ได้ให้ความหมายของทีมงานไว้ว่าทีมงานที่มีสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไปสมาชิกจะร่วมมือกันทำกิจกรรมการทำงานเพื่อที่จะบรรลุความสำเร็จของภารกิจ ส่วนคนัยเทียนพุด (2533: 33) ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่าเป็นกลุ่มของบุคคลที่เข้ามาร่วมกันในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ขณะที่ศพร ประเสริฐสุข (2535: 22) ได้ให้ความหมายของการทำงานร่วมกันเป็นทีมว่าการที่บุคคลหลายคนมาทำงานด้วยกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเดียวกันทุกคนในทีมมีใจตรงกันทำงานร่วมกันให้เต็ม

ที่สุดฝีมือและประสานงานกันอย่างดีเพื่อแก้ปัญหาต่างๆให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนสุขุม นวลสกุล (2536: 123) ได้กล่าวถึงความหมายของทีมงานไว้ว่าหมายถึงการทำงานร่วมกันหลายๆคน ซึ่งแต่ละคนต้องรู้หน้าที่ของตนอย่างชัดเจน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 108) มองทีมงานว่าเป็นกลุ่มของบุคคลที่ร่วมกันในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและจะต้องมีความรู้สึกที่ดีต่อกันในการทำงาน ดังนั้นทีมงานที่มีประสิทธิภาพต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ 1) มีความรับผิดชอบและมีความผูกพันที่จะคงความเป็นสมาชิกของกลุ่มและพร้อมที่จะช่วยเหลือกลุ่มและยอมรับในคุณค่าและเป้าหมายขององค์กร 2) มีการพัฒนาทักษะของตนให้พร้อมที่จะทำงานร่วมกัน 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพร้อมยอมรับความต่างของบุคคลเพื่อรักษาสัมพันธภาพของกลุ่ม และ 4) มีทรัพยากรที่เพียงพอแก่การปฏิบัติงานและอาจหมายรวมถึงบุคคลที่สามที่เป็นที่เล็งหรือที่ปรึกษาของทีมงานด้วย

ทิสนา แคมมณี (2545: 3) ให้เหตุผลสำคัญของทีมงานว่า 1) มนุษย์แต่ละคนมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไปในเรื่องของพลังการทำงานและสติปัญญาที่แตกต่างกัน ถ้ามีการรวมกลุ่มจะทำให้เกิดพลังในการทำงานและการระดมสมองที่ดีกว่าการทำงานตามลำพัง 2) เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม เมื่อมีการรวมกลุ่มเป็นทีมก็ถือเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ 3) การอยู่ร่วมกันของกลุ่มเป็นทีมทำให้เกิดการเรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงานซึ่งกันและกัน และอาจมีการต่อยอดแนวความคิดออกไปได้อย่างกว้างขวาง และยังส่งผลให้เกิดความเจริญของงานแห่งสติปัญญาในปัจจุบันที่ได้เรียนรู้แนวทางและวิธีการใหม่ๆจากกลุ่ม

โอบัฐ วาริรักษ์ (2535: 17-19) มองทีมงานที่มีประสิทธิภาพว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ 1) มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ร่วมกันทั้งในแง่มุมมองนามธรรมเช่นความพึงพอใจและรูปธรรมเช่นผลตอบแทนที่เป็นเงินหรือด้วยรางวัล 2) มีความเข้าใจอย่างเป็นระบบในความรู้ซึ่งเป็นแนวคิด เนื้อหา และวิธีการของงานที่ทำอย่างสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 3) มีวิธีการไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นจึงต้องรู้ความเคลื่อนไหวในทุกกระยะของโครงการ 4) มีตัวแทนซึ่งเป็นศูนย์กลางเพื่อการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของสมาชิกอย่างเหมาะสม 5) มีการสื่อสารที่ง่ายๆไม่เป็นทางการในกลุ่มสมาชิก 6) มีเกณฑ์มาตรฐานการทำงานที่ชัดเจนและมีการตรวจสอบประเมินผลอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่ตลอดเวลา และ 7) มีค่านิยมร่วมกันที่จะให้ความสำคัญกับความสำคัญของทีมงานมากกว่าความสำเร็จโดยส่วนตัว

พนม ลิ้มอารีย์ (2539: 78-86) มองทีมงานที่มีประสิทธิภาพว่าจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) สร้างความภาคภูมิใจในความสำเร็จของทีมงาน 2) จำนวนสมาชิกในทีมไม่ได้บ่งบอกว่ามากหรือน้อยดีกว่ากัน ถ้ามีขนาดเล็กจะมีข้อดีที่มีความผูกพันกันมากและมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น แต่ถ้าทีมขนาดใหญ่ก็จะมีประโยชน์ที่มีความหลากหลายทางความคิด

3) ต้องสร้างเป้าหมายที่ชัดเจนให้กับทีมเพื่อให้สมาชิกเข้าใจในเป้าหมายตรงกัน 4) มีค่านิยมที่เป็นบรรทัดฐานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 5) ทักษะหรือเจตคติของสมาชิกจะคล้ายกันไม่แตกต่างกันมากจนไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ 6) ผู้นำทีมต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการนำทีมไม่เคร่งครัดหรือหย่อนยานในระเบียบวินัยเกินควร และ 7) มีการสื่อสารในทีมงานที่ชัดเจนและเสนอความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย

ทศพร ประเสริฐสุข (2535: 110-111) ได้รวบรวมปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดจากผู้นำทีมหรือหัวหน้าทีมซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ 1) ขาดการวางแผนร่วมกัน 2) ไม่มีการจัดสายงานให้ชัดเจนเกิดความสับสนในการทำงาน 3) คำสั่งไม่ชัดเจนหรือเปลี่ยนแปลงบ่อย 4) ขาดการติดตามงานที่ดี 5) ขาดการสอนงานหรือการแนะแนวทาง 6) ไม่ได้แบ่งงานตามความถนัด 7) ไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอ 8) ขาดการประสานงาน 9) ขาดการควบคุมคุณภาพระหว่างการทำงาน

วิชัย โสวรรณจินดา (2535: 152) ได้กล่าวถึงทีมงานที่ประสบความสำเร็จเพราะมีเหตุปัจจัยได้แก่ 1) สมาชิกในทีมมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน 2) สมาชิกบางคนเกิดความรู้สึกว่าได้เป็นสมาชิก 3) การจัดสรรประโยชน์หรือผลตอบแทนไม่เป็นธรรม 4) ทักษะของสมาชิกแตกต่างกันมาก 5) สัมพันธภาพในทีมไม่ดี 6) ขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ 7) ขาดการวางแผนในการทำงาน และ 8) ผู้นำไม่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานเป็นกลุ่มของบุคคล ที่ทำงานร่วมกันทุกคนในทีมมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของทีมและผู้ร่วมทีมต่างมีความพอใจในการทำงานนั้นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นโยบายเป็นกรอบแนวคิดเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะดำเนินการหรือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้คิดและกำหนดไว้เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ เมื่อนโยบายได้รับการตัดสินใจแล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งเป็นเรื่องของการกระทำตามความคิดหรือนโยบายที่ได้กำหนดไว้และเมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติแล้วก็ควรมีการทบทวนว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวประการใด ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายดังนี้

Kerr (1976: 351-363) ได้เสนอแนวคิดของความล้มเหลว ดังนี้ 1) นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง 2) องค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติไม่สามารถทำให้ยานโยบายนั้นบรรลุผลได้ 3) คุณค่าของนโยบายขัดต่อจริยธรรมหรือวัฒนธรรมของสังคม ตัวอย่างเช่นนโยบายการทำแท้งเสรี

Ingram and Mann (1980) มองว่าบางครั้งก็ยากที่จะวัดได้อย่างแม่นยำเนื่องจากมีปัจจัยบางประการที่ทำให้ผลการวัดเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น 1) กรอบเวลาและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมเมื่อเวลาและสถานการณ์เปลี่ยนไป 2) ความสำเร็จของนโยบายหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออีกนโยบายหนึ่งก็ได้ 3) การวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวครอบคลุมบริบทของสังคมได้มากนักน้อยเพียงใด

Berman and Mclaughlin (1977: 141) ได้ศึกษาโครงการนวัตกรรมการออกกฎหมาย ESSA ไปปฏิบัติในโรงเรียนต่างพื้นที่ ได้หลักการพิจารณาความสำเร็จหรือความล้มเหลวดังนี้ 1) มีการปรับเขตการศึกษาจำนวนหลายพื้นที่ที่ศึกษาโดยปรับเปลี่ยนเพื่อเทียบจำนวนเป็นร้อยละเพื่อวัดค่าของแต่ละเขตเป็นจำนวนร้อยละเท่ากันทุกเขตพื้นที่ที่ศึกษา 2) เปรียบเทียบผลที่ได้จากการศึกษาด้วยการแปลงข้อมูลเชิงปริมาณให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ 3) พิจารณาเปรียบเทียบการดำรงอยู่หรือการเลิกกิจการเมื่อภาครัฐถอนการสนับสนุนโครงการไปแล้ว

Cheema and Rondinelli (1980) ได้กำหนดกรอบการพิจารณาความสำเร็จหรือล้มเหลวจากองค์ประกอบ 2 ประการคือ 1) การเปรียบเทียบวัตถุประสงค์แต่ละข้อกับผลลัพธ์ (outcomes) ที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 2) ผลกระทบ (impacts) จากผลการดำเนินกิจกรรม

กล้า ทองขาว(2548: 174-182) มองว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่อาจวัดได้จากวัตถุประสงค์เสมอไป บางนโยบายเมื่อนำไปปฏิบัติจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แต่อาจก่อให้เกิดปัญหาที่คาดไม่ถึงจึงต้องพิจารณาปัจจัยหรือองค์ประกอบอื่นประกอบกันไปและพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้แก่ 1) ระดับของการบรรลุวัตถุประสงค์ภายในช่วงระยะเวลาที่กำหนด 2) ผลลัพธ์ของนโยบายที่เป็นประโยชน์โดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย 3) ความดำรงอยู่และความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการภายหลังการสิ้นสุดของนโยบายไปแล้ว 4) การประยุกต์ใช้ผลลัพธ์หรือแนวทางที่ประสบความสำเร็จไปใช้ในพื้นที่อื่นๆ

ศุภชัย ยาวะประภาส (2548: 101) มองว่าปัจจัยที่กำหนดความล้มเหลวหรือความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติควรประกอบด้วย 1) ผลลัพธ์ของนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการ 2) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย 3) การได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ รวมถึงกลุ่มการเมือง 4) ข้อกำหนดของนโยบายมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ 5) ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินนโยบาย 6) การสร้างปฏิสัมพันธ์ของหน่วยงานในแต่ละระดับที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 7) ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีเจตคติที่ดีต่อนโยบายและวิธีการนำนโยบายไปปฏิบัติ 8) มีกลไกที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากหน่วยงานอื่นๆในระดับบน

วเรช จันทรศร (2551: 104-109) มองว่าการศึกษาการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จของการนำนโยบายไป ปฏิบัติดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่ทำให้ให้นโยบายบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพนั้นต้อง คำนึงถึงตัวแปรหลายๆประการ ซึ่งสามารถวัดจากผลรวมของมิติต่างๆ 3 มิติได้แก่ 1) มิติที่มอง ผลลัพธ์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ (1)ผลผลิตที่สามารถวัดได้ทั้งด้านปริมาณ เวลาและ ความพึงพอใจ (2)ผลลัพธ์ที่ได้โดยวัดจากประโยชน์สุดท้ายที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ (3)ผลกระทบจาก นโยบายต่อการพัฒนาประเทศ 2) มิติของความสำเร็จที่ไม่สร้างผลกระทบในเชิงลบ โดยพิจารณา จาก (1)นโยบายที่กำหนดใช้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ตามมา (2)ระบบการประเมินมีความน่าเชื่อถือ (3)ความสำเร็จของนโยบายต้องไม่พลาญงบประมาณหรือทรัพยากรเกินควร และ(4)ไม่สร้างปัญหา ทางด้านศีลธรรมหรือจริยธรรม 3)ภาพรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้น ในประเทศชาติ นอกจากนี้ วเรช จันทรศร ยังได้กำหนดตัวชี้วัดไว้เพื่อวัดถึงระดับความสำเร็จใน ด้านผลผลิต และผลลัพธ์ ซึ่งกรอบแนวคิดดังกล่าวจะแสดงความสัมพันธ์ของตัวชี้วัดดังปรากฏตาม ตารางที่ 2

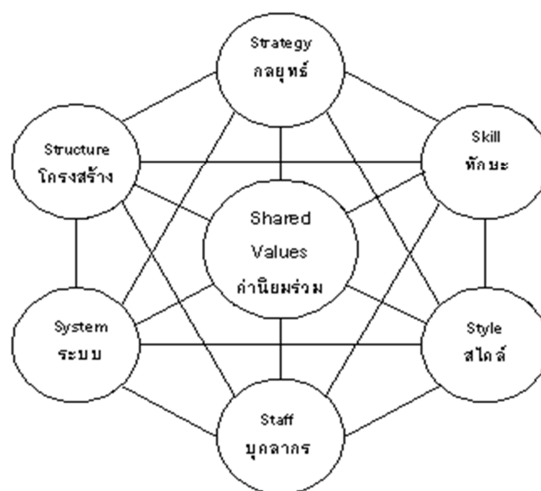
ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของตัวชี้วัดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย

การวัด	ระดับความล้มเหลว	ตัวชี้วัด	ระดับความสำเร็จ
ผลผลิต	ไม่ครบ/ขาด	ปริมาณ	ครบ/เกินจำนวนที่กำหนด
	ล่าช้า	เวลา	เสร็จทัน/ก่อนกำหนดเวลา
	เกินงบ คอร์รัปชันแพงไม่ประหยัด	ค่าใช้จ่าย	อยู่ในงบประมาณ ใช้เงิน ได้ประโยชน์สูงสุดหรือ ผลผลิตมีคุณภาพดี
	ไม่ตรงตามมาตรฐานคุณภาพต่ำ ใช้ประโยชน์ไม่ได้ตามที่กำหนด	คุณภาพ	ตรงตามมาตรฐานทนทาน ใช้ประโยชน์ได้นาน
	บางฝ่ายไม่พอใจหลายฝ่ายไม่พอใจคัดค้าน	ความพึงพอใจ	ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
การวัด	-ไม่ตรงกลุ่ม	การให้ประโยชน์/โทษแก่ กลุ่มเป้าหมาย หรือผู้ได้รับ ประโยชน์จากโครงการ	- ตรงกลุ่ม
ผลลัพธ์	-ไม่เสมอภาค		- เสมอภาค
	-ไม่เป็นธรรม		- เป็นธรรม
	-ทุจริต		- สุจริต
	-ปล่อยปละละเลย		- รับผิดชอบ

ที่มา: วเรช จันทรศร, ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด, 2551), 105.

จากตารางที่ 2 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัยสำคัญได้แก่การวัดผลผลิตและการวัดผลลัพธ์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งการวัดผลผลิตจะมีตัวชี้วัดสำคัญได้แก่ ปริมาณของผลผลิต ระยะเวลาที่ใช้ในการผลิต ค่าใช้จ่ายในการผลิต คุณภาพของผลผลิต และความพึงพอใจในผลผลิต ส่วนการวัดความสำเร็จของผลลัพธ์นั้นจะดูที่การตอบสนองที่เป็นโทษหรือเป็นคุณประโยชน์ที่ได้รับเป็นสำคัญ

องค์กรหรือหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัตินับว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญและเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายไปยังผู้ที่ได้รับผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ การปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นควรมีการทำงานอย่างมีระบบและมีการวิเคราะห์สภาพการณ์ ดังที่ปกรณ์ ปรียากร(2547: 83-86) ได้กล่าวถึงตัวแบบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรที่ง่ายและชัดเจนในสายงานของ Harvard Business School ที่เรียกว่า Core “Design School” Model of Strategy Formation หรือที่เรียกว่า SWOT Model ซึ่งเป็นรูปแบบในการวิเคราะห์และประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคขององค์กร โดยมีการแบ่งแยกการวิเคราะห์ประเมินออกเป็นสถานการณ์หรือสภาพการณ์ภายในองค์กรกับสถานการณ์หรือสภาพการณ์ภายนอกองค์กร ซึ่งการประเมินสภาพการณ์หรือสถานการณ์ภายนอก ได้แก่การประเมินโอกาส และภัยคุกคามหรืออุปสรรค(opportunities and threats)ประการหนึ่ง และการประเมินสภาพการณ์หรือสถานการณ์ภายในได้แก่การประเมิน จุดแข็งกับจุดอ่อน (strengths and weaknesses)อีกประการหนึ่งนอกจากนี้ในหน่วยงานหรือองค์กรก็ควรมีคุณลักษณะสำคัญ ดังที่ปกรณ์ ปรียากร (2547: 167-169) ได้กล่าวไว้ถึงการประเมินองค์กรหรือหน่วยงานตามกรอบแนวคิด 7s model โดยมีแนวคิดหลักการพื้นฐานว่าประสิทธิภาพขององค์กรหรือหน่วยงานจะเกิดจากความสัมพันธ์ภายในองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆด้วยปัจจัยต่างๆ 7 ประการที่มีความสอดคล้องกันองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย กลยุทธ์ขององค์กร (strategy) โครงสร้างองค์กร (structure)ระบบการปฏิบัติงาน (system)บุคลากร (staff)ทักษะความรู้ความสามารถ (skill)รูปแบบการบริหารจัดการ (style)และค่านิยมร่วม (shared values) ปัจจัยทั้งเจ็ดประการนี้จะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องดังปรากฏตามภาพที่ 9 ต่อไปนี้

ภาพที่ 9 แสดงความสัมพันธ์ของ 7s

ที่มา: ปกรณ์ ปรียากร, การวางแผนกลยุทธ์:แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์ (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, 2547), 168.

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องถึงกัน นอกจากตัวนโยบายที่ดีแล้ว ศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานก็มีความสำคัญควรมีทักษะความรู้ความสามารถพร้อมจริยธรรมคุณธรรม และมีแนววิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมภายใต้กรอบเวลาและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ภายในองค์กรก็ต้องมีความสอดคล้องร่วมกัน ซึ่งได้แก่กลยุทธ์ขององค์กร (strategy) โครงสร้างองค์กร (structure) ระบบการปฏิบัติงาน (system) บุคลากร (staff) ทักษะความรู้ความสามารถ (skill) รูปแบบการจัดการ (style) และค่านิยมร่วม (shared values) ซึ่งการวิเคราะห์องค์กรจะทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กรได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบจากการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วยซึ่งเป็นการวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวทั้งผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact)

การเทียบเคียงกับองค์กรที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

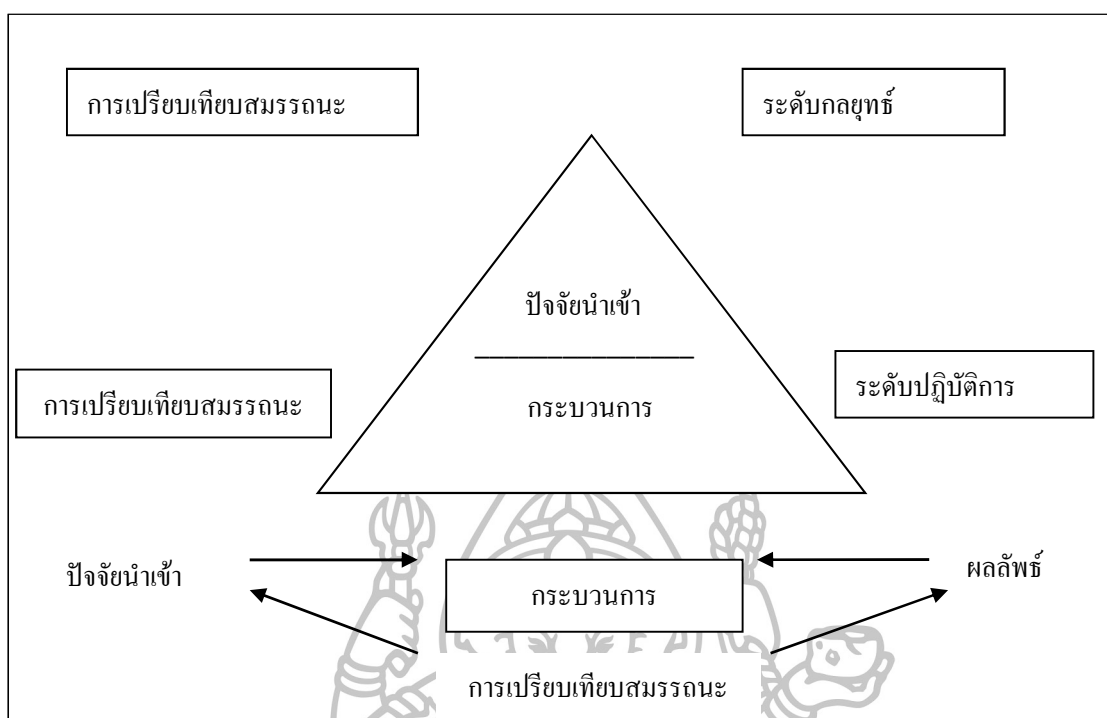
การเทียบเคียงการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขององค์กรใดองค์กรหนึ่งกับองค์กรอื่นซึ่งเป็นตัวอย่างขององค์กรที่มีแนวทางในการดำเนินการที่เป็นเลิศและประสบผลสำเร็จหรือที่เรียกว่าการเทียบเคียงสมรรถนะนั้น Tucker Sue (1996: 3) ให้ความหมายของการเปรียบเทียบสมรรถนะว่าเป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค

Kelly (2001: 1) อธิบายว่าการเปรียบเทียบสมรรถนะนั้นเป็นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ การปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกันหรือระหว่างองค์กรเพื่อนำผลมาปรับปรุงองค์กรของตนเอง ในขณะที่กิตติ กิตติศัพท์ (2546: 25-26) มองว่าการเปรียบเทียบสมรรถนะเป็นการกระตุ้น องค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการซึ่งได้จากการเรียนรู้จากผู้อื่นและนำวิธีการ ปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) นั้นไปดัดแปลงไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรของตน ขณะเดียวกันนั้นนรินทร์ สังข์รักษา และคณะ (2551: 96) มองว่าการเปรียบเทียบสมรรถนะเป็น การศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีแล้วนำไปเทียบเคียงเปรียบเทียบเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีแล้วนำผลที่ได้ ไปพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะกับองค์กรของตนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีขององค์กรซึ่งความสัมพันธ์ ดังกล่าวปรากฏตามภาพที่ 10 ดังนี้

ภาพที่ 10 แสดงความสัมพันธ์ของ การเปรียบเทียบ การเทียบเคียงและการปฏิบัติที่ดี ที่มา: นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ, รายงานการวิจัยผลที่ดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาการยั่งยืนของวิสาหกิจ (ราชบุรี: กรณีสึกษาจังหวัดราชบุรี, 2551), 96.

การเปรียบเทียบสมรรถนะไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การทำที่กระบวนการใดกระบวนการ หนึ่งหรือระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น การเปรียบเทียบสมรรถนะสามารถนำไปใช้ได้ทั่วทุกที่ใน องค์กรทั้งระดับกลยุทธ์และระดับปฏิบัติการ หรือการเปรียบเทียบสมรรถนะกระบวนการ โดยเปรียบเทียบที่ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) หรือผลลัพธ์ (result) ของกระบวนการ เราสามารถทำการเปรียบเทียบสมรรถนะได้ทุกอย่างแล้วแต่ว่าจะนำไปใช้เรื่องอะไร อาจทำ การเปรียบเทียบสมรรถนะระบบ 5 ส ขององค์กรเรากับองค์กรอื่น หรืออาจทำการเปรียบเทียบ สมรรถนะขั้นตอนการรับส่งสินค้าของเรา หรือกระบวนการจ่ายเงินของเรา หรือกระบวนการ ฝึกอบรมทุกขั้นตอนเราสามารถที่จะทำการเปรียบเทียบสมรรถนะได้ทั้งนั้น ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบสมรรถนะ สามารถทำได้ทั้งระดับกลยุทธ์และระดับปฏิบัติการและปัจจัยนำเข้ากระบวนการหรือผลลัพธ์

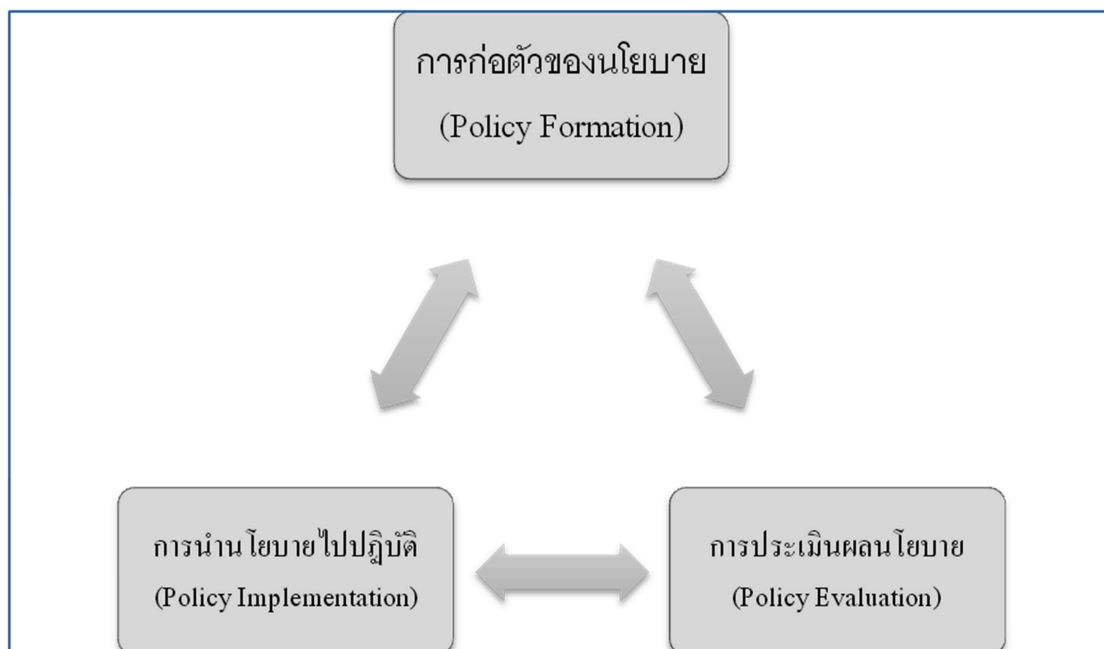
ที่มา: นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ, “รายงานการวิจัยผลดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา จังหวัดราชบุรี” (ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2551), 98.

การเปรียบเทียบสมรรถนะ จึงนับว่าเป็นเครื่องมือของการจัดการสมัยใหม่ที่ใช้หลักการค้นหาวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) จากหน่วยงานอื่นที่จะนำมาใช้กับหน่วยงานของเราว่าคืออะไร ทำได้อย่างไร ทั้งในแง่ของผลผลิต คุณภาพ และกระบวนการ (เพ็ญพันธ์ เพชรพร, 2546: 89)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษา ความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ การเทียบเคียงกับองค์กรที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ อันเป็นการนำไปสู่การพัฒนาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย (Proposed Policy) ซึ่งการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายนั้นจะอยู่ในขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย ซึ่งจะอยู่ในช่วงของการก่อตัวของนโยบายหรือการกำหนดนโยบาย เพื่อไปแก้ปัญหาที่

เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชน โดยเฉพาะปัญหาทางด้านการเข้าถึงความเป็นธรรมโดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งได้แก่ยุติธรรมชุมชน

แผนภาพที่ 12 แสดงกระบวนการนโยบาย

การก่อตัวของนโยบาย (Policy Formation)

Anderson (1975: 26-27) ได้ให้มุมมองถึงการก่อตัวของนโยบายว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองนั้นเป็นปัญหาสาธารณะที่รัฐบาลจะต้องกำหนดเป็นวาระที่ต้องกระทำหรือไม่ ส่วน Dunn (1994: 15-16) มองว่าการก่อตัวของนโยบายซึ่งมีลักษณะเป็นทางเลือกของนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร และ Dye (1998: 317-318) มองว่าการก่อตัวของนโยบายส่วนใหญ่ของนโยบายมักเกิดจากความคิดเห็นของประชาชน แต่บางนโยบายก็เกิดจากความคิดของผู้นำที่ให้การสนับสนุนให้เกิดนโยบายนั้น ส่วนอุทัย เลหาวิเชียร(2544: 292) มองว่านโยบายสาธารณะจะมีได้ต่อเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก่อนและปัญหาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะมีคนเป็นจำนวนมากไม่พอใจในเหตุการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ในขั้นของการกำหนดปัญหาจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของการกำหนด นโยบาย เพราะปัญหานั้นจะไปสู่การกำหนดนโยบาย จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนเดียวกันกับเรื่องของการกำหนดนโยบาย

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation)

อุทัย เลาหวิเชียร (2544: 292-301) มองว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะนโยบายสาธารณะ ก็คือแผนกระดาษ จะเป็นความจริงได้ก็ต่อเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วน Dye (1998) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นความต่อเนื่องทางการเมือง ไม่ได้จบลงที่การออกเป็นกฎหมายแต่จะต้องนำนโยบายไปสู่หน่วยงานของระบบราชการ เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติตามนโยบายนั้น นอกจากนี้การนำนโยบายไปปฏิบัติยังต้องมีรูปแบบและกฎระเบียบเพื่อให้ข้าราชการถือปฏิบัติด้วย

การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation)

Dye (1998: 317-318, 330-332) มองว่าการประเมินผลนโยบาย เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการนโยบาย เพื่อพิจารณาว่านโยบายประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด ต้นทุนที่ใช้และผลที่ได้รับเป็นอย่างไร การประเมินผลจะทำโดยตัวแทนของรัฐบาลเอง หรือที่ปรึกษาภายนอกหรือสื่อสิ่งพิมพ์และสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับ Dumm (1994: 15-16) ที่มองว่าเป็นความชอบธรรมตามกฎหมายที่นโยบายจะต้องมีการประเมินผลว่าได้ทำสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวก็สอดคล้องกับ Anderson ที่มองว่าการประเมินผลนโยบายเป็นการประเมินเพื่อวัดว่า นโยบายมีประสิทธิผลหรือผลกระทบอย่างไรหลังจากนำนโยบายนั้น ไปสู่การปฏิบัติ และใครจะเป็นผู้ประเมินผลนโยบาย ผลที่ตามมาของนโยบายจากการประเมินผลมีอย่างไร ส่วนอุทัย เลาหวิเชียร มองว่าความหมายของการประเมินผลก็คือ การที่ตรวจสอบว่าได้มีการบรรลุเป้าหมายของโครงการแค่ไหน และเพียงใดซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางการวิจัยเข้ามาช่วย

การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 314 คน ได้แก่ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจำนวน 148 คน เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทร่วมกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในบทบาทด้านต่างๆของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนเพื่อการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมให้กับประชาชนในชุมชน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจำนวน 166 คน เพื่อศึกษาถึงปัจจัย ได้แก่ภาวะผู้นำ การจูงใจ การทำงานเป็นทีม ทรัพยากรในปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร การควบคุมประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย และบทบาท ได้แก่ การให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหามือเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งข่าวเบาะแสทางคดีความ การให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้

ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม การจัดตั้งและดำเนินงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และบทบาทอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมไปปฏิบัติ และศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ และสัมภรณ์เชิงลึกกับประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ สัมภรณ์เชิงลึกผู้ดูแลและกำกับนโยบายยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการตำแหน่งผู้อำนวยการในแต่ละจังหวัดของภาคตะวันตก และนักวิชาการ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชน (Community Justice)

อัศวิน วัฒนวิบูลย์และคณะ (2552: 22) ได้กล่าวว่าเมื่อ พ.ศ. 2546 มีการเปิดตัวแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คำว่า “Restorative Justice” หรือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมโลกโดยสหประชาชาติได้เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN Expert Meeting on Restorative Justice ที่รัฐบาลแคนาดาจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2544 หมายถึง “การอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เป็นเป้าหมายสุดท้าย” สำหรับประเทศไทยได้รับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาจากสหประชาชาติจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญารั้งที่ 11 ซึ่งเป็น 1 ใน 35 ของแถลงการณ์ปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration)

กรองทอง วัฒนาภิรมย์ (2549) กล่าวว่ายุติธรรมชุมชน (community justice) เป็นแนวคิดที่มองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นปัญหาที่เซาะกร่อนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชนโดยยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชนซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนและยุติธรรมชุมชนมีลักษณะ เป็นพลังเงียบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดยุติธรรมชุมชนเป็นการบังคับโทษแบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีแบบแผนพิธีการกระทำกันในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและแก้ปัญหาอาชญากรรมการประนีประนอมและระงับข้อพิพาทความขัดแย้งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ใจและฟื้นฟูผู้กระทำผิดและรู้จักหน้าที่ของตนเองวิธีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้นต้องส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกันของชุมชนโดยการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชนได้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทำร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยใช้วัฒนธรรมวิถีชีวิตและความนุ่มนวลใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์และจุฑารัตน์เอื้ออำนวย (2547) ให้ความหมายของยุติธรรมชุมชนว่าหมายถึงการทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วนใด ๆ ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ทั้งหลายกับชุมชน โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางเพื่อป้องกันหรือควบคุมอาชญากรรมโดยตรงและโดยอ้อม ในระดับเพื่อนบ้านหรือในระดับชุมชนซึ่งเป็นแบบแผนของกลยุทธ์เชิงรุกที่เน้นป้องกันอาชญากรรมด้วยการทำงานร่วมกันของชุมชนในลักษณะของ “หุ้นส่วน” ที่เข้มแข็งระหว่าง “องค์กรภาครัฐ” ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อความปลอดภัยของสาธารณะ กับ “ชุมชน” เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในชุมชนนั้นๆ

Kyle Powys Whyte (2009) ให้ทัศนะของยุติธรรมชุมชนว่าเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะประเมินผลที่เป็นประโยชน์ของหลักการการทำงานร่วมกันภายในชุมชน ผู้กำหนดนโยบายและสมาชิกที่เป็นหุ้นส่วนในชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันถึงผลกระทบและความเสี่ยงอันเนื่องมาจากคำถาม สิ่งสำคัญที่จะได้เรียนรู้ถึงข้อโต้แย้งและเทคนิควิธีการในสถานการณ์ต่างๆที่สมาชิกในชุมชนจะต้องเรียนรู้ถึงเทคนิควิธีการต่างๆเหล่านี้

Karp and Clear (2000) ให้ความหมายของยุติธรรมชุมชนว่าหมายถึงการป้องกันอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆและกิจกรรมต่างๆของหน่วยงานทั้งหลายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของรูปแบบหรือกิจกรรมนั้นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนยุติธรรมชุมชนจึงเป็นรากฐานสำหรับกิจกรรมใดๆที่ประชาชนองค์กรชุมชนท้องถิ่นทั้งหลายและระบบยุติธรรมทางอาญาทำงานร่วมกันเพื่อควบคุมอาชญากรรมและความไร้ระเบียบใดๆในชุมชนเป้าหมายสำคัญของยุติธรรมชุมชนอยู่ที่ชุมชนเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาเป็นรายคดีเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วด้วยการใช้กระบวนการทำงานที่ต้องพึ่งมืออาชีพมาตรฐานและมีกระบวนการทำงานแบบทางการมาเป็นการให้ความสำคัญต่อหลักคุณธรรมประเพณีและวัฒนธรรมและให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าผลประโยชน์รายบุคคล

สมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์ (2547) ให้ความเห็นว่ายุติธรรมชุมชนมีข้อดีหรือมีประโยชน์อย่างมากมาย ที่เห็นเด่นชัดอย่างน้อยมี 5 ประการคือ 1) ยุติธรรมชุมชนมุ่งเน้นให้ความเป็นธรรมกับชุมชนมากกว่าความยุติธรรมตามกรอบของกฎหมายบ้านเมือง 2) ยุติธรรมชุมชนเป็นยุติธรรมทางเลือกที่ไม่ได้มุ่งผลแพ้ชนะในคดี แต่มีเป้าหมายเพื่อมุ่งสู่การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นมากกว่า 3) ยุติธรรมชุมชนเน้นหลักการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนเอง ไม่ได้มุ่งเน้นให้คนกลาง (ศาล) ชี้ขาดว่าใครแพ้ใครชนะ โดยคู่กรณีพิพาทและชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยพิจารณาคดี 4) ยุติธรรมชุมชนมีส่วนร่วมในการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนเนื่องจากการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทไม่ได้สร้างความพึงพอใจแก่คู่พิพาทเท่านั้นแต่ยังสร้างความพึงพอใจและรักษาสัมพันธ์ภาพ

ของคนในชุมชนไว้ได้ 5) ยุติธรรมชุมชนมีส่วนร่วมจัดระเบียบชุมชนของตนและสนับสนุนเสริมพลังชุมชนช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่ชุมชนและบรรเทาเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ (2549) มองว่ายุติธรรมชุมชนมีความสำคัญ 8 ประการ ดังนี้ 1) ช่วยรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบสันติวิธี 2) การแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนมีความหมายในเชิงคุณค่าด้วยการบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนเข้ากับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก 3) กิจกรรมยุติธรรมชุมชนทำให้คนในชุมชนเข้าใจลึกหรือเข้าถึงความเป็นธรรมตามวิถีความเป็นไทยได้มากและยังเป็นประโยชน์ในการระดมทรัพยากรชุมชนไปพร้อมๆกัน 4) ยุติธรรมชุมชนช่วยลดความขัดแย้งและยังช่วยแก้ไขข้อพิพาทไปในตัวทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายหรืองบประมาณของกระบวนการยุติธรรมหลักได้มาก 5) เป็นข้อเด่นชัดของหลักการกระจายอำนาจในการอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนแทนการผูกขาดโดยรัฐ 6) การระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนเป็นการบูรณาการภารกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาไปพร้อมกัน 7) เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพที่จะดูแลชุมชนได้ และ 8) ยุติธรรมชุมชนเป็นยุติธรรมเชิงรุกและลดการพึ่งพาการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมจากยุติธรรมหลักของรัฐ และเป็นการเตรียมความพร้อมของคนในชุมชนให้ก้าวออกไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆต่อไป

จากข้อคิดเห็นของนักวิชาการที่ให้ทัศนะเรื่องยุติธรรมชุมชนไว้อย่างหลากหลายสามารถประมวลข้อคิดเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า ยุติธรรมชุมชน (community justice) เป็นยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) หรือยุติธรรมเชิงปรองดองอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างยุติธรรมหลักที่มุ่งเน้นผลการแพ้ชนะแห่งคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ยุติธรรมชุมชนเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมโดยสังคมหรือชุมชนนั้นๆด้วยสันติวิธี แทนที่จะให้รัฐหรือกระบวนการยุติธรรมหลักเป็นผู้ตัดสินหรือพิพากษาปัญหาโดยลำพัง และมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นปัญหาของรัฐหรือของผู้เสียหายเท่านั้น แต่ชุมชนหรือสังคมนั้นๆก็เป็นผู้เสียหายเช่นกัน ดังนั้นจึงควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยมิได้มุ่งผลแพ้ชนะในปัญหาที่พิพาทเท่านั้น แต่ยังมุ่งหวังบรรเทาเยียวยาความเสียหายและฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีให้ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดให้กลับมาดีดังเดิมและร่วมกันหาทางแก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่สนองต่อความต้องการของทุกฝ่าย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการสร้างสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ(2549) ได้ศึกษาโครงการวิจัยยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่า ระบบยุติธรรมที่ขาดการหยั่งลึกถึงรากฐานชุมชนจะทำให้การควบคุมอาชญากรรมทุกรูปแบบกระทำได้อย่าง การที่ระบบยุติธรรมไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน หรือชุมชนเข้าถึงระบบยุติธรรมได้ยากนั้น เนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่แยกกระบวนการยุติธรรมออกจากประชาสังคม โดยประชาสังคมมีหน้าที่สนองรับสิ่งที่กระบวนการยุติธรรมให้มาเท่านั้น ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมน้อยลงหรือไม่มีเลย จึงผลกระทบในการรักษาความสงบและปลอดภัยไปให้เจ้าหน้าที่ คิดความบางประเภทเป็นเรื่องที่สามารถ โกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้ในชุมชน กลับไม่มีใครจัดการเพราะไม่ได้รับมอบหมาย และเข้าใจว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ผลกระทบไปให้กระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการชี้ขาด เสียเงินทอง เสียเวลาทั้งของรัฐและประชาชนเป็นจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือ เจ้าหน้าที่ที่ต้องรับภาระหนักทั้ง ๆ ที่จำนวนและความสามารถจำกัด การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมิได้ผลสมความต้องการทั้งของประชาชนและของเจ้าหน้าที่เอง“ยุติธรรมชุมชน” มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นกลไกเชิงระบบและโครงสร้าง มีหน้าที่ในการรักษาคุณภาพด้านยุติธรรมของชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งปรากฏในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกรวมทั้งจัดการกับอาชญากรรมและการกระทำผิดที่มีลักษณะของการป้องกัน ควบคุม จัดระเบียบชุมชน ให้ความรู้ คู่ครองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ประสานงานหรือยุติความขัดแย้งด้วยวิธีการ โกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยรูปแบบต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนเยียวยาสมานฉันท์ความรุนแรงอันเกิดจากอาชญากรรมและรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนเป้าหมายของยุติธรรมชุมชนมี 2 ระดับ คือ ระดับประชาชน รู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรม หมายถึง ผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายเฉพาะ โดยพิจารณาที่ประชาชนในชุมชนในด้าน 1) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่ออยู่ในชุมชน รวมถึงความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมของประชาชนชนกลุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม 2) ความรู้สึกเข้าถึง/ได้รับความยุติธรรม และ 3) ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมยุติธรรมชุมชน อันเป็นความรู้สึกพึงพอใจเฉพาะบุคคล ระดับชุมชน พิจารณาจากชุมชนในด้านมีศักยภาพและความสมานฉันท์ โดยพิจารณาจากชุมชนว่ามีความสามารถในการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนโดยสามารถระดมพลและใช้ทรัพยากรมาบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีขีดความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาของตนเองได้เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ “ความสมานฉันท์ของชุมชน”สำหรับคุณค่าของยุติธรรมชุมชนต่อสังคมไทยนั้น อยู่ที่ประการแรก ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนในท้องถิ่นของไทยได้หวน

กลับมา รื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้งแบบ
 สมานฉันท์ตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยอีกครั้ง ซึ่งยุทธธรรมเชิงจารีตดังกล่าวทรงคุณค่าในตัวเอง มี
 ความเป็นไทยและเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน
 ประการที่สอง การนำยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้งในชุมชน ซึ่ง
 เป็นภารกิจหนึ่งของยุทธธรรมชุมชนนั้น มิติความหมายเชิงคุณค่าสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่เกี่ยวข้อง
 ความรับผิดชอบต่ออาชญากรรมอันตราย และความเสียหายที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดขึ้น นั่นคือ
 กระบวนการเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นกระบวนการวิธียุทธธรรม “ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการ
 กระทำผิดของตน” และสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของสังคม คือ “วัฒนธรรม
 การแสดงความรับผิดชอบ” ทั้งในรูปของการกล่าวคำขอโทษ การชดเชยเยียวยาความเสียหาย
 และการทำงานบริการสังคมที่เป็นรูปธรรมเมื่อมีการกระทำผิดพลาดล่วงล้ำกันเกิดขึ้นในสังคม
 ประการที่สาม ยุทธธรรมชุมชนเป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างกระบวนการ
 ยุทธธรรมหลักกับประชาชนในชุมชนในปัจจุบัน โดยกิจกรรมของยุทธธรรมชุมชนทำให้เจ้าหน้าที่
 รัฐในระบบงานยุทธธรรมและประชาชนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น ซึ่งเป็น
 ประโยชน์ต่อการติดต่อประสานงานและการระดมทรัพยากรชุมชนในงานยุทธธรรมทั้งแก่ชุมชนและรัฐ
 ไปพร้อม ๆ กัน ประการที่สี่ ในระยะยาวยุทธธรรมชุมชนจะช่วยให้กระบวนการยุทธธรรมหลัก
 คล่องตัวขึ้นเนื่องจากเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้งระหว่างบุคคล
 ใกล้เกลี่ยสมานฉันท์คดีที่ยอมความกันได้ และคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ บางลักษณะ ทำให้ข้อ
 พิพาทระงับไป และคดีความบางอย่างได้รับการแก้ไขในระดับชุมชน ช่วยประหยัดงบประมาณ รับผิดชอบ
 ได้ทางหนึ่งประการที่ห้า ตามนโยบายการบริหารบ้านเมืองที่ดี รัฐจะต้องกระจายอำนาจ การบริหาร
 จัดการเรื่องต่าง ๆ ผู้ส่วนภูมิภาคในทุกด้าน รวมทั้งเรื่องของการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งยุทธธรรม
 ชุมชนทำให้หน่วยงานในระบบยุติธรรมสามารถกระจายอำนาจสู่ชุมชนและท้องถิ่น ได้อย่าง
 แนบเนียน และได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชน ทำให้เห็นนโยบายการกระจายอำนาจด้านงาน
 ยุติธรรมสัมฤทธิ์ผลในระดับหนึ่งประการที่หก การนำยุทธธรรมชุมชนมาใช้กับสังคมไทยเป็นการ
 เสริมสร้างการทำงานแบบบูรณาการในระบบยุติธรรมที่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้นมาช้านาน คือ 1) บูรณาการ
 ภารกิจหลักของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเข้าด้วยกันทั้งภารกิจป้องกันอาชญากรรม
 การแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้ง การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน และการนำภาคประชาสังคมมา
 ช่วยเยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม 2) บูรณาการกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ “เปลี่ยนภาระให้เป็น
 พลัง” ของกระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการโดยกรมต่าง ๆ ได้แก่ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและ
 คุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม
 ยาเสพติด (ปปส.) และกลุ่มงานภารกิจของกระทรวงยุติธรรม ฯลฯ เข้าด้วยกันได้อย่างแนบเนียน

โดยมีชุมชนเป็นตัวตั้ง 3) ยุติธรรมชุมชนอันมีลักษณะเป็น “ภารกิจเชิงรุกแบบบูรณาการ” ดังกล่าว จะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่ายทำงานร่วมกันในลักษณะ “สหวิชาชีพ” ทั้งนักกฎหมาย พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และ 4) ยุติธรรมชุมชนอันเป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคตที่สังคมไทยจำเป็นต้องออกแบบระบบ กลไก วิธีการเพื่อชี้แนะโน้มทิศทาง รวมทั้งดำเนิน โครงการทดลองนำร่อง เพื่อให้ได้โครงการต้นแบบที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนนำไปขยายผลนั้น จะสามารถออกแบบระบบได้อย่างเหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุดเมื่อมีการบูรณาการบรรดานักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ทั้งด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ด้านชุมชน ด้านพัฒนาระบบ ด้านเทคนิค การไกล่เกลี่ย และด้านการประเมินผลประการที่เจ็ดยุติธรรมชุมชนช่วยทำให้ความคิดความเชื่อที่ว่าปัจจุบันคนไทยเติบโตขึ้นและมีพลังศักยภาพที่จะดูแลชุมชนของตนเองได้ในด้านงานยุติธรรมนั้น ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นไปได้จริง เพราะการดำเนินกิจกรรมในยุติธรรมชุมชนมีลักษณะที่ชุมชนต้องช่วยกันคิดเอง วางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรม แสวงหาทรัพยากรชุมชนในการช่วยเหลือ และรับผลสำเร็จแห่งการปลอดภัยจากอาชญากรรมร่วมกันในสังคมที่สงบสุขสมานฉันท์ โดยมีตัวอย่างรูปธรรมของกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จ ในหลายชุมชน ประการที่แปด ยุติธรรมชุมชนได้ชื่อว่าเป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคต ดังนั้น การดำเนินโครงการใด ๆ เกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน จึงเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายยุติธรรมเชิงรุกที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากการสร้างรากฐานระบบยุติธรรมแห่งอนาคตเพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่นับวันแต่จะทำให้รัฐเล็กลงด้วยการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นทิศทางที่เหมาะสมและทันสมัยอย่างยิ่ง คือการเตรียมความพร้อมของประชาชนในชุมชนทุกด้านให้ดูแลกันเอง ลดการพึ่งพิงรัฐรวมทั้งเรื่องของการอำนวยความสะดวกด้วย

ณัฐพงษ์ สุวรรณพาณิชย์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน: ศึกษากรณีสำนักงานอัยการสูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อศึกษาภารกิจความเป็นไปได้และกรอบแนวคิด ในการให้ยุติธรรมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุดและ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสมของสำนักงานอัยการสูงสุดในการใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนเข้ามาช่วยปรับเสริมใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก ในส่วนของการวิจัยเอกสารเพื่อศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ใช้ในประเทศและในต่างประเทศ รวมทั้งหลักการทั่วไปของการนำมาตราการการชะลอการฟ้องมาใช้แนวคิดในเรื่องการมีส่วนร่วม การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การ การออกแบบองค์การ รวมทั้งแนวคิดในเรื่องการปฏิรูประบบราชการ ในส่วนการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ ด้านยุติธรรมชุมชน กลุ่ม

ผู้บริหารสำนักงานอัยการสูงสุด และกลุ่มผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และภาคเอกชน ผลการศึกษาพบว่า 1) มาตรการการชะลอการฟ้องเป็นมาตรการที่สำคัญอันหนึ่งในการนำมาใช้กับการกิจของสำนักงานอัยการสูงสุดนอกจากนั้นยังมีภารกิจอื่น ๆ อีก 13 ภารกิจ ที่สามารถนำยุติธรรมชุมชนเข้ามาช่วยปรับเสริมได้ 2) มีความเป็นไปได้สูงในการนำยุติธรรมชุมชนมาใช้ปรับเสริมกับภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุด เพราะยุติธรรมชุมชนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมและต่อสำนักงานอัยการสูงสุด 3) รูปแบบ ที่เหมาะสมของการนำยุติธรรมชุมชนเข้ามาปรับเสริมกับภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุดมีอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ 3.1) รูปแบบคณะกรรมการ 3.2) รูปแบบการประสานงาน 3.3) รูปแบบเป็นที่ปรึกษา 4) แนวทางในการนำมาตราการชะลอการฟ้องมาใช้ในสำนักงานอัยการสูงสุดนั้นต้องมีพระราชบัญญัติชะลอการฟ้องเพื่อใช้เป็นกฎหมาย และเป็นแนวทางในการนำมาตราการชะลอการฟ้องมาใช้ต่อไป และ 5) ผลการวิจัยยังเป็นแนวทางเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการภารกิจหลักของสำนักงานอัยการสูงสุด รูปแบบใหม่ที่ทำให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมนอกจากนี้ ผู้ศึกษาวิจัยยังได้มีข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังนี้ 1) ควรนำเอาหลักการยุติธรรมชุมชนเข้ามาปรับเสริมในภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุดเท่าที่จะสามารถนำมาปรับเสริมได้และอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของการชะลอการฟ้องควรเร่งศึกษาและนำมาใช้กับสำนักงานอัยการสูงสุดโดยเร็วและ 2) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมและให้ความรู้เรื่องยุติธรรมชุมชนและเรื่องการชะลอการฟ้องแก่ข้าราชการอัยการอย่างทั่วถึง

บุญกาญจน์ อินทรบุตร (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการระงับข้อพิพาททางอาญาโดยชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยชุมชนตามแนวคิด “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” และ “ยุติธรรมชุมชน” ว่ามีความเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพเพียงใด เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันจึงทำให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้หลักการดำเนินคดีอาญาที่มีอยู่เดิมและที่ใช้เป็นกฎกติกาเพื่อควบคุมสังคมให้อยู่กันอย่างสงบสุขไม่เพียงพออีกต่อไป รวมทั้งการมองปัญหาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะแก้ไขปัญหาก็เปลี่ยนไป อาทิ วัตถุประสงค์ในการลงโทษเดิมจากการแก้แค้นทดแทน เปลี่ยนเป็นการฟื้นฟูและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม กระบวนการยุติธรรมของไทยเจอปัญหาคดีล้นศาล คนล้นคุก ทำให้การบริหารจัดการคดี (case Management) เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้จำต้องหาวิธีการทางเลือกอื่นเข้ามาช่วยเสริมให้กระบวนการยุติธรรมเข้มแข็งขึ้น จากระบบกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมที่ไม่เพียงพอ จึงได้มีการนำแนวคิดอื่นเข้ามาใช้แก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในต่างประเทศอย่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) โดยนำมาปรับใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งในแง่การ

ป้องกันกาเกิดอาชญากรรม การเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากอาชญากรรม รวมทั้งในการระงับข้อพิพาทก่อนชั้นพิจารณาคดีของศาลผลการศึกษาพบว่า การระงับข้อพิพาททางอาญาในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ แม้จะได้มีการแสวงหาทางเลือกอื่นเพื่อแก้ไขปัญหาก็ที่ประสบอยู่ แต่ปริมาณคดีก็ยังคงเพิ่มมากขึ้น มิได้ลดลงแต่อย่างใด แม้หลายหน่วยงานจะได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหเฉพาะแต่ในขั้นตอนของหน่วยงานนั้น ๆ มิใช่การแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ จึงได้มีการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนมาช่วยเป็นกลไกในการช่วยแก้ไขปัญหเพื่อสร้างความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้น โดยเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนว่ามีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้ ทั้งนี้โดยมีภาครัฐได้เข้าไปช่วยเหลือให้ความรู้ พัฒนาให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการในชุมชนเองได้ อย่างไรก็ตามแม้หน่วยงานต่าง ๆ จะคำนึงถึงชุมชนในจุดนี้ แต่ก็นำไปใช้ปรับกระบวนการที่ตนแต่เฉพาะองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้ประสานเป็นภาพรวม การแก้ปัญหอย่างเป็นระบบจึงไม่เกิดขึ้น ทั้งที่จริงแล้วในประเทศไทยยังมีปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดยุติธรรมชุมชนอยู่มาก โดยเฉพาะชุมชนในมิติทางภูมิศาสตร์ในบางท้องที่มีการระงับข้อพิพาทที่ใช้กับคนในชุมชนของตนอยู่แล้ว ทั้งกลไกทางกฎหมายก็ได้มีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม อาทิ ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ.....ร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน พ.ศ..... ฯลฯ แต่ก็เป็นการเริ่มเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ยังไม่ได้ให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเพิ่มทางเลือกอย่างทีควร ดังนั้น เพื่อให้ตอบสนองต่อการแก้ปัญหการจัดการคดีในกระบวนการยุติธรรมอย่างยั่งยืนเป็นระบบที่มุ่งสร้างความสมานฉันท์ให้กับทุกฝ่ายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรนำการระงับข้อพิพาททางอาญาโดยชุมชนมาใช้ตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ผลลัพธ์สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำรูปแบบของคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน (community reparative boards) เข้ามาจัดการบริหารดูแลชุมชนของตนและมีบทบาทในการจัดการข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเชื่อมโยงกับกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ โดยการร่วมมือของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นเครื่องมือในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล แล้วจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อมิให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนในการจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ โดยนำรูปแบบของประเทศฟิลิปปินส์และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นตัวอย่างให้เห็นภาพว่าได้มีการระงับข้อ

พิพาทโดยชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่ทั้งนี้และทั้งนี้การศึกษารูปแบบของต่างประเทศก็เป็นเพียงตัวอย่างในการกำหนดกรอบเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนของไทย โดยภาครัฐทุกหน่วยงานจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศนคติไปในทางเดียวกันเพื่อแสวงหาคำนำมาใช้ในรูปแบบที่ยั่งยืน

อภิรดี โปธิพร้อมและคณะ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างหลักประกันที่เหมาะสมของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิของบุคคลอย่างยิ่ง เนื่องจากขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเป็นการดำเนินการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หากรัฐกำหนดหลักประกันที่ชัดเจนและเหมาะสมก็จะสามารถคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้อย่างเต็มที่ และกฎหมายได้บัญญัติให้หลักประกันในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้บุคคลที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับนั้น ได้รับการปฏิบัติจากรัฐได้อย่างเสมอภาคทุกคน โดยไม่ได้มีขั้นตอนใดที่กำหนดให้แบ่งหรือให้เลือกปฏิบัติแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามจากการศึกษากระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับการได้รับการปฏิบัติจากรัฐในแต่ละขั้นตอนพบว่า มีหลายขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมที่ยังมีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนบางส่วนได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้ 1) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาถึงต้นเหตุแห่งการเกิดการกระทำผิดทางอาญา โดยศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดในคดีอาญา เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลกระทำความผิดเพื่อนำมาพิจารณาและวิเคราะห์ถึงเกี่ยวกับความยากจนนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลกระทำความผิดหรือไม่ และเมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิดทางอาญาอันส่งผลให้ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา บุคคลจะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันหรือไม่ 2) การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนคดีแพ่งและคดีอาญา ประเด็นมีปัญหาในคดีอาญาพบว่า แม้กฎหมายจะได้กำหนดให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย โดยให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย จัดให้มีทนายความขอแรงก็ตาม แต่ยังพบว่าปัญหาการจัดทนายขอแรงยังส่งผลทำให้บุคคลได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค เพราะไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของทนายความขอแรงระบบการคัดเลือก และประสิทธิภาพของทนายความ รวมไปถึงค่าตอบแทนที่กำหนดให้แก่ทนายขอแรง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีกฎหมายเพื่อการนี้ขึ้นมารองรับ โดยจัดทำเป็นพระราชบัญญัติให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำหรับการให้คำปรึกษาและแนะนำทางกฎหมายซึ่งมีองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือมากมายแต่ขณะเดียวกันแต่ละองค์กรยังขาดประสิทธิภาพในการทำงาน กระทรวงยุติธรรมจึงควรเป็นหน่วยงานกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่างๆรวมทั้งขึ้นทะเบียนองค์กรและหน่วยงาน ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อสร้างเครือข่ายและความเป็นเอกภาพให้แก่องค์กรและหน่วยงาน

เหล่านักรให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีแพ่งแก่ คนยากจนที่ให้มีเฉพาะการฟ้อง หรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถา โดยการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ยังไม่เพียงพอ รัฐควรจัดให้มีการช่วยเหลือในทางอื่น รวมทั้งช่วยเหลือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น คำน่าส่งหมาย เป็นต้น ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีแพ่งขึ้น โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาและให้ความช่วยเหลือ

3) การปล่อยชั่วคราวจากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันการปล่อยชั่วคราวนั้นเรียกหลักประกันที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสำหรับรับรองหรือประกันการปรากฏตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่คำนึงถึงหลักกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมตัวบุคคลได้ เฉพาะกรณีเหตุจำเป็นเท่านั้น จากปัญหาดังกล่าวทำให้คนยากจนส่วนใหญ่ต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดี เช่นนี้ถือได้ว่าเกิดความไม่เสมอภาคสำหรับบุคคลที่กระทำความผิดลักษณะเดียวกัน แต่แตกต่างกันที่ฐานะทางเศรษฐกิจจึงส่งผลให้คนที่มิมีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถยื่นขอปล่อยชั่วคราวได้ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า ควรพิจารณาให้มีการกำหนดความหลากหลายของหลักประกัน ควรนำข้อมูลของผู้ขอปล่อยชั่วคราวมาพิจารณาประกอบเสมอ หรือควรมีการนำมาตรการหรือเงื่อนไขอื่นมาใช้แทนการเรียกหลักประกันประการสำคัญอย่างยิ่งผู้พิจารณาปล่อยชั่วคราวต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายที่ต้องปล่อยชั่วคราวเป็นหลักการควบคุมตัวเป็นข้อยกเว้น ดังนั้น การจะควบคุมตัวบุคคลได้ต้องมี “เหตุจำเป็น” ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

4) การพิจารณาคดีของศาล ในกรณีที่คู่ความมิมีฐานะยากจน ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินคดี หรือต่อสู้คดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลนั้นต้องตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา หากการพิจารณาคดีของศาลไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะคุ้มครองบุคคล ที่ไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญาให้หลุดพ้นจากการตกอยู่ในฐานะ “จำเลย” หรือกระบวนการพิจารณาคดี ในศาลใช้ระยะเวลา ยาวนาน อาจทำให้จำเลยและครอบครัวของจำเลยต้องประสบปัญหาในการดำรงชีพ เนื่องจากจำเลยไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ เพราะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล จึงควรที่จะศึกษาว่ามีกระบวนการพิจารณาขั้นตอนใดของศาล ที่เป็นกระบวนการพิจารณาเกินความจำเป็นบ้างหรือไม่หรือมีกระบวนการพิจารณาที่มีได้เปิดโอกาสให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีนั้นก่อนให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายแก่จำเลย เช่น การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานโดยทางนิติวิทยาศาสตร์ที่จำเลยต้องออกค่าใช้จ่ายเอง หากจำเลยเป็นคนยากจนไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้ย่อมส่งผลให้จำเลยไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ เช่นเดียวกันกับผู้เสียหายที่จำเลยต้องแสวงหาพยานหลักฐานจากการตรวจพิสูจน์ทางนิติศาสตร์ นอกจากนี้ การกำหนดโทษปรับและทางปฏิบัติในการบังคับโทษปรับ ยังส่งผลกระทบต่อผู้กระทำผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน ในลักษณะที่ไม่เสมอภาคกัน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาของศาลว่าบทบัญญัติของกฎหมาย หรือขั้นตอนใดของกระบวนการพิจารณาตลอดจนแนวปฏิบัติ

ของกระบวนการพิจารณาตลอดจนแนวปฏิบัติของกระบวนการใดบ้างที่สร้างภาระหรือก่อให้เกิดปัญหาความไม่เสมอภาคแก่บุคคลในการดำเนินคดีหรือต่อสู้คดี เพื่อจะได้เสนอ แนวทางแก้ไขที่เหมาะสมและ 5) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ เมื่อศาลเสร็จสิ้นการพิจารณา ก็จะทำการพิพากษา ในกรณีที่ศาลพิพากษาจำคุกจำเลย จำเลยต้องถูกบังคับโทษ โดยต้องขังอยู่ในเรือนจำ ในทางปฏิบัติยังคงพบปัญหาการปฏิบัติต่อนักโทษที่ไม่เท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค เช่น การได้รับอภิสิทธิ์ในเรื่องอาหาร เครื่องหลับนอน เครื่องนุ่งห่ม หรือการได้รับ การเยี่ยมเยียนจากญาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างระหว่างคนยากจนกับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นั้น คงต้องแก้ไขทั้งในการบริหารงานและทัศนคติของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

กลุ่มพัฒนางานคุมประพฤติ สำนักงานคุมประพฤติภาค 7 กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเส้นทางผู้ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) ศึกษาองค์ประกอบบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน 2) ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชนในการเสริมพลังชุมชนให้มีประสิทธิภาพ 3) ศึกษาเส้นทางผู้ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน โดยมีระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างแบบเป็นทางการ โดยการสัมภาษณ์รายบุคคลเชิงลึก (in-depth-interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (focus groups) พื้นที่เป้าหมายในการวิจัย คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ดำเนินการ โดยสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค 7 กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม จำนวน 3 ศูนย์ยุติธรรมชุมชน คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 17 หมู่บ้าน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 หมู่บ้าน และศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตำบลแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 6 หมู่บ้าน ประชากรเป้าหมาย ที่ทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลการวิจัยคือกลุ่มผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน จำนวน 91 คน ประกอบด้วย 1) กำนัน จำนวน 3 คน 2) ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 35 คน 3) สมาชิกสภาเทศบาลจำนวน 4 คน 4) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 16 คน 5) นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล รองนายกเทศบาล รองนายก อบต. ประธานสภา อบต. จำนวน 8 คน 6) กลุ่มข้าราชการจำนวน 2 คนและ 7) ตำแหน่งในชุมชนกลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 23 คนก่อนที่จะเริ่มการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ไปทำความเข้าใจกับชุมชนในศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้ง 3 ศูนย์ โดยทำความเข้าใจกับชุมชนให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมชุมชน รวมทั้งประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรม

ชุมชนที่จะเกิดต่อชุมชนที่จะเกิดต่อชุมชนและผู้พักอาศัยอยู่ในชุมชน จากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูล การวิจัยที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ทำการสัมภาษณ์รายบุคคล จำนวน 11 คน และ สันทนาการกลุ่มย่อย อีกจำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 27 คน ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลยางหย่อง ทำ การสัมภาษณ์รายบุคคล จำนวน 6 คน และสันทนาการกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 21 คน ที่ศูนย์ ยุติธรรมชุมชนตำบลแสงอรุณ ทำการสัมภาษณ์รายบุคคล จำนวน 6 คน และสันทนาการกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 20 คน หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้วได้นำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละศูนย์ยุติธรรมชุมชนไปแลกเปลี่ยนข้อมูลกับชุมชนทุกศูนย์ยุติธรรม ชุมชนอีกศูนย์ละ 1 ครั้ง และทำการสรุปผลการวิจัยพบว่า บริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนจากแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ต้อง อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเข้มแข็งจึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมของกระบวนการยุติธรรม ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เมื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยในครั้งนี้แล้ว ปรากฏว่า ชุมชนในเขต พื้นที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้ง 3 ศูนย์ ซึ่งได้รับการพิจารณาเบื้องต้นจากสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดในพื้นที่แล้วว่าเป็นชุมชนเข้มแข็งระดับหนึ่ง จึงได้ดำเนินการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้น ในเขตพื้นที่ดังกล่าว ศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้ง 3 ศูนย์ ต่างมีบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน หรือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่หลากหลายหมุนเวียนกัน ไปใน 1 ปี มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการร่วมกันไม่น้อยกว่า 10 กิจกรรม ย่อมแสดงให้เห็นว่าความ เข้มแข็งของชุมชนมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกับบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่ อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่หลากหลาย ซึ่งพออนุมานได้ว่า ชุมชนจำนวนมากเกิดจาก การพื้นฐานของชุมชนที่มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนหรือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่อาศัย การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จำนวนมากที่หลากหลาย ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความเห็นว่าการที่ จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ได้จำนวนมาก ซึ่งรวมถึงการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มั่นคง ยืนยงคู่กับชุมชนต่อไปอย่าง หลากหลาย หากวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนในลักษณะดังกล่าวได้สูญหายไปจากชุมชนก็ จำเป็นต้องรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ปรากฏว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนทั้ง 3 ศูนย์ ต่างมีสภาพปัญหาของชุมชนทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ไปตามสภาพวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชุมชนที่แตกต่าง ๆ กันไป ปัญหาของชุมชนที่มีความรุนแรงกระทบถึงการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นสภาพปัญหาที่คล้ายคลึง กันทั้ง 3 ศูนย์ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นของแต่ละศูนย์ทั้งหมดทุกศูนย์ไม่รุนแรง และไม่กระทบ ถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากข้อมูลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัญหาของชุมชนที่ รุนแรงมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นคล้ายคลึง

กันทั้ง 3 ศูนย์ และปัญหาของชุมชนที่มีความรุนแรงกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หากยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือยังไม่สามารถแก้ไขได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และกระทบต่อกิจกรรมของกระบวนการยุติธรรมชุมชน ดังนั้น ปัญหาของชุมชนไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านใดหากมีความรุนแรงและมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนย่อมต้องได้รับการแก้ไขให้ความรุนแรงลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป จึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมของกระบวนการยุติธรรมชุมชนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าเส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สิ่งแรกที่ต้องพิจารณาคือชุมชนนั้นต้องมีพื้นฐานของการทำงานร่วมกันและความเสียสละของคนในชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมีมากน้อยเพียงใดและการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น อยู่ที่ผู้นำชุมชนเป็นสำคัญหรือนัยหนึ่ง ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้ ผู้นำชุมชนในที่นี้ หมายถึง ผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้การยอมรับ เชื่อถือไว้วางใจ และมีความเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น สิ่งที่ต้องดำเนินการประการต่อไปคือ สร้างการมีส่วนร่วมจากผู้นำชุมชนก่อน เพื่อให้ผู้นำชุมชนเห็นประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรมชุมชนและยินดีผลักดัน ให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนในชุมชนต่อไปอย่างเต็มกำลังความสามารถและในส่วนของผู้นำนั้นจะต้องมีศักยภาพ มีความสามัคคี มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นภาคราชการและผู้นำชุมชนต้องร่วมกันไปสร้างความเข้าใจกับชุมชนให้ชุมชนเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมชุมชนและเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ เมื่อชุมชนเข้าใจกระบวนการยุติธรรมชุมชนแล้ว หากชุมชนยังไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนก็เป็นหน้าที่ของภาคราชการและผู้นำชุมชนที่จะร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้ หมายถึงความพร้อมทางด้านความเป็นอยู่ที่ดีและความพร้อมทางด้านความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงเกิดขึ้นได้และมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนตลอดไปและ 2) เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชน การเข้าสู่ยุติธรรมชุมชนมีขั้นตอนในการดำเนินการ คือ สร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนให้ได้เป็นอันดับแรกต่อไปผู้นำชุมชนดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อชุมชนให้การยอมรับในกระบวนการยุติธรรมชุมชนแล้วจึงพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้ชุมชนเข้มแข็ง คิดเป็นทำเป็นและมีความเป็นอยู่ที่ดี เมื่อชุมชนมีความพร้อมแล้วจึงร่วมกันจัดทำแผนชุมชน โดยร่วมกันแสดงความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความสงบ สุข และความปลอดภัยจากอาชญากรรมและร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องยั่งยืนตลอดไป

อรพินธ์ สุวัฒน์ประ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความขัดแย้งและ
 อาชญากรรมโดยยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษาบ้านแม่ยางล้าน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
 ผลการศึกษาพบว่า เจื้อนใจปัจจัยที่ชุมชนแม่ยางล้าน นำจาริตประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเป็น
 ภูมิปัญญาการจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมโดยคนในชุมชน รวมทั้งรูปแบบและกระบวนการ
 จัดการการทำงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และผลการจัดการ คือ ความพึงพอใจและความปรองดอง
 สอดคล้องของคนในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้จัดการความขัดแย้งและอาชญากรรม ผู้กระทำความผิด
 ผู้เสียหาย ผู้เกี่ยวข้องแปดกรณีศึกษา และคนในชุมชน รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์
 สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ
 แยกแยะเป็นหมวดหมู่ ตีความโดยการกำหนดค่าสำคัญ แล้วนำข้อมูลที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์
 มาประมวลอธิบายเชิงคุณภาพตามกรอบทฤษฎีที่กำหนด การนำจาริตประเพณีมาใช้ในการจัดการ
 ความขัดแย้ง เกิดจากวัฒนธรรมความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) ของคนปกากะญอ ที่เชื่อว่า
 ถ้าประพฤติดีจะได้รับความคุ้มครอง ถ้าทำผิดจะถูกลงโทษ ความเชื่อนั้น ได้ถูกปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต
 วัฒนธรรมและได้นำความเชื่อนั้นมาจัดการความสัมพันธ์ไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดระหว่างมนุษย์กับ
 มนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติให้เข้าสู่สมดุล เพื่อให้ชุมชนสงบสุข
 ถ้ามีการล่วงละเมิดในสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นเป็นการผิดกฎของสิ่งเหนือธรรมชาติจะต้อง
 ประกอบพิธีกรรมขอขมาโดยผู้นำประเพณี (ฮีโง) ชุมชนได้ใช้ความเชื่อนั้นควบคุมพฤติกรรมของ
 คนในชุมชนไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดต่อกันตลอดมา ต่อมาชุมชนขาดผู้นำประเพณีและมีคนภายนอก
 บุกรุกเข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และทำลายความคิดความเชื่อ ทั้งรัฐบาลมีนโยบายยกเลิก
 สัมปทานป่าไม้และต้องการให้ชุมชนลงไปอยู่บนพื้นราบ วัฒนธรรมความเชื่อไม่สามารถควบคุม
 และจัดการความขัดแย้งนั้นได้ ต่อมาได้มีการปรับประยุกต์โดยนำความเชื่อมาจัดทำเป็นกฎและ
 แนวทางของชุมชนเพื่อใช้ควบคุมและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและความสะดวกเรียบร้อยของ
 ชุมชน รวมทั้งคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบอย่างเป็นทางการ เพื่อให้คนภายนอกและ
 หน่วยงานรัฐบาลยอมรับและได้ใช้จัดการความขัดแย้งมาจนถึงปัจจุบันกระบวนการจัดการความ
 ขัดแย้งดำเนินการในชุมชนในรูปแบบการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รูปแบบไม่เป็นทางการ
 ด้วยการล้อมวงสนทนาในบรรยากาศที่เป็นมิตรไม่มีใจทักจำเลย ไม่มีการใช้อำนาจ ใช้ความเชื่อ
 ภาษาและวัฒนธรรมชุมชน ระยะเวลาในการจัดการความขัดแย้งประมาณ 2-10 การบังคับโทษตาม
 กฎของสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) โดยการประกอบพิธีกรรมและกฎของชุมชนโดยการชดใช้ค่าเสียหาย
 หรือการขอขมา การฝ่าฝืนไม่ทำตามกฎของผีเจ้านายชุมชนจะไม่ให้ร่วมพิธีกรรมหรือขับออก
 จากชุมชน และถ้าไม่ตกลงทำตามกฎของชุมชนจะถูกดำเนินการตามกฎหมายผลการจัดการ
 ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้องทุกกรณีศึกษารวมทั้งคนชุมชน มีความพึงพอใจ และ

เห็นว่ากระบวนการจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมมีความเป็นธรรม เข้าถึงง่าย ไม่เสียเวลา และค่าใช้จ่าย รวมทั้งรู้สึกสบายใจและมั่นคงปลอดภัย ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชน เป็นการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการความยุติธรรมและอยากให้มีการถ่ายทอดและปลูกฝังสู่คนรุ่นใหม่ต่อไป

รังสิต โลไทยสงค์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมชุมชน: กระบวนทัศน์ และกระบวนการเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรมมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาถึง 1) ปรัชญาฐานคิดของกระบวนการยุติธรรมไทย 2) รูปแบบและแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน และ 3) กลไกพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยมีขั้นตอนในการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ การวิจัยเอกสารในการศึกษาปรัชญาและฐานคิด การวิจัยเชิงวิชาการสำหรับการศึกษาชุมชนต้นแบบ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลบ้านกาศ อำเภอมะนัง ในรูปแบบเตรียมทดลอง ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยยุคดั้งเดิมปกครองโดยกษัตริย์ราชสำนักปราชญ์ ก่อนการปฏิรูประบบกฎหมาย ในพื้นที่ของอำนาจรัฐใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นกฎหมายแม่บท ส่วนพื้นที่ห่างไกลคงใช้กฎหมายท้องถิ่น และจารีตประเพณีดั้งเดิม ภายหลังการปฏิรูป ไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของยุโรป ดังนั้น ปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมไทยจึงมาจากแนวคิดเชิงปรัชญาหลายกระแส ระหว่างปรัชญากฎหมายธรรมชาติของไทย ที่ส่งผ่านนิติประเพณีซับซ้อนด้วยปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตย ก่อตัวขึ้นเป็นหลักนิติรัฐของไทย โดยรัฐมีอำนาจจำกัด ด้วยการยินยอมของผู้อยู่ใต้การปกครอง ทั้งที่ไม่สามารถเข้าถึงการเมืองการปกครองได้ วัฒนธรรมดังกล่าวทำให้อำนาจของประชาชน ถูกดึงออกมาจัดการโดยรัฐ จากปรัชญาพื้นฐานดังกล่าวทำให้ฐานคิดของกระบวนการยุติธรรมไทย อยู่ในกรอบของกระบวนทัศน์ทางกฎหมาย โดยแรกเริ่มเน้นไปที่การควบคุมอาชญากรรม เคลื่อนย้ายมาสู่การคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน 2) รูปแบบและแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน 2.1) ภายใต้ปรัชญาพื้นฐาน กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นกระแสที่แสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อลดคดีสู่ศาล ซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นทางเลือกเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ในเบื้องหลังเป็นการครอบงำเชิงอุดมการณ์ที่ช่วงชิงพื้นที่ความคิดของประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับตามแนวคิดของกริมซี ภายใต้ความรู้กฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมีรากฐานการยกย่องอำนาจรัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นการซ่อนเร้นอำนาจและจัดสรรในทัศนะของเสรีนิยมที่แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์อำนาจนิยม ปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความผิดพลาดเชิงกลไกบางอย่างซ่อมแก้ไขด้วยการปรับปรุงไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบ ความคิดดังกล่าวละเลยโครงสร้างอำนาจ ปัญหาแท้จริงจึงยังคงอยู่ต่อไป 2.2) กระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ไม่เรียงมีรูปแบบไม่เป็นทางการ ความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

เกิดขึ้นด้วยกระบวนการวางแผนแม่บทชุมชนโดยไม่พึ่งพาอำนาจรัฐ ดังนั้น เมื่อสังเคราะห์รูปแบบของรัฐ ไม่เรียง แนวคิดพหุนิยมทางกฎหมาย แนวคิดวัฒนธรรมเป็นฐานยุติธรรมชุมชน แนวคิดกฎหมายคือทรัพยากร บูรณาการเข้ากับแนวคิดกระบวนการประชาธิปไตยแล้วพบว่ารูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมควรเกิดขึ้นด้วยการจัดการตนเอง การเสริมพลังจากอำนาจรัฐนั้นจำเป็นแต่ยังไม่เพียงพอ ต้องมีกระบวนการที่เหมาะสม คือ กระบวนการประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเป็นปึกแผ่นจึงจะเป็นเงื่อนไขเพียงพอให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนและ 3) กลไกการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนผู้วิจัยได้นำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนของไม่เรียงมาวิจัยและพัฒนาที่ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง ด้วยกระบวนการประชาธิปไตยผสมผสานกับกลไกทางสังคมของกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านกาศ มีกลไกการจัดการตนเองด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ คือ จารีตประเพณี กฎหมู่บ้าน ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นคือโครงการลดเหล้างานศพ การจัดการความขัดแย้ง การร่วมจับกุม ผู้ลักลอบตัดไม้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากรอบความรู้ของกระบวนการยุติธรรม คือ อนุธิปไตยชุมชน กฎหมายชาวบ้าน กระบวนการวางแผนแม่บทชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการตนเองของไม่เรียง ภายใต้การมองความจริงว่าเป็นสัมพัทธ์ ความจริงของกระบวนการยุติธรรมชุมชนควรเป็นความจริงที่ชุมชนสร้างขึ้นด้วยตนเอง

รัชนี ศรีทาเกิด (2552) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแบบการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมเพื่อสร้างการยอมรับนวัตกรรมยุติธรรมชุมชนของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาการยอมรับนวัตกรรมยุติธรรมชุมชนของบุคลากร กรมคุมประพฤติ ความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาบุคลากรและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบุคลากร ระบบสังคมขององค์กรและคุณลักษณะของนวัตกรรมกับการยอมรับนวัตกรรมยุติธรรมชุมชน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากบุคลากรของกรมคุมประพฤติที่เข้ารับการฝึกอบรม 3 โครงการ คือ 1) โครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน (161 คน) 2) โครงการพลังงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก้ปัญหายาเสพติด (67 คน) และ 3) โครงการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนในจังหวัดน่าน 17 จังหวัด (71 คน) ในระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2551 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ไคสแควร์ (chi-square test) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1) คุณลักษณะของบุคลากร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 41-50 ปี รายได้เฉลี่ย 22,985.04 บาทต่อเดือน จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี สมรสแล้วและทำงานในตำแหน่งผู้ปฏิบัติ สังกัดส่วนกลาง (กรมคุมประพฤติ กรุงเทพมหานครและชลบุรี) ระยะเวลาการรับราชการเฉลี่ย 14.08 ปี มีประสบการณ์การทำงานชุมชนเฉลี่ย 4.83 ปี 2) รูปแบบการพัฒนาบุคลากร

กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาบุคลากรของโครงการที่ 3 เหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 2 และโครงการ 1 ตามลำดับทั้ง 3 รูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ระบบสังคมขององค์กร (สำนักงาน) ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 3 มีความคิดเห็นที่ดีต่อระบบสังคมขององค์กรมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 2 และโครงการที่ 1 ตามลำดับ 4) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 2 เห็นด้วยกับคุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 3 และโครงการที่ 1 ตามลำดับและ 5) การยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยนำไปทดลองใช้แต่ไม่ได้ดำเนินการอย่างเต็มที่ ส่วนการยอมรับ โดยนำไปใช้อย่างเต็มที่หรือการปรับประยุกต์ใช้นั้น กลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 2 ยอมรับในระดับนี้มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างของโครงการที่ 3 และโครงการที่ 1 ตามลำดับผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณลักษณะของบุคลากรกับการยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ พบว่า เพศ อายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการรับราชการและประสบการณ์การทำงานชุมชน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ความคิดเห็นต่อระบบสังคมขององค์กร (สำนักงาน) และความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ด้วย ส่วนรูปแบบการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรบางประการ ได้แก่ ระดับการศึกษาและลักษณะงานที่รับผิดชอบในปัจจุบัน ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาบุคลากร คือ ควรจัดรูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อประสิทธิผลด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรเฉพาะทางสำหรับบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานชุมชนหรือนวัตกรรมการเรียนรู้โดยตรง จำนวนครั้งละไม่เกิน 40 คน ใช้วิธีการหลากหลายแต่ควรเน้นการฝึกปฏิบัติภาคสนามในชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมกับ ชุมชน

ศิริวรรณ กมลสุขสถิตและคณะ(2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ ของประชาชน ในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง 15 อำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (convenience sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่องความรู้ และเจตคติที่มีต่อกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบ

แบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชน กิจกรรมการป้องกันควบคุม อาชญากรรมและการกระทำผิด ตลอดจนการรับรู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนในกระบวนการ ยุติธรรมชุมชน จำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 88.5 เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ยุติธรรมชุมชน ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน จำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 88.3 ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของยุติธรรมชุมชน จำนวน 345 คน คิดเป็นร้อยละ 86.3 ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเยียวยาและ เสริมพลัง ใน กระบวนการยุติธรรมชุมชนน้อยที่สุด จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8 โดยส่วนใหญ่ยังไม่ผ่าน เกณฑ์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 สำหรับผู้ที่ผ่านเกณฑ์มีจำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 และทั้งนี้ยังพบว่า ส่วนใหญ่มีเจตคติต่อ กระบวนการยุติธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก และ 2) ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีเจตคติต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชน ไม่แตกต่างกัน และสำหรับประชาชนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติต่อ กระบวนการยุติธรรมชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยศวินต์ บริบูรณ์ธนาและคณะ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิดโดยได้สรุปข้อเสนอแนะเชิง นโยบายที่ได้จากผลการที่วิจัยร่วมกับผลการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญของกรมคุม ประพฤติและหน่วยงานภายนอกและผลการประชุมเชิงปฏิบัติการใน โครงการวิจัยที่รวบรวม ความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับการพัฒนางานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่บุคลากร ที่เกี่ยวข้องทุกระดับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่สำหรับกระบวนการ ยุติธรรมและสังคมไทยการนำมาปฏิบัติจึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจและมี ทักษะเพียงพอเพื่ออธิบายให้ผู้เสียหายผู้กระทำผิดและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจและนำกระบวนการมาใช้ อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ดั่งนั้นกรมคุมประพฤติและหน่วยงานอื่นๆที่นำความยุติธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้ควรให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้ที่จะทำ หน้าที่คนกลางผู้ที่ต้องติดต่อโดยตรงกับผู้เสียหายและผู้กระทำผิดและผู้บริหารทั้งการฝึกอบรมอาจ จัด โดยการใช้วิธีการต่างๆเช่นการฝึกอบรมในห้องเรียนการจัดทำชุดความรู้เพื่อสอนเทคนิคหรือ กรณีศึกษาการเรียนทาง e-learning การสร้างวิทยากรตัวคูณเป็นต้นที่สำคัญผู้ที่จะทำหน้าที่คนกลาง

นั่นนอกจากจะมีความรู้และทักษะที่จำเป็นแล้วควรเป็นผู้ที่มีบุคลิกและทัศนคติที่สอดคล้องกับแนวคิดยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์เนื่องจากบทบาทของคณกลางมีความต่างจากบทบาทของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุทธธรรมที่บังคับใช้กฎหมายและควรมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและรู้จักชุมชนด้วยเพื่อปรับใช้กระบวนการยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เหมาะสมกับชุมชนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาศัยอยู่

2. การกระตุ้นให้สังคมรู้จักและรับรู้เกี่ยวกับยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์มากขึ้นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีที่เข้าร่วมกระบวนการยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์มีน้อยลงอาจเนื่องมาจากผู้เสียหายและผู้กระทำผิดไม่ทราบเกี่ยวกับยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งจากการสอบถามพบว่าเมื่อสอบถามผู้เสียหายและผู้กระทำผิดที่ไม่ได้เข้าร่วมพบว่าผู้เสียหายและผู้กระทำผิดร้อยละ 63 และร้อยละ 52 ตามลำดับไม่ทราบว่ามีการประชุมประสานสัมพันธ์ภาพและผู้เสียหายร้อยละ 56.9 และผู้กระทำผิดร้อยละ 75.7 ตอบว่าสนใจจะเข้าร่วมซึ่งส่วนใหญ่ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดจะทราบได้ก็ต่อเมื่อพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้แจ้งแต่ถ้าหากมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางอื่นๆก็จะทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมีโอกาสทราบและแจ้งความประสงค์ได้และยังเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับผู้เสียหายผู้กระทำผิดและชุมชนทำให้การชี้แจงอธิบายหรือประสานงานของพนักงานคุมประพฤติง่ายขึ้นการประชาสัมพันธ์อาจเป็นการบอกเล่าตัวอย่างความสำเร็จ (success stories) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการโดยนำเสนอผ่านสิ่งพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์ในรูปแบบที่น่าสนใจโดยไม่ใช้ในลักษณะของวิชาการจนเกินไปเพื่อดึงดูดความสนใจของสังคมให้รับรู้ถึงกระบวนการยุทธธรรมทางเลือกนอกเหนือจากกระบวนการยุทธธรรมอาญาทางปกติ

3. การเตรียมความพร้อมและการติดตามผลเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความสำเร็จของกระบวนการยุทธธรรมสมานฉันท์การเตรียมความพร้อมมีความสำคัญในการชี้แจงให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเกิดความคาดหวังเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์จากงานวิจัยเรื่องนี้พบว่าผู้เสียหายบางคนคาดหวังเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายและเมื่อไม่ได้รับหรืออาจได้รับไม่ตรงตามที่ต้องการหรือผู้กระทำผิดจ่ายเงินล่าช้าก็ทำให้เกิดความไม่พอใจได้และอาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าตอนก่อนเข้าร่วมเนื่องจากความผิดหวังที่เกิดขึ้นนอกจากนั้นการเตรียมความพร้อมผู้เสียหายและผู้กระทำผิดให้มีความรู้ลึกและอารมณ์ที่ไม่รุนแรงยังมีส่วนให้กระบวนการยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ดำเนินไปได้ด้วยดีและทำให้ไม่ต้องเสียเวลาจัดประชุมหลายครั้งซึ่งจะทำให้เป็นภาระต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในการมาพบกันการติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลงก็มีความสำคัญเท่าเทียมกันเนื่องจากข้อตกลงจาก

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังไม่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายการติดตามผลจึงยังจำเป็นในการช่วยให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงมากขึ้นและหากมีข้อขัดข้องจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผู้ที่ติดตามผลจะเป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างสองฝ่ายได้เช่นหากผู้กระทำผิดจ่ายเงินล่าช้ากว่ากำหนดอาจเพราะมีเงินไม่พอในช่วงนั้นและหากแจ้งให้ผู้เสียหายเข้าใจก็จะช่วยไม่ให้เกิดความรู้สึกไม่ศรัทธากันนอกจากนั้นการแจ้งผลการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบเป็นสิ่งที่ผู้เสียหายต้องการแต่ยังไม่มีหน่วยงานใดดำเนินการให้หากในช่วงติดตามผลมีการแจ้งผลคดีให้ผู้เสียหายทราบก็จะทำให้ผู้เสียหายพอใจมากขึ้นการติดตามอาจดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติหรืออาสาสมัครคุมประพฤติหรือเครือข่ายยุติธรรมชุมชนหรือยุติธรรมจังหวัดก็ได้

4. การขยายผลกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในขั้นตอนอื่นๆของกระบวนการยุติธรรมและความขัดแย้งในชุมชนแม้ว่างานวิจัยนี้จะพบว่าความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เสียหายและผู้กระทำผิดและมีผลในการเยียวยาผู้เสียหายและเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ก็พบว่าความพึงพอใจและความรู้สึกว่าได้ได้รับความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นในบางประเด็นไม่ต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมมากนักซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นการเปรียบเทียบคดีที่ไม่ร้ายแรงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปีซึ่งศาลอาจให้รอการลงโทษแต่มีงานวิจัยที่พบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะให้ผลแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างผู้ที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมในคดีที่ร้ายแรงโทษจำคุกสูง (Boriboonthana, 2006) ดังนั้นจึงควรมีการขยายการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้มากขึ้นในขั้นตอนอื่นๆของกระบวนการยุติธรรมทั้งในขั้นตอนตำรวจอัยการศาลและราชทัณฑ์เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่และคุ้มค่าต่อการดำเนินการนอกจากนั้นควรให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในขั้นตอนก่อนเข้ากระบวนการยุติธรรมซึ่งในปัจจุบันมีการให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนมาดำเนินการแต่อาจยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมนักจึงควรหาช่องทางอื่นๆให้มากขึ้นเช่นการให้นำนักปกครองนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับคดียอมความได้โทษจำคุกไม่เกิน 2 ปีเพื่อหลีกเลี่ยงการนำคดีเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมซึ่งจะมีผลทำให้ความสัมพันธ์ของผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเสียหายไปจนยากจะฟื้นฟูอย่างไรก็ตามการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนใดก็ตามจะต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสมเพราะบางกรณีโดยเฉพาะคดีที่รุนแรงผู้เสียหายอาจต้องการเวลาในการปรับสภาพจิตใจและอารมณ์ก่อนที่จะพบผู้กระทำผิดซึ่งคดีแต่ละประเภทก็จะใช้เวลาต่างกันและความรู้สึกก็จะไม่เหมือนกัน

5. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของสังคมต่อความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และประสิทธิผลในด้านอื่นๆแม้ว่างานวิจัยนี้จะพบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีผลทางบวกต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในหลายด้านแต่ยังมีประเด็นอื่นๆที่จำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเช่น

การศึกษาความสอดคล้องระหว่างผลคำพิพากษากับข้อตกลงที่ได้จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และผลต่อเนื่องหากผลคำพิพากษาไม่เป็นไปตามที่ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดคาดหวัง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของคนกลางกับประสิทธิผลนอกจากนั้นควรมีการศึกษาถึงความจำเป็นในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นที่ยอมรับของศาลและข้อตกลงมีผลบังคับใช้ทางกฎหมายซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากขึ้นและผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้รับประโยชน์จากความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างแท้จริง

สุพินดา ชีระวราพิชญ์ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสภาพการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยในปัจจุบันมักมุ่งเน้นไปที่การฝึกอบรมสัมมนา แต่ผู้ไกล่เกลี่ยกลับมีความต้องการเพิ่มเติมที่จะเรียนรู้การทำงานเป็นทีมที่เป็นรูปธรรม และหากต้องการพัฒนาการไกล่เกลี่ยในอนาคตเห็นควรจัดกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้การทำงานเป็นทีมขึ้น เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันของการทำงานเป็นทีม จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เป็นจริงจากการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชน ทำให้ได้เรียนรู้จักการจัดการความรู้ การแสวงหาความรู้ การวิเคราะห์และแบ่งปันความรู้ ผ่านลักษณะเฉพาะของบุคคลได้แก่ ภาวะผู้นำ การสื่อสารที่ดี ความรอบรู้ของคน การเปิดใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นทำให้คิดเป็นระบบ และก่อให้เกิดคุณประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนได้อย่างน้อย 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการรวมตัว และขั้นตอนการส่งเสริมซึ่งกันและกัน

Berry (2007) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสบการณ์การทำโครงการในชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือที่เรียกว่า ICWP ผลการศึกษาพบว่าผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาและต้องโทษจำคุกในเรือนจำนั้น เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วก็จะประสบปัญหาต่อไปอีกเป็นการตอกย้ำและซ้ำเติมปัญหายิ่งขึ้นเนื่องจากถูกตีตราว่าเคยติดคุกมาก่อน การลงโทษให้ต้องติดคุกไม่ทำให้ปัญหาในสังคมสิ้นสุดลงแต่อย่างใด การลงโทษให้ต้องติดคุกนั้นไม่เป็นการยับยั้งอาชญากรรมและไม่เป็นการฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งต่างจากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ที่จะให้ผลดีกว่าเป็นการฟื้นฟูสภาพของปัญหาและบุคคลที่เกี่ยวข้องถึงรวมทั้งชุมชนนั้น ๆ ด้วย การทำโครงการในครั้งนี้แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่ก็ได้ผลดีทำให้เห็นคุณค่าของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากกว่าการต้องให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษในเรือนจำ โดยให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมและชุมชนนั้นๆทดแทนการต้องรับโทษในเรือนจำ จริงอยู่แม้การสมานฉันท์จะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายได้อย่างเต็มตามความต้องการ แต่ทุกฝ่ายก็เห็นพ้องต้องกันว่ายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ประโยชน์มากกว่าการที่ต้องให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษในเรือนจำและการศึกษาวิจัย

ครั้งนี้ เห็นว่าคุณค่าของโครงการนี้อยู่ที่การมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันของผู้กระทำผิด และชุมชนที่ร่วมโครงการครั้งนี้

Miller (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คณะกรรมการชุมชนในเวอร์มอนต์: การติดตามอย่างใกล้ชิดกับกรณีการทำความผิดของสมาชิกในชุมชนผลการศึกษาพบว่า มีหลายคนที่สนับสนุนการลงโทษที่รุนแรงสำหรับการทำความผิดอาญาและมองว่านโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่นั้นยังไม่เด็ดขาดและอ่อนแอเกินไป แต่เมื่อมีการตั้งโต๊ะเจรจากันระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการในชุมชนด้วยกันก็พบว่าปัญหาการกระทำผิดของสมาชิกในชุมชนนั้นมีความซับซ้อนกว่าที่กฎหมายที่มีอยู่จะช่วยให้ และต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าสมาชิกทุกคนในชุมชนต้องเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหเหล่านี้โดยถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือฟื้นฟูเหยื่อที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิด ผู้กระทำผิด และสมาชิกในชุมชนที่จะต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน และจากการศึกษาวิจัยในอดีตที่ผ่านมา ก็สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่มองว่าการกระทำ ความผิดที่เกิดขึ้นถือเป็นความรับผิดชอบของชุมชนที่จะต้องช่วยกันฟื้นฟูเยียวยาและแก้ไขให้ กลับมาดีดังเดิม

Whyte (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบูรณาการของจริยธรรมกับปรัชญา : แนวโน้มของกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชนไว้ดังนี้ คุณลักษณะนี้ได้นำเสนอกรอบแนวคิด และเงื่อนไขรวมถึงข้อปฏิบัติที่สำคัญในการที่จะประเมินผลที่เป็นประโยชน์ของหลักการทำงานร่วมกันภายในชุมชน ได้เสนอข้อแนะนำสำหรับกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในชุมชนที่ศึกษานี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการปฏิบัติหรือผ่าตัดครั้ง ครั้งใหญ่ทางเทคโนโลยีชุมชน อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะได้เรียนรู้ถึงข้อโต้แย้งและเทคนิควิธีการในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในชุมชนจะต้องเรียนรู้ถึงเทคนิควิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ผู้กำหนดนโยบายและสมาชิกผู้เป็นหุ้นส่วนในชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันถึงผลกระทบและความเสี่ยงอันเนื่องมาจากคำถามที่ถามนั้น ข้อแนะนำสำหรับหลักการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนนั้นควรกระทำด้วยหลักและกระบวนการที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างยุติธรรม และหลีกเลี่ยงการนำมาซึ่งการปะทะได้โดยมีข้อเงื่อนไข 3 ประการ คือ เงื่อนไขการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เงื่อนไขการถกเถียงหรือโต้แย้งของสมาชิกและ เงื่อนไขการยอมรับหลักการของกฎหมาย

Roberts (2010) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินผลการสืบสวนสอบสวนวัตถุประสงค์ และการปฏิบัติงาน ในโครงการการประเมินผลยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เป็นการบูรณาการทฤษฎียุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับแนวปฏิบัติที่ได้มีการปฏิบัติมาไม่น้อยกว่า 30 ปีมาแล้ว และเกิดปรากฏการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศในหลายๆประเทศที่ตื่นตัวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) หรือที่เรียกย่อๆว่า RJ หลายคนมักจะสงสัยและเกิดคำถามเกี่ยวกับ

ประสิทธิภาพของยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจกับโปรแกรมที่รู้สึกว่ามันตรงกับความต้องการของพวกเขาและก็ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ความสำคัญของวรรณกรรมควบคู่กับการวิเคราะห์ต่อไปภายในกรณีศึกษาขอแนะนำการทำงานมากขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความก้าวหน้าของการประเมินผลของยุทธธรรมสมานฉันท์ได้แก่ แนวความคิดที่ชัดเจนและมาตรการของความสำเร็จใช้ข้อมูลร่วมกันและการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Dutton (2010) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์กับแนวคิดการลงโทษผู้กระทำผิดภายใต้รูปแบบและวัฒนธรรมที่ควรจะเป็น โดยได้กล่าวว่ามีเรื่องสองอย่างที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในการวิเคราะห์ซึ่งจำแนกออกเป็นการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างของจริยธรรม การตรวจสอบปรับปรุงอันเป็นประโยชน์ต่อยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างไรก็ตามไม่มีอะไรที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนการทดลอง การวินิจฉัยวิถีทางแห่งจริยธรรมที่แสดงออกให้เห็นการลงโทษและโครงสร้างของจริยธรรมชุมชน แต่ปัญหาที่ไม่ได้หยุดนิ่งยังคงเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงดำรงอยู่และยังคงอยู่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ตลอดเวลา โครงสร้างของจริยธรรมจะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มและทิศทางแต่จริยธรรมก็ยังคงอยู่ในมโนทัศน์ตลอด เป็นการยากที่วิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นจริงในเชิงประจักษ์ แต่ด้วยโครงสร้างนั้นก็ช่วยการวิเคราะห์ได้มากแต่ก็มีข้อแนะนำในการจัดแบ่งประเภทยุทธธรรมสมานฉันท์ โดยไม่ควรละเลยมิติทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ ยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่เป็นการลงโทษแบบการแก้แค้นแต่จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่กำหนดขึ้นด้วยกิจกรรมที่ถูกกำหนดนั้นสามารถตอบสนองว่าควรเป็นเช่นไรและได้ประโยชน์มากกว่าการลงโทษพบว่าการประนีประนอม เป็นหนทางที่ดีกว่าการลงโทษ

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

นโยบาย หมายถึงกรอบแนวคิดเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะดำเนินการหรือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้คิดและกำหนดไว้เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนนโยบายสาธารณะหมายถึงกรอบแนวคิดของภาครัฐหรือรัฐบาลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกภาคส่วนในสังคมหรือชุมชนอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มุมมองเรื่องนโยบายหรือกระบวนการที่คนกำหนดว่ารัฐเป็นผู้กำหนดคนนโยบายส่วนประชาชนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบายซึ่งกระบวนการเช่นนี้มีลักษณะสำคัญคือเป็นกระบวนการจากบนลงล่าง (top down approach) ส่วนกระบวนการที่คนกำหนดนโยบายในยุคสมัยใหม่มองว่ากระบวนการที่คนนโยบายแบบใหม่ต้องเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

หลายขั้นตอนโดยกำหนดกรอบเอง (active participation) และได้อยู่ในกระบวนการปรึกษาหารือ (deliberation) ซึ่งนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายแบบล่างขึ้นบน (bottom up policy) ที่ใส่ใจและสอดคล้องกับค่านิยมแบบประชาธิปไตย

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) เป็นเรื่องของกระบวนการหรือการหาแนวทางที่จะนำนโยบายที่ได้กำหนดและเลือกไว้อันเป็นนามธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรืออาจจะกล่าวว่านโยบายเป็นนามธรรมที่จะต้องนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และจะต้องมีการทบทวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อตรวจสอบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่อย่างไรกระบวนการนโยบายมีขั้นตอนใหญ่ๆ 3 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นแรกเป็นการกำหนดนโยบาย เพื่อไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจแล้วกำหนดเป็นนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการหรือปฏิบัติ

ขั้นที่สองเป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนของการนำนโยบายที่เลือกแล้วไปปฏิบัติให้บรรลุผล โดยมีหน่วยงานในการปฏิบัติตามนโยบายนั้นซึ่งจะต้องระดมทรัพยากรมนุษย์และเงินทุนเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติตามนโยบาย

ขั้นที่สามการประเมินผลนโยบาย เป็นการตรวจสอบว่านโยบายที่นำไปปฏิบัตินั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายแค่ไหนและเพียงใดต้นทุนที่ใช้และผลที่ได้รับเป็นอย่างไรโดยอาศัยการวิจัยอย่างเป็นระบบซึ่งจะทำให้ทราบผลดีกว่าการคาดคะเนที่ปราศจากหลักการ

จากการศึกษาตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และเลือกปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการจูงใจ และปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมจากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของวอร์เรซ จันทรศร และปัจจัยด้านทรัพยากรปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารและปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริมของ Van Meter and Van Horn และปัจจัยด้านเจตคติ ของ Edward มาเป็นตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยเนื่องจากมีความเหมาะสมกับองค์กรภาคประชาชนในบริบทของสังคมไทยและบริบทของนโยบายยุติธรรมชุมชนมากกว่าตัวแบบท่านใดท่านหนึ่งเพียงตัวแบบเดียว จากปัจจัยสำคัญของนักวิชาการสามท่านนี้ที่ผู้วิจัยได้เลือกได้แก่

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยที่แสดงออกซึ่งความมีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มหรือในหน่วยงานและมีอิทธิพลต่อบุคลากรในกลุ่มหรือในหน่วยงานที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มใจเพื่อการบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของนโยบาย

ปัจจัยด้านการจูงใจ เป็นสิ่งกระตุ้นหรือเป็นแรงขับภายในใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ออกตามความต้องการ มีความพยายามอย่างมุ่งมั่นและมีพลังด้วยความหวังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ทำให้บุคคลนั้นหาทางที่จะทำให้แรงจูงใจได้รับการตอบสนองการจูงใจจึง ประกอบด้วยความต้องการ (needs) พลัง (force) ความพยายาม (effort) และเป้าหมาย (goal)

ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานเป็นกลุ่มของบุคคล ที่ทำงานร่วมกัน ทุกคนในทีมมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของทีมและผู้ร่วมทีมต่างมีความพอใจในการทำงานนั้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ปัจจัยด้านทรัพยากรของนโยบายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งสามารถแบ่งทรัพยากรหลักได้แก่ บุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์

ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรมีความสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมากอันประกอบด้วยกิจกรรมกระตุ้นและสนับสนุนที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ 1) การให้คำแนะนำด้านเทคนิคและความช่วยเหลือโดยหน่วยงานระดับบนเพื่อช่วยเหลือให้หน่วยงานระดับล่างดำเนินการตามที่ต้องการและ 2) หน่วยงานระดับบนอาจพิจารณาให้การสนับสนุน ได้หลายรูปแบบทั้งเป็นผลด้านลบและบวกต่อหน่วยงาน

ปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม เพื่อการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินก็คือ ผู้กำหนดนโยบาย (policy maker) และประชาชน (citizens) ทั้งนี้เพราะผู้กำหนดนโยบายและประชาชนจำเป็นจะต้องทราบประสิทธิผลของนโยบายที่ต้องการที่จะรู้ว่าแผนงานที่ออกแบบเพื่อให้หน่วยงานนำไปปฏิบัติเป็นแผนงานที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายในสภาพเป็นจริงได้มากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติ

ปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่สำคัญทางจิตวิทยาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของบุคคลในองค์กรทั้งในลักษณะความพึงพอใจและความไม่ชอบไม่พอใจ หรือเกลียดชังที่มีผลต่อการจูงใจในการดำเนินงานให้สำเร็จหรือล้มเหลว

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนแล้วสามารถสรุปได้ว่า ยุติธรรมชุมชน (community justice) เป็นยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) หรือยุติธรรมเชิงปรองดอง อย่างหนึ่ง ซึ่งต่างกับยุติธรรมกระแสหลักที่มุ่งเน้นผลการแพ้ชนะแห่งคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ยุติธรรมชุมชนเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนโดยชุมชนนั้นๆ ด้วยสันติวิธี แทนที่จะให้รัฐหรือกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเป็นผู้ตัดสินหรือพิพากษาปัญหา โดยลำพัง และมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นปัญหาของรัฐหรือของผู้เสียหายเท่านั้น แต่ชุมชน

หรือสังคมนั้นก็เป็นผู้เสียหายเช่นกัน ดังนั้นจึงควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาเยียวยาความเสียหายและฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีให้ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดให้กลับมาดีดังเดิม โดยมิได้มุ่งผลแพ้ชนะในปัญหาที่พิพาทเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ยุติธรรมชุมชนยังเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียในข้อพิพาทร่วมกันหาทางแก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่สนองต่อความต้องการของทุกฝ่าย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

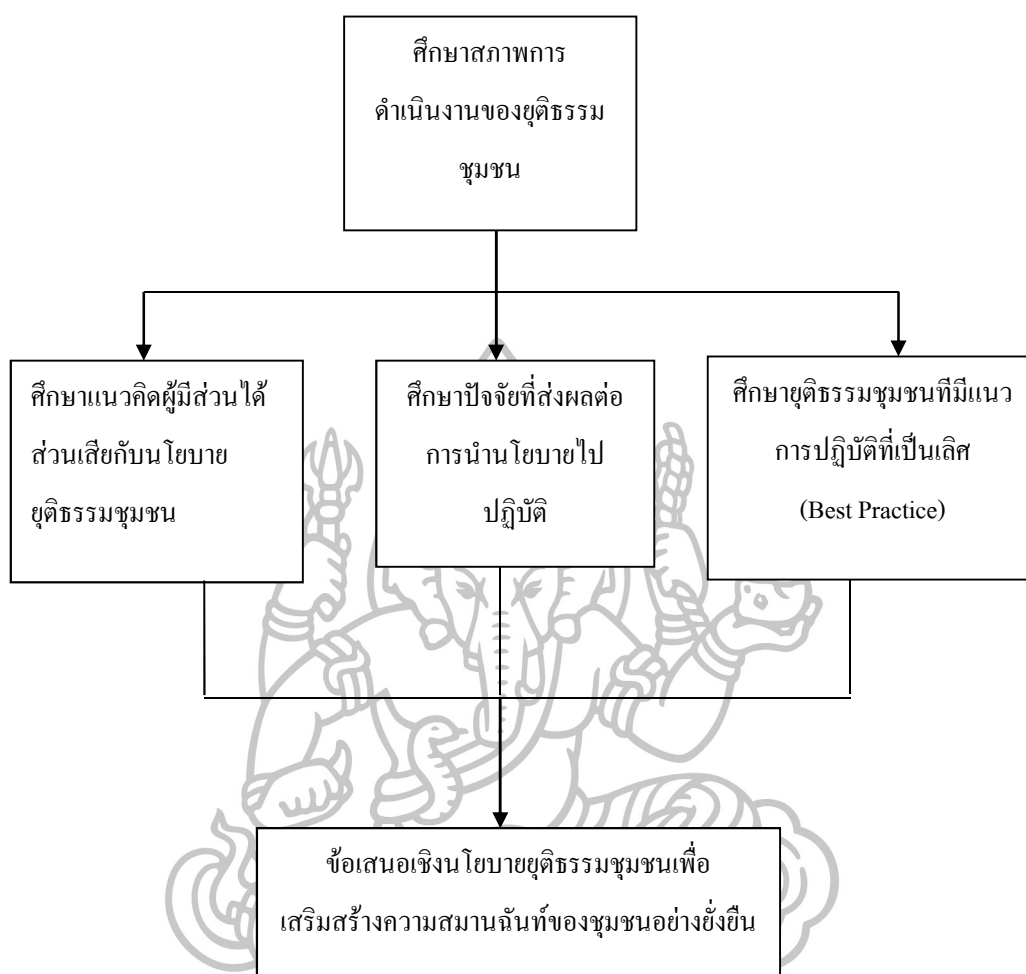
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้วออกแบบและสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัยดังนี้

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน การเตรียมชุมชน และศึกษาพื้นที่ที่วิจัย การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ที่เกี่ยวข้องหลังจากนั้นทำการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนในภาคตะวันตกจำนวน 34 ศูนย์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิด วิธีการ แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของยุติธรรมชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ จังหวัดนครปฐม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการประเมินผลและพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากแบบประเมินผลและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน เพื่อวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปซึ่งขั้นตอนการวิจัยดังกล่าวปรากฏตามภาพที่ 13

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 13 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research)และการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนตามกรอบวิธีการวิจัยดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงกรอบวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการ	ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เครื่องมือ	การวิเคราะห์
1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ	การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ	ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 34 ศูนย์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้ให้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจำนวน 148 คน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน 166 คน	แบบสอบถาม	-ใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน -การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)
2. ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีและแนวคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบาย	การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ	ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีผลการดำเนินงานในระดับความเข้มแข็งที่ดีเยี่ยมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุทธธรรมชุมชน	แบบสัมภาษณ์ระดับลึก -ประเด็นการสนทนากลุ่ม -แบบสังเกต	ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)
3.จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน	นำผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย	ผู้มีส่วนได้เสียกับนโยบายยุทธธรรมชุมชน ได้แก่ ผอ.ยุทธธรรมจังหวัด ผอ.คท.ประเพณี ผอ.บึงล้นคดี ผอ.สถานพินิจและคุ้มครองเด็กฯ ผบ.เรือนจำ นักวิชาการ และประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชน รวมจำนวน 15คน	แบบประเมินผลข้อเสนอเชิงนโยบาย	ใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของยุทธธรรมชุมชน ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานทางด้านนโยบายและยุทธธรรมชุมชน ทั้งหนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ
2. การเตรียมชุมชนและศึกษาพื้นที่ที่วิจัยผู้วิจัยจัดเตรียมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ผู้เกี่ยวข้องกับยุทธธรรมชุมชนเพื่อเตรียมพื้นที่และเตรียมความพร้อมในการวิจัย
3. การวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ทั้งนโยบาย แผนงาน และโครงการที่เกี่ยวข้องกับทั้งจากเอกสาร แผ่นพับ หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. ผู้วิจัยศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติของยุทธธรรมชุมชนโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

การเก็บข้อมูล

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันตก ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาค ตะวันตก และ 2) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันตกจำนวน 34 ศูนย์ ได้แก่ผู้ให้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันตก จากศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจำนวน 34 ศูนย์ รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้ให้บริการและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจำนวน 314คน โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

2.1 ผู้ให้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ใช้วิธีการสุ่มจากกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่าศูนย์ละ 3 คน จากจำนวน 34 ศูนย์ ได้ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 148 คน เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ให้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทร่วมกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนผู้ให้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในบทบาทด้านต่างๆของศูนย์ยุทธธรรมชุมชน เพื่อการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมให้กับประชาชนในชุมชน

2.2 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไม่น้อยกว่าศูนย์ละ 3 คน จากจำนวน 34 ศูนย์ ใช้วิธีการเลือกเฉพาะเจาะจงจากประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวนศูนย์ละ 1 คน และวิธีการสุ่มจากกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนอีกจำนวนศูนย์ละไม่น้อยกว่า 2 คน ได้ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 166 คน เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัย ได้แก่ภาวะผู้นำ การจูงใจ การทำงานเป็นทีม ทรัพยากรในปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร การควบคุมประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย 2) ด้านบทบาท ได้แก่ การให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งข่าวเบาะแสทางคดีความ การให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม การจัดตั้งและดำเนินงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และบทบาทอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมไปปฏิบัติ

การสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณผู้วิจัยได้สังเคราะห์และเลือกปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการจูงใจ และปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมจากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของวรเดช จันทรศร เลือกปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร และปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริมของ Van Meter and Van Horn และเลือกปัจจัยด้านเจตคติของ Edward มาเป็นตัวแทนที่ใช้ในการวิจัยและข้อเสนอแนะในการพัฒนานโยบายยุติธรรมชุมชน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (questionnaires) 2 ชุด

ชุดที่ 1 สอบถามผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรม เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนในชุมชน

ชุดที่ 2 สอบถามผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติ ในมิติของ 1) ด้านปัจจัย ได้แก่ ภาวะผู้นำ การจูงใจ การทำงานเป็นทีม ทรัพยากรในปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร การควบคุมประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย 2) ด้านบทบาท ได้แก่ การให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งข่าวเบาะแสทางคดีความ การให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและ

ผลกระทบจากอาชญากรรม การจัดตั้งและดำเนินงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และบทบาทอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมไปปฏิบัติ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือข้อมูลเชิงปริมาณ

+1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามข้อนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย

-1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามข้อนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย

หลังจากนั้นให้นำคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อมาแทนค่าในสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย

R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้ในข้อใดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 คำถามข้อนั้นก็มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการวิจัย แต่ถ้าคำถามข้อใดมีค่าดัชนีต่ำกว่า 0.5 คำถามข้อนั้นจะถูกตัดออกไปจากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านมาทำการปรับปรุงแก้ไขและขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนจะนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับประเด็นความเข้าใจ ความหมาย เวลาที่ใช้การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง

แบบสอบถามชุดที่ 1 ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนคำนวณค่า IOC เป็นรายชื่อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และแบบสอบถามได้ทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.96 หลังจากนั้นจึงจำแนกตามตัวแปรเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

แบบสอบถามชุดที่ 2 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนคำนวณค่า IOC เป็นรายชื่อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และแบบสอบถามได้ทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้

ค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.98 หลังจากนั้นจึงจำแนกตามตัวแปรเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ผลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนในภาคตะวันตกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งผู้ใช้บริการจากศูนย์ยุติธรรมชุมชน และผู้ที่ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งได้แก่ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนรองประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หากค่าสถิติพรรณนาด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงาน

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้เลือกศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ ตั้งอยู่ที่ 68/1 หมู่ 8 ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดับดีเยี่ยมเพียงศูนย์เดียวในภาคตะวันตก เมื่อ ปี พ.ศ.2555 เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้นแบบเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงาน (Best Practice) เพื่อระบับข้อพิพาทโดยสันติวิธีตามนโยบายยุติธรรมชุมชน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ ตั้งอยู่เลขที่ 68/1 หมู่ 8 ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2549 มีนายสงัด สมบูรณ์วงศ์ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานศูนย์ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 14 ที่ทำการศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ

การเก็บข้อมูล มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการดำเนินงานในระดับความเข้มแข็งที่ดีเยี่ยม (Best Practice) จำนวน 10 ท่าน ศึกษาการให้คุณค่าของยุติธรรมชุมชน รูปแบบการดำเนินการยุติธรรมชุมชน แนวทางการจัดการยุติธรรมชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนายุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อหาข้อเสนอเชิงนโยบาย

2. การสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth interview) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการดำเนินงานในระดับความเข้มแข็งที่ดีเยี่ยม ซึ่งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการในแต่ ละจังหวัด ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด และผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ได้แก่ เจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานปกครองและนักวิชาการ รวมจำนวน 16 ท่าน โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก เน้น ศึกษาการให้คุณค่าของยุติธรรมชุมชน รูปแบบการดำเนินการยุติธรรมชุมชน แนวทางการจัดการยุติธรรมชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนายุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน

3. การสังเกตการณ์ เป็นการศึกษาและสังเกตการณ์การดำเนินการ โดยใช้สังเกตการณ์ขณะให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม

การสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพผู้วิจัยศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสังเคราะห์ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อคำถามและคำตอบเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการของยุติธรรมชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการจูงใจ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร ปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผล และการกระตุ้นส่งเสริมและปัจจัยด้านเจตคติ มาเป็นตัวแบบที่ใช้ในการวิจัยและข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ร่างการสัมภาษณ์ระดับลึก ร่างการสนทนากลุ่ม การสังเกต รวมทั้งอุปกรณ์เทปบันทึกเสียง เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยแหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เช่น ถ้าข้อมูลที่ได้อาจมาจากต่างเวลา ต่างสถานที่ หรือต่างบุคคล จะเสมือนหรือสอดคล้องกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ที่มีทั้งผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย หลังจากเก็บข้อมูลแล้วมาบันทึกข้อมูลด้วยกันและเห็นตรงกัน

3. การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content analysis) เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศโดยการสนทนากลุ่มจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ จำนวน 10 คน และการสัมภาษณ์ระดับลึกจากประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ เพื่อทราบแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศได้แก่ โครงสร้าง บุคลากร ทักษะ ระบบ รูปแบบ กลยุทธ์ ค่านิยมร่วม และการบูรณาการงานยุติธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมชุมชน และการศึกษาแนวคิด วิธีการ จากผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ 1) ผู้มีหน้าที่กำกับดูแลยุติธรรมชุมชนที่สังกัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการและทำงานในจังหวัดของภาคตะวันตก 2) นักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจหรือสอนหรือวิจัยเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน 3) เจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรมหลัก เพื่อทราบแนวคิดและวิธีการขับเคลื่อนนโยบายยุติธรรมชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจ การปรับปรุงประสิทธิภาพและรูปแบบการทำงาน การปรับปทัสถานทางสังคม การสร้างการมีส่วนร่วม การทำงานเชิงรุก และการสร้างยุติธรรมชุมชนให้เป็นสถาบันยุติธรรมทางเลือก

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย (Proposed Policy)

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ดำเนินการวิจัยโดยจัดทำแบบการประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับยุติธรรมชุมชนได้ประเมินผลข้อเสนอแนะเชิง

นโยบายที่ผ่านการดำเนินการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำผลจากการศึกษาทั้งสอง ขั้นตอนดังกล่าวจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

ผลการดำเนินการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 ได้ผลจากการศึกษาสภาพการดำเนินงานของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรม ชุมชนในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ระดับความพึงพอใจของ ประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในบทบาทด้านต่างๆของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อการ อำนวยความสะดวกให้ประชาชนในชุมชน และผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบาย ยุติธรรมชุมชนไปปฏิบัติ ได้แก่ภาวะผู้นำ การจูงใจ การทำงานเป็นทีม ทรัพยากรในปฏิบัติงาน การ ติดต่อสื่อสาร การควบคุมประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตาม นโยบาย และผลการศึกษาด้านบทบาท ได้แก่ การให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกล ะเมิดสิทธิเสรีภาพ การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งข่าวเบาะแสทางคดีความ การให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด การให้ ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม การจัดตั้งและดำเนินงาน ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และบทบาทอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนของกระทรวง ยุติธรรมไปปฏิบัติ

ผลการดำเนินการวิจัยจากขั้นตอนที่ 2 ได้ผลจากการศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศโดยการ สทนากลุ่มจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ และการสัมภาษณ์ระดับลึกจาก ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ ทำให้ทราบถึงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ได้แก่ โครงสร้าง บุคลากร ทักษะ ระบบ รูปแบบ กลยุทธ์ ค่านิยมร่วม และการบูรณาการงานยุติธรรมชุมชนกับ วัฒนธรรมชุมชน และผลจากการศึกษาแนวคิด วิธีการ จากผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับ นโยบายยุติธรรมชุมชน ทำให้ทราบถึงแนวคิดและวิธีการขับเคลื่อนนโยบายยุติธรรมชุมชน การ สร้างความรู้ความเข้าใจ การปรับปรุงประสิทธิภาพและรูปแบบการทำงาน การปรับปรุงทัศนคติ ทางสังคม การสร้างการมีส่วนร่วม การทำงานเชิงรุก และการสร้างยุติธรรมชุมชนให้เป็นสถาบัน ยุติธรรมทางเลือก

ผู้ประเมินผลแบบข้อเสนอเชิงนโยบาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้การประเมินผลแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับยุติธรรมชุมชน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแบ่งออกเป็น สามกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ดูแลและกำกับนโยบายยุติธรรมชุมชนจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ได้แก่หัวหน้า ส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่มีตำแหน่งไม่ดำรงผู้อำนวยการสำนักงาน ประจำจังหวัดในภาค

ตะวันตกหรือตัวแทนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนและให้ความร่วมมือในการประเมินผลแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานยุทธธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด และผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด

กลุ่มที่ 2 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันตก หรือตัวแทนซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทประจำศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในชุมชน และให้ความร่วมมือในการประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์การสอนหรือวิจัยหรือเกี่ยวข้องกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนและมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก และให้ความร่วมมือในการประเมินผลแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยได้แก่แบบประเมินข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเป็นการเก็บข้อมูลโดยการกำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามที่ใช้ในการประเมินผลที่ได้จากการสรุปผลการเก็บข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 จากการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ และจากขั้นตอนที่ 2 จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปปรับปรุงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยได้ดำเนินการขอความร่วมมือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนจาก 3 กลุ่มๆละ 5 คน รวมจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาวิจัยเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง คิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง คิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมาก

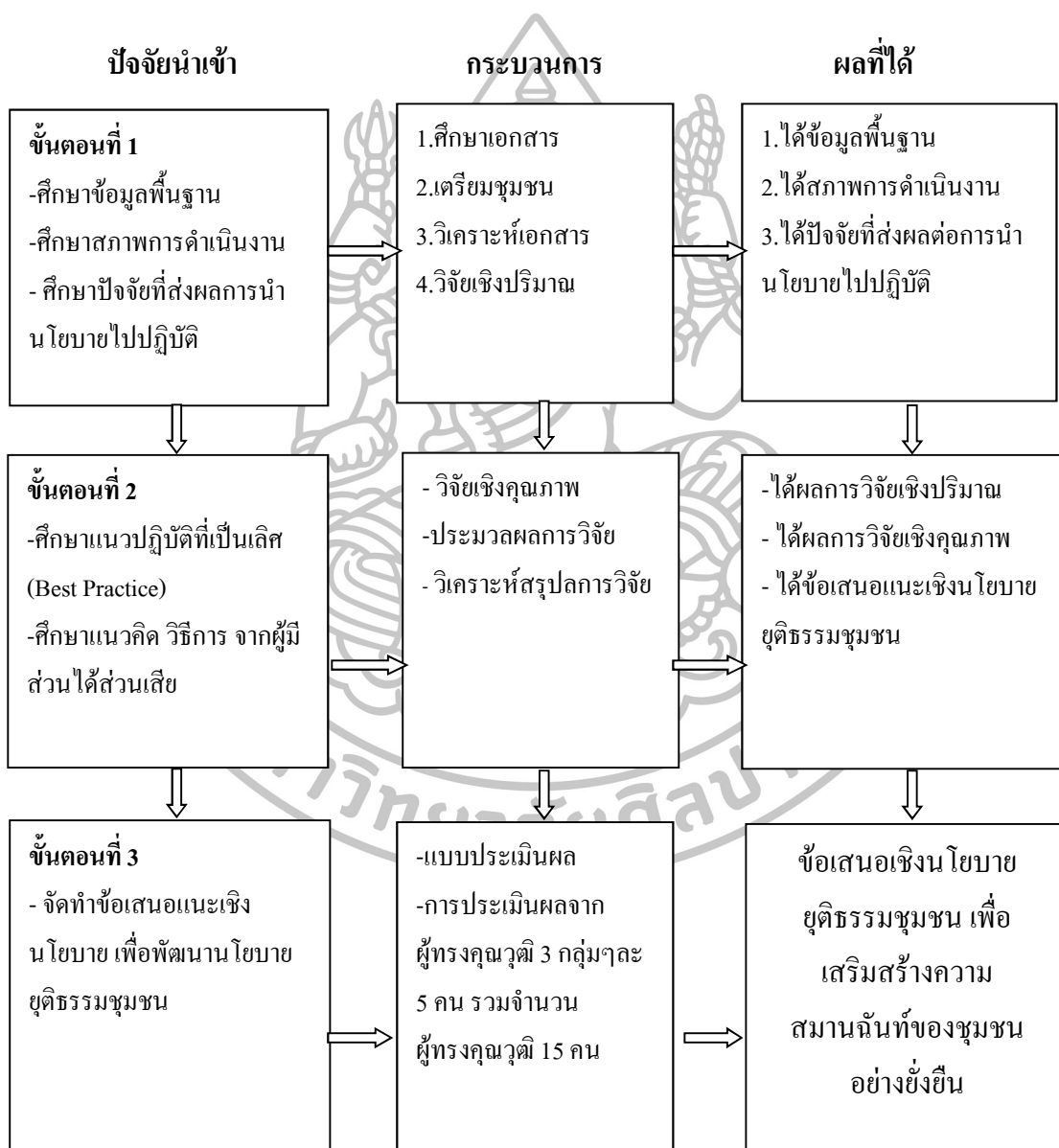
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง คิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง คิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง คิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนั้นจะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หากค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสวงหาข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยอันเป็นแนวทางนำไปสู่แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 15 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงาน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ใช้แบบสอบถามข้อมูลจากประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวความคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชนและการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจากศูนย์ยุทธธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อที่มีผลการดำเนินการที่ดีเยี่ยม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสียกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ใช้แบบการประเมินผล เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับยุทธธรรมชุมชนได้ประเมินผลถึง ประโยชน์ ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปได้ ในข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับนโยบายยุทธธรรมชุมชน

ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน 3 ขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกผลการศึกษาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
2. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน

- 2.1 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน
- 2.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
- 2.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
- 2.4 ผลการศึกษายบทบาทหน้าที่การนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ
3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน

- 3.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ
- 3.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงาน ที่มีผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชน ไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย

1. ผลการศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
2. ผลการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อนโยบายยุติธรรมชุมชน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
2. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน โดยศึกษาข้อมูลจากประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 34 ศูนย์ในภาคตะวันตก จำนวนรวม 314 คนได้ผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการศึกษาข้อมูลจากประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และ 2) ผลการศึกษาข้อมูลจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามเพื่ออธิบายลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของประชาชน ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 148 คน และข้อมูลพื้นฐานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 166 คน รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 314 คน ผู้วิจัยได้จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามได้ผลการศึกษาดังปรากฏในตารางที่ 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 314)

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม	ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน		ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.จังหวัดที่ตอบแบบสอบถาม				
นครปฐม	42	28.38	34	20.48
สมุทรสงคราม	23	15.54	25	15.06
สุพรรณบุรี	22	14.86	21	12.65
เพชรบุรี	16	10.81	21	12.65
กาญจนบุรี	15	10.13	20	12.05
สมุทรสาคร	13	8.79	19	11.44
ราชบุรี	13	8.79	15	9.04
ประจวบคีรีขันธ์	4	2.70	11	6.63
2.เพศ				
ชาย	86	58.11	98	59.03
หญิง	62	41.89	66	39.76
ไม่ระบุ	-	-	2	1.21

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม	ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ ยุติธรรมชุมชน		ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ ยุติธรรมชุมชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3.สถานภาพ				
สมรส	75	50.68	104	62.65
โสด	32	21.62	24	14.46
อยู่กินร่วมกันแต่ไม่จดทะเบียนสมรส	22	14.86	15	9.04
หม้าย/คู่สมรสเสียชีวิต	10	6.76	8	4.82
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	9	6.08	9	5.42
ไม่ระบุ	-	-	6	3.61
4.อายุ				
ต่ำกว่า 20 ปี	3	2.03	1	0.60
20 – 25 ปี	7	4.73	2	1.21
26 – 30 ปี	11	7.43	8	4.82
31 – 35 ปี	12	8.11	8	4.82
36 – 40 ปี	24	16.21	16	9.64
41 – 45 ปี	19	12.84	30	18.07
46 – 50 ปี	24	16.21	25	15.06
51 – 55 ปี	16	10.81	30	18.07
56 – 60 ปี	18	12.16	21	12.65
61 ปีขึ้นไป	13	8.80	25	15.06
ไม่ระบุ	1	0.67	-	-

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม	ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ ยุติธรรมชุมชน		ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ ยุติธรรมชุมชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5.อาชีพ				
เกษตรกร	43	29.05	51	30.73
ธุรกิจส่วนตัว	37	25.00	35	21.08
รับจ้างทั่วไป	25	16.90	13	7.83
พนักงานบริษัท/ลูกจ้างรัฐ	15	10.13	12	7.23
แม่บ้าน	11	7.43	8	4.82
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	7	4.72	27	16.27
นักเรียน/นักศึกษา	4	2.71	1	0.60
ไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน	3	2.03	1	0.60
ไม่ระบุ	3	2.03	18	10.84
6.ระดับการศึกษาสูงสุด				
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	1.35	5	3.01
ประถมศึกษา 4	17	11.49	11	6.63
ประถมศึกษา 6	33	22.30	19	11.44
มัธยมศึกษา 3	20	13.51	21	12.65
มัธยมศึกษา 6 / ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	40	27.03	35	21.09
อนุปริญญา / ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	10	6.76	12	7.23
ปริญญาตรี	22	14.86	46	27.71
ปริญญาโท	4	2.70	17	10.24
7.รายได้ต่อเดือน				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	25	16.89	6	3.61
5,000 – 10,000 บาท	57	38.51	42	25.30
10,001 – 20,000 บาท	43	29.06	57	34.34
20,001 – 30,000 บาท	14	9.46	36	21.69
30,001 – 40,000 บาท	4	2.70	9	5.42

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม	ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ ยุติธรรมชุมชน		ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ ยุติธรรมชุมชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
40,001 – 50,000 บาท	5	3.38	4	2.41
มากกว่า 50,000 บาทขึ้นไป	-	-	5	3.01
ไม่ระบุ	-	-	7	4.22
8.ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน				
ต่ำกว่า 1 ปี	4	2.70	-	-
1 – 3 ปี	5	3.38	-	-
4 – 6 ปี	6	4.05	-	-
7 – 10 ปี	16	10.81	-	-
มากกว่า 10 ปี	117	79.06	-	-
9.ตำแหน่งหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน				
ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน	-	-	34	20.48
รองประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน	-	-	25	15.06
กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน	-	-	107	64.46
รวม	148	100.00	166	100.00

จากตารางที่ 4 กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 314 คนแยกเป็น
 ในส่วนของผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 148 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้บริการที่ศูนย์
 ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดนครปฐม จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 28.38 รองลงมาเป็นจังหวัด
 สมุทรสงคราม จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 15.54 และน้อยที่สุดเป็นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70 ตามลำดับ

ส่วนผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 166 คน พบว่าผู้ตอบ
 แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดนครปฐม จำนวน 34 คน
 คิดเป็นร้อยละ 20.48 รองลงมาเป็นจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 15.06 และ
 น้อยที่สุดเป็นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.63 ตามลำดับ

ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 148 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 58.11 เป็นเพศหญิง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 41.89 มีสถานภาพสมรส จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 50.68 รองลงมาโสด จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 21.62 มีช่วงอายุระหว่าง 36 - 40 ปี และ 46 - 50 ปี จำนวนเท่ากันคือ 24 คน คิดเป็นร้อยละ 16.21 รองลงมาอายุระหว่าง 41 - 45 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 12.84 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 29.05 รองลงมามีธุรกิจส่วนตัว จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ระดับการศึกษา ม.6/ปวช. มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 27.03 รองลงมา ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6) จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 22.30 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,000 - 10,000 บาท จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 38.51 รองลงมา 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 29.06 และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา มากกว่า 10 ปี มีจำนวนถึง 117 คน คิดเป็นร้อยละ 79.06 รองลงมาจะอยู่ในระยะเวลา 7 - 10 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 10.81 ตามลำดับ

ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 166 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 59.03 เป็นเพศหญิง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 39.76 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 62.65 รองลงมาโสด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 14.46 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 45 ปี และ 51 - 55 ปี จำนวนเท่ากันคือ 30 คน คิดเป็นร้อยละ 18.07 รองลงมาอายุระหว่าง 46 - 50 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 15.06 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 30.73 รองลงมามีธุรกิจส่วนตัว จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 21.08 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 27.71 รองลงมา ระดับ ม.6 หรือ ปวช. จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 21.09 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 34.34 รองลงมา 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 และส่วนใหญ่มีตำแหน่ง/หน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 64.46 รองลงมาเป็นประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 20.48 และเป็นรองประธานประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 15.06 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์ธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความ สมานฉันท์ของชุมชน

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์ธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความ
สมานฉันท์ของชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาข้อมูลออกเป็นสี่ส่วน ได้แก่ 1) ผลการศึกษา
การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชน 2) ผลการศึกษาความพึงพอใจ
บทบาทหน้าที่ของศูนย์ธรรมชุมชน 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์
ธรรมชุมชน และ 4) ผลการศึกษายบทบาทหน้าที่การนำนโยบายศูนย์ธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ
ได้ผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชน

ผลการศึกษาข้อมูลของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ธรรมชุมชนในเรื่องของ
การมีส่วนร่วมกับศูนย์ธรรมชุมชนนั้น ได้ผลการศึกษาถึงระดับของการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ
กับศูนย์ธรรมชุมชน ปรากฏดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมกับศูนย์ธรรมชุมชน

(n = 148)

การมีส่วนร่วมกับศูนย์ธรรมชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1.มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการ จัดตั้งเครือข่ายศูนย์ธรรมชุมชน	3.25	1.03	ปานกลาง	1
2.มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ข้อบังคับศูนย์ ธรรมชุมชน	3.01	1.04	ปานกลาง	8
3.เข้าร่วมการประชุมที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ธรรมชุมชน	3.20	1.05	ปานกลาง	2
4.แสดงความคิดเห็นในการประชุมที่เกี่ยวข้องกับ ศูนย์ธรรมชุมชน	3.05	1.12	ปานกลาง	6
5.มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงาน ศูนย์ธรรมชุมชน	2.92	1.13	ปานกลาง	11
6.มีโอกาสนำเสนอความไม่เป็นธรรมและปัญหา ต่างๆในชุมชนต่อคณะกรรมการเครือข่ายธรรม ชุมชน	2.98	1.07	ปานกลาง	9

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน(ต่อ)

การมีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
7.มีโอกาสในการนำเสนอความต้องการหรือกิจกรรมโครงการที่ชุมชนต้องการแก้ไขหรือพัฒนาชุมชน	3.06	1.08	ปานกลาง	5
8.มีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในชุมชน	3.15	1.02	ปานกลาง	3
9.มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	3.13	1.05	ปานกลาง	4
10.มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน	3.05	1.12	ปานกลาง	6
11.มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	2.95	1.10	ปานกลาง	10
รวม	3.07	1.07	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้มีส่วนร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในแต่ละด้านพบว่าผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 1.03) อันดับ 2 ได้แก่วิธีมีส่วนร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 3.20$, S.D. = 1.05) และอันดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 1.13)

2.2 ผลการศึกษา ความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ผลการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ผลการศึกษาปรากฏดังตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

(n = 148)

ความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินงานตามบทบาท ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
1.ด้านบทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา เบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ	3.30	0.94	ปาน กลาง	(2)
1.1การให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในเบื้องต้นทางด้าน กฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ	3.37	0.91	ปาน กลาง	1
1.2การส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่ สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือ	3.26	0.96	ปาน กลาง	3
1.3การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.26	0.94	ปาน กลาง	3
1.4การแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.31	0.97	ปาน กลาง	2
2. ด้านบทบาทในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน	3.27	0.99	ปาน กลาง	(5)
2.1 การรับเรื่องข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน	3.28	1.06	ปาน กลาง	6
2.2 การนำข้อพิพาทหรือความขัดแย้งไปปรึกษากับผู้ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน	3.23	0.93	ปาน กลาง	4
2.3 การให้ความช่วยเหลือดูแลเบื้องต้น	3.34	0.98	ปาน กลาง	1
2.4 การส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่ สามารถแก้ไขข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน	3.23	1.00	ปาน กลาง	4
2.5 การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.24	1.01	ปาน กลาง	3
2.6 การแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.28	1.06	ปาน กลาง	2

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ต่อ)

ความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินงานตามบทบาท ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
3.ด้านบทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน	3.28	1.00	ปาน กลาง	(4)
3.1 การประชุมร่วมกับประชาชนในพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหา หรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรม	3.27	1.05	ปาน กลาง	2
3.2 การเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอแนะแนวทางในการเฝ้า ระวังและป้องกันอาชญากรรม	3.27	1.01	ปาน กลาง	2
3.3 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกัน อาชญากรรมให้ประชาชนทราบ	3.30	0.97	ปาน กลาง	1
3.4 การดำเนินกิจกรรมต่างๆเพื่อป้องกันอาชญากรรมใน ชุมชน	3.27	0.96	ปาน กลาง	2
4.ด้านบทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือ การกระทำผิดกฎหมาย	3.23	0.97	ปาน กลาง	(6)
4.1 การแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิด กฎหมาย	3.13	1.00	ปาน กลาง	2
4.2 การให้คำแนะนำพร้อมความช่วยเหลือในเบื้องต้น	3.33	0.94	ปาน กลาง	1
5.ด้านบทบาทในการให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือสงเคราะห์ ผู้กระทำผิด	3.13	0.98	ปาน กลาง	(8)
5.1การกำหนดแนวทางการแก้ไขและช่วยเหลือผู้กระทำผิด	3.14	0.96	ปาน กลาง	1
5.2การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู และช่วยเหลือ ผู้กระทำผิด	3.11	1.00	ปาน กลาง	2

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ต่อ)

ความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินงานตามบทบาท ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
6. ด้านบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความ เสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม	3.32	1.00	ปาน กลาง	(1)
6.1 การให้คำแนะนำพร้อมช่วยเหลือในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความ เสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม	3.30	0.98	ปาน กลาง	3
6.2 การส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่ สามารถแก้ปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือ	3.25	0.96	ปาน กลาง	4
6.3 การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.32	1.01	ปาน กลาง	2
6.4 การแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.39	1.05	ปาน กลาง	1
7. ด้านบทบาทในการจัดตั้งและดำเนินการศูนย์ยุติธรรมชุมชน	3.18	1.02	ปาน กลาง	(7)
7.1 การประชุมจัดเวทีสาธารณะเพื่อขอความเห็นชอบจาก ประชาชนในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน	3.15	1.00	ปาน กลาง	3
7.2 การจัดทำข้อบังคับศูนย์ยุติธรรมชุมชน	3.12	1.03	ปาน กลาง	4
7.3 การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการประจำศูนย์ ยุติธรรมชุมชน	3.21	1.05	ปาน กลาง	2
7.4 การบริหารจัดการและการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรม ชุมชน	3.25	1.03	ปาน กลาง	1
8. ด้านบทบาทอื่น ๆ	3.29	1.06	ปาน กลาง	(3)
8.1การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสงบเรียบร้อยในชุมชน	3.30	1.06	ปาน กลาง	2

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ต่อ)

ความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินงานตามบทบาท ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
8.2 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์	3.39	1.041	ปาน กลาง	1
8.3 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชน	3.18	1.09	ปาน กลาง	3
รวม	3.25	1.07	ปาน กลาง	

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในแต่ละด้านซึ่งมีรายข้อพบว่าประชาชนที่ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ด้านการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมเป็นลำดับแรกในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 1.00) – ลำดับที่สองคือบทบาทในการช่วยดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.94) และลำดับสุดท้าย คือด้านบทบาทในการให้โอกาส แก้ไข ฟื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด ($\bar{X} = 3.13$, S.D. = 0.98)

2.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ผลการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในด้านต่างๆ ได้ผลการศึกษาปรากฏดังตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 ความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

(n = 148)

ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงาน ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในด้านต่างๆ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
1.ด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ	3.50	0.91	มาก	(3)
1.1 ขั้นตอนการให้บริการที่กำหนดไว้มีความเหมาะสมและ ไม่ยุ่งยาก	3.51	0.91	มาก	2
1.2 การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของการให้บริการมีความ สะดวกและรวดเร็ว	3.55	0.93	มาก	1
1.3 มีแบบฟอร์มที่ง่ายต่อการกรอกข้อมูล	3.47	0.94	มาก	4
1.4 การให้บริการเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นไปตามขั้นตอน ที่กำหนดไว้	3.47	0.91	มาก	4
1.5 ข้อมูลที่ได้รับจากคำแนะนำ เอกสาร ป้ายประกาศ หรือ อื่นๆ มีความชัดเจน ถูกต้อง และเข้าใจง่าย	3.49	0.85	มาก	3
2.ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่	3.73	0.95	มาก	(1)
2.1 เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพและเป็นมิตร	3.74	0.91	มาก	2
2.2 เจ้าหน้าที่ดูแล เอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มใจ	3.75	0.95	มาก	1
2.3 เจ้าหน้าที่กระตือรือร้นและตั้งใจทำงาน	3.72	0.95	มาก	3
2.4 เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามตรงประเด็น	3.71	0.96	มาก	4
2.5 เจ้าหน้าที่มีความสุจริตและโปร่งใสในการปฏิบัติงาน	3.71	0.98	มาก	4
3.ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.54	0.95	มาก	(2)
3.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตั้งอยู่ในบริเวณที่เหมาะสม	3.76	0.79	มาก	1
3.2 อุปกรณ์สำนักงานและเครื่องมือที่ใช้ในการให้บริการมี ความเหมาะสม	3.28	0.99	ปาน กลาง	5

ตารางที่ 7 ความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ต่อ)

(n = 148)

ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงาน ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในด้านต่างๆ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	ลำดับ ที่
3.3 มีที่นั่งพักสำหรับผู้มาใช้บริการอย่างเพียงพอเพียงพอ	3.53	0.96	มาก	3
3.4 สถานที่ให้บริการสะอาด เป็นระเบียบและปลอดภัย	3.63	0.95	มาก	2
3.5 มีป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกสถานที่ วาง ในตำแหน่งที่เห็นชัดเจน	3.50	1.05	มาก	4
รวม	3.59	0.94	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ภาวรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในแต่ละด้าน พบว่าลำดับแรกคือด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.95) ลำดับที่สอง คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.95) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.91)

2.4 ผลการศึกษาบทบาทหน้าที่การนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษาบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติได้ผลดังปรากฏดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

(n = 166)

บทบาทหน้าที่ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการนำนโยบายยุติธรรม ชุมชนไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ ที่
1. บทบาทในการช่วยดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา เบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ	4.06	2.37	มาก	(1)
1.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถให้คำแนะนำทางด้าน กฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ	3.90	0.77	มาก	2

ตารางที่ 8 บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
1.2 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นทางด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ	3.88	0.81	มาก	3
1.3 ประชาชนในชุมชนมีช่องทางในการนำเสนอความไม่เป็นธรรมแก่หน่วยงานภาครัฐ	4.40	5.52	มาก	1
2. บทบาทในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน	3.81	0.81	มาก	(2)
2.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและความขัดแย้งเพื่อลดจำนวนคดีการฟ้องร้องในศาลได้ตามเป้าหมาย	3.82	0.85	มาก	1
2.2 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้คนในชุมชนมีความปรองดองและเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน	3.80	0.76	มาก	2
3. บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน	3.76	1.49	มาก	(3)
3.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ทราบถึงปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรม	3.70	0.79	มาก	2
3.2 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนมีแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรม	3.96	2.91	มาก	1
3.3 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้อาชญากรรมในชุมชนลดลง	3.62	0.77	มาก	3
4. บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย	3.62	0.80	มาก	(5)
4.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้มีการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายในชุมชน	3.67	0.82	มาก	1
4.2 ประชาชนในชุมชนได้รับคำแนะนำพร้อมความช่วยเหลือในเบื้องต้นในกรณีที่เกิดความผิด	3.56	0.78	มาก	2

ตารางที่ 8 บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ(ต่อ)

บทบาทหน้าที่ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
5. บทบาทในการให้โอกาส แก่ใจ ฟังฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด	3.50	0.87	มาก	(6)
5.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนได้ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขและช่วยเหลือผู้กระทำผิด	3.59	0.88	มาก	1
5.2 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนมีกิจกรรมกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไข ฟังฟู และช่วยเหลือผู้กระทำผิด	3.50	0.90	มาก	2
5.3 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้อัตราการกลับไปกระทำ ความผิดของผู้กระทำผิดลดลง	3.42	0.84	ปานกลาง	3
6.บทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหาย และผลกระทบจากอาชญากรรม	3.50	0.83	มาก	(6)
6.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้คำแนะนำพร้อมช่วยเหลือในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม	3.54	0.87	มาก	1
6.2 ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม ได้รับการชดเชยความเสียหายจากคู่กรณีอย่างเหมาะสม	3.46	0.86	ปานกลาง	3
6.3 ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม	3.50	0.75	มาก	2
7. บทบาทในการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน	3.66	0.84	มาก	(4)
7.1 มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในชุมชน	3.77	0.86	มาก	1
7.2 มีคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน	3.73	0.83	มาก	2
7.3 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านสามารถปฏิบัติการกิจต่างๆ ที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วนและบรรลุเป้าหมาย	3.58	0.84	มาก	3
7.4 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอน ระเบียบ และการดำเนินงานที่ชัดเจน	3.57	0.81	มาก	4

ตารางที่ 8 บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ(ต่อ)

บทบาทหน้าที่ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
8.บทบาทในด้านอื่นๆ	3.50	0.86	มาก	(6)
8.1 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานอื่น	3.46	0.86	ปานกลาง	2
8.2 ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่าน	3.45	0.84	ปานกลาง	3
8.3 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน	3.59	0.87	มาก	1
รวม	3.68	1.11	มาก	-

ตารางที่ 8 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 1.11) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ลำดับที่ 1 คือศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 2.37) ลำดับที่ 2 คือศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.81) อันดับสุดท้ายมี 3 ด้าน คือศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทในการให้โอกาส แก้ไข ฟื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.87) ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.83) และศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีบทบาทในด้านอื่นๆอีก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.86)

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ได้ผลข้อมูลจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยจำแนกผลการศึกษาออกเป็นสองส่วน ได้แก่ 1) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบาย

ยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน 2) ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จ ของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติดังผลการศึกษาต่อไปนี้

3.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ได้ผลการศึกษาปัจจัยในด้านต่างๆแต่ละด้านจำนวน 7 ด้าน ได้แก่ด้านภาวะผู้นำ ด้านการจูงใจ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านทรัพยากร ด้านการติดต่อสื่อสาร ภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม และด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย ปรากฏตามตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

(n = 166)

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
1.ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ	3.89	1.27	มาก	(1)
1.1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์สามารถกำหนดทิศทางขององค์กรได้อย่างชัดเจน	3.86	0.80	มาก	6
1.2 ผู้บริหารสามารถกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนได้อย่างชัดเจน	3.83	0.85	มาก	9
1.3 ผู้บริหารสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนได้อย่างชัดเจน	4.00	2.44	มาก	3
1.4 ผู้บริหารมีความสามารถในการประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานนโยบายยุทธธรรมชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย	3.86	0.90	มาก	6
1.5 ผู้บริหารมีทักษะในการสื่อสารและสั่งการเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ	4.11	3.71	มาก	1
1.6 ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและประสานประโยชน์ร่วมกันของหน่วยงาน	3.73	0.91	มาก	10
1.7 ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการพัฒนาเทคนิควิชาการใหม่ๆมาใช้ในการปฏิบัติงาน	3.58	0.97	มาก	11
1.8 ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามค่านิยมหรือวัฒนธรรมขององค์กรที่ได้วางไว้	3.90	0.85	มาก	5
1.9 ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต	4.06	0.86	มาก	2

ตารางที่ 9 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ ที่
1.10 ผู้บริหารเป็นผู้มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน	3.96	0.87	มาก	4
1.11 ผู้บริหารเป็นผู้มีทักษะในการตัดสินใจเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ	3.85	0.86	มาก	8
2.ปัจจัยด้านการจูงใจ	3.57	0.92	มาก	(4)
2.1 บุคลากรรับรู้คุณค่าและความสำคัญของงานที่ปฏิบัติ	3.71	0.89	มาก	2
2.2 บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายโดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ	3.71	0.89	มาก	2
2.3 บุคลากรมีความภูมิใจต่องานในหน้าที่ตามนโยบาย ยุติธรรมชุมชน	3.70	0.87	มาก	4
2.4 บุคลากรได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน	3.25	1.03	ปานกลาง	8
2.5 บุคลากรมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานจากการดำเนินนโยบายชุมชน	3.35	0.89	ปานกลาง	7
2.6 บุคลากรได้รับการยกย่องเมื่อปฏิบัติงานตามนโยบาย ยุติธรรมชุมชนประสบผลสำเร็จ	3.56	0.94	มาก	5
2.7 บุคลากรมีความภูมิใจต่องานในหน้าที่ตามนโยบายเชิงสมานฉันท์ของบุคลากรกระทรวงยุติธรรม	3.72	0.95	มาก	1
2.8 บุคลากรพึงพอใจต่อผลตอบแทนที่ได้รับจากการปฏิบัติงาน	3.53	0.93	มาก	6
3.ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม	3.73	1.39	มาก	(2)
3.1 บุคลากรร่วมกันกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานตามนโยบายยุติธรรมชุมชนได้อย่างชัดเจน	3.69	0.89	มาก	3
3.2 บุคลากรในหน่วยงานร่วมกันรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายยุติธรรมชุมชน	3.69	0.88	มาก	3

ตารางที่ 9 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ ที่
3.3 บุคลากรสามารถปฏิบัติงานบรรลุตามแผนที่กำหนดไว้	3.56	0.91	มาก	6
3.4 บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายของนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.64	0.88	มาก	5
3.5 บุคลากรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทีมงานเพื่อให้การปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนบรรลุเป้าหมาย	3.73	0.92	มาก	2
3.6 หน่วยงานเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนร่วมกันกำหนดนโยบายและวางแผนการปฏิบัติงาน	4.04	3.83	มาก	1
4.ปัจจัยด้านทรัพยากร	3.15	1.37	ปานกลาง	(7)
4.1 หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนจากรัฐอย่างเพียงพอ	2.71	1.03	ปานกลาง	5
4.2 หน่วยงานมีวัสดุและอุปกรณ์เพียงพอต่อการดำเนินการตามนโยบาย	3.18	3.06	ปานกลาง	3
4.3 หน่วยงานมีบุคลากรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.40	0.86	ปานกลาง	1
4.4 หน่วยงานมีบุคลากรเพียงพอต่อการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.30	0.90	ปานกลาง	2
4.5 หน่วยงานมีการวางแผนเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานตามนโยบาย	3.15	0.97	ปานกลาง	4
5.ปัจจัยการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กร	3.49	0.89	ปานกลาง	(5)
5.1 หน่วยงานมีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรเป็นไปด้วยความรวดเร็ว	3.69	0.92	มาก	1
5.2 หน่วยงานมีการประชุมบุคลากรเพื่อให้การปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปอย่างต่อเนื่อง	3.43	0.90	ปานกลาง	3

ตารางที่ 9 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ ที่
5.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประชุมระหว่างหน่วยงานเพื่อประสานงานด้านนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.47	0.96	ปานกลาง	2
5.4 บุคลากรภายในและภายนอกหน่วยงานมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การดำเนินงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.38	0.80	ปานกลาง	4
6. ปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม	3.46	0.93	ปานกลาง	(6)
6.1 หน่วยงานมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานทางด้านนโยบายยุทธธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยผู้บริหารหรือคณะกรรมการ	3.47	0.96	ปานกลาง	4
6.2 ฝ่ายบริหารใช้ผลการประเมินการปฏิบัติงานมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนางานด้านนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.44	0.86	ปานกลาง	5
6.3 บุคลากรได้รับคำแนะนำงานสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถและมีทักษะการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นหลังจากมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน	3.48	0.86	ปานกลาง	3
6.4 หน่วยงานมีการกำหนดภารกิจตลอดจนมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติงานตามแผนงานโครงการของนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.51	0.90	มาก	2
6.5 บุคลากรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมเกิดประโยชน์และคุณค่าต่อการปฏิบัติงาน	3.60	0.92	มาก	1
6.6 มีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัลแก่บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีทางด้านยุทธธรรมชุมชน	3.23	1.05	ปานกลาง	6

ตารางที่ 9 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ ที่
7.ปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย	3.63	0.92	มาก	(3)
7.1 บุคลากรได้รับการพัฒนาด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.47	0.92	ปานกลาง	4
7.2 บุคลากรเห็นว่าการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปปฏิบัติช่วยให้การเกิดผลดีต่อชุมชน	3.67	0.98	มาก	2
7.3 บุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานเพื่อเห็นนโยบายยุทธธรรมชุมชนบรรลุเป้าหมาย	3.69	0.90	มาก	1
7.4 บุคลากรมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนโยบายยุทธธรรมชุมชน	3.67	0.90	มาก	2
รวม	3.56	1.12	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 1.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าลำดับแรก คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 1.27) ลำดับที่สอง คือ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 1.39) และลำดับสุดท้ายคือปัจจัยด้านทรัพยากร ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 1.37)

3.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดคือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำปัจจัยด้านกรจูงใจปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร และภายนอกองค์กรปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริมและปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย ด้วยการวิเคราะห์หาค่าถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อหาค่าอำนาจการพยากรณ์ของตัวแปรดังกล่าวที่มีต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติดังปรากฏผลในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ตัวแปร	B	Beta	t	R ² change
ค่าคงที่	1.393		8.154***	
ปัจจัยด้านการควบคุม ประเมินผลและการกระตุ้น ส่งเสริม	.400	.494	4.160***	.601
ปัจจัยด้านเจตคติของ ผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย	.247	.323	2.719***	.025
Multiple R = .791	R ² = .626	Adj. R ² = .619	F = 93.730***	

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 10 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ตัวแปรทั้งหมด คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำปัจจัยด้านการจูงใจปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมปัจจัยด้านทรัพยากรปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กรปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริมและปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายถูกจัดเข้าไปในสมการสองตัวแปรเท่านั้น ตัวแปรแรกคือปัจจัยด้านการควบคุม ประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริมมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเท่ากับ .400 สามารถอธิบายความผันแปรหรือมีค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติได้ร้อยละ 60.1 หรือมีค่า R² เท่ากับ .601 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตัวแปรที่สองคือ ปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายถูกจัดเข้าไปในสมการมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเท่ากับ .247 สามารถอธิบายความผันแปรหรือมีค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติได้ร้อยละ 61.9 หรือมีค่า R² เท่ากับ .619 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สามารถแสดงสมการการพยากรณ์หรืออิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติได้ดังนี้

ผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

$$= 1.393 + .400 (\text{ปัจจัยด้านการควบคุม ประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม}) \\ + .247 (\text{ปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย})$$

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงาน(Best Practice)

ผลการศึกษาแนวคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงาน(Best Practice) ที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ใช้การศึกษาแนววิธีการปฏิบัติที่ดีโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จากประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชน โพรงมะเตือ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) จากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน โพรงมะเตือ ตำบลโพรงมะเตือ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นศูนย์ยุทธธรรมชุมชนที่มีผลการดำเนินงานที่ระดับดีเยี่ยม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ได้แก่ นักวิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานยุทธธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด อัยการจังหวัด เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง และเจ้าพนักงานตำรวจ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

1.1 การก่อตัวของกระบวนการนโยบายยุทธธรรมชุมชนและการดำเนินงานศูนย์ยุทธธรรมชุมชนโพรงมะเตือจังหวัดนครปฐม

เนื่องจากกระทรวงยุติธรรมมีคำขวัญที่ว่า “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” จากคำขวัญดังกล่าวได้สะท้อนถึงกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่เป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรม โดยประชาชนขาดการมีส่วนร่วมจึงได้มีแนวคิดที่จะมีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งแนวคิดดังกล่าว สืบเนื่องมาจากประชาชนในท้องถิ่นต่างๆที่ยังมีความยากจน ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบกฎหมายที่เป็นเทคนิควิธีการเฉพาะ จึงทำให้เข้าไม่ถึงระบบความยุติธรรม หรือเข้าถึงความยุติธรรมได้ยาก กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศูนย์ยุทธธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมในท้องถิ่นหรือในชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้นและเข้าถึงกลุ่มคนระดับล่างให้ได้มากที่สุด ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจึงเกิดจากยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ที่ว่า “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม”(Justice for All, All for Justice) โดยเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะการทำงานแบบเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน งานเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นลักษณะการทำงานแบบ “จิตอาสา” เป็นงานเพื่อสังคมที่ประชาชนเห็นความสำคัญของการปกป้องและรักษาไว้ซึ่งสิทธิของตนโดยไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น มีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนบางหน่วยงานเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมตรวจสอบและประเมินผล จากนโยบายของกระทรวงยุติธรรมที่ได้มุ่งเน้นให้มีการบูรณาการการทำงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรม มาจากตั้งแต่ระดับจังหวัดและชุมชนเป็นสำคัญ โดยเน้นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ทั้งนี้จะต้องประสานงานกับ

ศูนย์ดำรงธรรม เพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน และพัฒนาการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบ นอกจากนี้ได้มีนโยบายที่สำคัญเร่งด่วนด้านการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยให้มีการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนด้วยการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน (คยช.) ในการรวมตัวกันป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การช่วยเหลือประชาชนในชุมชนด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นสถานที่ที่อยู่ในชุมชน และสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตลอดจนประชาชนเห็นชอบให้จัดตั้งเป็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อใช้เป็นสถานที่ดำเนินงานของคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชน ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อได้รับรางวัลระดับความเข้มแข็งระดับดีเยี่ยมจากกระทรวงยุติธรรม ทำการเปิดศูนย์เพื่อให้บริการประชาชน เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2549 ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 68/1 หมู่ 8 ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยมีนายสัจด์ สมบูรณ์วงศ์ ทำหน้าที่ประธานศูนย์ และมีคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยเป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนหรือประชาชนในชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ พิจารณา วินิจฉัยแก้ปัญหาให้กับประชาชนในชุมชน ปัจจุบันศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อมีกรรมการศูนย์ทั้งสิ้น 24 คน ทำหน้าที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ซึ่งเป็นเครือข่ายหลักของกระทรวงยุติธรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจสามารถร่วมกับกระทรวงยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกระทรวงยุติธรรม ดังนั้นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน คือ การที่ประชาชน หรือองค์กรที่มีความสนใจและสมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และประสานความร่วมมือในการป้องกัน ฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆของกระทรวงยุติธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชนโดยได้ผ่านการอบรม “หลักสูตรเครือข่ายยุติธรรม

การดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน (Access to justice) ซึ่งมีบทบาท ดังต่อไปนี้

1. บทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
2. บทบาทในการลดข้อพิพาท ความขัดแย้งในชุมชน
3. บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน
4. บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำความผิดกฎหมายใด
5. บทบาทในการให้โอกาส แก้ไข ฟื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด

6. บทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบ
จากอาชญากรรม

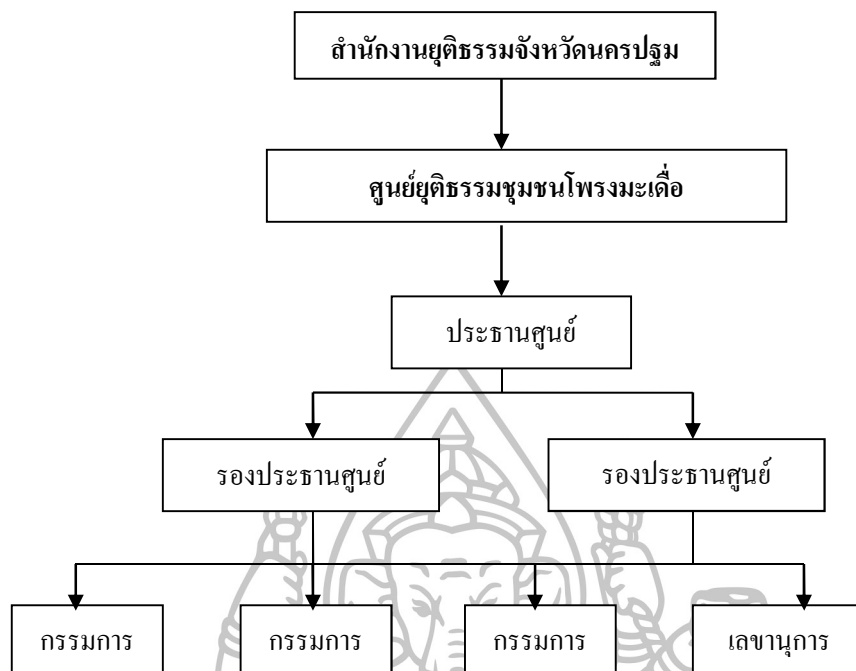
7. บทบาทในการจัดตั้งและดำเนินการใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชน

8. บทบาทอื่นที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ภาพที่ 16 แสดงการปฏิบัติงานของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่ออำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.2 โครงสร้างองค์กร (Structure) จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล โพรงมะเดื่อ มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานประกอบด้วย 1) ประธานศูนย์ 2) รองประธาน ศูนย์ 3) คณะกรรมการประจำศูนย์ 4) เลขานุการ ถึงแม้จะมีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ที่มีลักษณะ เดียวกับระบบราชการ แต่การดำเนินงานไม่ได้มีลักษณะเป็นการสั่งการตามชั้นการบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีลักษณะเป็นแนวนราบ (Horizontal) ซึ่งเป็นลักษณะการจัดองค์กร แบบหลวมๆอย่างไม่เป็นทางการ ได้มีการมุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพหรือผล ของงานมากกว่าผลตอบแทนที่ได้จากตำแหน่ง เพราะการทำงานมีลักษณะในรูปแบบของอาสาสมัคร ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของศูนย์ และเมื่อพิจารณา ในกระบวนการทำงานพบว่า ประธานศูนย์และรองประธานศูนย์มีบทบาทในการประสานงานต่อ คณะกรรมการคนอื่นซึ่งเป็นไปในลักษณะการขอความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ และการ ประสานงานมากกว่าการสั่งการจาก บนลงล่าง

แผนภูมิที่ 1 แสดงโครงสร้างการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ

“...การทำงานจริงแล้ว จะไม่มีการกำหนดตำแหน่งการทำงานที่เป็นทางการ ทุกตำแหน่งจะมีหน้าที่ช่วยเหลือ หรือใกล้เคียงข้อพิพาทเหมือนกันหมด แต่จะมีการกำหนดบทบาทให้กำนัน ซึ่งเป็นรองประธานศูนย์จะเป็นผู้ประสานงานกับประธานศูนย์เพื่อคอยประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน ในตำบลโพรงมะเดื่อเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น เพื่อให้การทำงานสามารถบรรลุผลได้เร็วขึ้นหรือบางครั้งเจ้าของพื้นที่ในหมู่บ้าน เมื่อได้รับข้อมูลที่เกิดข้อพิพาทก็จะทำการ ใกล้เคียงในเบื้องต้น และประสบผลสำเร็จในการระงับข้อพิพาท โดยไม่ต้องนำเรื่องเข้าสู่ทีมผู้ไกล่เกลี่ยในศูนย์ยุติธรรมชุมชน...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ทุกคนที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย พร้อมทำงานกันทุกคน ถ้าปัญหาเกิดขึ้นในหมู่บ้านใดเจ้าของพื้นที่อาทิผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาท้องถิ่น ในพื้นที่นั้นจะเป็นผู้ทำงานหลักประสานกับประธานศูนย์และกำนัน การทำงานจึงไม่มีการกำหนดตำแหน่งตายตัวว่าใครต้องเข้าเวรทำงานในวันใด การทำงานของคณะกรรมการใกล้เคียงจึงมีลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกัน การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทจึงได้บรรลุผลและเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาทได้เป็นอย่างดี ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

ดังนั้นคณะกรรมการทุกตำแหน่งมีหน้าที่หลักที่เหมือนกัน คือ การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่หรือใกล้เคียงข้อพิพาทในการประชุม คณะกรรมการทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมีการติดตามผลการทำงานร่วมกัน สมาชิกคณะกรรมการศูนย์ ทุกคนมีบทบาทหลักคือการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย มีความพร้อมในการช่วยเหลือ ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะแนวราบนี้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นจิตอาสา ไม่มีผลตอบแทนและผลประโยชน์ใดๆทั้งสิ้น คณะกรรมการศูนย์ส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในบริบทของกลุ่มพิพาท และมีการจัดตั้งทีมงานเพื่อการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการประนีประนอมเพื่อเกิดความพึงพอใจทุกฝ่าย โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการเข้าร่วมดำเนินงานกับภาครัฐในฐานะหุ้นส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ มีธรรมเนียมปฏิบัติของหน่วยงานในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชนจากโครงสร้างการบริหารงานในรูปแบบนี้ มีผลทำให้ชุมชนเกิดการตระหนักรู้ในความเป็นตัวตนของตนเอง (Self-awareness) มากขึ้น ก่อให้เกิดจิตสำนึก (Consciousness) ร่วมกันภายในชุมชนกลายเป็นพลังชุมชน (Community Power) ในการจัดกิจกรรมหรือการบริการร่วมกัน (Collective action) เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

“...เครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีลักษณะความเป็นจิตอาสา จึงต้องอาศัยเจ้าของพื้นที่ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทนั้น เนื่องจากจะเข้าใจบริบทของกลุ่มพิพาทได้ดีกว่าการตั้งทีมผู้ไกล่เกลี่ยที่ขาดเจ้าของพื้นที่เป็นทีมงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การทำงานของคณะกรรมการไกล่เกลี่ย จึงมีลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกัน การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทจึงได้บรรลุผลและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...สมาชิกหรือคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนทุกคน จะต้องผ่านการอบรมจากกระทรวงยุติธรรมเพื่อเป็นเครือข่ายยุติธรรม ซึ่งเป็นความสมัครใจมารวมตัวกัน จัดตั้งและร่วมดำเนินการหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับศูนย์ยุติธรรมหรือที่เรียกว่าเป็นจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน ทุกคนจะทำงานด้วยความทุ่มเทโดยมีเป้าหมายที่สำคัญคืออยากเห็นคนในชุมชนมีความสุข มีความสงบ ถ้าชุมชนมีความสุขสงบชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนก็จะอยู่กันอย่างมีความสุขปัญหาต่างๆก็จะไม่มี ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.3 คณะกรรมการประจำศูนย์ (Staff) เป็นผู้ที่จิตอาสาและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน จากการสัมภาษณ์ พบว่า การสรรหาและคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นคณะกรรมการประจำศูนย์เครือข่ายยุติธรรมชุมชนนั้น จะต้องผ่านการอบรมเป็นอาสาสมัครเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจากกระทรวงยุติธรรม โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านอายุ เพศ หรือการศึกษา แต่ต้องเป็นผู้ ซึ่งมีความ

พร้อมความสนใจและสมัครใจที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยคณะกรรมการประจำศูนย์เครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นหุ้นส่วนร่วมกับรัฐ ซึ่งเกิดจากความสมัครใจ มารวมตัวกันจัดตั้งและร่วมดำเนินการหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับศูนย์ยุติธรรมหรือที่เรียกว่าเป็น จิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน สมาชิกทุกคนจะทำงานด้วยความทุ่มเท โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคืออยากเห็นคนในชุมชนมีความสุข มีความสงบ ประชาชนใกล้ชิดความยุติธรรม ผู้ความเป็นเจ้าของความยุติธรรมในชุมชนของตนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรู้-เข้าใจกฎหมาย และเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเคารพกฎหมาย

“...คณะกรรมการประจำศูนย์ แต่ละคนจะเป็นอาสาสมัครของหน่วยงานราชการ อื่นๆอีกหลายหน่วยงาน ซึ่งเป็นการทำงานทางด้านจิตอาสา ผลการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ผ่านมา มีผลการดำเนินงานที่ดีสามารถใกล้เคียงข้อพิพาทได้เป็นผลสำเร็จมากมาย โดยไม่ต้องฟ้องร้องคดีต่อศาล...” (คณะกรรมการประจำศูนย์ฯ, 2558)

“...การเข้าสู่การเป็นคณะกรรมการประจำศูนย์ หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้น ต้องผ่านการอบรมอาสาสมัครเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จากกระทรวงยุติธรรมทุกคน ซึ่งเกิดจากความสมัครใจมารวมตัวกันจัดตั้งและร่วมดำเนินการหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับศูนย์ยุติธรรมหรือที่เรียกว่าเป็นจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน ทุกคนจะทำงานด้วยความทุ่มเท...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

และในปัจจุบันศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือ ได้มีการเปิดรับสมัครลงทะเบียนบุคคลที่จะเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนผ่านทางเว็บไซต์ศูนย์ยุติธรรมจังหวัดนครปฐม มีการพิจารณาคณะสมบัติของบุคคลที่จะเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในระดับเบื้องต้นโดยอาจพิจารณาคณะสมบัติเช่นเดียวกับอาสาสมัครคุมประพฤติตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2547 ทั้งนี้ยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุการเข้าสู่การเป็นคณะกรรมการประจำศูนย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นต้องผ่านการอบรมอาสาสมัครเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจากกระทรวงยุติธรรมทุกคน เครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ผ่านการอบรมและได้รับวุฒิบัตรแล้ว คือผู้ที่ได้ผ่านการพิจารณาจากกระทรวงยุติธรรมให้มีสถานภาพเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรมจะไม่มีการแต่งตั้งโดยหนังสือหรือคำสั่งแต่อย่างใดอีก อย่างไรก็ตาม สำหรับการสืบสภาพโดยการลาออกหรือถึงแก่กรรม หรือโดยการถูกถอดถอนเนื่องจากความประพฤติไม่เหมาะสมให้สำนักงานคุมประพฤติ จัดทำบันทึกแจ้งกองกิจการชุมชนและบริการสังคม มีการบันทึก การปฏิบัติงานของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และรวบรวมเป็นผลการปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สมาชิกเครือข่ายสังกัด และรายงานผลการดำเนินงานไปตามลำดับ นอกจากนี้ตำแหน่ง

ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความสำคัญมาก ควรเป็นผู้ที่มีศักยภาพเป็นที่น่าเชื่อถือ ได้รับความไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับของชุมชนมาเป็นประธานศูนย์

“...การใกล้ชิดข้อพิพาทนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือ เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพมาก เนื่องจากคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่นั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาท้องถิ่น หรืออาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งจะมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านเป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึงมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชาวบ้านถือเป็นจุดแข็งหรือข้อดี..” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ทุกคนจะทำงานด้วยความทุ่มเท โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคืออยากเห็นคนในชุมชนมีความสุข มีความสงบ ถ้าชุมชนมีความสุขสงบชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนก็จะอยู่กันอย่างมีความสุขปัญหาต่างๆก็จะไม่มีตามมา...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

ในส่วนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานศูนย์คือ อดีตผู้ใหญ่บ้านที่ชาวบ้านเคารพรัก การที่ได้อดีตผู้นำท้องถิ่นมาเป็นประธานศูนย์ทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือประสานงานกับผู้นำท้องถิ่นซึ่งจะอาศัยความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ทำให้เกิดประโยชน์ในการประสานงาน โดยกรรมการทุกคนจะทำงานด้วยความจริงใจ มีจิตอาสาในการตั้งใจทำงาน ได้รับความยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก คณะกรรมการศูนย์มีความภาคภูมิใจกับผลการใกล้ชิดที่สำเร็จในทุกๆครั้ง ซึ่งเป็นความสุขที่ได้ทำงานให้กับชุมชนของตน มีการสั่งสมประสบการณ์ในการจัดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ และมีจิตวิทยาในการใกล้ชิดได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการรู้จักพื้นที่และสนิทสนมคลุกคลีกับชาวบ้านมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับความไว้วางใจจากชุมชนที่จะนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมาเข้ารับการใกล้ชิดด้วยสันติวิธี ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและเห็นความสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ส่วนกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนเองก็รับรู้คุณค่าความสำคัญและภูมิใจต่องานที่ปฏิบัติ มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงาน มีการใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มตามศักยภาพของตนเอง

“...ตำแหน่งประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความสำคัญมาก ต้องได้ผู้มีบารมีเป็นที่ยอมรับของชุมชนมาเป็นประธานศูนย์ ในส่วนของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือ โชคดีที่ได้อดีตผู้ใหญ่บ้านที่ชาวบ้านเคารพรักมาดำรงตำแหน่งประธานศูนย์ การที่ได้อดีตผู้นำท้องถิ่นมาเป็นประธานศูนย์นั้นมีข้อดีมากมายไม่ว่าจะเป็นการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือประสานงานกับผู้นำท้องถิ่นซึ่งจะรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ทำให้การประสานงานในการทำงานเกิดความคล่องตัวอีกทั้งยังมีประสบการณ์ในการจัดบันทึก ถ้อยคำต่างๆ มีจิตวิทยาในการไกล่เกลี่ยเนื่องจากคลุกคลีกับชาวบ้านมานานหลายสิบปีจึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับความไว้วางใจจากชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...จากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมามากการไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทนั้นถ้าจะให้สำเร็จและบรรลุผลอย่างรวดเร็วนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่หลักในการไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่จะเป็น ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ตำแหน่งใดก็ตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งถือเป็นเคล็ดลับของความสำเร็จของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

โดยคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงาน ร่วมกันรับผิดชอบและให้การช่วยเหลือดูแลให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือให้คำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม มีการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน เพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงพบว่า การที่กรรมการได้ร่วมกิจกรรมในการปฏิบัติงานในองค์กรจะเป็นสิ่งที่จูงใจให้เป็นคนเสียสละที่จะทำงานให้กับส่วนรวม การได้รับมอบหมายให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงานต่างๆ จะทำให้คนเกิดความรับผิดชอบในผลงานของตนเองการที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในผลงานของตนเองการที่มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานเป็นสิ่งจูงใจให้คนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้รับการเกียรติได้รับการยกย่องได้รับการนับถือยอมรับเกี่ยวกับความคิดเห็นความรู้และความสามารถได้รับคำชมเชยหรือได้รับการแสดงความยินดีจากชุมชนทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจมีความพร้อมในการช่วยเหลือ ส่งเสริม และให้คำแนะนำกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

“...บางครั้งผู้ที่ร่วมการไกล่เกลี่ยบางท่าน ก็ไม่ได้เป็นกรรมการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน แต่หากจะเป็นผู้อาวุโสในพื้นที่ที่คู่พิพาทให้ความเคารพหรือเกรงใจ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องมีวิสัยทัศน์ในการหารูปแบบหรือบุคคลที่คู่พิพาทยอมรับและเปิดใจให้ข้อมูลและความต้องการที่แท้จริงของปัญหา ที่พิพาทเพื่อที่จะได้คลี่คลายปัญหาได้โดยเร็วและเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาท...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ทุกคนจะทำงานด้วยใจ อาศัยความจริงใจและตั้งใจทำงาน ประกอบกับการเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านของประธานศูนย์ และคณะกรรมการก็มีตำแหน่งเช่นกำนัน หรือเป็นผู้นำท้องถิ่นอื่นๆก็มีความสำคัญจึงทำให้ปัญหาต่างๆสามารถแก้ไขได้ดี อีกทั้งยังมีข้าราชการ

บ้านญาติหรือคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านนับถือมามีส่วนร่วมเป็นกรรมการศูนย์จึงทำให้ได้รับความยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.4 ระบบการทำงาน (System) ที่มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว

1.4.1 เครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นระบบการทำงานแบบดาวกระจายไม่รวมศูนย์ ตัวศูนย์กลาง คือผู้ประสานงาน สมาชิกมีความเท่าเทียมกันมีความไว้วางใจกัน มีการสื่อสารหลายทาง มีกิจกรรมร่วมกันที่ต่อเนื่องเป็นประโยชน์ โดยความร่วมมือจากสมาชิกมีการประสานงานทั้งแนวตั้งและแนวนอนและประสานแบบตัดขวางนอกองค์กรอื่นร่วมด้วยจากการศึกษาพบว่า การทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อนั้นจะไม่เน้นการทำงานที่เป็นทางการ ไม่เน้นการประสานงานด้วยกระดาษหรือหนังสือเชิญต่างๆ แต่จะใช้วิธีการ โทรศัพท์ประสานงานกันให้เข้ามาช่วยกันรับรู้ถึงปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการทำงานที่เป็นทีมงานที่ต่างฝ่ายต่างยังคงมีความเป็นอิสระเดิมของตนเองอยู่แต่ทีมงานนั้นจะบอกถึงความร่วมมือกันมีการฟังกันมีการสื่อสารกันตรงจุดนี้สำคัญ เพราะต้องรับข้อมูลในระดับ ที่ใกล้เคียงกันและจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อมีความเข้มแข็ง และเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อได้มีการเน้นการทำงานเชิงรุกคือให้ผู้นำในพื้นที่ของกลุ่มพิพาทแต่ละฝ่ายประกบกับกลุ่มพิพาทที่อยู่ในพื้นที่ของตน เพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำเรื่องมาปรึกษาหารือกับประธานศูนย์ เพื่อหาแนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทต่อไป

“...การทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อนั้น จะไม่เน้นการทำงานที่เป็นทางการ ไม่เน้นการประสานงานด้วยกระดาษหรือหนังสือเชิญต่างๆ แต่จะใช้วิธีโทรศัพท์ประสานงานกัน และเน้นการทำงานเชิงรุกคือให้ผู้นำในพื้นที่ของกลุ่มพิพาทแต่ละฝ่ายประกบกับกลุ่มพิพาทที่อยู่ในพื้นที่ของตนเพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำเรื่องมาปรึกษาหารือกับ...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...การบริหารจัดการในการดำเนินงานนั้น มีรูปแบบการทำงานที่ไม่เป็นทางการ เน้นการสื่อสารแบบง่ายๆทั้งในทีมงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการกับผู้มาขอใช้บริการจะพยายามลดขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...เมื่อชาวบ้านเข้ามาปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทุกคนสามารถรับเรื่องเพื่อให้ความช่วยเหลือโดยเร็ว สมาชิกที่รับเรื่องจะประสานไปยังประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อประธานศูนย์ได้รับทราบข้อมูลเบื้องต้นแล้วก็จะใช้วิธีโทรศัพท์ประสานงาน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการเชิญผู้นำท้องถิ่นเหล่านั้นให้เข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เนื่องจากจะได้รับความเกรงใจ จากคู่กรณีมากกว่าการไกล่เกลี่ยโดยผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ ยุติธรรมชุมชนตามลำพัง และจะทำให้สามารถยุติปัญหาข้อพิพาทได้เร็วขึ้น และบางครั้งข้อพิพาทก็สามารถยุติหรือคลี่คลายได้โดยไม่ต้องนำเรื่องเข้ารับการไกล่เกลี่ยกับทีมงานที่เป็นทางการ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.4.2 ความคล่องตัวในการทำงาน โดยระบบการทำงานนี้จะไม่เลือกเวลาและสถานที่ ประธานศูนย์สามารถติดต่อประสานงานกับกรรมการได้ตลอดเวลา มีเป้าหมายของความร่วมมือก็เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาให้กับคนในชุมชนร่วมกัน มีการปรึกษาหารือถึงข้อมูลเชิงลึกของคู่พิพาทที่อยู่ในพื้นที่ของคุณเพื่อหาแนวทางการระงับข้อพิพาทให้ได้ผลสัมฤทธิ์โดยเร็ว และเป็นที่พอใจแก่คู่พิพาทดังนั้นการทำงานร่วมกันถือได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย กล่าวคือความเป็นเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับงานและสัมพันธ์ภาพสมาชิกระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้และการสร้างกระบวนการความเคลื่อนไหวทางสังคม กรรมการเครือข่าย ยุติธรรมชุมชนในฐานะผู้ให้บริการ (Change Agent System) จะทำงานไกล่เกลี่ยเพื่อลดข้อพิพาทให้กับชาวบ้านในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยที่อยู่ภายใต้ระบบสถานะแวดล้อมของครอบครัว ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน หากระบบเหล่านี้อยู่ในสภาพสมดุล ปัญหาจะไม่เกิด แต่ในความเป็นจริงปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นมามากมาย ดังนั้นกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจึงมีการประเมินปัญหา (Assessment) ที่เกี่ยวข้องที่นำมาสู่ความขัดแย้ง เพื่อที่จะวิเคราะห์ปัญหา ดำเนินการวางแผนและป้องกันปัญหา มีการแก้ไขข้อพิพาทแบบองค์รวม (Holistic Approach) มากกว่าการมองแบบแยกส่วน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน

“...การทำงานจะไม่เน้นรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เลือกเวลาและสถานที่ บางครั้งประธานศูนย์จะโทรหาตอนสามสี่ทุ่มก็มี เพื่อปรึกษาหารือถึงข้อมูลเชิงลึกของคู่พิพาทที่อยู่ในพื้นที่ของคุณ เพื่อหาแนวทางการระงับข้อพิพาทให้ได้ผลสัมฤทธิ์โดยเร็วและเป็นที่ยอมรับแก่คู่พิพาท...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...คณะกรรมการศูนย์จะมีการโทรศัพท์พูดคุยกันอยู่ประจำอยู่แล้วและเน้นการทำงานที่เป็นทีม เมื่อมีปัญหาหรือข้อพิพาทจะใช้วิธีการทำงานเป็นทีมมากกว่าการตัดสินใจทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาตามลำพัง...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...เมื่อมีข้อพิพาทหรือมีปัญหาประธานศูนย์และคณะกรรมการศูนย์ จะมีการปรึกษาหารือกัน เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน และการทำงานนั้นหลายครั้งจะมีการ บันทึกรเรื่องราวที่ใกล้เกลี่ยไว้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ทุกคนจะภาคภูมิใจกับผลการ ใกล้เกลี่ยที่สำเร็จในทุกๆครั้ง ซึ่งเป็น ความสุข ที่ได้ทำงานให้กับชุมชนของตน และมีการยกตัวอย่างกรณีการพิพาทเรื่องเด็กหนุ่มใน หมู่บ้าน ได้ไปได้หญิงสาวต่างหมู่บ้านเป็นภริยา แต่พ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ยินยอม ได้มีการแจ้ง ความดำเนินคดี แต่พ่อแม่ฝ่ายชายได้ให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ ช่วยไกลเกลี่ย ซึ่งใช้ เวลานานพอสมควร ได้มีการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการกันหลายรอบ ในที่สุดก็ตกลงกันได้ ด้วยดี ทุกวันนี้ก็ยังใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน จากการไกลเกลี่ยของศูนย์ยุติธรรม ครั้งนี้ ทำให้ ชาวบ้านในชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเกิดความเชื่อมั่น ในกระบวนการ ยุติธรรมทางเลือกของชาวบ้านมากขึ้นและเห็นความสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมากขึ้น ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.4.3 การประชุมสมาชิกเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่เสนอให้มีการ ประชุมอาสาสมัครและคณะกรรมการศูนย์ โดยมีการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กรรมการ ในลักษณะเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและเป็น การติดตามแก้ไขปัญหาการไกลเกลี่ยต่างๆจนกว่าปัญหาจะยุติลง

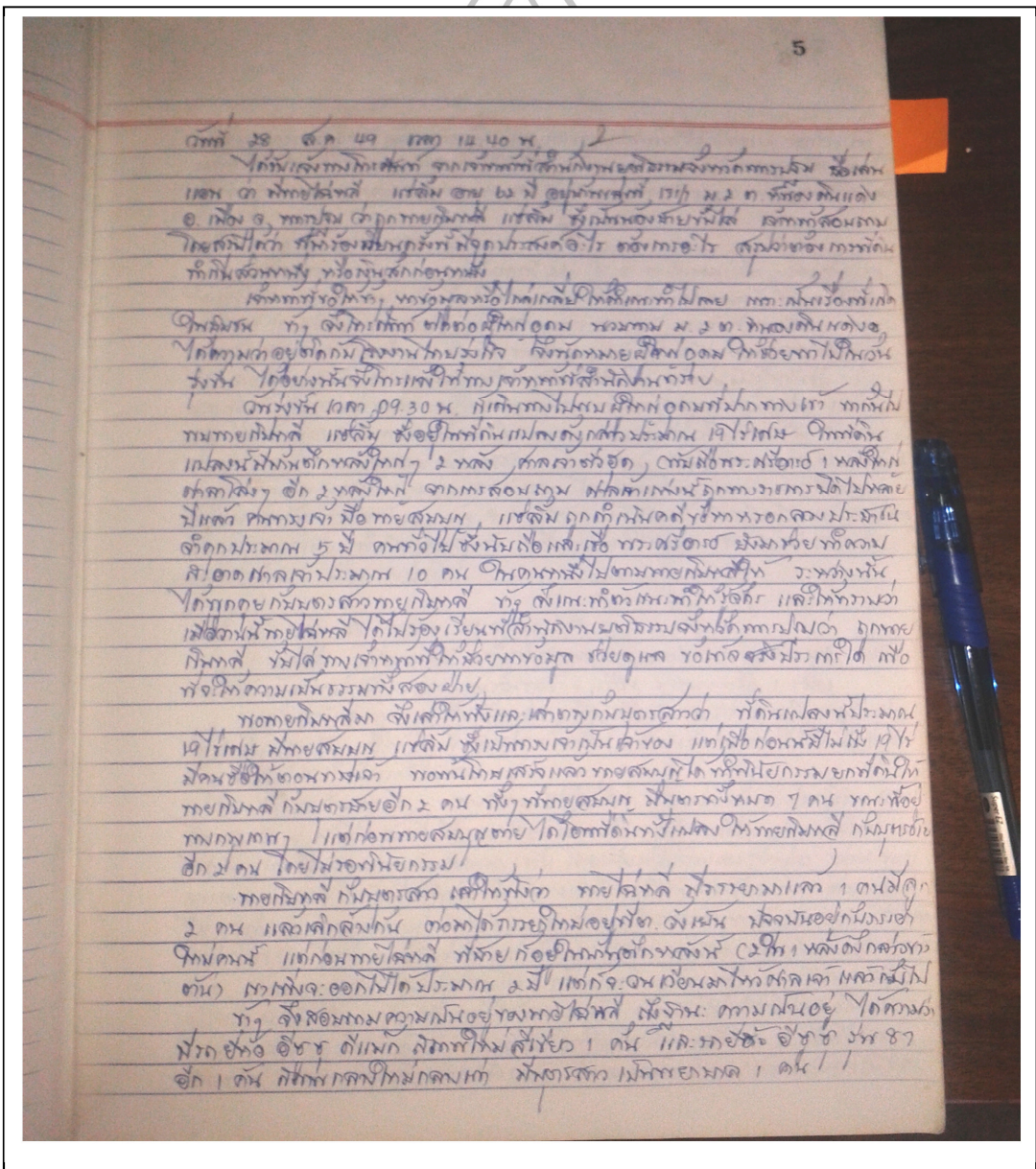
“...ประธานศูนย์จะเป็นผู้ประสานงานหลัก ในเรื่องการประชุมเพื่อให้เกิด ความสะดวกและคล่องตัว ในการทำงานขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชนร่วมกัน และ กรรมการทุกคนจะช่วยกันทำงานร่วมกันอยู่เสมอมีการวางแผน และแบ่งปันความรู้ร่วมกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการวางแผนการทำงานโดยการประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประเมินสถานการณ์ และติดตามผลการทำงานร่วมกันจนกว่าจะเป็นที่ยอมรับและพึงพอใจ ของทุกฝ่าย...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.4.4 การจัดเก็บข้อมูล กรรมการเครือข่ายได้มีการเสนอให้มีการจัดเก็บข้อมูล ในชุมชนอย่างละเอียดการเก็บข้อมูลเรื่องราวในตำบลอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการค้นหาและศึกษาในภายหลัง ซึ่งเมื่อมีการไกลเกลี่ยจึงมีการจดบันทึกลง เป็นหลักฐานทุกครั้งและศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็จะเป็นแหล่งรวมข้อมูลที่สำคัญของชุมชน

“...เมื่อชาวบ้านมาแจ้งว่าจะให้ทางศูนย์ช่วยไถ่เกลือ และระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ผมจะให้เขาทำบันทึกก่อนเสมอจากนั้นจึงลงพื้นที่ทำงานร่วมกัน และการทำงานนั้นหลายครั้งก็จะมีการบันทึกเรื่องราวที่ไถ่เกลือไว้...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...การบันทึกอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบเรียบร้อย มีข้อดีอย่างมาก เพราะเรื่องใดที่สามารถจบได้ต้องรีบทำให้จบ อย่าให้ปล่อยผ่านไปซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนใจในภายหลัง เมื่อต่างฝ่ายต่างมีแนวร่วมคอยยุยงส่งเสริม ทำให้การทำงานไถ่เกลือยุ่งยากขึ้นหรือกระทั่งไม่สามารถไถ่เกลือได้ จนคู่พิพาทต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีความทางศาลกันบันทึกสามารถใช้เป็นเอกสารหลักฐานในการสอบสวนได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

ภาพที่ 17 ภาพถ่ายสมุดบันทึกการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ

1.4.5 การประสานงาน ความร่วมมือภาคีภาครัฐ เอกชน และประชาชน
ในลักษณะของการประชุมร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายเพิ่มเติมหาสมาชิกเครือข่ายเพิ่มเติมในแต่ละ
หมู่บ้าน โดยมีอาสาสมัครของศูนย์ฯ ให้ความรู้และคำแนะนำสำหรับอาสาสมัครใหม่

“...การทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อนั้น จะไม่เน้นการทำงานที่เป็นทางการ ไม่เน้นการประสานงานด้วยกระดาษหรือหนังสือเชิญต่างๆแต่จะใช้วิธีพูดคุยประสานงานกันมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือประสานงานกับผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะมีความรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ทำให้การประสานงานในการทำงานเกิดความคล่องตัว...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...มีการประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ในแต่ละหมู่บ้านในตำบลโพรงมะเดื่อ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นเพื่อให้การทำงานสามารถบรรลุผลได้เร็วหรือบางครั้งประสานงานไปยังเจ้าของพื้นที่ในหมู่บ้านเมื่อได้รับข้อมูลที่เกิดข้อพิพาทก็จะทำการไกล่เกลี่ยในเบื้องต้น และประสบผลสำเร็จในการระงับข้อพิพาทโดยไม่ต้องนำเรื่องเข้าสู่ทีมผู้ไกล่เกลี่ยในศูนย์ยุติธรรมชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.5 มีรูปแบบการบริหารจัดการ (Style) แบบการมีส่วนร่วมเน้นความประนีประนอม
ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบ การบริหารจัดการในการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน พบว่า มีรูปแบบการบริหารจัดการในลักษณะที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative justice) หมายถึง กระบวนการ หรือมาตรการใดๆ ที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หากมองในบริบทของคดีอาญาแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญาจึงมีวิธีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามระบบการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการทั่วไปเพียงอย่างเดียวแต่อาจจะให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดโทษ หรือหามาตรการที่เหมาะสมอื่นๆ มาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความยุติธรรมตามทัศนคติของผู้เสียหาย

“...การบริหารจัดการในการดำเนินงานมีรูปแบบการทำงานเพื่อชุมชน เน้นการสื่อสารแบบง่ายๆทั้งในทีมงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการกับผู้มาขอใช้บริการเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...จะไม่เชิญคู่พิพาทมาที่ศูนย์ แต่จะเน้นลงไปหาคู่พิพาทถึงบ้านเพื่อให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมของคู่พิพาทและให้ความรู้สึกว่าไม่เรื่องมากที่จะต้องทำตาม

รูปแบบไปใกล้เคียงยังสถานที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยดีมีความรู้สึกดี และสามารถยุติปัญหาที่พิพาทได้โดยง่าย...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีกรณีที่ชาวบ้านปล่อยเงินกู้ซึ่งมีการคิดดอกเบี้ยที่แพงและขัดต่อกฎหมาย และผู้กู้ได้ชำระดอกเบี้ยให้กับผู้มากกว่าเงินต้นที่ได้กู้ยืมกันเสียอีก ทางศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเต๋อ ได้อธิบายให้ผู้ให้กู้อบรมและได้ช่วยไกล่เกลี่ย ในที่สุดก็ตกลงกันได้ โดยทั้งคู่กรณีตกลงให้ชำระคืนแต่เงินต้น โดยให้ทยอยผ่อนชำระ ส่วนดอกเบี้ยผู้ให้กู้ก็ไม่คิดอีกต่อไป...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...การสร้างกลไกของชุมชน ซึ่งอาจจะไม่ถึงขนาดต้องเป็นศาลชุมชนที่เป็นทางการ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเองนั้น ก็มีความเหมาะสมเนื่องจากมีส่วนทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการ คดีเล็กๆน้อยๆจะได้ยุติที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไม่ต้องเข้าสู่ศาล ศาลหลักก็จะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีต่างๆไปที่มีความซับซ้อน ไม่ต้องเสียเวลากับคดีเล็กๆน้อยๆ ทำให้คดีสั้นศาลและคนสั้นคุกเหมือนอย่างเช่น ทุกวันนี้ แต่ก็อาจติดขัดกับกฎหมายที่บางประเภทไม่สามารถยอมความได้จึงทำให้ ไม่สามารถยุติที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน คดีจึงต้องไหลไปสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ยุติธรรมชุมชนนั้นเป็นยุติธรรมทางเลือกที่มีประโยชน์หรือข้อดีมากมาย เป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ตรงจุด และป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต โดยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ทำให้คดีความไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น ททรัพยากรทั้งหลายของกระบวนการยุติธรรมหลักไม่ว่าจะเป็นบุคลากรงบประมาณทั้งปวงจะถูกนำไปใช้ในคดีความที่สำคัญจริงๆ ซึ่งจะประหยัดเงินแผ่นดินจำนวนมาก ในขณะที่ชุมชนมีความสามารถในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ของตนเอง...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน)

สำหรับเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โพรงมะเต๋อมีลักษณะหรือสไตล์ (Style) ของความเป็นผู้ประนีประนอมและเอาใจใส่ต่อรายละเอียดของปัญหาที่พิพาท ทำให้การระงับข้อพิพาทเป็นไปด้วยดีถือเป็นกุญแจสำคัญแห่งความสำเร็จ (Key Success) ของการไกล่เกลี่ย โดยมีบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆเช่นการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนการระงับข้อพิพาทในชุมชน เป็นต้น มีการอบรมให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิเสรีภาพบทบาทภารกิจต่างๆของหน่วยงานยุติธรรมชุมชน

“...ลักษณะหรือสไตล์ (Style) ของความเป็นผู้ประนีประนอมและเอาใจใส่ต่อรายละเอียดของปัญหาที่พิพาทของประธานศูนย์ฯ ทำให้การระงับข้อพิพาทเป็นไปด้วยดีถือเป็นกุญแจสำคัญแห่งความสำเร็จ (Key Success) ของการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่ออย่างยิ่ง ซึ่งจะลงไปหาคู่พิพาทถึงบ้านเพื่อให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อม...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...จะลงไปยังพื้นที่ของคู่กรณี เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีการเอาใจใส่และเต็มใจที่จะร่วมแก้ปัญหาไปด้วยกัน ทำให้ปัญหาที่พิพาทจบลงด้วยดีและรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย บางครั้งก็ต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในคดีที่ไม่สามารถยอมความกันได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการความคิดเพื่อระงับข้อพิพาท ศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อมีรูปแบบการปฏิบัติงานที่ยึดหลักการร่วมกันว่า ประธานศูนย์ฯ จะเน้นไม่เชิญคู่พิพาทมาที่ศูนย์แต่จะเน้นลงไปหาคู่พิพาทถึงบ้านเพื่อให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อมของคู่พิพาทและให้ความรู้สึกที่ไม่เรื่องมากที่จะต้องทำตามรูปแบบไปไกล่เกลี่ยยังสถานที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยดีมีความรู้สึกดี ๆ และสามารถยุติปัญหาที่พิพาทได้โดยง่าย เครื่องช่วยยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อมีรูปแบบการทำงานที่ไม่เน้นความเป็นทางการ เมื่อมีข้อพิพาทหรือมีปัญหาประธานศูนย์ฯ และคณะกรรมการศูนย์จะมีการปรึกษาหารือกันเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกันและการทำงานจะมีการบันทึกเรื่องราวที่ไกล่เกลี่ยไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเน้นการสื่อสารแบบง่าย ๆ ทั้งในทีมงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการกับผู้มาขอใช้บริการเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันทำให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงของข้อพิพาทจะได้แก้ปัญหาได้ถูกต้องและรวดเร็ว ซึ่งในบางครั้งจะลงไปยังพื้นที่ของคู่กรณี เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีการเอาใจใส่และเต็มใจที่จะร่วมแก้ปัญหาไปด้วยกัน ทำให้ปัญหาที่พิพาทจบลงด้วยดีและรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย บางครั้งมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในคดีที่ไม่สามารถยอมความกันได้ จนกระทั่งพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องคดีก็เคยมีเช่นกัน ซึ่งแสดงถึงการมีอำนาจต่อรอง มีการระดมพลังทางสังคม ในการแก้ปัญหาของชุมชนและกระบวนการยุติธรรม กระตุ้นความตระหนักของสังคม เพื่อพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของชุมชนและสังคม

“...การไปหาคู่พิพาทถึงบ้าน จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าไม่เรื่องมากที่จะต้องทำตามรูปแบบไปไกลเกลี่ยยังสถานที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยดีมีความรู้สึกดีๆและสามารถยุติปัญหาที่พิพาทได้โดยง่าย...”(คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...คณะกรรมการศูนย์จะมีการโทรศัพท์พูดคุยกันอยู่ประจำอยู่แล้วและเน้นการทำงานที่เป็นทีม เมื่อมีปัญหาหรือข้อพิพาทจะใช้วิธีการทำงานเป็นทีมมากกว่าการตัดสินใจทำงานเพื่อแก้ไขปัญหตามลำพัง...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...เมื่อมีข้อพิพาทหรือมีปัญหาประธานศูนย์และคณะกรรมการศูนย์จะมีการปรึกษาหารือกันเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

ทุกขั้นตอนของการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือเกิดจากการมีส่วนร่วม/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายร่วมกัน ซึ่งแสดงถึงหลักปรัชญาภูมิปัญญาไทย แต่โบราณกาลตามจารีต-ประเพณี ความเชื่อ หลักคุณธรรม หลักศีลธรรม มีการบูรณาการร่วมกับหลักทางกฎหมายที่วางกติกาให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้ และมีการเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นการเติมเต็มความสมบูรณ์ของกันและกันอย่างสมดุลให้เกิดความยุติธรรม และสร้างคุณภาพของความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) และความยุติธรรมทางกฎหมาย (Legal justice) (หลักนิติธรรมและหลักเมตตาธรรม) มีการบันทึกการปฏิบัติงานของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน รูปแบบและวิธีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน โพรงมะเตือมีการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกันของชุมชน โดยการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับชุมชน ได้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์ ยุติธรรมชุมชนจึงเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยมีการเสียสละ มีจิตอาสา ใช้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความนุ่มนวล มีการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแบบอิสระที่เหมาะสมกับวิถีชุมชนแต่ละท้องถิ่นเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

“...การทำงานเชิงรุกร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในศูนย์ยุติธรรม และเห็นว่าภาครัฐเองน่าจะประชาสัมพันธ์เรื่องยุติธรรมชุมชนให้กับชาวบ้านได้ทราบข้อมูลมากกว่านี้ ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การเอาใจใส่และเต็มใจที่จะร่วมแก้ปัญหาไปด้วยกัน ทำให้ปัญหาที่พิพาทจบลงด้วยดีและรวดเร็วและเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ขั้นตอนของการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ เกิดจากการมีส่วนร่วม/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกและชาวบ้านร่วมกัน ทางด้านความเชื่อ ศีลธรรม มีการผสมผสานระหว่างหลักทางกฎหมายและความเมตตา เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยทุกคนมีความตั้งใจให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดความรักใคร่สมานฉันท์ปรองดองเพื่อความเข้มแข็งในอนาคต...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.6 ทักษะการทำงาน (Skill) ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการใช้ทักษะในด้านความรู้ การเจรจาไกล่เกลี่ย การระงับข้อพิพาท และทักษะด้านอื่นๆ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

1.6.1 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความรู้ที่มีความสนใจในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านกฎหมาย, การอำนวยความสะดวกยุติธรรม, การควบคุมป้องกันอาชญากรรมในชุมชน, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน, การแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชน, การชดใช้ค่าเสียหายและการแก้ไขฟื้นฟูปัญหาในชุมชนระหว่างกัน กระบวนการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เข้าใจระบบแนวคิดและงานยุติธรรมชุมชนในลักษณะจิตปัญญา คือมีเป้าประสงค์หลักในการพัฒนาชุมชนร่วมกันคือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนทุกคนต้องรู้กฎหมายเบื้องต้น รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส ให้ความเป็นธรรมและขยัน และได้รับการฝึกอบรมให้ได้รับความรู้เพื่อการให้บริการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนจากยุติธรรมจังหวัดทำให้มีความรู้ในการทำงานเฉลี่ยมีการอบรมให้ประมาณปีละครั้ง โดยผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อส่วนใหญ่จะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือแม่กระทั่งอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งจะมีต้นทุนจากการได้รับความรู้เรื่อยๆ อย่างต่อเนื่องในตำแหน่งหน้าที่การงานของตน มีการถ่ายทอดความรู้เพื่อเสริมสร้างความยุติธรรมด้วยหลักนิติธรรม พัฒนาภูมิปัญญา และสร้างคุณภาพชีวิตในชุมชน เพื่อสังคมสันติสุข-ยั่งยืน

“...ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมให้ได้รับความรู้เพื่อการให้บริการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนจากยุติธรรมจังหวัดทำให้มีความรู้ในการทำงาน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ ส่วนใหญ่จะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือแม่กระทั่งอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งจะมีต้นทุนจากการได้รับความรู้เรื่อยๆ อย่างต่อเนื่องในตำแหน่งหน้าที่การงานของตน ทำให้มีทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่นในชุมชนที่

เป็นพื้นฐานและประสบการณ์ที่ดีทำให้เข้าใจบริบทของชุมชนได้ดี...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...อยากให้ภาครัฐเข้าสนับสนุนข้อมูลด้านความรู้ที่เป็นรูปธรรมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบเทคนิควิธีการใกล้เคียงอย่างมืออาชีพ และความรู้เรื่องข้อกฎหมายเบื้องต้นสำหรับชาวบ้าน เพราะเวลาชาวบ้านเข้ามาขอรับคำปรึกษาก็จะให้ความรู้ที่ถูกต้อง...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.6.2 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีประสบการณ์ที่ดีทำให้เข้าใจบริบทของชุมชนได้ดีมีวิธีการบูรณาการหลักยุติธรรมชุมชนสู่การสร้างชุมชนสมานฉันท์ผู้นำอาสาสมัครหรือทีมงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยตัวเองหรือร่วมกับทีมงานพูดคุยให้ได้ข้อยุติความขัดแย้งซึ่งเรื่องที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งระดับปัจเจก และเป็นเรื่องระหว่างคนในพื้นที่เดียวกันส่วนการจัดการข้อพิพาทนั้นผู้นำอาสาสมัครหรือทีมงานจะทำการติดต่อประสานงานอำนวยความสะดวกการเป็นแหล่งข้อมูลให้กับผู้ไกล่เกลี่ยอีกที่ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นความขัดแย้งของคนนอกพื้นที่

“...การเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เลือกเอาผู้นำชุมชนมามีส่วนร่วมในการทำงานไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนของตนเองทำให้ได้อาศัยประโยชน์จากประสบการณ์และทักษะการทำงานของผู้นำชุมชนเหล่านั้นมาช่วยในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการตั้งทีมผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การทำงานของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจึงมีลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกัน การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทจึงได้บรรลุผลและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มพิพาทได้เป็นอย่างดี...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...สมาชิกทุกคนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแบ่งปันประสบการณ์ในการช่วยเหลือการระงับข้อพิพาทในชุมชน เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความสุข อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็ต้องให้ข้อพิพาทนั้นยุติโดยเร็วจะได้ไม่ขยายวงเป็นปัญหาอื่น ๆ หรือรุกรามไปเป็นปัญหาอื่น ๆ ต่อไปในชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...สมาชิกของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อทุกคน สามารถรับเรื่องร้องเรียนหรือรับเรื่องราวที่ชาวบ้านขอความช่วยเหลือได้ทุกคน แต่เมื่อได้รับข้อมูลเบื้องต้นแล้วก็จะโทรศัพท์ไปหาประธานศูนย์เพื่อประสานงานการทำงานร่วมกันกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆต่อไป...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.6.3 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีทักษะการไกล่เกลี่ย คือ กรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจะเป็นเป็นสื่อกลาง ในสถานการณ์ที่เกิดข้อพิพาทระหว่างคู่ขัดแย้งจนถึงขั้นที่ไม่อาจพูดคุยแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ เพราะต่างฝ่ายต่างมีความโกรธ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเป็นกลางและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย มีความจริงใจในการช่วยแก้ปัญหา มีทำที่สุภาพ , นุ่มนวล , ใจเย็นและควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เข้าใจกระบวนการ ไกล่เกลี่ยและมีทักษะในการสื่อสารที่ดีเช่นการรับฟัง การตั้งคำถาม หลักในการไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่อยู่บนหลักเหตุและผล ความถูกต้องเป็นพื้นฐานดังนั้นวิธีการ ไกล่เกลี่ยจึงให้ความสำคัญกับการหาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ลงคู่ที่เกิดเหตุ สอบถามจากพยานหรือคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่ก็มีหลักอื่นๆ ที่ใช้ประกอบ เช่น หลักมนุษยธรรมที่เน้นการช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่า หลักศาสนา หลักความสัมพันธ์ที่เน้นการรักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณี ซึ่งหลักการไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะสะท้อนผ่านวิธีการที่ผู้ไกล่เกลี่ยใช้ เช่น ขอความเห็นใจคู่กรณีอีกฝ่าย การพาคู่กรณีไปขอโทษหรือยอมรับผิด การพาไปเยี่ยมผู้บาดเจ็บ ซึ่งบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนร่วมกัน ช่วยให้คู่ขัดแย้งเกิดการตระหนัก คิดพิจารณาและหาทางออกที่เป็นความต้องการหรือข้อตกลงร่วมกัน จะต้องรู้เท่าทันสถานการณ์ความขัดแย้งและรู้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดจากทั้งสองฝ่าย ต้องรู้ว่าแต่ละฝ่ายมีความเข้าใจต่อความขัดแย้งอย่างไรและมีอารมณ์เป็นอย่างไร ต้องเข้าใจถึงจุดยืนหรือท่าทีในการแก้ไขความขัดแย้งและข้อเรียกร้องของทั้งสองฝ่าย ให้ความสำคัญสนทนากับแต่ละฝ่ายเท่าๆกัน โดยมีการพบปะและสร้างความสัมพันธ์กับทั้งสองฝ่าย เรื่องนี้จะต้องแจ้งให้ผู้ขัดแย้งทราบ เข้าใจ และยอมรับ ช่วยลดแรงปะทะ คลี่คลายอารมณ์ ให้เกิดความสงบและเห็นใจกัน ช่วยประสานให้เกิดการจัดเวทีในการเจรจาร่วมกัน โดยมีวิธีการในการไกล่เกลี่ย ดังนี้

- 1.ลดภาวะอารมณ์ มีสติ
- 2.ความเป็นมิตร
- 3.ความร่วมมือ
- 4.ทำความเข้าใจสถานการณ์ความขัดแย้ง
- 5.มุมมองของแต่ละฝ่าย
- 6.วิเคราะห์ความขัดแย้ง
- 7.จุดยืนของแต่ละฝ่าย
- 8.สิ่งที่อุปสรรคและข้อจำกัด
- 8.หาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน บางครั้งมีการใช้หลักศาสนาเพื่อการเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาร่วมด้วย

“...มีการใช้เทคนิควิธีการโน้มน้าว ด้วยการยกตัวอย่างหรือกรณีศึกษาของคู่พิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วไกล่เกลี่ยสำเร็จมาเปรียบเทียบ (Comparative Case) เพื่อให้เห็น

ถึงประโยชน์ที่ได้รับไม่ว่าจะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ความสะดวกรวดเร็วไม่เสียเวลา และลดข้อผิดพลาดจากการเป็นคดีความในศาล...” (ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...การไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จนั้นอยู่ที่การวางระบบการทำงานที่ดีที่ทำให้ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านเป็นกรรมการหลักของคูพิพาทที่อยู่ในหมู่บ้านของตนเป็นผู้ร่วมไกล่เกลี่ย และในกรณีที่ข้อพิพาทเป็นเรื่องยุ่งยากก็จะมีการประชุมสถานการณ์ร่วมกันเพื่อให้ได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน...” (กรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การไกล่เกลี่ยการทำงานนั้น จะต้องห้ามเลือกข้างเป็นอันขาดและถ้ากรรมการคนใดมีส่วนได้เสียกับข้อพิพาทนั้นเช่นเป็นญาติกับคู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะไม่เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วยเพื่อให้ชาวบ้านมั่นใจว่ามีการแก้ไขปัญหาด้วยความเป็นธรรม...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.6.4 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีทักษะการติดต่อและการสื่อสารที่ดี โดยเฉพาะสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นผู้ที่มีทักษะทางการพูด การฟัง การคิดวิเคราะห์ เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนทางการเขียน มีการบันทึกเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรในด้านข้อมูลและเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน และเมื่อมีการไกล่เกลี่ยได้มีการจดบันทึกเป็นหลักฐานทุกครั้ง เครือข่ายยุติธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อมีการติดต่อสื่อสารอย่างง่าย ๆ ด้วยการพูดคุยภายในเพื่อปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็ว ลดขั้นตอนทางด้านเอกสารต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์คือการบริการให้แก่ชาวบ้านเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน มีแนวคิดที่ทำให้ ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจและเกิดความปรองดองกัน

“...การสื่อสารระหว่างกันทำโดยการเจรจาอย่างง่าย ด้วยการพูดคุยแบบชาวบ้าน อาศัยความสัมพันธ์แบบพี่น้อง จึงทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและบรรลุผลเป็นที่พึงพอใจ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การพูดคุยจะต้องไม่ชี้นำ แต่จะเน้นการพูดคุยว่าคู่กรณีที่ทะเลาะกันต้องการอะไร ต้องพยายามฟังให้มากๆแล้วค่อยมาปรึกษากันเพื่อหาทางออก ถ้าเราไปชี้ทันทีว่าใครผิดใครถูกชาวบ้านก็จะไม่เชื่อถือหาว่าเข้าข้างกันเป็นพวกเดียวกันกับฝ่ายที่ได้ประโยชน์...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...บันทึกการไกล่เกลี่ยของคู่พิพาทในชุมชนมาให้ดูซึ่งจะมีการบันทึกอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้ยังได้บอกว่าเรื่องใดที่สามารถจบได้ต้องรีบทำให้จบอย่าให้ปล่อยผ่านไปซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนใจในภายหลังเมื่อต่างฝ่ายต่างมีแนวร่วมคอยขย่งส่งเสริมทำให้การทำงานไกล่เกลี่ยยุ่งยากขึ้นหรือกระทั่งไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้จนคู่พิพาทต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีความทางศาลกัน ..” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.6.5 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีทักษะการแก้ปัญหาที่เน้นความเป็นธรรมไม่เอาเปรียบและมีคุณธรรมนำไปสู่การเยียวยาความเดือดร้อนที่พอสอดคล้องกับความเสียหายที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ ไม่เกิดประโยชน์กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปมีหลายกรณีที่คู่กรณีมีการเรียกร้องค่าเสียหายมากเกินไปผู้ไกล่เกลี่ยก็จะช่วยเจรจาต่อรองให้แม้ไม่มีการร้องขอ และบางกรณีเมื่อความเดือดร้อนได้รับการเยียวยาแล้วก็ไม่ได้มีการเอาเรื่องเอาความหรือบางกรณีไม่มีการสืบสาวหาผู้กระทำผิดด้วยซ้ำ กรณีที่มีการไกล่เกลี่ยในเรื่องที่ซับซ้อน จำเป็นต้องมีหลายภาคส่วนร่วมวิเคราะห์ความขัดแย้งและร่วมไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะในระยะหลังจากการเกิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนการทำงานเป็นทีมมีสูงขึ้น ดังนั้นในพื้นที่เกือบทุกชั้นตอนของการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจะมีการทำงานทีมเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา และหากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกินกำลังที่ชุมชนจะจัดการได้ก็จะมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมไกล่เกลี่ย

“...การลงไปยังพื้นที่ของคู่กรณีเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีการเอาใจใส่และเต็มใจที่จะร่วมแก้ปัญหาไปด้วยกัน ทำให้ปัญหาที่พิพาทจบลงด้วยดีและรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย บางครั้งก็ต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในคดีที่ไม่สามารถยอมความกันได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...จะต้องวางตัวเป็นกลางมีความยุติธรรมห้ามลำเอียงโดยเด็ดขาดพยายามฟังเรื่องราวต่างๆให้มากๆ หลายๆแห่ง ศึกษาข้อมูลสภาพแวดล้อมประกอบ แล้วจึงคิดวิเคราะห์ ร่วมกันนำปัญหามาปรึกากันเพื่อหาทางออกร่วมกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.6.6 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีทักษะการหาข้อมูล การประสานงานบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงาน ยุติธรรมชุมชนนำมาสู่วัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมปรึกษาหารือร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว และให้การยอมรับถึงศักยภาพและความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศการ

ทำงานให้เกิดขึ้นในลักษณะของการร่วมปรึกษาหารือกันได้อย่างใกล้ชิด มีส่วนเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

“...การศึกษาข้อมูล และการประสานงานจะทำให้เกิดความคล่องตัว ซึ่งใช้หลักจิตวิทยาในการ โกล่เกลี่ยร่วมด้วย จึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับความไว้วางใจจากชุมชนที่จะนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมาเข้ารับการ โกล่เกลี่ย ในศูนย์ฯ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันจากข้อมูลต่างๆ จึงทำให้เกิดความสำเร็จและบรรลุผลอย่างรวดเร็ว...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7 กลยุทธ์การทำงาน (Strategy) มีการกำหนดกลยุทธ์การทำงานสำหรับการปฏิบัติงานที่เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จแห่งการ โกล่เกลี่ยและระงับความขัดแย้งในชุมชน ดังนี้

1.7.1 เครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีกลยุทธ์การทำงานที่เน้นความเป็นธรรม มีการวางตัวเป็นกลาง ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ไม่มีความลำเอียง ไม่ชี้นำแต่จะเน้นการพูดคุยว่าคู่กรณีที่จะทะเลาะกันมีความต้องการอะไรมีการรับฟังและสืบค้นข้อมูลแล้วนำมาปรึกษาประชุมร่วมกันเพื่อหาทางออก เพราะถ้ามีการตัดสินโดยชี้ทันทีว่าใครผิดใครถูก ชาวบ้านก็จะไม่เชื่อถือว่าเข้าข้างกันเป็นพวกเดียวกันกับฝ่ายที่ได้ประโยชน์ เครือข่ายยุติธรรมชุมชนเน้นหลักการไม่เอาเปรียบและมีคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การเยียวยาความเดือดร้อนและแก้ไขปัญหาคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมรับ

“...บทบาทและภารกิจหลักของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนได้แก่ การทำงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยจัดให้มีการ โกล่เกลี่ย และช่วยเหลือให้คู่กรณีความเป็นธรรม โดยเป็นคนกลางในการ โกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทได้เจรจาเพื่อหาทางออกร่วมกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การทำงานนั้นจะต้องห้ามเลือกข้างเป็นอันขาดและถ้ากรรมการคนใดมีส่วนได้เสียกับข้อพิพาทนั้นเช่นเป็นญาติกับคู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะไม่เข้าร่วมในการ โกล่เกลี่ยด้วยเพื่อให้ชาวบ้านมั่นใจว่ามีการแก้ไขปัญหาคู่กรณีด้วยความเป็นธรรม...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.2 การโน้มน้าวและจูงใจด้วยการยกตัวอย่างมีการใช้เทคนิคกรณีศึกษาของคู่พิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนที่โกล่เกลี่ยสำเร็จมาเปรียบเทียบ (Comparative Case) เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับ ในเรื่องการประหยัดค่าใช้จ่าย ความสะดวกรวดเร็วไม่เสียเวลา และลดข้อบาดหมางจากการเป็นคดีความในศาล ซึ่งเป็นวิธีการดึงเอาประชาชนและชุมชนมาร่วมเป็นเจ้าของ

กระบวนการยุติธรรม ประชาชนช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรชุมชนจึงจะอยู่กันอย่างมีความสุข ทั้งในแง่ของการป้องกันอาชญากรรม แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การเข้าถึงข้อมูลทางกฎหมาย การประนีประนอม โดยมุ่งสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนในการปกป้องคุ้มครองตนเองให้ได้ด้วย

“...มีการยกตัวอย่างหรือกรณีศึกษาของกลุ่มพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วไต่ถามถึงความสำเร็จมาเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ความสะดวกรวดเร็วไม่เสียเวลาและลดข้อบาดหมางจากการเป็นคดีความในศาล...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการโน้มน้าวและจูงใจชาวบ้าน เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับ มีการดึงเอาประชาชนและชุมชนมาร่วมเป็นเจ้าของกระบวนการยุติธรรม ประชาชนช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรชุมชนจึงจะอยู่กันอย่างมีความสุข ทั้งในแง่ของการป้องกันอาชญากรรม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและรวบรวมเอาประสบการณ์ของสมาชิกเหล่านั้นเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความเชื่อมั่นและมองว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้ โดยสมาชิกในชุมชน ทุกคนจึงตั้งใจทำงานกันอย่างเต็มที่เพื่อหวังสร้างความสงบสุขและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน

“...กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เน้นการแก้ไข ยับยั้งอันตรายหรือผลร้ายทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นหรือเป็นผลกระทบที่ตามมาจากการกระทำผิดหรืออาชญากรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและสมาชิกในชุมชน ในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม ตรงนี้เองที่เราต้องมองไปที่งานยุติธรรมชุมชน...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

1.7.4 การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จากการสังเกตสมุดจดบันทึกการไต่ถามไต่ถามของกลุ่มพิพาทในชุมชนจะมีการบันทึกอย่างละเอียดเป็นระเบียบเรียบร้อย และการจดบันทึกมีข้อดีซึ่งสามารถใช้เป็นเอกสารแสดงถึงการไต่ถามไต่ถามและเจรจาเพื่อหาข้อยุติ ซึ่งบางครั้งกลุ่มพิพาทอาจจะมีการเปลี่ยนใจในภายหลัง เมื่อต่างฝ่ายต่างมีแนวร่วมคอยยุยงส่งเสริมทำให้การทำงานไต่ถามไต่ถามยุ่งยากขึ้นหรือกระทั่งไม่สามารถไต่ถามไต่ถามได้จนกลุ่มพิพาทต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีความทางศาลกัน

“...เรื่องใดที่สามารถจบได้ ต้องรีบทำให้จบอย่าปล่อยให้ผ่านไป ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนใจในภายหลัง เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างมีแนวร่วมที่คอยยุยงส่งเสริมทำให้อีกฝ่ายหนึ่งก็ทำงานไกล่เกลี่ยยุ่งยากขึ้นดังนั้นจึงต้องมีการจัดบันทึกเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันการเรียกร้องหรือเปลี่ยนแปลงข้อยุตินั่นเอง...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การจัดบันทึกข้อมูลเป็นหัวใจของความสำเร็จในการทำงานเพราะเป็นการบันทึกและอธิบายเรื่องราว ที่ทำการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม สามารถติดตาม และตรวจสอบได้ในภายหลัง...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.5 มีการวางระบบการทำงานที่ดีมีประสิทธิภาพพบว่ามีทำให้ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านเป็นกรรมการหลักของกลุ่มพิพาทที่อยู่ในหมู่บ้านของตนเป็นผู้ร่วม ไกล่เกลี่ยและในกรณีที่ข้อพิพาทเป็นเรื่องยุ่งยากก็จะมีการประชุมสถานการณ์ร่วมกัน เพื่อให้ได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้ความสำคัญกับผลการไกล่เกลี่ยคือ ความขัดแย้งถูกยุติ คลี่คลาย ผู้ไกล่เกลี่ยจะพยายามหาวิธีการไกล่เกลี่ยต่างๆ เพื่อให้เกิดทางออกร่วมกัน การวางระบบของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยและการจัดการข้อพิพาทนั้นพบว่ามีความยืดหยุ่นสูงมาก บุคคลผู้ไกล่เกลี่ยมีความสำคัญและมีการแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการทำงานเป็นทีมร่วมกันมีการใช้ศาสตร์และศิลป์ผสมผสานเพื่อช่วยจัดการความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งเป็นการวางระบบการทำงานที่ดีเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

“...การทำงานไม่มีการกำหนดตำแหน่งตายตัวว่าใครต้องเข้าเวรทำงานในวันใด เนื่องจากลักษณะงานเป็นจิตอาสา จึงต้องอาศัยเจ้าของพื้นที่ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทนั้นเนื่องจากจะเข้าใจบริบทของกลุ่มพิพาทได้ดีกว่า การทำงานของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจึงมีลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกัน ดังนั้นการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทจึงได้บรรลุผลและเป็นที่ยอมรับ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับการวางระบบการทำงานที่ดีทำให้ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านเป็นกรรมการหลักของกลุ่มพิพาทที่อยู่ในหมู่บ้านของตนเป็นผู้ร่วมไกล่เกลี่ย และในกรณีที่ข้อพิพาทเป็นเรื่องยุ่งยากก็จะมีการประชุมสถานการณ์ร่วมกัน เพื่อให้ได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.6 การสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาจากชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาซึ่งชุมชนมีความพร้อมและประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและลดความหวาดกลัวซึ่งความเชื่อมั่นนี้จะเกิดขึ้นได้โดยการให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการทำงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนไปสู่ความเป็นธรรมอย่างแท้จริง มีการสร้างความเชื่อมั่นว่าเครือข่ายยุติธรรมชุมชนสามารถเป็นที่พึ่งพิงได้ประชาชนเกิดความรู้สึกไว้วางใจเชื่อถือว่าเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จะไม่ทอดทิ้งและให้ความช่วยเหลือเมื่อเขาเกิดปัญหาโดยประชาชนสามารถรับรู้ได้จากหลายสถานการณ์เช่น ผลลัพธ์จากการทำงานที่เกิดขึ้นการให้คำแนะนำ ให้ความสนใจกับชีวิตความเป็นอยู่ ดังนั้นประชาชนจึงมีความไว้วางใจในเครือข่ายยุติธรรมโพรงมะเดื่อในระดับสูง ซึ่งทำให้เกิดความผูกพันตามมา

“...ความเชื่อมั่นนี้จะเกิดขึ้นได้โดยการให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการทำงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เห็นผลงานของศูนย์ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนไปสู่ ความเป็นธรรมอย่างแท้จริง...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.7 ให้ความสำคัญกับผลการไกล่เกลี่ย คือความขัดแย้งถูกยุติคดีคลายโดยการพึ่งพาอาศัยกัน เห็นอกเห็นใจกัน บนฐานของคนบ้านเดียวกัน ความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้อง บุญคุณที่เคยช่วยเหลือกันที่ผ่านมา และการอยู่ร่วมกันในชุมชนต่อไปสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคู่กรณีก่อนจะดำเนินการไกล่เกลี่ยหากเป็นความขัดแย้งกรณีทำร้ายร่างกายหรืออุบัติเหตุที่มีผู้บาดเจ็บผู้ไกล่เกลี่ยจะพาคู่กรณีไปเยี่ยมผู้บาดเจ็บเพื่อแสดงความขอโทษเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันก่อนที่จะมีการไกล่เกลี่ย

“...ผลการดำเนินงานที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเล็กน้อย ได้เป็นผลสำเร็จมากมาย ส่วนข้อพิพาทที่เป็นเรื่องใหญ่ๆก็ไกล่เกลี่ยให้สำเร็จโดยไม่ต้องฟ้องร้องคดีต่อศาล ทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นและศรัทธาการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพราะเป็นการทำงานด้วยความเอาใจใส่และจริงใจ ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนของเราล้วนเป็นพี่เป็นน้องกัน ดังนั้นการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็จะทำงานเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้านหรือในชุมชนของตน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.8 ภาวะผู้นำที่เอาใจใส่ ช่วยเหลือดูแล เป็นผู้กว้างขวาง เป็นที่รู้จักและรู้จัก คนจำนวนมาก เป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เคารพกฎ กติกาในการทำงาน ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความรัก ความสามัคคี อดทน ตรวจสอบได้ มีการทำงานแบบร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบเป็นทีม ทุกคนมีส่วนร่วม สามารถช่วยเหลือในด้านการประสานขอความช่วยเหลือจากคนหรือหน่วยงานที่จะดึงมาช่วยในการไถ่เกื้อเลี้ยง เช่น ผู้นำต่างประเทศ ผู้นำงานยุติธรรมในระดับต่างๆ ผู้ที่ไถ่เกื้อเลี้ยงมีความเป็นผู้นำสูง มักตามช่วยเหลือลูกบ้านถึงโรงพักหน่วยงานศาลขอไถ่เกื้อเลี้ยงบนชั้นศาลแม้การไถ่เกื้อเลี้ยงของผู้นำอาจดูเหมือนการใช้อำนาจแต่ส่วนใหญ่ก็เป็นอำนาจที่มีที่อยากให้อีกบ้านจบเรื่องโดยให้มีความรู้สึที่ดีต่อกันซึ่งจะส่งผลให้ความขัดแย้งยุติและความสัมพันธ์ของกลุ่มยังดีต่อกันได้

“...ทุกคนจะทำงานด้วยใจ อาศัยความจริงใจและตั้งใจทำงาน ประกอบกับการมีตำแหน่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านของประธานศูนย์ และคณะกรรมการก็มีตำแหน่งเป็นกำนัน และผู้นำท้องถิ่นอื่นๆก็มีความสำคัญจึงทำให้ปัญหาต่างๆสามารถแก้ไขได้ดี อีกทั้งยังมีข้าราชการบำนาญหรือคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านนับถือมามีส่วนร่วมเป็นกรรมการศูนย์จึงทำให้ได้รับความยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานไถ่เกื้อเลี้ยงเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนของตนเอง ทำให้ได้อาศัยประโยชน์จากประสบการณ์และทักษะการทำงานของผู้นำชุมชนเหล่านั้นมาช่วยในการไถ่เกื้อเลี้ยงระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนผู้ปฏิบัติหน้าที่หลักในการไถ่เกื้อเลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ตำแหน่งใดก็ตามตำแหน่งหนึ่งซึ่งถือเป็นเคล็ดลับของความสำเร็จของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สำเร็จลงได้ด้วยดีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่มีประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีภาวะผู้นำ ที่คอยกระตุ้นปลุกเร้าสร้างขวัญกำลังใจสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิกในการทำงาน และคอยติดตามประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิดเพื่อหาแนวทางทำให้ข้อพิพาทยุติได้โดยเร็ว...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.7.9 ทักษะที่ดีต่องานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่ เห็นว่าที่ผ่านมาสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนฯ ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ และมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นอย่างดี เพราะอย่างน้อยสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนก็ได้ผ่านการอบรมเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมาแล้ว อีกทั้งสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่ที่อาสาเป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ต่างก็มีบทบาท

อยู่ในชุมชนอยู่แล้วซึ่งทำให้ต่างเข้าใจและยอมรับในกฎกติกาของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน รับผิดชอบมีการติดตามงานและร่วมแก้ไขปัญหามิทางเดียวกัน

“...ทุกคนมีเป้าหมายในการทำงานที่เหมือนกันคือการสมัครใจช่วยเหลือ การระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชน มีความสงบสุข อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็ต้องให้ข้อพิพาทนั้นยุติโดยเร็วจะได้ไม่ขยายวงเป็นปัญหาอื่น ๆ หรือรุกรามไป เป็นปัญหาอื่น ๆ ต่อไป ในชุมชน ถ้าศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ผลที่ได้รับก็คือความสงบสุขก็เกิดขึ้นในชุมชน สมาชิกในชุมชนก็มีความสุข มีความสามัคคี สามารถร่วมมือร่วมใจก้าวไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในชุมชนได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการทำงานด้วยใจ อาศัยความจริงใจและตั้งใจทำงานทุกคนจะภาคภูมิใจกับผลการไกล่เกลี่ยที่สำเร็จในทุกๆ ครั้งซึ่งเป็นความสุขที่ได้ทำงานให้กับชุมชนของตน มีการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชน เนื่องจากเห็นถึงประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับคือความสงบสุขของชุมชนและความสามัคคี...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.8 ค่านิยมร่วมในการทำงาน (Shared Value) การดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ มีการสร้างค่านิยมร่วมในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1.8.1 การกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน โดยสมาชิกทุกคนมีเป้าหมายในการทำงานที่เหมือนกันคือ การสมัครใจช่วยเหลือการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน และการยึดมั่นในการกระทำความดีร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความสงบสุข อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

“...ทุกคนมีเป้าหมายในการทำงานที่เหมือนกันคือ การสมัครใจช่วยเหลือ การระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความสงบสุข อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ก้าวไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในชุมชนได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การทำงานเกิดจากความสมัครใจที่เรียกว่าเป็นจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน มีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ การแก้ไขปัญหาด้วยความเป็นธรรมสร้างศรัทธาและความมั่นใจให้

ชาวบ้านทุกคนจึงตั้งใจทำงานกันอย่างเต็มที่เพื่อหวังสร้างความสงบสุขและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
กันในชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.8.2 ทำงานด้วยความรวดเร็ว เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็หาวิธีการระงับข้อพิพาท
นั้นยุติโดยเร็วจะได้ไม่ขยายวงเป็นปัญหาอื่นๆ หรือรุกรามไปเป็นปัญหาอื่นๆต่อไปในชุมชน ถ้า
ศูนย์ยุติธรรมชุมชนแก้ไขปัญหาด้วยความรวดเร็ว ผลที่ได้รับตามมา ก็คือความสงบสุขก็เกิดขึ้นใน
ชุมชน สมาชิกในชุมชนก็จะมีความสุข มีความสามัคคีสามารถร่วมมือร่วมใจก้าวไปสู่การพัฒนาใน
ด้านอื่นๆในชุมชนได้

“...ถือว่าเป็นการทำงานเชิงรุกร่วมกัน พยายามทำงานอย่างรวดเร็วและลด
ขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนเพื่อให้เกิดความรู้สึกลึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน...” (คณะกรรมการ
ประจำศูนย์, 2558)

“...เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ต้องหาวิธีให้ยุติโดยเร็ว จะได้ไม่ขยายวง
กว้างเป็นปัญหาอื่นๆหรือรุกรามไปเป็นปัญหาอื่นๆต่อไปในชุมชน...” (คณะกรรมการประจำ
ศูนย์, 2558)

1.8.3 การสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน โดยมีมุมมองว่าปัญหาของหมู่บ้าน
หรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยคนในชุมชน ทุกคนจึงตั้งใจทำงานกันอย่างเต็มที่ เพื่อหวังสร้าง
ความสงบสุขและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน โดยอาศัยการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็น
ตัวช่วยที่สำคัญ

“...มีผลการดำเนินงานที่ดีสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเล็กน้อยได้เป็น
ผลสำเร็จมากมาย ส่วนข้อพิพาทที่เป็นเรื่องใหญ่ๆก็ไกล่เกลี่ยให้สำเร็จได้โดยไม่ต้องฟ้องร้อง
คดีต่อศาล ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชนว่าสามารถช่วยเหลือ
ชาวบ้านได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ผลจากการไกล่เกลี่ยที่สามารถระงับข้อขัดแย้ง ทำให้ชาวบ้านใน
ชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม
ทางเลือกของชาวบ้านมากขึ้นและเห็นความสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมากขึ้น...”
(คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.8.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานเชิงรุกในชุมชนคณะกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อได้เปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชนได้แลกเปลี่ยนความเห็นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดผลดีต่อการไกล่เกลี่ยเพราะจะได้เข้าไปดำเนินการได้อย่างรวดเร็วขึ้น ไม่ทำให้ข้อพิพาทบานปลายเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

“...การทำงานของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจึงมีลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกัน การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทจึงได้บรรลุผลและเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาทได้เป็นอย่างดี ในกรณีที่ข้อพิพาทเป็นเรื่องยุ่งยากก็จะมีการประเมินสถานการณ์ร่วมกันเพื่อให้ได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.8.5 ความรักและความผูกพันของสมาชิกในชุมชน เครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อได้มีการส่งเสริมและสร้างความตระหนักในเรื่องครอบครัวเดียวกัน เพราะทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนของเราล้วนเป็นพี่เป็นน้องกัน ดังนั้นการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความมุ่งหวังให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้านหรือในชุมชนของตน มีการนำแนวคิดเรื่องความสงบสุขของชุมชนเป็นตัวตั้งหรือเป็นโจทย์สำคัญในการพัฒนา

“...ช่วยเหลือการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความสงบสุข อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ไกล่เกลี่ยโดยใช้ความเป็นพี่เป็นน้องกันให้ต่างคนต่างยอมผ่อนปรนให้แกกันท้ายที่สุดก็ตกลงกันได้ทุกวันนี้คู่กรณีก็สนิทสนมกันอยู่กันอย่างสงบสุขให้อภัยซึ่งกันและกัน ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...การมีค่านิยมร่วมกัน อาจจะกล่าวได้ว่าเราคิดอยู่เสมอว่าทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนของเราล้วนเป็นพี่เป็นน้องกัน ดังนั้นการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็จะทำงานเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้านหรือในชุมชนของตน เราเอาความสงบสุขของชุมชนเป็นตัวตั้งหรือว่าเป็นโจทย์สำคัญ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.8.6 การใช้หลักจิตวิทยามีมนุษยสัมพันธ์ เป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อทำงานด้วยความเต็มใจเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ ในการเจรจาไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งได้สำเร็จสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสามารถประสานงานความร่วมมือจากผู้ร่วมงานทุกฝ่าย

มีการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือมีมนุษย์สัมพันธ์ในการปฏิบัติงานก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการคือเป็นการสร้างบรรยากาศเชิงการทำงานไม่รู้สึกละเลยเพราะมีความสามัคคี

“...ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการใช้หลักจิตวิทยาสร้างขวัญกำลังใจสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิกในการทำงาน และคอยติดตามประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิดเพื่อหาแนวทางทำให้ข้อพิพาทยุติได้โดยเร็ว...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ในการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต้องมีการใช้หลักจิตวิทยาร่วมด้วยเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจา และสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเป็นคนที่มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานความร่วมมือจากผู้ร่วมงานทุกฝ่าย ก่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีจิตวิทยาในการไกล่เกลี่ยเนื่องจากคลุกคลีกับชาวบ้านมานานหลายสิบปีจึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับความไว้วางใจจากชุมชนที่จะนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมาเข้ารับการไกล่เกลี่ย ดังนั้นปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนจึงประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับจากประชาชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.8.7 ความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนมีการสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไม่แตกแยกเป็นพวกเป็นหมู่ถึงแม้จะมีความขัดแย้งกันก็เป็นเรื่องของความคิดเห็นสมาชิกในชุมชนมีโอกาสไกล่เกลี่ยกันโดยการทำกิจกรรมร่วมกันเช่นการอบรมการทัศนศึกษาหรือโครงการอื่นๆ ก่อให้เกิดความผูกพันที่ทำให้เกิดคิดในแง่ของพวกเรามากกว่าตัวฉัน ซึ่งแสดงถึงความผูกพันอันแน่นแฟ้นในชุมชน สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนยินดีเต็มใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือคนในชุมชน ดังนั้นความสำเร็จของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง ย่อมได้รับการยอมรับว่าเป็นผลสำเร็จของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

“...เราคิดอยู่เสมอว่าทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนของเราล้วนเป็นพี่เป็นน้องกัน ดังนั้นการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นก็ทำงานเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้านหรือในชุมชนของตน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...เครือข่ายยุติธรรมชุมชน เกิดจากความสมัครใจมารวมตัวกันจัดตั้งและร่วมดำเนินการหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับศูนย์ยุติธรรมหรือที่เรียกว่าเป็นจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน ทุกคนจะทำงานด้วยความทุ่มเทโดยมีเป้าหมายที่สำคัญคืออยากเห็นคนในชุมชนมีความสุข มีความสงบ ถ้าชุมชนมีความสงบสุขชาวบ้านที่อยู่ชุมชนก็จะอยู่กันอย่างมีความสุขปัญหาต่างๆก็จะไม่มี...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.9 การเปลี่ยนความคิดกระบวนการทัศน์กระแสทางเลือก“ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) ในการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ มีการเปลี่ยนความคิดกระบวนการทัศน์กระแสทางเลือก“ยุติธรรมชุมชน” เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยใช้แนวคิดในสมัยโบราณที่เรียกว่า “โจรห้าเส้น” โดยใช้หลักชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานสำคัญในกฎหมายตราสามดวงฉบับที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะโจร มาตรา 114 (คำขรร คำประเสริฐ, 2526: 34) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่า “โจรห้าเส้น” ซึ่งได้บัญญัติว่า “ถ้าโจรปล้นบ้านใด ให้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้รัศมีห้าเส้นของบ้านนั้น ช่วยกันตีกระบอกต่อกันไป และช่วยกันล้อมจับโจร ยิ่งโจร จับโจรให้ได้ ผู้ใดไม่ช่วยจับโจรมี ความผิด ฐานละเมิดกฎหมายนี้ ซึ่งเป็นเรื่องของการออกกฎหมายเกณฑ์ราษฎรให้ช่วยกันระงับการ ปล้นสะดมซึ่งกำลังชุกชุมขึ้น กฎหมายปรารภว่า

“เกิดเรื่องตีชิงวิ่งราวปล้นสะดมขึ้น พวกญาติพี่น้องหรือมูลนายเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงกลับช่วยกันปิดบังให้พ้นผิดมิได้ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนพวกโจรมันจึงกำเริบ ที่จริง กฎหมายแต่เดิมมาก็มีอยู่ที่จะต้องเอาบิดาพี่น้องของผู้ร้ายมาลงโทษด้วย ถ้าหากว่าผู้ร้ายปล้น ขึ้นที่ใด ชาวบ้านใกล้เคียงภายในระยะ 3 เส้น 15 วา จะต้องช่วยกันจับกุมให้จงได้ ผู้ร้ายหนัก ก็ต้องช่วยกันติดตามต่อไปถึงหมู่บ้านไหนที่ผู้ร้ายผ่าน ชาวบ้านข้างนั้นก็ต้องสมทบออกช่วย ติดตามต่อไปอีกเพราะแม้ชาวบ้านหมู่บ้านแรกจะกลับบ้านกันแล้วแต่ก็ยังมิพ้นงานเจ้าหน้าที่ต้อง ตามไป เช่น กำนัน พันนายชานและ โดยเฉพาะพวกนครบาลแล้วกฎหมายบังคับให้จับโจรจง ได้ภายในสามวัน...เนื่องจากผู้คนมีจำนวนน้อยไม่พอจับกุม จึงได้ออกกฎหมายใหม่เพิ่มเป็นห้าเส้น...” (คำขรร คำประเสริฐ, 2526)

“...ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในปัจจุบัน ได้พยายามรื้อฟื้นสิ่งดีงามในอดีตเพื่อนำ กลับมาใช้ใหม่ ซึ่งหากทำได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์แล้วจะเป็นการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้อย่างมาก และเป็นการแก้ไขปัญหของคนในชุมชน ด้วยกันเองซึ่งจะเข้าใจกันดีกว่านำข้อพิพาทไปให้คนนอกชุมชนซึ่งเป็นคนอื่นแก้ไข...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...วิธีคิดและปทัสถานทางสังคมของไทยที่เปลี่ยนแปลงไป จนไม่มองเห็นถึง ประโยชน์ส่วนรวม หลายคนจะคิดแต่ประโยชน์ส่วนตนคิดถึงแต่ศักดิ์ศรีวงศ์ตระกูล ต้องใช้ การฟ้องร้องให้เป็นคดีความ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งการที่รัฐยังไม่ได้สนับสนุน งานยุติธรรมชุมชนอย่างเต็มที่ ทำให้งานนี้ยังไม่พัฒนามากนัก เห็นควรมีการปรับปรุงงาน ยุติธรรมชุมชนไม่ว่าจะเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ แผนกิจกรรม เพื่อให้

ยุติธรรมชุมชนเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยในส่วนของนโยบายนั้นควรกำหนดองค์กรหลักที่จะเป็นเจ้าภาพของงานยุติธรรมชุมชน กำหนดองค์กรสนับสนุน ขอบเขตภารกิจอำนาจหน้าที่ชัดเจน และจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับหรือไม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากกว่าปัจจุบัน...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

ลักษณะการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เป็นการดำเนินเครือข่ายโดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจ สามารถดำเนินกิจกรรมที่เป็น สาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกระทรวงยุติธรรมและความสงบสุขให้กับชุมชน โดยกระทรวงยุติธรรมจะได้จัดให้มีการฝึกอบรมและเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้ได้รับทราบถึงภารกิจและแนวทางในการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพื่อร่วมกับกระทรวงยุติธรรม ในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยสมาชิกของเครือข่ายที่มีความสนใจและมีความพร้อมจะสามารถร่วมกับภาครัฐ ในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน อันจะเป็นกลไกที่เป็นรูปธรรมในการทำงานร่วมกับกระทรวงยุติธรรมในชุมชน มีบทบาทในการช่วยเหลือดูแลให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม บทบาทในการลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสและให้ความร่วมมือในงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ บทบาทในการเฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำความผิดกฎหมายใดๆ สร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขให้แก่ชุมชนและสังคม

“...จากการศึกษาพบว่าในอดีตสังคมมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการดูแลกันเองก่อนที่จะมีศาลหรือกระทรวงยุติธรรมเสียอีกและก็ได้ผลดีด้วย จากการศึกษาดังกล่าวจึงได้เกิดแนวคิดที่จะให้สังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดูแลกันเอง ดังเช่นในอดีตจนนำมาสู่แนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นก็มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีปัญหาบ้าง เช่น ระบบของยุติธรรมกระแสหลักไม่ค่อยยอมรับอาจมองว่าเป็นการดำเนินการโดยไม่มีกฎหมายรองรับ ต่างจากศาลที่มีตัวบทกฎหมายชัดเจน หรือหน่วยงานทางปกครองก็มองว่าเป็นการแย่งงานกันทำซึ่งหน่วยงานทางปกครองก็มีคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่แล้วเป็นความซ้ำซ้อนกัน ทางหน่วยงานตำรวจซึ่งมีความชัดเจนในการทำงานมีกฎหมายให้อำนาจ ก็มองว่าการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนทำงานโดยปราศจากอำนาจ นโยบายดังกล่าวจึงไม่ราบรื่นเท่าที่ควรยุติธรรมชุมชนจึงขาดความเป็นสถาบันที่ชัดเจน ที่ผ่านมาก็เป็นช่วงของการทดลองใช้เสียมากกว่า นโยบายก็มีการเปลี่ยนไปขาดความต่อเนื่องไปบ้าง ไม่เห็นความสำคัญไปบ้าง เมื่อเร็ว ๆ นี้เพิ่ง

จะมีโครงการนำร่องโดยให้มีตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตัวจริงเป็นตำแหน่งหลักที่ไม่ได้หมุนเวียนกัน ซึ่งเพิ่งเริ่มมีแค่สิบกว่าจังหวัดที่เป็นโครงการนำร่องเท่านั้น ซึ่งจะต้องประเมินผลกันอีกที่ว่ามีความแตกต่างกันในการทำงานหรือมีผลการดำเนินการที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง อาทิปริมาณคดีเข้าสู่ยุติธรรมกระแสหลักลดลงมากน้อยเพียงใด ในส่วนของประเทศไทยนั้นควรมีการสร้างกลไกของชุมชนซึ่งอาจจะไม่ถึงขนาดต้องเป็นศาลชุมชนที่เป็นทางการ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเองนั้นก็มีความเหมาะสมเนื่องจากมีส่วนทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการ คดีเล็กๆน้อยๆจะได้ยุติที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่ต้องเข้าสู่ศาล ศาลหลักก็จะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีทั่วๆไปที่มีความซับซ้อนไม่ต้องเสียเวลากับคดีเล็กๆน้อยๆทำให้คดีล้นศาลและคนล้นคุกเหมือนอย่างเช่นทุกวันนี้ แต่ก็อาจติดขัดกับกฎหมายที่บางประเภทไม่สามารถยอมความได้จึงทำให้ไม่สามารถยุติที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนคดีจึงต้องไหลไปสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก น่าจะมีการปรับแก้ไขกฎหมายหรือมีกฎหมายเฉพาะของยุติธรรมชุมชนเป็นเรื่องเป็นราวเพื่อรองรับยุติธรรมทางเลือกก็จะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีแนวคิดในการทำงานที่เหมือนกัน คือการสมัครใจช่วยเหลือการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคีกันในชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความสุข อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็ต้องให้ข้อพิพาทนั้นยุติโดยเร็วจะได้ไม่ขยายวงเป็นปัญหาอื่นๆหรือรุกรามไปเป็นปัญหาอื่นๆต่อไปในชุมชน ถ้าศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ผลที่ได้รับก็คือความสุขก็เกิดขึ้นในชุมชน สมาชิกในชุมชนก็จะมีความสุข มีความสามัคคีสามารถร่วมมือร่วมใจก้าวไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆในชุมชนได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.10 การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคมร่วมกัน โดยมีภาครัฐส่งเสริมการรวมตัวกันของประชาชนในลักษณะของเครือข่าย เพื่อทำงานคู่ขนานกับภาครัฐในการดำเนินภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน และจะส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง สามารถจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนของตนเองขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการร่วมกันสรรหาแนวทางที่จะทำให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมกันสร้างสังคมที่ยุติธรรม กล่าวคือ เป็นสังคมที่ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายอย่างถ้วนทั่ว และเป็นสังคมที่มีความสงบสุข ปราศจากอาชญากรรมอันจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน การสร้างพลังเครือข่ายจะส่งเสริม

ความเข้มแข็งของชุมชน โดยการได้รับความไว้วางใจและการยึดมั่นในการกระทำความดีร่วมกัน การได้มีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม สร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขให้แก่ชุมชน และสังคมได้อย่างยั่งยืน

“...ยุติธรรมชุมชนนั้นเป็นยุติธรรมทางเลือกที่มีประโยชน์หรือข้อดีมากมาย เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่ตรงจุดและป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต โดยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ทำให้เกิดความไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น ทรัพยากรทั้งหลายของกระบวนการยุติธรรมหลักไม่ว่าจะเป็นบุคลากรงบประมาณทั้งปวงจะถูกนำไปใช้ในคดีความที่สำคัญจริงๆ ซึ่งจะประหยัดเงินแผ่นดินจำนวนมาก ในขณะที่ชุมชนมีความสามารถในการจัดการปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ของตนเอง...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อส่วนใหญ่จะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งจะมีต้นทุนจากการได้รับความรู้หรืออยู่อย่างต่อเนื่องในตำแหน่งหน้าที่การงานของตน ทำให้มีทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่นในชุมชนที่เป็นพื้นฐานและประสบการณ์ที่ดีทำให้เข้าใจบริบทของชุมชนได้ดีถือว่าเป็นข้อดีของการเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เลือกเอาผู้นำชุมชนมามีส่วนร่วมในการทำงาน ใกล้เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนของตนเองทำให้ได้อาศัยประโยชน์จากประสบการณ์และทักษะการทำงานของผู้นำชุมชนเหล่านั้นมาช่วยในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.11 เน้นความเป็นธรรมเสริมสร้างความศรัทธาอยู่บนหลักเหตุและผล ความถูกต้องเป็นพื้นฐานชุมชนสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยชุมชนเอง โดยใช้ความรู้จากประสบการณ์และเสริมด้วยความรู้ภายนอกชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้เกิดทักษะความเชื่อมั่นและการยอมรับจากชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการความขัดแย้งโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนหลักในการไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่อยู่บนหลักเหตุและผล ความถูกต้องเป็นพื้นฐาน ดังนั้นวิธีการไกล่เกลี่ยจึงให้ความสำคัญกับการหาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ลงคู่ที่เกิดเหตุ สอบถามจากพยานหรือคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่ก็มีหลักอื่นๆ ที่ใช้ประกอบ เช่น หลักมนุษยธรรมที่เน้นการช่วยเหลือคน การรักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณี ซึ่งหลักการไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะสะท้อนผ่านวิธีการที่ผู้ไกล่เกลี่ยใช้ เช่น ขอความเห็นใจคู่กรณีอีกฝ่ายไม่เอาเปรียบและมีคุณธรรมนำไปสู่การเยียวยาความเดือดร้อนที่พอสมควรกับความเสียหายที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับไม่เกิดประโยชน์กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป

“...การไกล่เกลี่ยได้รับความสำเร็จนั้นจะต้องวางตัวเป็นกลางห้ามลำเอียงโดยเด็ดขาด จะต้องไม่ชี้นำแต่จะเน้นการพูดคุยว่าคู่กรณีที่จะทะเลาะกันต้องการอะไร ต้องพยายามฟังให้มากที่สุดแล้วค่อยมาปรึกษากันเพื่อหาทางออก ถ้าเราไปชี้ทันทีว่าใครผิดใครถูก ชาวบ้านก็จะไม่เชื่อถือหาว่าเข้าข้างกันเป็นพวกเดียวกันกับฝ่ายที่ได้ประโยชน์ การทำงานนั้นจะต้องห้ามเลือกข้างเป็นอันขาดและถ้ากรรมการคนใดมีส่วนได้เสียกับข้อพิพาทนั้น เช่น เป็นญาติกับคู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะไม่เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วยเพื่อให้ชาวบ้านมั่นใจว่ามีการแก้ไขปัญหาคือด้วยความเป็นธรรม และต้องสร้างศรัทธาจากชาวบ้านให้ได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ทุกคนจะทำงานด้วยใจ เน้นความเป็นธรรม อยู่บนหลักเหตุและผลความถูกต้องเป็นพื้นฐาน อาศัยความจริงใจและตั้งใจทำงาน ประกอบกับการมีตำแหน่งอดีตผู้ใหญ่บ้านของประธานศูนย์ และคณะกรรมการก็มีตำแหน่ง เช่นกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็มีความสำคัญจึงทำให้ปัญหาต่างๆสามารถแก้ไขได้ดี อีกทั้งยังมีข้าราชการบำนาญหรือคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านนับถือมามีส่วนร่วมเป็นกรรมการศูนย์จึงทำให้ได้รับความยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก ทุกคนจะภาคภูมิใจกับผลการไกล่เกลี่ยที่สำเร็จในทุกๆครั้งซึ่งเป็นความสุขที่ได้ทำงานให้กับชุมชนของตน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.12 การบูรณาการงานยุติธรรมกับวัฒนธรรมชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา การใช้หลัก “วัฒนธรรมชุมชน” ในการเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ยึดหลักการพึ่งพาอาศัยกัน เห็นอกเห็นใจกัน บนฐานของคนบ้านเดียวกัน ความเป็นเครือญาติ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความรัก ความสามัคคี อุดหนุน สร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันต่างคนต่างยอมผ่อนปรนให้แก่กัน ทำยที่สุดก็ตกลงกันได้ ทุกประเด็นปัญหาใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยชุมชนได้หมด ชุมชนมีกระบวนการในการจัดการปัญหาโดยใช้ความรู้จากการสังเกตประสบการณ์และใช้จิตวิญญาณของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นมนุษย์กับมนุษย์ การรู้จักกันเป็นอย่างดี การใส่ใจต่อความรู้สึก การคำนึงถึงความต้องการของแต่ละฝ่าย รวมกับความรู้ภายนอกที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมภายใต้กฎหมาย จึงทำให้ผลของการจัดการสำเร็จส่งผลทางด้านจิตใจด้วยความขัดแย้งยุติและความสัมพันธ์ของคู่กรณียังดีต่อกันได้

“...ในชุมชนอยู่กันอย่างเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็ต้องเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ยึดหลักการพึ่งพาอาศัยกันเห็นอกเห็นใจกัน บนฐานความเป็นเครือญาติ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความรัก ความสามัคคี อุดหนุน สร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน จึงสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วผลที่ได้รับก็คือความสงบสุขที่เกิดขึ้น...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...ทุกความขัดแย้งใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยชุมชนได้หมด ชุมชนมีกระบวนการในการจัดการปัญหาโดยใช้ความรู้จากการสังสมประสบการณ์และใช้วัฒนธรรมชุมชนร่วมกัน เช่น การแบ่งปัน การรู้จักกันเป็นอย่างดี การใส่ใจต่อความรู้สึก การคำนึงถึงความต้องการของแต่ละฝ่าย รวมกับความรู้ภายนอกที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมภายใต้กฎหมาย จึงทำให้ผลของการจัดการสำเร็จลงได้ด้วยดี คนไกล่เกลี่ยมีความเป็นผู้สูงอายุ มักตามช่วยเหลือลูกบ้านถึงโรงพัก หน่วยงานต่างๆ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

1.13 การเรียนรู้จากเรื่องจริงของชุมชนจากกรณีการจัดการปัญหาความขัดแย้ง
 โดยการเก็บบันทึกด้วยตนเองทั้งเรื่องที่ได้จากผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือจากตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์พูดคุยแลกเปลี่ยน จัดการเป็นความรู้ และต้องมีการบันทึกและวิเคราะห์เรื่องใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พบว่าจากข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน สามารถสร้างความรู้ในหลายๆ ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านแนวคิดหลักการยุติธรรมชุมชน เทคนิคการเจรจาเพื่อระงับข้อพิพาท องค์ความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้ง ข้อมูลทางด้านบริบทและต้นทุนทางสังคม และเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกระบวนการจัดการ ป้องกันปัญหาในชุมชนสร้างการเรียนรู้แก่ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเก็บบันทึกนำมา วิเคราะห์แลกเปลี่ยนร่วมกัน เป็นความรู้ด้านข้อกฎหมายต่างๆ ภารกิจของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สิทธิและเสรีภาพ รวมถึงประสบการณ์โดยตรงในการติดต่อประสานงานและวิธีการไกล่เกลี่ยในรูปแบบต่างๆ มีการสร้างการเรียนรู้แก่ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องถอดบทเรียน เกี่ยวกับเรื่องกระบวนการจัดการปัญหาโดยชุมชน

“...ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ได้มีการบันทึกเรื่องราวที่ทำการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม มีการเก็บบันทึกอย่างเป็นระบบ แล้วมีการนำมาวิเคราะห์แลกเปลี่ยนร่วมกัน เป็นความรู้ด้านข้อกฎหมายต่างๆ ภารกิจของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สิทธิและเสรีภาพ รวมถึงประสบการณ์โดยตรงในการติดต่อประสานงานและวิธีการไกล่เกลี่ยในรูปแบบต่างๆ เป็นเรื่องกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยคนของชุมชน ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการนำเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เก็บบันทึกรวบรวมมาแล้วมาตั้งคำถาม วิเคราะห์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น เปลี่ยนความคิด เข้าใจบทบาทของตนเองในภารกิจยุติธรรมชุมชน...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

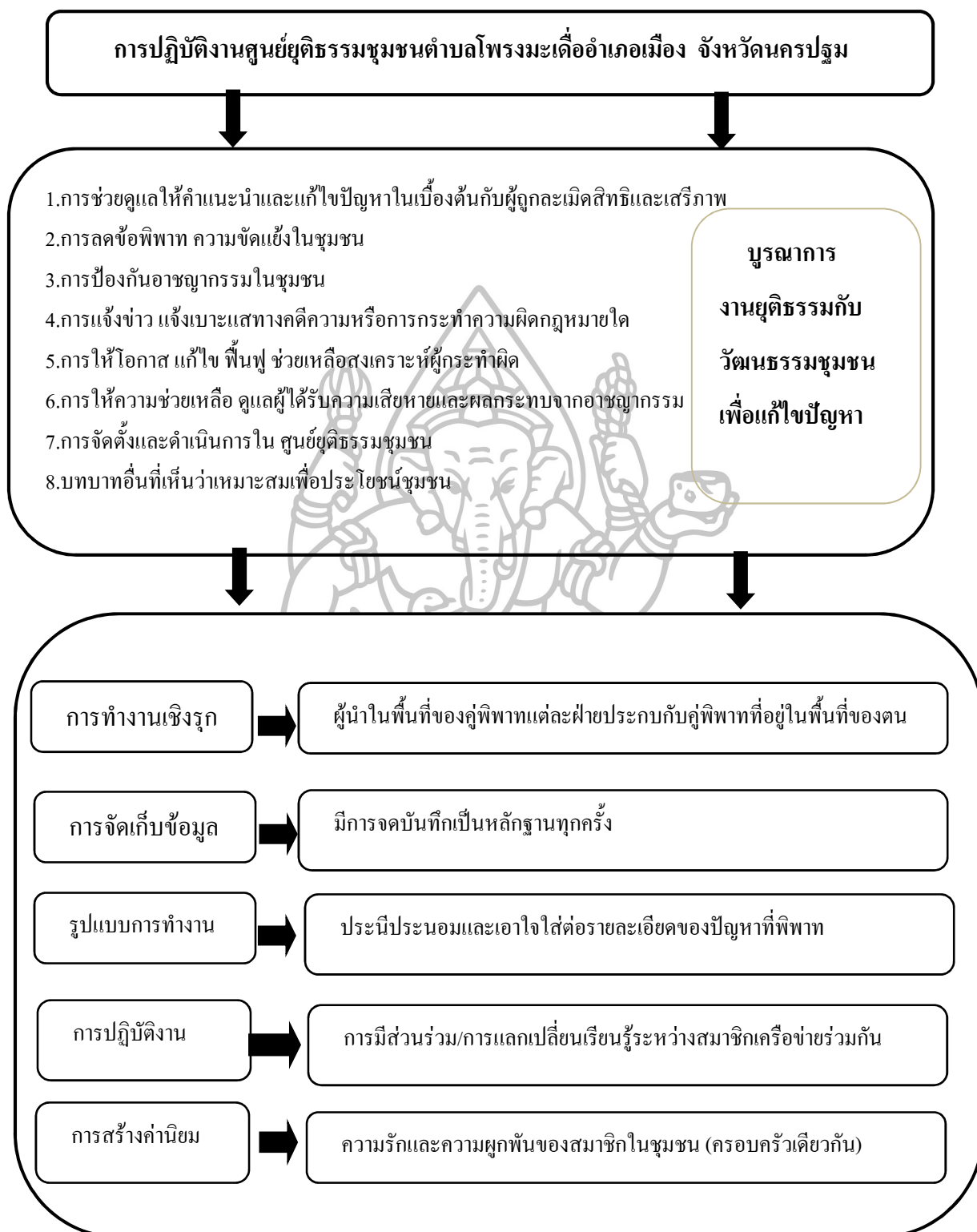
1.14 การให้ความสำคัญกับความสงบและความสุขของชุมชนเป็นลำดับแรกจาก
การศึกษา พบว่า เครื่องข่ายยุติธรรมชุมชนเป้าหมายลำดับแรก คือ ให้การช่วยเหลือชาวบ้านทางด้าน
ความเป็นธรรม คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีและความสงบของชุมชน โดยจะไม่มีการทอดทิ้ง
ชาวบ้านคนใดคนหนึ่งไว้นอกชุมชนหรือนอกกระบวนการยุติธรรมมีการแก้ปัญหาด้วยแนวทางปฏิบัติ
การป้องกัน ควบคุมจัดระเบียบชุมชน ลด และเยียวยาความรุนแรงที่เกิดขึ้น รักษาความปลอดภัย
ความเข้มแข็งมีชีวิตชีวาและความยุติธรรมของชุมชน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนใน
ชุมชนให้มีความรู้ คู่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง มีการประสานงานหรือยุติความขัดแย้งด้วย
วิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในรูปแบบจารีตประเพณี รูปแบบขนบธรรมเนียมท้องถิ่น
ตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการสร้างความสมานฉันท์ลดความรุนแรงอันเกิดจาก
อาชญากรรม และรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวกลับใจ
ยุติธรรมชุมชน มีการดำเนินงาน โดยอาศัยข้อมูลอย่างพร้อมเพียง และเน้นการตรวจสอบวัดผลที่
ต้องเทียบเคียงกับข้อมูลพื้นฐาน ดังนั้นยุติธรรมชุมชน จึงเป็นการทำงานในพื้นที่และมีกระบวนการที่
ไม่ทอดทิ้งประสบการณ์ที่สมาชิกแต่ละคนมีอยู่ และมีการรวบรวมเอาประสบการณ์ของสมาชิกมา
ทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์โดยร่วมต่อชุมชน การอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างสงบสุข
ปรองดอง ต้องพึ่งพาอาศัยกันเห็นอกเห็นใจกัน

“...ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ทุกคนจะทำงานด้วยความทุ่มเทโดย
มีเป้าหมายที่สำคัญอันดับแรก คือ อยากเห็นคนในชุมชนมีความสุข มีความสงบ
ถ้าชุมชนมีความสุขชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนก็จะอยู่กันอย่างมีความสุขปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ตามมา
ทุกคนสมัครใจช่วยเหลือการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน
เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความสุข อยู่กันอย่างครอบครัวเดียวกัน เป็นสังคมที่เอื้ออาทร
ซึ่งกันและกัน ถ้าศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วผลที่ได้รับก็คือ
ความสงบสุขก็เกิดขึ้นในชุมชน สมาชิกในชุมชนก็จะมีความสุข มีความสามัคคีสามารถร่วมมือ
ร่วมใจก้าวไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆในชุมชนได้...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

“...มีการไกล่เกลี่ย โดยใช้ความเป็นพี่เป็นน้องกันให้ต่างคนต่างยอมผ่อนปรน
ให้แกกัน อยู่กันอย่างสงบสุขให้อภัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นและมองว่าปัญหา
ของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยคนในชุมชน ทุกคนจึงตั้งใจทำงานกันอย่าง
เต็มที่เพื่อหวังสร้างความสงบสุขและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน การทำงานของ
ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจึงไม่ได้มุ่งเน้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการ
รวมตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างสงบสุข ปรองดอง โดยการพึ่งพาอาศัยกัน เห็นอก
เห็นใจกัน ...” (คณะกรรมการประจำศูนย์, 2558)

ความสำเร็จของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่ออำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ได้สะท้อนผ่านกรให้ความช่วยเหลือชาวบ้านในเรื่องการระงับความขัดแย้ง ข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งได้มีการพัฒนาโดยการหาแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่องโดยมีการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจัดตั้งใน พ.ศ.2549 จนถึงปัจจุบันเรื่อยมา ซึ่งเป็นไปตามนโยบายยุติธรรมชุมชนลงสู่การปฏิบัติ เพื่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ดังนั้นความสำคัญของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนนั้น นับว่ามีพลังและมีคุณค่าต่อระบบกฎหมายไทย ที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล กลุ่มคน เพราะได้มีการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคน บุคคลเข้ามาเป็นอาสาสมัครมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้การจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในชุมชน มีแนวทางการปฏิบัติที่ดี ดังนี้ 1) โครงสร้างองค์กร (Structure) เป็นลักษณะการจัดองค์กรแบบหลวมๆอย่างไม่เป็นทางการ ได้มีการมุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพหรือผลของงานมากกว่าผลตอบแทน ไม่มีการกำหนดรูปแบบที่ตายตัว แต่มีความเป็นพลวัตรสูง ซึ่งเน้น “ใจ” มีการกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานร่วมกันรับผิดชอบ และให้การช่วยเหลือดูแลให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือให้คำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มีการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน 2) คณะกรรมการประจำศูนย์เครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นหุ้นส่วนร่วมกับรัฐ ซึ่งเกิดจากความสมัครใจและความพร้อมในการดำเนินงาน เช่น ศูนย์ยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานศูนย์ คือ อดีตผู้ใหญ่บ้านที่ชาวบ้านเคารพรัก การที่ได้อดีตผู้นำท้องถิ่นมาเป็นประธานศูนย์ทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการติดต่อประสานงาน ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะอาศัยความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน 3) ระบบการทำงาน (System) มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว ซึ่งมีการทำงานในรูปแบบดาวกระจายไม่รวมศูนย์ตัวศูนย์กลางคือผู้ประสานงาน สมาชิกมีความเท่าเทียมกันมีความไว้วางใจกัน การทำงานนี้จะไม่เลือกเวลาและสถานที่ที่มีการประชุมผ่านวงคุยตามธรรมชาติ ในลักษณะเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและเป็นการติดตามแก้ไขปัญหา การไต่ถามไต่ถามต่างๆจนกว่าปัญหาจะยุติลง 4) เครือข่ายยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อมีลักษณะหรือสไตล์ (Style) ของความเป็นผู้ประนีประนอมและเอาใจใส่ต่อรายละเอียดของปัญหาที่พิพาท โดยการสร้างคุณภาพของความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) และความยุติธรรมทางกฎหมาย (Legal justice) 5) ผู้ปฏิบัติมีการใช้ทักษะการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชนในด้านความรู้ การเจรจา ไต่ถามไต่ถาม การระงับข้อพิพาท การประสานงาน การติดต่อสื่อสารการสืบค้นข้อมูลและการแก้ปัญหา 6) กลยุทธ์การทำงานเน้นความเป็นธรรม มีการวางตัวเป็นกลาง ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมมีการโน้มน้าวและจูงใจด้วยวิธีการยกตัวอย่าง มีการใช้เทคนิคกรณีศึกษาของกลุ่มพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ไต่ถามไต่ถามสำเร็จมาเปรียบเทียบ (Comparative Case) เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับ มีความ

เชื่อมั่นและมองว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยสมาชิกในชุมชน
 กรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งจะเป็นเอกสารแสดงถึง
 การไต่ถามและเจรจาเพื่อหาข้อยุติ มีการวางระบบการทำงานที่ดีมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นสูง
 ซึ่งบุคคลผู้ไต่ถามมีความสำคัญและมีการแบ่งปันความรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการทำงานเป็น
 ทีมร่วมกันสามารถสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาจากชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาให้ความสำคัญกับผล
 การไต่ถามคือความขัดแย้งถูกยุติคลี่คลาย ยึดหลักการบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันเห็นอก
 เห็นใจกัน 7) การดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ มีการสร้างค่านิยม
 ร่วมในการทำงาน โดยมีการกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันทำงานด้วยความรวดเร็ว
 สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความรักและความผูกพัน
 ของสมาชิกในชุมชน 8) การเปลี่ยนความคิดกระบวนการที่สนักกระแสดำเนินการเลือก“ยุติธรรมชุมชน”
 (Community Justice) โดยใช้แนวคิดในสมัยโบราณที่เรียกว่า“โจรห้าเส้น” โดยใช้หลักชุมชนมี
 ส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม 9) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน
 ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับชุมชน
 10) เน้นความเป็นธรรมเสริมสร้างความศรัทธา อยู่บนหลักเหตุและผลความถูกต้องเป็นพื้นฐาน
 11) การบูรณาการงานยุติธรรมกับวัฒนธรรมชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาโดยใช้ความรู้จากการสังสม
 ประสบการณ์และใช้จิตวิญญาณเพื่อให้ปัญหาได้รับคลี่คลายโดยเร็ว 12) การเรียนรู้จากเรื่องจริง
 ของชุมชน จากกรณีการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยการเก็บบันทึกด้วยตนเองทั้งเรื่องที่ได้จากผู้
 ที่เกี่ยวข้อง หรือจากตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ พุดคุยแลกเปลี่ยนจัดการเป็นความรู้ 13) การให้
 ความสำคัญกับความสงบและความสุขของชุมชนเป็นลำดับแรกให้การช่วยเหลือชาวบ้านทางด้าน
 ความความเป็นธรรม คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีและความสงบของชุมชน โดยจะไม่มีกรทอดทิ้ง
 ชาวบ้านคนใดคนหนึ่งไว้ นอกชุมชนหรือนอกกระบวนการยุติธรรม 14) มีการร้อยรัดความสัมพันธ์ของ
 สมาชิกเข้าด้วยกัน โดยผ่านตัวเชื่อมความสัมพันธ์ คือ คน ความรู้ กิจกรรม และข้อตกลงร่วมกัน
 เป็นการปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน จึงทำให้ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล
 โพรงมะเดื่ออำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ได้รับรางวัลระดับความเข้มแข็งระดับดีเยี่ยม จาก
 กระทรวงยุติธรรม ในปีพุทธศักราช 2555

แผนภูมิที่ 2 แสดงการปฏิบัติงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่ออำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

2. ผลการศึกษาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการศึกษาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนและการปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ได้ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนเพื่อการมีแนวทางการทำงานยุทธธรรมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างความเข้าใจกับแนวคิดยุทธธรรมชุมชน เนื่องจากกระทรวงยุทธธรรมมีคำขวัญที่ว่า “ยุทธธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” จากคำขวัญดังกล่าวได้สะท้อนถึงกระบวนการยุทธธรรมกระแสหลักที่เป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมชาติ โดยประชาชนขาดการมีส่วนร่วมจึงได้มีแนวคิดที่จะมีกระบวนการยุทธธรรมทางเลือกที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งแนวคิดดังกล่าว สืบเนื่องมาจากประชาชนในท้องถิ่นต่างๆก็ยังมี ความยากจน ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบกฎหมายที่เป็นเทคนิควิธีการเฉพาะ จึงทำให้เข้าไม่ถึงระบบความยุติธรรม หรือเข้าถึงความยุติธรรมได้ยาก กระทรวงยุทธธรรมจึงได้จัดตั้งศูนย์ยุทธธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมชาติในท้องถิ่นหรือในชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้นและเข้าถึงกลุ่มคนระดับล่างให้ได้มากที่สุด โดยศึกษาจากแนวปฏิบัติในอดีตและนำมาปรับใช้ในปัจจุบัน พบว่าในอดีตสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดูแลกันเองก่อนที่จะมีศาลหรือกระทรวงยุทธธรรมเสียอีกและก็ได้ผลดีด้วย จากการศึกษาในอดีตดังกล่าวจึงได้เกิดแนวคิดที่จะให้สังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการดูแลกันเองดังเช่นในอดีต จนนำมาสู่แนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ยุทธธรรมชุมชน การดำเนินการของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนนั้นมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีปัญหาบ้าง เช่น ระบบของยุทธธรรมกระแสหลักไม่ยอมรับอาจมองว่าเป็นการดำเนินการโดยไม่มีกฎหมายรองรับ ต่างจากศาลที่มีตัวบทกฎหมายชัดเจน หรือหน่วยงานทางปกครองก็มองว่าเป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อน ซึ่งหน่วยงานทางปกครองก็มีคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่แล้ว จึงทำให้การทำงานของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนทำงานโดยปราศจากอำนาจ นโยบายดังกล่าวจึงไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ยุทธธรรมชุมชนจึงขาดความเป็นสถาบันที่ชัดเจน ในอดีตที่ผ่านมาจึงเป็นช่วงของการทดลองใช้ สำนักงานยุทธธรรมจังหวัดที่ดูแลศูนย์ยุทธธรรมชุมชนเองก็ขาดความเป็นผู้นำอย่างจริงจัง ซึ่งตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานยุทธธรรมจังหวัดนั้นก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน โดยจะมาจากผู้บริหารหน่วยงานที่สังกัดในกระทรวงยุทธธรรมของจังหวัดนั้นๆ เมื่อมีการเปลี่ยนผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงยุทธธรรมไม่ว่าจะเป็นปลัดกระทรวงหรือรองปลัดกระทรวงตลอดจนระดับอธิบดีของกรมที่สังกัดในกระทรวงยุทธธรรมนั้น นโยบายก็มีการเปลี่ยนไปขาดความต่อเนื่องไปบ้าง ไม่เห็นความสำคัญดังนั้นการจะพัฒนางานเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนจึงควรมีการสร้าง ความเข้าใจกับแนวคิด

ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลให้กับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยเหลือ และให้บริการแก่ประชาชนก่อให้เกิดความเป็นธรรม แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

“...สำนักงานยุติธรรมจังหวัดประกอบด้วยหน่วยงานสี่หน่วยงานของ กระทรวงยุติธรรมที่อยู่ตามส่วนภูมิภาคหรือประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัด ได้แก่สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานบังคับคดี สำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ ราชทัณฑ์หรือเรือนจำ สำหรับตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดนั้น จะมีการ หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันเป็นจากสี่หน่วยงานดังกล่าวหน่วยงานละสองปี สำหรับผู้อำนวยการ ยุติธรรมจังหวัดในปัจจุบัน ได้แก่ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปัจจุบัน มีโครงการนำร่องให้จังหวัดมีผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมแบบถาวร โดยไม่ต้องหมุนเวียน ตำแหน่งกันซึ่งมีทั้งหมด 19 จังหวัดจากทั่วประเทศ ในภาคตะวันตกนี้มีจังหวัดนครปฐม และ ที่จังหวัดเพชรบุรี แนวคิดเรื่องศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้น เคยมีมาแต่อดีตโบราณตั้งแต่สมัยกรุง ศรีอยุธยาแล้วเพียงแต่ไม่ได้เรียกศูนย์ยุติธรรมชุมชนดังเช่นปัจจุบัน สมัยก่อนแต่ละชุมชน จะมีการปกครองดูแลกันเอง เช่น มีกฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น ซึ่งได้บัญญัติว่า “ถ้าโจรปล้น บ้านใด ให้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้รัศมีห้าเส้นของบ้านนั้นช่วยกันตีระบอบต่อกันไป และ ช่วยกันล้อมจับโจร ยิ่งโจร จับโจรให้ได้ ผู้ใดไม่ช่วยจับโจรมีความผิดฐานละเมิดกฎหมายนี้ ...” (ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด, 2558)

“...ศูนย์ยุติธรรมชุมชน เกิดขึ้นจากกลุ่มคนในชุมชนที่สมัครใจเข้ารับการอบรม เป็นอาสาสมัครหรือเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่เป็นจิตอาสาและขอจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ขึ้นในชุมชนของตนเอง โดยมีสำนักงานยุติธรรมจังหวัดคอยเป็นที่ปรึกษา เพื่อมาช่วย จับเคลื่อนนโยบายยุติธรรมชุมชนให้สัมฤทธิ์ผลขึ้น งานยุติธรรมชุมชนนั้นนับแต่เมื่อก่อตั้งถึง ปัจจุบันไม่ได้มีกฎหมายใดให้อำนาจหรือดูแลโดยตรง แต่เกิดจากการให้ความร่วมมือกันของ ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละจังหวัด ซึ่งปัจจุบันเมื่อมีโครงการนำร่องให้มีสำนักงาน ยุติธรรมจังหวัดนำร่อง ก็ยังไม่มีกฎหมายที่ดูแลหรือให้อำนาจการทำงานโดยตรง แต่ได้เริ่มมี การทำงานร่วมกันในสี่ภาคส่วนที่สำคัญๆ โดยเริ่มจากระดับนโยบายจากส่วนกลางที่มี สำนัก นายกรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม ได้ ร่วมมือกันทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือหรือที่เรียกว่า MOU เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2557 เพื่อให้ความร่วมมือกันทำงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายยุติธรรมชุมชนต่อไป ...” (ผู้อำนวยการ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด, 2558)

“...บทบาทของราชทัณฑ์ต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในด้านที่เป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมในภูมิภาค คือ การสนับสนุนบุคลากรของราชทัณฑ์ในการร่วมปฏิบัติหน้าที่ประจำสำนักงาน ยุติธรรมจังหวัด เพื่อขับเคลื่อนภารกิจในการนำร่องศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตลอดจนให้ความรู้ในบทบาทและภารกิจของเรือนจำกลาง ที่จะมีประโยชน์ต่อภารกิจที่สำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยเน้นส่งต่อประสบการณ์ในการก่ออาชญากรรมของผู้ต้องขังในคดีต่างๆ ตลอดจนชี้แนวทางในการคืนคนดี สู่สังคม ชุมชน ที่เรือนจำได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำ เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การจัดโปรแกรมการแก้ไขให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งการนำแนวทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาเพื่อเตรียมพร้อมด้านจิตใจและสังคม เพื่อคืนคนดีสู่ชุมชนต่อไป...” (ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด, 2558)

2.2 การสร้างกลไกของชุมชน โดยประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนักรู้สามารถขับเคลื่อนงานยุติธรรมและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้ยั่งยืน ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งในชุมชน เนื่องจากมีส่วนร่วมทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการคดีเล็กน้อย สามารถยุติที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่ต้องเข้าสู่ศาล ศาลหลักก็จะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ไปที่มีความซับซ้อน ไม่ต้องเสียเวลากับคดีเล็กน้อยๆ ทำให้คดีสั้นศาลเหมือนอย่างเช่นทุกวันนี้ แต่ก็อาจติดขัดกับกฎหมายที่บางประเภทไม่สามารถยอมความได้จึงทำให้ไม่สามารถยุติที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนคดีจึงต้องไหลไปสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในอนาคตอาจมีการปรับแก้ไขกฎหมายหรือมีกฎหมายเฉพาะของยุติธรรมชุมชนเป็นเรื่องเป็นราวเพื่อรองรับยุติธรรมทางเลือกก็จะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในปัจจุบันได้พยายามรื้อฟื้นสิ่งดีงามในอดีตเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งหากทำได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์แล้วจะเป็นการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้อย่างมาก และเป็นการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนด้วยกันเองซึ่งจะเข้าใจกันดีกว่านำข้อพิพาทไปให้คนนอกชุมชนซึ่งเป็นคนอื่นแก้ไขให้ ดังนั้นการสร้างกลไกของชุมชน ทำได้โดยการบูรณาการทุกภาคส่วนร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ชุมชนจึงมีส่วนที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟู เห็นถึงความสำคัญของการระงับความขัดแย้งเพื่อสร้างความสงบ และพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าต่อไป

“...การทำงานในระดับนโยบายในแต่ละจังหวัดนั้น ก็จะมีการประสานงานกัน อาศัยความร่วมมือ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคอยประสานงาน แต่ก็มีข้อดีคือ ถ้าจังหวัดใดผู้ว่าราชการฯ ไม่ค่อยเห็นความสำคัญ การประสานงานระดับ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ก็ อาจจะลดน้อยลงไปได้ การประสานงานของผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดกับ หน่วยงานอื่นๆ ก็จะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว การขอความร่วมมือ แต่ถ้าหากมีกฎหมายหรือ ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมแล้ว ทุกคนก็จะต้องทำงานภายใต้กฎระเบียบเหล่านั้นให้ ได้ผลตามภารกิจหน้าที่ของตน...” (ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด, 2558)

“...การทำงานของสำนักงานคุมประพฤติ จึงมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับยุติธรรม ชุมชน แม้จะไม่ได้รับผิดชอบโดยตรงแต่ก็แทบจะแยกกันไม่ออกเนื่องจากลักษณะงานต้อง ทำงานร่วมกันไปในลักษณะของการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดที่ คุมดูแลศูนย์ยุติธรรมชุมชน การทำงานจึงเป็นลักษณะการบูรณาการร่วมกัน หัวใจหลักของการ ทำงานคือการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ชุมชนจึงมีส่วน ที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือ ล้มเหลวในการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟู การทำงานจึงต้องให้ความสำคัญกับชุมชน ต้องให้ใจไปซึ่ง ถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของการทำงาน ต้องมีการ ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันเป็นประจำ เมื่อ ชาวบ้านทำด้วยใจเราก็ต้องให้ใจเขาเช่นกัน...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

2.3 การให้ความสำคัญและสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานยุติธรรม
 ชุมชนควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถระงับข้อพิพาท ความขัดแย้งตลอดจนป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้วย วิธีการง่ายๆ ประนีประนอมในรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การไกล่เกลี่ย การใช้ศาลหมู่บ้าน แต่ มีความสำเร็จสูงเป็นที่ยอมรับและพึงพอใจของสมาชิกในชุมชน ก่อนที่จะเข้าสู่การใช้กระบวนการ ยุติธรรมแบบเป็นทางการในชั้นศาลต่อไป ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ได้มีการมุ่งเน้นการแก้ไข ยับยั้งอันตรายหรือผลร้ายทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นหรือเป็นผลกระทบ ที่ตามมาจากการกระทำผิดหรืออาชญากรรม โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสมาชิกในชุมชน ในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่ สภาพดีดังเดิม ตรงนี้เองซึ่งเป็นองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาแบบดั้งเดิมในอดีต มีการตระหนัก ถึงคุณค่า ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมควรเป็นผู้นำสร้างความรู้ความชัดเจน ในการบริหารจัดการยุติธรรม ชุมชน โดยจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้ทางด้านกฎหมาย มีการปลูกฝังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนให้ รักองค์กร เสียสละและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

“...หน่วยงานในยุติธรรมกระแสหลักยังมีความรู้ความเข้าใจในยุติธรรมชุมชน น้อยมาก ทำให้ไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของยุติธรรมชุมชน และแต่ละหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานสถานพินิจ ตำรวจ ฝ่ายปกครอง ฝ่าย อัยการ และทนายความ ก็จะมีหน่วยงานที่ช่วยเหลือประชาชนต่างฝ่ายต่างบริหารงบประมาณ ของตนเอง ปัญหาเกิดตรงที่ว่าถ้ากระทรวงยุติธรรมต้องการเป็นผู้นำและบริหารจัดการ ยุติธรรมชุมชนก็จะมัลผลกระทบกับงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน แต่ถ้าหากมีการรวมกลุ่ม ของหน่วยงานต่างๆเหล่านี้ได้จะเกิดผลดีกว่านี้มากทั้งในแง่ของประสิทธิภาพในการทำงาน และการใช้งบประมาณ ...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ในด้านการดำเนินกิจกรรมร่วมกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ได้แก่ การให้ ความร่วมมือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการบังคับคดีของสำนักงานบังคับคดีแก่ศูนย์ยุติธรรม ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการแจกเอกสาร แผ่นพับ ใบปลิว เพื่อให้ประชาชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ใน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้รับความรู้ในการบังคับของหน่วยงานจากทำงานร่วมกัน ทำให้ทราบว่า ประชาชนหรือเครือข่ายยุติธรรมชุมชนยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในภารกิจของสำนักงาน บังคับคดีเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะเนื้อหาของงานจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระ เชิงกฎหมาย ซึ่งอาจยากแก่การเข้าใจ...” (ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด, 2558)

“...แนวโน้มในอนาคตเห็นว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรมีความเข้มแข็ง และ เสียดละในการบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณะชน ต้องมีการปลูกฝังเครือข่ายให้รักองค์กร เสียดละ และผลักดันศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ทำงานอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด มุ่งเน้นการแก้ไข ยับยั้ง อันตรายหรือผลร้ายทั้งหลายที่อาจเกิดขึ้นหรือเป็นผลกระทบที่ตามมาจากการกระทำผิดหรือ อาชญากรรม ...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

2.4 การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานและการสร้างรูปแบบ(Model)

ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เครือข่ายยุติธรรมชุมชนซึ่งมีลักษณะเป็นยุติธรรมทางเลือกที่มีประโยชน์ หรือข้อดีมากมาย เน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ตรงจุดและป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นใน อนาคต โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ทำให้คดีความไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมโดยไม่จำเป็น ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการใช้ทรัพยากรทั้งหลายของกระบวนการยุติธรรม หลักไม่ว่าจะเป็นบุคลากร งบประมาณทั้งปวงจะถูกนำไปใช้ในคดีความที่สำคัญจริงๆ และจะ ประหยัดเงินแผ่นดินจำนวนมากในขณะที่ชุมชนมีความสามารถในการจัดการปัญหาความ ขัดแย้งในพื้นที่ของตนเอง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้มีการดำเนินงานแต่ยังไม่มิติศทางที่ชัดเจน จึงควรมีข้อปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง เป็นที่พึงให้กับคนในชุมชนและท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพื่อสร้าง รูปแบบ (Model) หรือ

แนวทางที่จะนำมาใช้ให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมควรมีที่เล็งและที่ปรึกษาในการดำเนินงานและขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละภารกิจกระตุ้นการทำงาน โดยการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ชัดเจน มีการบูรณาการประสานความร่วมมือในการพัฒนาตามสภาพจริง ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและประหยัดงบประมาณที่ซ้ำซ้อนกันได้ ผลการดำเนินงานและประโยชน์จะตกอยู่กับประชาชนในชุมชนและประเทศชาติโดยตรง

“...ยุติธรรมชุมชนนั้นเป็นยุติธรรมทางเลือกที่มีประโยชน์หรือข้อดีมากมาย เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่ตรงจุดและป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต โดยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ทำให้คดีความไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น ทรัพยากรทั้งหลายของกระบวนการยุติธรรมหลักไม่ว่าจะเป็นบุคลากร งบประมาณทั้งปวง จะถูกนำไปใช้ในคดีความที่สำคัญจริงๆ ซึ่งจะประหยัดเงินแผ่นดินจำนวนมาก ในขณะที่ชุมชนมีความสามารถในการจัดการปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ของตนเองศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้มีการดำเนินงานมาได้สักระยะหนึ่งแล้ว ซึ่งยังต้องมีข้อปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง ปัญหาประการหนึ่งน่าจะมาจาก ยังไม่มีการสร้างรูปแบบหรือ Model ที่จะนำมาใช้ให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เช่น ในระดับท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร ในระดับเมืองเล็ก เมืองใหญ่ อย่าง กทม. ควรมีกระบวนการเริ่มต้นสิ้นสุดอย่างไร โดยใครบ้าง ประสานงานกันมากน้อยเพียงใด ...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...การขาดที่เล็งและที่ปรึกษาในการดำเนินงานและขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละภารกิจ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดทุกจังหวัดจึงควรจัดเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นที่ปรึกษาและให้การช่วยเหลือในส่วนของกิจกรรมตามภารกิจเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีทิศทางที่ชัดเจน โดยต้องไม่มีลักษณะของการชี้แนะให้ทำตามและควรมีการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ชัดเจน ทำให้มีความแตกต่างกับงานในลักษณะของอาสาสมัครของหน่วยงานต่างๆ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข ที่มีค่าตอบแทนรายเดือน...” (ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด, 2558)

“...ถ้ามีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมกันจริงๆ ก็มีความคิดเห็นว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และประหยัดงบประมาณ ที่ซ้ำซ้อนกันได้ และประโยชน์น่าจะตกอยู่กับประชาชนในชุมชนโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติจะยากตรงที่ว่าแต่ละหน่วยงานจะได้รับนโยบายและงบประมาณ มาที่จะต้องบริหารจัดการ แต่ถ้าสามารถร่วมมือกันบูรณาการร่วมกันจะดีมากถ้าสามารถหาทางปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวได้...” (อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด, 2558)

2.5 การปรับวิธีคิดและทัศนคติของสังคมของไทยที่มองเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวม

ในสภาพปัจจุบันประชาชนหลายคนจะคิดแต่ประโยชน์ส่วนตน (ความเป็นปัจเจกส่วนบุคคลสูง) คิดถึงแต่ศักดิ์ศรีวงศ์ตระกูล ต้องใช้การฟ้องร้องให้เป็นคดีความ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง การที่รัฐยังไม่ได้สนับสนุนงานยุติธรรมชุมชนอย่างเต็มที่ ทำให้งานนี้ยังไม่พัฒนามากนัก ดังนั้น ความเข้มแข็งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีส่วนช่วยระบบยุติธรรมกระแสหลักได้ ดังเช่น ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ที่มีการอบรมสมาชิกและแลกเปลี่ยนความรู้ แบ่งปันประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่อง มีการปรับวิธีคิดทัศนคติต่อความเป็นธรรมในมิติชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดการตนเองของชุมชน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยความสงบสุข ดังนั้น คนผิดควรได้รับโอกาสมากกว่ารับโทษ เพราะทุกคนมีโอกาสทำผิดพลาดได้ ต้องให้โอกาสแก้ตัว สำนึกได้ในสิ่งทำผิดคนเดือดร้อนมาต้องช่วยเหลือด้วยความเห็นอก เห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา การอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างสงบสุข โปร่งคองและเป็นศูนย์ ที่ช่วยเหลืองานคุ้มครองประพฤติก่อให้เกิดให้มีการอบรมให้ความรู้ในด้านต่างๆ มีการฝึกอบรมอาชีพ และมีการนิมนต์พระมาเทศน์ เพื่อช่วยเหลือขัดเกลากุศลที่มีความผิดแต่ได้รับโอกาสไม่ต้องถูกคุมขังในเรือนจำแต่ต้องถูกคุมประพฤติได้รับโอกาสฝึกฝนและขัดเกลาเพื่อกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่ชุมชนต่อไป เครือข่ายยุติธรรมชุมชน ควรเป็นส่วนผสมระหว่างผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้นำตามธรรมชาติหรือบุคคลในชุมชนที่มีจิตด้านอาสาศาสตร์ เช่นเดียวกัน คณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรมีลักษณะของโครงสร้างหลวมๆ เพื่อเอื้อให้ผู้นำตามธรรมชาติ อาสาศาสตร์ ผู้นำทางศาสนา และบุคคลอื่นๆ หรือนิติบุคคล สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดในฐานะที่ปรึกษา หรือเป็นคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการดำเนินงานตามภารกิจทั้ง 5 ด้าน ได้อย่างครอบคลุมและเป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน

“...ปัญหาประการต่อมา จะเห็นได้ว่า วิธีคิดและทัศนคติของสังคมไทย ที่เปลี่ยนแปลงไป จนไม่มองเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวม หลายคนจะคิดแต่ประโยชน์ส่วนตน คิดถึงแต่ศักดิ์ศรีวงศ์ตระกูล ต้องใช้การฟ้องร้องให้เป็นคดีความ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง การที่รัฐยังไม่ได้สนับสนุนงานยุติธรรมชุมชนอย่างเต็มที่ ทำให้งานนี้ยังไม่พัฒนามากนัก ...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ปีที่ผ่านมาทางสำนักงานบังคับคดี ได้ร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไกล่เกลี่ยคดีที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว เช่น คดีที่ศาลได้มีคำสั่งให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้หรือจำเลย แต่ได้มีการไกล่เกลี่ยจนเป็นที่พอใจทั้งเจ้าหนี้ลูกหนี้ หรือโจทก์จำเลย ทำให้ไม่ต้องขายทรัพย์สินตามคำสั่งศาล ซึ่งในปีที่ผ่านมา ก็ไกล่เกลี่ยสำเร็จไปสิบห้าราย คิดเป็นเงินนับสิบล้านบาทที่ช่วยเหลือลูกหนี้ได้ และปัจจุบันด้วยตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ก็

ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดให้เป็นประธานฝ่ายกฎหมายของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพื่อคอยให้ความรู้และช่วยเหลืองานทางด้านกฎหมายต่างๆแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและสมาชิกเครือข่าย...” (ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด, 2558)

“...เครือข่ายยุติธรรมชุมชน ควรเป็นส่วนผสมระหว่างผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้นำตามธรรมชาติหรือบุคคลในชุมชนที่มีจิตด้านอาสาสมัคร เช่นเดียวกัน คณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรมีลักษณะของโครงสร้างหลวมๆ เพื่อเอื้อให้ผู้นำตามธรรมชาติ อาสาสมัคร ผู้นำทางศาสนา และบุคคลอื่นๆ หรือนิติบุคคล สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดในฐานะที่ปรึกษา หรือเป็นคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการดำเนินงานตามภารกิจทั้ง 5 ด้าน ได้อย่างครอบคลุมและเป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลักในด้านของแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรเข้าไปร่วมกับหน่วยงานที่มีภารกิจใกล้เคียงกันที่มีเป้าหมายในการตอบสนองต่อยุทธศาสตร์เช่นเดียวกัน ทั้งที่อยู่ต่างกระทรวง หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ศูนย์ดำรงธรรมประจำอำเภอ โดยใช้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนในตำบลเป็นฐานในการค้นหาและแนะนำผู้ที่เข้าข่ายรับบริการ หรือการดำเนินการตามภารกิจ...” (ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด, 2558)

“...หน่วยงานของทางฝ่ายปกครองหรือว่าอำเภอนั้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการกำกับดูแลหรือว่าเป็นที่เลี้ยง ถ้าจะมีส่วนสัมพันธ์กันก็ตรงที่ว่าถ้าได้รับการประสานงานหรือว่าการร้องขอหรือขอความช่วยเหลือมาก็จะอนุเคราะห์ตามลักษณะที่ช่วยเหลือได้ตามที่ร้องขอมา ในส่วนของชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านหรือตำบลในแต่ละท้องที่ก็จะมีการกรรมการหมู่บ้านซึ่งประกอบไปด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องเช่นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และบุคคลที่ท้องถิ่นนั้นให้ความเคารพนับถือร่วมกันเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีในทุกหมู่บ้านทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข คอยไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอยู่เช่นกันเพียงแต่ไม่ได้เป็นรูปธรรมเหมือนศูนย์ยุติธรรมชุมชน บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านจะมีบทบาทสูงมากในแต่ละชุมชนนับแต่อดีตถึงปัจจุบันจะมีการดูแลในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชญากรรม การเกษตร การสาธารณสุข การกินการอยู่ การพัฒนาหมู่บ้านตลอดจนถึงการระงับข้อพิพาทในชุมชน เรียกว่าดูแลทุกเรื่อง ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้เป็นอย่างมาก ส่วนที่ประชาชนจะเลือกใช้บริการจากศูนย์หรือองค์กรใดนั้นเห็นว่าเป็นเรื่องของความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อศูนย์ที่บริการเหล่านั้น...” (ปลัดอาวุโสอำเภอ, 2558)

“...โดยภาระหน้าที่ของตำรวจก็จะมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยทุกตารางนิ้วอยู่แล้ว เห็นด้วยกับแนวคิดของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพราะเป็นเรื่องที่ดี...” (ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธร, 2558)

2.6 การปรับปรุงงานยุติธรรมชุมชนด้านนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ แผนกิจกรรม เพื่อให้เป็นที่พึงของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง ปัญหาสำคัญที่ผ่านมาในแง่ของนโยบายยุติธรรมชุมชนนั้น ในเชิงนโยบายไม่ค่อยมีปัญหาใดเนื่องจากเป็นนโยบายที่ดี อาจจะมีติดขัดบ้างในเรื่องของทรัพยากรหรืองบประมาณที่จะใช้ขับเคลื่อนการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ เนื่องจากทุกวันนี้ก็มีความซ้ำซ้อนกันบ้าง เช่น บางพื้นที่มีศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างเดียว บางพื้นที่ก็มีศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งดูแลโดยสถานีพิณิจและคุ้มครองสิทธิอย่างเดียว บางพื้นที่ก็จะมีทั้งสองศูนย์เลย ซึ่งศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท ก็ยังมีการดำเนินการต่อไป อย่างเช่นในจังหวัดสมุทรสงครามก็มีนโยบายที่จะเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยฯเพิ่มอีกอำเภอละหนึ่งศูนย์ในปี นี้ ก็จะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันบ้าง แต่ก็ถือว่าเป็นการทำงานของคนละหน่วยงานซึ่งจะต้องคงทำงานต่อไป แนวโน้มในอนาคตคิดว่ายุติธรรมชุมชน ในระดับนโยบายควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเมื่อเปลี่ยนผู้บริหารใหม่ มุมมองหรือการให้ความสำคัญศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่มีสายการบังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพียงแต่คอยให้ข้อมูลที่ปรึกษาต่อศูนย์ ลักษณะความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะการเป็น พี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำและคอยช่วยแก้ปัญหาให้ ที่ผ่านมาจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดไม่ได้มีงบประมาณโดยตรงที่จะให้ศูนย์ในแต่ละศูนย์ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละศูนย์ก็จะทำด้วยจิตอาสาและมีความเสียสละมากควรมีการปรับปรุงงานยุติธรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ แผนกิจกรรม เพื่อให้ยุติธรรมชุมชนเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยในส่วนของนโยบายนั้นควรกำหนดองค์กรหลักที่จะเป็นเจ้าภาพของงานยุติธรรมชุมชน กำหนดองค์กรสนับสนุน ขอบเขตภารกิจ อำนาจหน้าที่ชัดเจนควรมีแผนกิจกรรมที่ชัดเจน อาทิ การสร้างความตระหนักในการใช้งานยุติธรรมชุมชน การถอดบทเรียนการใช้งานยุติธรรมชุมชนในแต่ละพื้นที่ และควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบการสืบเสาะ การรายงานประมวลข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ต่อการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลต่อไป

“...เห็นควรมีการปรับปรุงงานยุติธรรมชุมชนไม่ว่าจะเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ แผนกิจกรรม เพื่อให้ยุติธรรมชุมชนเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยในส่วนของนโยบายนั้นควรกำหนดองค์กรหลักที่จะเป็นเจ้าภาพของงานยุติธรรมชุมชน กำหนดองค์กรสนับสนุน ขอบเขตภารกิจ อำนาจหน้าที่ชัดเจน และจำเป็นต้อง

มีกฎหมายใดรองรับหรือไม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากกว่าปัจจุบันในส่วนของแผนยุทธศาสตร์นั้นควรกำหนดพื้นที่ที่น่าร่อง และการขยายพื้นที่ของการทำงานยุทธธรรมชุมชนไปใช้พร้อมงบประมาณที่เพียงพอ ส่วนแผนกลยุทธ์ ควรเน้นการสร้างภาคีเครือข่ายกับองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้นเพื่อช่วยขับเคลื่อนงานยุทธธรรมชุมชน และควรมีแผนกิจกรรมที่ชัดเจน อาทิ การสร้างความตระหนักในการใช้งานยุทธธรรมชุมชน การถอดบทเรียนการใช้งานยุทธธรรมชุมชนในแต่ละพื้นที่...” (นักวิชาการด้านยุทธธรรมชุมชน, 2558)

“...ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนไม่มีสายการบังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ สำนักงานยุทธธรรมจังหวัดเพียงแต่คอยให้ข้อมูลที่ปรึกษาต่อศูนย์ ลักษณะความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะการเป็นที่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำและคอยช่วยแก้ปัญหาให้ ที่ผ่านมาจากสำนักงานยุทธธรรมจังหวัด ไม่ได้มีงบประมาณ โดยตรงที่จะให้ศูนย์ในแต่ละศูนย์ แต่ก็มีบางครั้งที่ช่วยสนับสนุนงบประมาณบ้างในบางครั้งซึ่งจะต้องไปเกลี้ยงบประมาณอื่นมาช่วย และศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในแต่ละศูนย์ก็จะทำด้วยจิตอาสาและมีความเสียสละมาก เช่น มีการประชุมประจำเดือนก็จะมีการหุงข้าวทำแกง ทำขนมมาช่วยๆกัน ระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ปัจจุบันการทำงานก็ยังไม่ค่อยชัดเจนเท่าที่ควรแต่ก็ทำงานไปตามกระบวนการที่ทำอยู่ประจำ โดยพยายามสร้างความสัมพันธ์ในแต่ละศูนย์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ได้ใจเค้า เนื่องจากไม่ได้มีงบประมาณจึงต้องพยายามหากิจกรรมเชื่อมโยง เช่น การให้ความรู้ในเรื่องราวต่างๆเพื่อให้แต่ละศูนย์ได้รับความรู้เพื่อที่จะได้ขับเคลื่อนได้...” (ผู้อำนวยการสำนักงานยุทธธรรมจังหวัด, 2558)

“...ปัญหาการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้แก่ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและบุคลากร ทำให้ประสิทธิภาพของการทำงานไม่ดีเท่าที่ควร ก็จะพยายามแก้ปัญหาด้วยการใช้วิธีการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานอื่น เพื่อพยายามปิดจุดอ่อน ที่เป็นอุปสรรคหรือปัญหาที่มีอยู่ การทำงานเราจะมีแผนงานการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เป็นหุ้นส่วนของยุทธธรรมจังหวัด และมีการเชิญหัวหน้าหน่วยงานราชการต่างๆให้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมใหญ่ๆ การมีอาสาสมัครของแต่ละหน่วยงานที่ทำงานเป็นจิตอาสา นั้น จะมีหลากหลายศูนย์ตามหน่วยงานต่างๆที่จัดขึ้นซึ่งความเข้มแข็งก็จะแตกต่างกันไป...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

“...ควรกำหนดยุทธศาสตร์ตามมา คือ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบการสืบเสาะ การรายงานประมวลข้อเท็จจริง การลดภาระการควบคุมและการดำเนินการตามมาตรการพิเศษ โดยการเพิ่มการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนในคดีที่เข้าตามหลักเกณฑ์และผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณา เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการหันเหคดีออกจาก

กระบวนการยุติธรรมหลักโดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ซึ่งก็นำมีแนวความคิดคล้ายคลึงกับแนวคิดของศูนย์ยุติธรรมชุมชน...” (ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด, 2558)

“...สำหรับหน่วยงานของเรือนจำนั้นไม่ได้มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ชัดเจน เนื่องจากไม่ใช่ภารกิจของเรือนจำกลาง โดยเน้นด้านการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม โดยในส่วนของ การคืนคนดีสู่สังคมนั้นเป็นอีกหนึ่งภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งถือว่าตรงกับภารกิจที่สำคัญ 1 ใน 5 ด้าน คือการคืนคนดีสู่สังคม และก็ไม่ได้มีกลยุทธ์ ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน แต่เรือนจำกลางมีการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ต้องขัง โดยเน้นในการให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังและญาติ ในการจัดโครงการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่แบบบูรณาการ โดยส่งต่อความรู้ในเรื่องของค่าตอบแทนและค่าเสียหายในคดีอาญา ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และความรู้เรื่องกองทุนยุติธรรมการให้ความช่วยเหลือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคม...” (ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด, 2558)

2.7 ปรับกระบวนการทำงานเชิงรุก เป็นที่พึ่งพิงของคนในชุมชนศูนย์ยุติธรรมชุมชน
ควรเป็นองค์กรภาคชุมชนที่แท้จริงที่เป็นที่พึ่งพิงของคนในชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันปัญหา การแก้ไขบรรเทาเยียวยาหรือฟื้นฟูปัญหา และต้องทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย และปราศจากการครอบงำจากบุคคลใดๆ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการเมืองหรือข้าราชการประจำในหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เป็นยุติธรรมทางเลือกที่แท้จริงโดยมุ่งให้บริการแก่ประชาชนถึงท้องถิ่นของชาวบ้านในแต่ละชุมชนได้เข้าถึงความยุติธรรมให้มากที่สุด และมีการเผยแพร่หรือให้ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนผ่านช่องทางสื่อสารในชุมชน มีการใกล้ชิดที่แท้จริงตามหลักการต่างๆที่เป็นแบบมืออาชีพ ควรมีการจัดกิจกรรมด้วยการให้ความรู้หรือการอบรม ถ่ายทอดความรู้เทคนิคใกล้ชิดประนอมข้อพิพาท ความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายของผู้ป่วยโรคเอดส์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยมุ่งเน้นไปที่สถานศึกษา การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีการลงพื้นที่ติดต่อสื่อสารและหาแนวทางช่วยเหลือ และให้บริการ สร้างความรู้สึกไว้วางใจให้กับชาวบ้านในการเข้ามาขอรับคำปรึกษาทางด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านกฎหมาย ซึ่งจะเป็นปัจจัยความสำเร็จหนึ่งหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสมานฉันท์ให้กับชุมชน เป็นที่พึ่งพิงของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

“...สำนักงานยุติธรรมจังหวัดที่ดูแลศูนย์ยุติธรรมชุมชน จะต้องไม่เป็นเพียงสถานที่ทำงานประจำของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่จะต้องทำงานเชิงรุก โดยการเข้าหาประชาชนในพื้นที่ มิใช่รอให้ประชาชนเข้ามาหาเท่านั้น อีกทั้งจะต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ที่เป็นข้าราชการ มิใช่เพียงพนักงานราชการ ซึ่งมาทำงานคล้ายลูกจ้างกึ่งชั่วคราว เพื่อสร้างความมั่นคง ทำให้มีความเป็นมืออาชีพ ปัจจุบันการใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนย้ายอยู่กับที่ เพราะขาดบุคลากรในการสร้างสรรค์ผลงาน...” (นักวิชาการด้านยุติธรรมชุมชน, 2558)

“...ระดับการปฏิบัติงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้น ในแง่ของนโยบายนั้นคืออยู่แล้ว แต่ปัญหาการปฏิบัติงานมีอยู่มาก อาทิ การทำงานใกล้เคียงเพื่อระงับข้อพิพาท เท่าที่สัมผัสสมานั้นการใกล้เคียงยังไม่เป็นการใกล้เคียงที่แท้จริง ผู้ทำการใกล้เคียงมักจะทำอันอาจความเป็นผู้นำท้องถิ่นใกล้เคียงผลที่ได้อาจจะจบปัญหาได้ แต่ไม่เป็นการพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายเท่าที่ควรหรือที่เรียกว่า WIN WIN แต่ปัญหาก็จบ แบบอาจจะมีการค้างคาใจกันไปบ้าง ยังขาดความเป็นมืออาชีพ ปัญหาอาจจะจบ เพราะความเกรงใจในความเป็นผู้นำท้องถิ่นเหล่านั้น ปัญหาประการต่อมาคือชาวบ้านยังไม่ค่อยรับรู้ถึงความสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเท่าที่ควร มีบางที่เท่านั้นที่มีความเข้มแข็งก็จะมี การรับรู้ที่ดีถึงงานในด้านยุติธรรมชุมชน ปัญหาประการต่อมาก็เป็นเรื่องงบประมาณ ที่จะหล่อเลี้ยงหรือขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็ไม่มี...” (ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด, 2558)

“...อยากเห็นศูนย์ยุติธรรมชุมชนในอนาคต ให้เป็นองค์กรภาคชุมชนที่แท้จริง ที่เป็นที่พึ่งพิงของคนในชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นการป้องปรามปัญหา การแก้ไขบรรเทาเยียวยา หรือฟื้นฟูปัญหา และต้องทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าถึงความยุติธรรม โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ง่ายและปราศจากการครอบงำจากบุคคลใดๆ ไม่ว่าจะ เป็นข้าราชการเมืองหรือข้าราชการประจำในหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เป็นยุติธรรมทางเลือก ที่แท้จริง...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

“...การกำหนดเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ยังมีการผูกติดกับตำแหน่ง เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน ซึ่งตำแหน่งของฝ่ายปกครองประจำตำบลมีภารกิจที่หลากหลายจากทุกกระทรวง/กรม ทำให้จะมีความแตกต่างจากในอดีตที่มาจากอาสาสมัคร จึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลดีและผลเสียตามแนวนโยบายดังกล่าว...” (ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด, 2558)

“...สำนักงานได้มีการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามภารกิจของกรมฯ โดยใช้สถานที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เป็นหน่วยงานรองรับทำงานบริการสังคมการประชาสัมพันธ์ และการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม เช่น รมรงค์ ช่วงเทศกาลต่างๆ อบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายนอกจากนี้ยังจัดประชุมวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดร่วมกับสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และมีการบูรณาการจัดกิจกรรมบำเพ็ญ

สาธารณประโยชน์ ร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยชุมชนและองค์การปกครองท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

“...ควรมีการทำงานในลักษณะของเชิงรุก โดยมุ่งให้บริการแก่ประชาชนถึงท้องถิ่นของชาวบ้านในแต่ละชุมชน ได้เข้าถึงความยุติธรรมให้มากที่สุด และมีการเผยแพร่หรือให้ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนทางสถานีวิทยุ และมีการจัดกิจกรรมด้วยการให้ความรู้หรือการอบรม อาทิเช่น โครงการอบรมการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายของผู้ป่วยโรคเอดส์ การให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดโดยมุ่งเน้นไปที่สถานศึกษา การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน การให้ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงเกี่ยวกับเด็กสตรีและครอบครัว โครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้บริโภค...” (อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด, 2558)

2.8 ควรมีกฎหมายรองรับสถาบันที่เป็นรูปธรรมปัญหาสำคัญในการดำเนินงาน
เครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ผ่านมา คือ การนำนโยบายเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนเพื่อปฏิบัติยังไม่มีกฎหมายรองรับ ทำให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ไม่คล่องตัว และขาดความน่าเชื่อถือคนส่วนใหญ่ไม่เชื่อมั่นเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน ประกอบกับขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ขาดความพร้อมในการปฏิบัติ หรือการประสานงานกับหน่วยงานหรือส่วนราชการอื่นๆ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาและมีความชัดเจนถึงกรอบภารกิจการทำงาน มีกฎหมายที่ชัดเจนถึงขอบเขตภารกิจหน้าที่ มีความชัดเจนถึงกรอบการปฏิบัติงาน จะทำให้เกิดความพร้อมต่อการดำเนินงานและเป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็นที่พึงของชุมชนได้อย่างแท้จริง

“...เกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนแล้วน่าจะมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น ควรมีกฎหมายที่ชัดเจนเกิดความชัดเจนในการรองรับการปฏิบัติงานมากขึ้น บุคลากรก็สามารถทำงานได้ชัดเจนขึ้นมากกว่าปัจจุบัน...” (ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด, 2558)

“...ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือยุติธรรมชุมชนในนั้น ถ้าหากมีการพัฒนาและมีความชัดเจนถึงกรอบภารกิจการทำงาน มีกฎหมายที่ชัดเจนถึงขอบเขตภารกิจหน้าที่ มีความชัดเจนถึงกรอบการปฏิบัติงาน เชื่อว่าน่าจะเป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของชุมชนได้อย่างแท้จริง...” (ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด, 2558)

“...ถ้าในอนาคตมีกฎหมายหรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน ทางสำนักงานยุติธรรมจังหวัดก็จะมีภาพชัดเจนและความพร้อมในการทำงานมากกว่านี้ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรหรืองบประมาณ เชื่อว่าน่าจะมีผลการดำเนินการที่ดีขึ้นกว่านี้ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากร ปัญหาสำคัญของการทำงานเกี่ยวกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่ใช่ นโยบายแต่ปัญหาในการทำงาน จะอยู่ที่การไม่มีกฎหมายรองรับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้ยังขาดความชัดเจนในการปฏิบัติหรือการประสานงานกับหน่วยงานหรือส่วนราชการอื่นๆ...” (ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด, 2558)

“...ปัญหาสำคัญที่ผ่านมา คือ นโยบายเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนยังไม่มีความชัดเจนรองรับ ทำให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ไม่คล่องตัว และขาดความน่าเชื่อถือคนส่วนใหญ่ไม่เชื่อมั่นเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนประกอบกับขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเมื่ออบรมเครือข่ายฯ และจัดตั้งศูนย์ฯ แล้วก็ยังไม่มีนโยบายที่เป็นรูปธรรมชัดเจนเกี่ยวกับศูนย์ และขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอในการดำเนินงานของศูนย์และบุคลากร ไม่เพียงพอในการทำงานและดูแลเครือข่ายยุติธรรมชุมชนได้อย่างทั่วถึง...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

2.9 การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง พบว่า การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายส่งผลต่อการพัฒนายุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นควรมีการให้ความสำคัญกับคน โดยการสร้างแนวความคิดการรักและห่วงใยชุมชนของตนเอง ก่อให้เกิดชุดความคิดเดียวกันในเรื่องสันติวิธีและความสมานฉันท์ มีความรู้เรื่องการจัดการความเป็นธรรมที่แท้จริงซึ่งเกิดจากจิตวิญญาณในตัวคนและการตั้งสมประสงค์ มีการปฏิบัติงานโดยใช้หลักคุณธรรมและศาสนา บนพื้นฐานของความเมตตาปราณีด้วยการให้อภัยซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนจะทำให้เกิดความพร้อมที่จะดูแลชุมชนของตน ประชาชนควรมีความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญในการทำงานเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายปลายทางที่เป็นยุติธรรมทางเลือกที่เข้าถึงง่ายและทั่วถึงอย่างเสมอภาค

“...วิธีการปฏิบัติของศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้องระลึกไว้เสมอว่า จะต้องแก้ปัญหาตามแนวทางแบบสมานฉันท์ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างแท้จริง ชุมชนเองก็ต้องตระหนักว่า ไม่มีใครรักและห่วงใยชุมชนมากไปกว่าคนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ชุมชนเองก็ต้องให้ความร่วมมือและพร้อมที่จะดูแลชุมชนของตน บางครั้งคนในชุมชนเองก็ไม่ค่อยสมัครใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ที่จะทำงานร่วมกับภาครัฐ ดังนั้นการที่จะพัฒนายุติธรรมชุมชนนั้นควรจะต้องให้ความสำคัญกับคน ต้องทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญเพื่อมาเป็นเครือข่าย การทำงานร่วมกัน และมีความพร้อมที่จะดูแลชุมชนของตน

ควรรีให้คนในชุมชนมีชุดความคิดเดียวกันในเรื่องสันติวิธีและความสมานฉันท์โดยมีประชาชนในชุมชนเป็นที่ตั้ง เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายปลายทางที่เป็นยุทธธรรมทางเลือกที่เข้าถึงง่ายและทั่วถึงอย่างเสมอภาค...” (ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด, 2558)

“...ปัจจัยแห่งความสำเร็จของงานยุทธธรรมชุมชน จะอยู่ที่คนในชุมชนที่จะต้องมีความรู้และมีส่วนร่วมในการทำงาน ส่วนภาครัฐก็จะต้องมีหน้าที่ให้ความรู้แก่ภาคชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานยุทธธรรมชุมชนสัมฤทธิ์ผลได้ตามวัตถุประสงค์...” (ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด, 2558)

“...การให้ความร่วมมือสำนักงานยุทธธรรมจังหวัดเพชรบุรี ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนนำร่องในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 และปี พ.ศ.2558 โดยผู้บัญชาการฯ หรือบุคลากรของเรือนจำที่ได้รับมอบหมาย ไปบรรยายความรู้ บทบาทและภารกิจของเรือนจำกลางเพชรบุรี ในการอำนวยความสะดวกยุทธธรรม รวมถึงแบ่งปันประสบการณ์ของเรือนจำในการสร้างองค์ความรู้ในการกระทำผิดของผู้ต้องขังเพื่อเป็นการวางแผนในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชนที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนนั้นๆ ตั้งอยู่ ตลอดจนวางแนวทางในการประสานความร่วมมือในการติดตามผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ เพื่อคืนคนดีสู่ชุมชนและสังคมต่อไป...” (ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด, 2558)

“...สำนักงานคุมประพฤติมีความสัมพันธ์กับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ในลักษณะเป็นหุ้นส่วนในการอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมรับรายงานตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เป็นหน่วยงานรองรับการทำงานบริการสังคมในพื้นที่ เป็นต้น สอดคล้องกับนโยบายของกรมคุมประพฤติ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ให้มีหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบความยุติธรรมร่วมกันโดยศูนย์ยุทธธรรมชุมชนเป็นสถานที่ ที่ให้คนในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกตามภารกิจต่างๆ ที่มีบทบาทตามตัวชี้วัดของกรมคุมประพฤติด้านต่างๆ ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของกรมคุมประพฤติ ที่ว่า “ปัญหาชุมชน ต้องแก้ไข โดยชุมชนและเพื่อชุมชน แนวโน้มในอนาคตเห็นว่าการบูรณาการนำภาครัฐและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานภายในศูนย์ เนื่องจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณที่จะนำไปพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ได้ และควรมีระเบียบกฎหมายเพื่อรองรับการทำงานของเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนในบทบาทของเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนได้อย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์แก่คนในชุมชนต่อไป...” (ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด, 2558)

แผนภูมิที่ 3 แสดงข้อเสนอแนะที่มีผลต่อการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษา ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณในตอนต้นที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชน ถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในการดำเนินงานเพื่อระงับข้อพิพาทร่วมกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในบทบาทต่างๆของศูนย์ยุทธธรรมชุมชน เพื่อการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมให้กับประชาชนในชุมชน และการวิจัยเชิงคุณภาพในตอนต้นที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัย ได้แก่ภาวะผู้นำ การจูงใจ การทำงานเป็นทีม ทรัพยากรในปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร การควบคุมประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย 2) ด้านบทบาท ได้แก่ การให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน การป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งข่าวเบาะแสทางคดีความ การให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม การจัดตั้งและดำเนินงานในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน และบทบาทอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรมไปปฏิบัติและได้มีการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวทั้งสองขั้นตอนเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยได้นำเสนอเนื้อหาในส่วนนี้เป็น 2 ส่วนดังนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนา นโยบาย
2. ผลการประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายจากผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนา นโยบาย (Proposed Policy)

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนา นโยบาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาเชิงปริมาณจากประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน การศึกษาเชิงคุณภาพจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชนได้ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างดังต่อไปนี้

1.1 นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยดูแลให้ คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ

กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1. มีการออกกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขดูแลปัญหาของชุมชนโดยคนของชุมชนด้วยกันเอง

มาตรการปฏิบัติ

1. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเบื้องต้นทางด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ

2. มีการส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นของกลุ่มพิพาทในชุมชนในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อให้มีการดำเนินการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ต่อไป

3. มีการติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่รับผิดชอบ

1.2 นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน

กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1. สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน

2. สร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความรักและความผูกพันของสมาชิกในชุมชน ให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันนั้นเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ทุกคนล้วนปรารถนาให้บ้านหรือชุมชนมีความสงบสุข

มาตรการปฏิบัติ

1. การให้ความช่วยเหลือดูแลกลุ่มพิพาทในเบื้องต้น โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อค้นหาสาเหตุและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มพิพาทเพื่อนำมาสู่การหาแนวทางบรรเทาเยียวยาความเสียหายและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม

2. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน

1.3 นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม ในชุมชน

กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1. การสร้างความรับรู้ในกระบวนการทัศน์ของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม

2. การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชนร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย เพื่อทำงานคู่ขนานกับภาครัฐในการดำเนินภารกิจต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน

มาตรการปฏิบัติ

1. ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่สำคัญแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและประชาชนในชุมชน

2. ให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรมในชุมชน

1.4 นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย

กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1. ให้ความสำคัญและสร้างความรับรู้ถึงกลไกชุมชนให้คนในชุมชนได้เกิดความตระหนักและสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. ปรับวิธีคิดและปทัสถานทางสังคม(Norm) ให้มองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สังคมหรือชุมชนมีความเข้มแข็งโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสงบสุข

มาตรการปฏิบัติ

1. มีการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารและจัดทำป้ายหรือบอร์ดที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญๆให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูล

2. ใช้เทคโนโลยีช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่น ระบบสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต(Web Site) หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์(Application) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเข้าถึงข้อมูล

1.5 นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก่ใจ ฟืนฟู ช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้กระทำความผิด

กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1. การบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนกับงานยุติธรรมชุมชนในการเจรจาไกล่เกลี่ย แก้ไขปัญหาข้อพิพาทในชุมชน ระมัดระวังและตระหนักถึงการใส่ใจต่อความรู้สึกและความต้องการของแต่ละฝ่าย โดยอาศัยหลักความเห็นอกเห็นใจกัน ประคองตั้งทุกคนเป็นเครือญาติที่พร้อมจะให้อภัยซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนปรนให้แกกัน เพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหามากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ

มาตรการปฏิบัติ

1. ให้จิตทางศาสนาแต่ละศาสนาในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการอบรมศีลธรรม ให้กำลังใจพร้อมให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมและมีการสงเคราะห์และฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้กระทำความผิดให้กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีของชุมชนต่อไป

2. ให้ครอบครัวผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และครอบครัวผู้กระทำความผิดมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นการให้กำลังใจพร้อมให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และฟื้นฟูสภาพจิตใจเพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิดและกลับตัวเป็นพลเมืองดีของชุมชน

3. ให้โรงเรียนในชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัวผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และครอบครัวของผู้กระทำผิด ร่วมกับวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมบรรเทาเยียวยาความเสียหายและให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และฟื้นฟูแก้ไขสภาพจิตใจผู้กระทำผิด ด้วยเทคนิควิธีการและกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นระบบเพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายสามารถดำรงชีวิตร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุขต่อไป

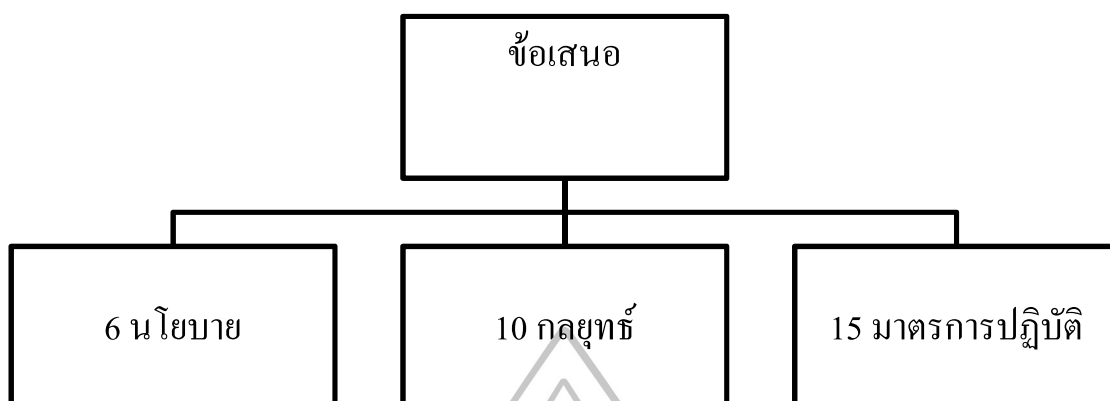
1.6 นโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน

แผนกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1. มีการควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และใช้ผลประเมินการปฏิบัติงานมาวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีตามบริบทของชุมชน
2. มีการส่งเสริมด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนและเห็นคุณค่าของประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในการดำเนินงาน

มาตรการปฏิบัติ

1. มีการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน และแนะนำส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงานตามกรอบภารกิจหน้าที่
2. มีการติดตามประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และมีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัลแก่บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่นด้านยุติธรรมชุมชน
3. มีแผนงานในการพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจในการดำเนินงานด้วยเทคนิควิธีต่างๆเพื่อให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน

แผนภูมิที่ 4 แสดงข้อเสนอเชิงนโยบาย กลยุทธ์ และมาตรการปฏิบัติ

2. ผลการประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายผู้วิจัยได้นำข้อเสนอเชิงนโยบายให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุทธธรรมชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1)กลุ่มผู้ดูแลกำกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการในระดับจังหวัด ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานยุทธธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด และผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด 2)กลุ่มผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนได้แก่ประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในภาคตะวันตก จำนวน 5 ศูนย์ 3)ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นได้แก่ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนจำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ได้พิจารณาเพื่อประเมินผลและรับรองข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กลยุทธ์ที่สนับสนุนนโยบาย และมาตรการปฏิบัติตามนโยบาย ได้ผลดังปรากฏตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

(n=15)

รายการ	ประโยชน์			ถูกต้อง			เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้มีบทบาทหน้าที่ช่วยดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ	5.00	0.00	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	4.13	0.99	มาก
กลยุทธ์สนับสนุนนโยบาย มีการออกกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงาน	4.87	0.35	มากที่สุด	4.60	0.63	มากที่สุด	4.53	0.92	มากที่สุด	3.67	1.34	มาก
มาตรการปฏิบัติ 1.ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเบื้องต้นด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ	4.80	0.41	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด	4.60	0.63	มากที่สุด	4.20	0.77	มาก
มาตรการปฏิบัติ 2.มีการส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ศูนย์ฯไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ได้มีการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ต่อไป	4.80	0.41	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	4.27	1.03	มาก
มาตรการปฏิบัติ 3.มีการติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการแจ้งผลการดำเนินงานกลับไปยังคู่พิพาทและผู้เกี่ยวข้อง	4.53	0.74	มากที่สุด	4.27	0.88	มากที่สุด	4.20	1.01	มาก	3.67	1.05	มาก

ตารางที่ 11 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

รายการ	ประโยชน์			ถูกต้อง			เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
2น โยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน	4.93	.26	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	4.40	0.74	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน	4.87	.35	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด	4.73	.59	มากที่สุด	4.40	0.74	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 2) สร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความรักและความผูกพัน ทุกคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ทุกคนล้วนปรารถนาให้บ้านหรือชุมชนมีความสงบสุข	4.80	0.41	มากที่สุด	4.60	0.50	มากที่สุด	4.53	0.74	มากที่สุด	4.20	0.86	มาก
มาตรการปฏิบัติ 1. การให้ความช่วยเหลือดูแลคู่พิพาทในเบื้องต้น โดยเพื่อค้นหาสาเหตุและความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาทเพื่อหาแนวทางบรรเทาเยียวยาความเสียหายและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม	4.87	.35	มากที่สุด	4.67	.49	มากที่สุด	4.60	.63	มากที่สุด	4.20	.77	มาก
มาตรการปฏิบัติ 2. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกันของคนในชุมชน	4.93	0.26	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.67	0.72	มากที่สุด	4.47	0.74	มาก

ตารางที่ 11 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

รายการ	ประโยชน์			ถูกต้อง			เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
3.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน	4.87	0.35	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	4.60	0.73	มากที่สุด	4.20	0.77	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) การสร้างความรับรู้ในกระบวนการทัศน์ของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน โดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกัน ควบคุมอาชญากรรม	4.93	0.26	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	4.53	0.74	มากที่สุด	4.20	0.86	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 2) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน สร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐกับชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชนร่วมกัน ในการดำเนินการกิจที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน	4.93	.26	มากที่สุด	4.73	.59	มากที่สุด	4.60	.63	มากที่สุด	4.00	.92	มาก
มาตรการปฏิบัติ 1.ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่สำคัญแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและประชาชนในชุมชน	4.80	0.56	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	4.53	0.74	มากที่สุด	4.20	0.86	มาก
มาตรการปฏิบัติ 2. ให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรมในชุมชน	4.93	0.26	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	4.27	0.88	มาก

ตารางที่ 11 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

รายการ	ประโยชน์			ถูกต้อง			เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
4.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว เบาะแส คดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย	4.80	0.41	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.53	0.74	มากที่สุด	4.07	1.22	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) ให้ความสำคัญและสร้างความรู้ถึงกลไกชุมชน ให้ สามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน	4.67	0.62	มากที่สุด	4.60	0.51	มากที่สุด	4.47	0.74	มากที่สุด	4.00	1.20	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 2) ปรับวิธีคิดและปทัสถานทางสังคม(Norm) เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองให้ชุมชนได้มีกาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.67	.49	มากที่สุด	4.53	.52	มากที่สุด	4.47	.64	มาก	3.93	1.22	มาก
มาตรการปฏิบัติ1.มีการแจ้งข่าวเบาะแสทางคดีหรือการกระทำผิดให้คนในชุมชนได้ทราบ และจัดทำป้ายหรือบอร์ดเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้คนในชุมชนได้รับทราบข้อมูล	4.87	0.35	มากที่สุด	4.53	0.64	มากที่สุด	4.53	0.74	มากที่สุด	4.40	0.91	มาก
มาตรการปฏิบัติ2.ใช้เทคโนโลยีช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่นระบบสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต(Web Site) หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Application) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเข้าถึงข้อมูล	4.93	0.26	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.60	0.63	มากที่สุด	3.93	1.28	มาก

ตารางที่ 11 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

รายการ	ประโยชน์			ถูกต้อง			เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
5.นโยบายส่งเสริมศูนย์ ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาท หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหายและ ผลกระทบจากอาชญากรรม ให้ โอกาส แก่ใจ ฟ้นฟู ช่วยเหลือ สังเคราะห์ผู้กระทำความผิด	4.80	0.56	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	4.53	0.64	มากที่สุด	3.80	1.08	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) บูรณาการวัฒนธรรมชุมชน กับงานยุติธรรมชุมชนในการ เจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขข้อ พิพาทในชุมชน โดยอาศัยหลัก ความเห็นอกเห็นใจกัน ให้อภัย ซึ่งกันและกัน และยอมผ่อน ปรนให้แก่กัน มุ่งเน้นการแก้ไข ปัญหามากกว่าเน้นการลงโทษ	4.93	0.26	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	4.60	0.63	มากที่สุด	4.20	1.01	มาก
มาตรการปฏิบัติ 1.ให้วัด มีส่วน ร่วมดำเนินกิจกรรม ช่วยเหลือ ดูแลผู้เสียหาย และ สังเคราะห์ ฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้กระทำผิดให้ เป็นพลเมืองดี	4.80	0.56	มากที่สุด	4.87	0.35	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด	4.27	0.96	มาก
มาตรการปฏิบัติ 2.ให้ครอบครัว ผู้ได้รับความเสียหาย และ ครอบครัวผู้กระทำผิดมีส่วน ร่วมดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ กำลังใจผู้ได้รับความเสียหาย และฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้กระทำ ผิดได้สำนึกผิด	4.67	0.72	มากที่สุด	4.66	0.62	มากที่สุด	4.40	1.06	มาก	3.80	1.47	มาก
มาตรการปฏิบัติ 3.ให้โรงเรียนมี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ด้วยเทคนิควิธีการและกิจกรรม ทางการศึกษาที่เป็นระบบ เพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่าย สามารถดำรงชีวิตร่วมกับคนใน ชุมชนได้อย่างปกติสุข	4.67	0.62	มากที่สุด	4.47	0.74	มาก	4.20	1.08	มาก	4.00	1.06	มาก

ตารางที่ 11 ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

รายการ	ประโยชน์			ถูกต้อง			เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
6.นโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน	4.87	0.35	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด	4.73	0.59	มากที่สุด	3.87	1.30	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย1) มีการควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงาน อย่างต่อเนื่อง และใช้ผลประเมินมาวางแผนปรับปรุงพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดี	4.73	0.46	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	3.87	1.19	มาก
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย2) ส่งเสริมเจตคติของผู้ปฏิบัติงานให้เกิดความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนและเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้น	4.87	0.35	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด	4.60	0.74	มากที่สุด	4.07	1.22	มาก
มาตรการปฏิบัติ1. มีการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงาน	4.80	0.41	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	4.07	1.22	มาก
มาตรการปฏิบัติ2. มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และมีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัล แก่บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่นการดำเนินงาน	4.87	.35	มากที่สุด	4.73	.46	มากที่สุด	4.67	.62	มากที่สุด	4.13	1.25	มาก
มาตรการปฏิบัติ 3. มีแผนงานพัฒนาผู้ปฏิบัติหน้าที่ ให้มีความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจ ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆเพื่อให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน	4.80	0.41	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.62	มากที่สุด	4.13	1.19	มาก

จากตารางที่ 11 ประกอบด้วย 6 นโยบาย 10 กลยุทธ์ และ 15 มาตรการปฏิบัติ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายยุทธธรรมชุมชนได้ประเมินผลข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กลยุทธ์ และมาตรการปฏิบัติได้ผลดังนี้

2.1 ผลการประเมินและรับรองนโยบาย

2.1.1 ด้านประโยชน์ ผลการประเมินและรับรองนโยบายภาพรวมเห็นว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.32) ลำดับแรกได้แก่นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ลำดับต่อมาคือนโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) และลำดับสุดท้ายได้แก่นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) และนโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก้อใจ พื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.56)

2.1.2 ด้านความถูกต้อง ผลการประเมินและรับรองนโยบายภาพรวมเห็นว่ามีความถูกต้องมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.48) ลำดับแรกได้แก่นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) และนโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) ลำดับต่อมาคือนโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) และนโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก้อใจ พื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) ลำดับสุดท้ายได้แก่นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.49)

2.1.3 ด้านความเหมาะสม ผลการประเมินและรับรองนโยบายภาพรวมเห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.65) ลำดับแรกได้แก่นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ใน

การลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) นโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) ลำดับต่อมาคือนโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.73) และลำดับสุดท้ายได้แก่ นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.74) และนโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก่ไข ฟันฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.64)

2.1.4 ด้านความเป็นไปได้ผลการประเมินและรับรองนโยบายภาพรวมเห็นว่าเป็นความเป็นไปได้มาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 1.02) ลำดับแรกได้แก่ นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.74) ลำดับต่อมาคือ นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.77) และลำดับสุดท้ายได้แก่ นโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 1.30)

2.2 ผลการประเมินและรับรองกลยุทธ์

2.2.1 ด้านประโยชน์ ผลการประเมินและรับรองกลยุทธ์ภาพรวมเห็นว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.38) ลำดับแรกได้แก่การสร้างการสร้างความรับรู้ในกระบวนการที่สั้นของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้กับคนในชุมชน ได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนโดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชนร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย เพื่อทำงานคู่ขนานกับภาครัฐในการดำเนินการกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) การบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนกับงานยุติธรรมชุมชนในการเจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในชุมชน ระมัดระวังและตระหนักถึงการใส่ใจต่อความรู้สึกและความต้องการของแต่ละฝ่าย โดยอาศัยหลักความเห็นอกเห็นใจกัน ประคองตั้งทุกคนเป็นเครือข่ายที่พร้อมจะให้อภัยซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนปรนให้แก่กัน เพื่อมุ่งเน้นแก้ไขปัญหา มากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) ลำดับต่อมาคือการออกกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขดูแลปัญหาของชุมชนโดยคนของชุมชนด้วยกันเอง ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35) สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้เห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35) การส่งเสริมด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชน และเห็นคุณค่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในการดำเนินงาน และลำดับสุดท้ายได้แก้ไขให้ความสำคัญและสร้างความรับรู้ถึงกลไกชุมชนให้คนในชุมชนได้เกิดความตระหนักและสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) และการปรับวิถีคิดและปทัสถานทางสังคม (Norm) ให้มองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สังคมหรือชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.49)

2.2.2 ด้านความถูกต้อง ผลการประเมินและรับรองกลยุทธ์ภาพรวมเห็นว่ามี ความถูกต้องมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.54) ลำดับแรกได้แก้ไขสร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้เห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.46) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชนร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย เพื่อทำงานคู่ขนานกับภาครัฐในการดำเนินภารกิจต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) การบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนกับงานยุติธรรมชุมชนในการเจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหาคือพิพาทในชุมชน ระมัดระวังและตระหนักถึงการใส่ใจต่อความรู้สึกและความต้องการของแต่ละฝ่าย โดยอาศัยหลักความเห็นอกเห็นใจกัน ประคองตั้งทุกคนเป็นเครือข่ายที่พร้อมจะให้อภัยซึ่งกันและกันและต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนปรนให้แกกัน เพื่อมุ่งเน้นแก้ไขปัญหามากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) ลำดับต่อมาคือการสร้างความรับรู้ในกระบวนทัศน์ของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) การควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และใช้ผลประเมินการปฏิบัติงานมาวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีตามบริบทของชุมชน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. =

0.49) และลำดับสุดท้ายได้แก่การปรับวิธีคิดและปทัสถานทางสังคม (Norm) ให้มองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สังคมหรือชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.53, S.D. = 0.52$)

2.2.3 ด้านความเหมาะสมผลการประเมินและรับรองกลยุทธ์ภาพรวมเห็นว่ามี ความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57, S.D. = 0.70$) ลำดับแรกได้แก่สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้เห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.73, S.D. = 0.59$) ลำดับต่อมาคือมีการควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และใช้ผลประเมินการปฏิบัติงานมาวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีตามบริบทของชุมชน ($\bar{X} = 4.67, S.D. = 0.62$) และลำดับสุดท้ายได้แก่ให้ความสำคัญและสร้างความรับรู้ถึงกลไกชุมชนให้คนในชุมชนได้เกิดความรู้สึกตระหนักและสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 4.47, S.D. = 0.74$) และการปรับวิธีคิดและปทัสถานทางสังคม (Norm) ให้มองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สังคมหรือชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.47, S.D. = 0.64$)

2.2.4 ด้านความเป็นไปได้ผลการประเมินและรับรองกลยุทธ์ภาพรวมเห็นว่าเป็นไปได้มาก ($\bar{X} = 4.05, S.D. = 1.06$) เมื่อพิจารณาตามรายด้านลำดับแรกได้แก่สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้เห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.40, S.D. = 0.74$) ลำดับต่อมาคือสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความรักและความผูกพันของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนที่อยู่ชุมชนเดียวกันนั้นเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ทุกคนล้วนปรารถนาให้บ้านหรือชุมชนมีความสงบสุข ($\bar{X} = 4.20, S.D. = 0.86$) การสร้างความรับรู้ในกระบวนการทัศน์ของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ($\bar{X} = 4.20, S.D. = 0.86$) การบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนกับงานยุติธรรมชุมชนในการเจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในชุมชน ระมัดระวังและตระหนักถึงการใส่ใจต่อความรู้สึกและความต้องการของแต่ละฝ่าย โดยอาศัยหลักความเห็นอกเห็นใจกัน ประคองดึงทุกคนเป็นเครือญาติที่พร้อมจะให้ภัยซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนปรนให้แก่กัน เพื่อ

มุ่งเน้นแก้ไขปัญหา มากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 1.01) และลำดับสุดท้ายได้แก่การออกกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยคนของชุมชนด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 1.34)

2.3 ผลการประเมินและรับรองมาตรการปฏิบัติ

2.3.1 ด้านประโยชน์ ผลการประเมินและรับรองมาตรการปฏิบัติภาพรวมเห็นว่านำไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.44) ลำดับแรกได้แก่การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) ให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) ใช้เทคโนโลยีช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่นระบบค้นหาและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต (Website) หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Application) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเข้าถึงข้อมูล ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) ลำดับต่อมาคือการให้ความช่วยเหลือดูแลคู่พิพาทในเบื้องต้น โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อค้นหาสาเหตุและความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาทเพื่อนำมาสู่การหาแนวทางบรรเทาเยียวยาความเสียหายและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35) การแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารและจัดทำป้ายหรือบอร์ดที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญๆ ให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูล ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35) การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และมีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัลแก่บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่นด้านยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35) และลำดับสุดท้ายได้แก่การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังคู่พิพาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่รับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.74)

2.3.2 ด้านความถูกต้อง ผลการประเมินและรับรองมาตรการปฏิบัติภาพรวมเห็นว่ามีความถูกต้องมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.55) ลำดับแรกได้แก่ให้วัดทางศาสนาแต่ละศาสนาในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการอบรมศีลธรรม ให้กำลังใจพร้อมให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และมีการสงเคราะห์และฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้กระทำผิดให้กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีของชุมชนต่อไป ($\bar{X} = 4.87$,

S.D. = 0.35) ลำดับต่อมาคือจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) และลำดับสุดท้ายได้แก่ให้โรงเรียนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการครอบครัว ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และครอบครัวของผู้กระทำผิด ร่วมกับวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม บรรเทาเยียวยาความเสียหายและให้ความ ช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และฟื้นฟูแก้ไขสภาพจิตใจ ผู้กระทำผิด ด้วยเทคนิควิธีการและกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นระบบเพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่าย สามารถดำรงชีวิตร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุขต่อไป ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.74)

2.3.3 ด้านความเหมาะสม ผลการประเมินและรับรองมาตรการปฏิบัติภาพรวม เห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.72) ลำดับแรกได้แก่การส่งเรื่องต่อไปยัง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทของกลุ่มพิพาทในชุมชน ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือให้ความ ช่วยเหลือโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อให้มีการดำเนินการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องโดยผู้มีอำนาจ หน้าที่ต่อไป ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.59) ให้วัดทางศาสนาแต่ละศาสนาในชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการอบรมศีลธรรม ให้กำลังใจพร้อมให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับ ความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และมีการสงเคราะห์และฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้กระทำผิด ให้กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีของชุมชนต่อไป ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.46) ลำดับต่อมาคือจัด กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหา ที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.72) ให้คนใน ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิด อาชญากรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและ ป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) การพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะ การปฏิบัติงาน และแนะนำส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีคุณธรรมและ จริยธรรมในการดำเนินงานตามกรอบภารกิจหน้าที่ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) การติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และมีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัลแก่ บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่นด้านยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) มีแผนงานใน การพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจในการดำเนินงาน ด้วยเทคนิควิธีต่างๆเพื่อให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) และลำดับสุดท้ายได้แก่การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการแจ้งผลการ ดำเนินการกลับไปยังคู่พิพาทและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่รับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 1.01) และให้โรงเรียนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการครอบครัวผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบ

จากอาชญากรรม และครอบครัวของผู้กระทำผิด ร่วมกับวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม บรรเทาเยียวยาความเสียหายและให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และฟื้นฟูแก้ไขสภาพจิตใจผู้กระทำผิด ด้วยเทคนิควิธีการและกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นระบบเพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายสามารถดำรงชีพร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุขต่อไป ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 1.08)

2.3.4 ด้านความเป็นไปได้ผลการประเมินและรับรองมาตรการปฏิบัติภาพรวม เห็นว่าเป็นไปได้มาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 1.03) ลำดับแรกได้แก่ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.74) ลำดับต่อมาคือการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และจัดทำป้ายหรือบอร์ดที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญๆ ให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูล ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.91) และลำดับสุดท้ายได้แก่ การติดตามผลการแก้ไขปัญหามาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังคู่พิพาทและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่รับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 1.05)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลทั้งเครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุทธธรรมชุมชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน 3) เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืนทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามข้อมูลจากประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน

ตอนที่ 2 ผลศึกษาแนวคิด วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชนและการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจากศูนย์ยุทธธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ ที่มีผลการดำเนินการที่ดีเยี่ยมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสียกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในระดับปานกลาง มีความพึงพอใจบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนตามบทบาทด้านต่าง ๆ ระดับปานกลาง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมองปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในระดับมาก และมองผลสำเร็จของบทบาทหน้าที่ในการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติระดับมาก ในส่วนของการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการ

น่านโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพื่อหาค่าอำนาจการพยากรณ์ของตัวแปรดังกล่าวที่มีต่อผลสำเร็จของการน่านโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการน่านโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

2.แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศของศูนย์ยุทธธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อ ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ได้ผลการศึกษาดังนี้ 1)โครงสร้างองค์กร (Structure) เป็นลักษณะการจัดองค์กรอย่างไม่เป็นทางการ 2)บุคลากร (Staff) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนจะต้องผ่านการอบรมจากกระทรวงยุติธรรม 3)ระบบการทำงาน (System) มีระบบการทำงานแบบดาวกระจาย ไม่รวมศูนย์ 4)รูปแบบการบริหารจัดการ (Style) เน้นความประนีประนอมและการมีส่วนร่วม 5)ทักษะการทำงาน (Skill) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนได้อาศัยประสบการณ์จากการเป็นผู้นำในชุมชน ทำให้มีทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่น 6)กลยุทธ์การทำงาน (Strategy) เน้นความเป็นธรรม วางตัวเป็นกลาง 7)ค่านิยมร่วมในการทำงาน (Shared Value) คือการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข 8)การเปลี่ยนความคิดกระบวนทัศน์กระแสนี้เลือก“ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) โดยใช้แนวคิดในสมัยโบราณที่เรียกว่า “โจรห้าเส้น” 9)มีการสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็ง 10) มุ่งเน้นความเป็นธรรมเสริมสร้างความศรัทธา 11)มีการบูรณาการงานยุติธรรมกับวัฒนธรรมชุมชน 12)มีการเรียนรู้จากเรื่องจริงของชุมชน 13)มีการให้ความสำคัญกับความสงบและความสุขของชุมชนเป็นลำดับแรก 14)มีการร้อยรัดความสัมพันธ์ของสมาชิกเข้าด้วยกันโดยผ่านตัวเชื่อมความสัมพันธ์ คือ คน ความรู้ กิจกรรม และข้อตกลงร่วมกัน เป็นการปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ในส่วนของการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อนนโยบายยุทธธรรมชุมชนพบว่า มีปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้ 1)การสร้างความเข้าใจกับแนวคิดยุทธธรรมชุมชน 2)การสร้างกลไกของชุมชนโดยประชาชน 3)การให้ความสำคัญและสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการงานยุติธรรม 4)การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานและการสร้างรูปแบบ (Model) ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม 5)การปรับวิถีคิดและทัศนคติทางสังคมของไทยให้มองเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ 6)การปรับปรุงงานยุติธรรมชุมชนด้านนโยบาย เพื่อให้เป็นที่พึงของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง 7)การปรับกระบวนการทำงานเชิงรุก 8)การมีกฎหมายรองรับยุติธรรมชุมชนให้มีความเป็นสถาบันที่เป็นรูปธรรม 9)การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของงานด้านยุติธรรม

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้ 1. นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ 2. นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน 3. นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน 4. นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าวแจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย 5. นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุทธธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมและการให้โอกาส แก่ไข ฟันฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด 6. นโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบจากการวิจัย มีประเด็นที่สำคัญสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้
สภาพการณ์ของยุทธธรรมชุมชนมุ่งเน้นแนวคิดการมีส่วนร่วม

สภาพการณ์ของยุทธธรรมชุมชนมุ่งเน้นแนวคิดการมีส่วนร่วม พบว่า แนวคิดเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน เป็นแนวคิดที่เป็นการเปิดพื้นที่และสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและเปิดโอกาสให้ประชาชน แก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง มีการระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งเป็นระบบกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยมีหน่วยงานภาครัฐทั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและหน่วยราชการอื่นๆ ได้กำหนดคนนโยบายเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการสร้างกฎกติกาภายในชุมชนและจากการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า การมีส่วนร่วมกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$ S.D = 1.07) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การขาดปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยสนับสนุนในการมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงควรมีการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ความรู้ให้สังคมรู้จักและรับรู้เกี่ยวกับยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ การประชาสัมพันธ์อาจเป็นการบอกเล่าตัวอย่างความสำเร็จ (success stories) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการ โดยนำเสนอผ่านสิ่งพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์ในรูปแบบที่น่าสนใจโดยไม่ใช้ในลักษณะของวิชาการจนเกินไป เพื่อดึงดูดความสนใจของสังคมให้รับรู้ถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนใช้ศักยภาพและความสามารถของชุมชนที่มีอยู่ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมคดีกลางและเสริมสร้างความสมานฉันท์ ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ(2549) ที่ได้ศึกษาโครงการวิจัยยุทธธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนการอำนวยความสะดวกยุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า ระบบยุทธธรรมที่ขาดการหยั่งลึกถึงรากฐานชุมชนจะทำให้การควบคุมอาชญากรรมทุกรูปแบบกระทำได้อย่าง การที่ระบบยุทธธรรมไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน หรือชุมชนเข้าถึงระบบยุทธธรรมได้ยากนั้น เนื่องจากความสัมพันธ์ที่แยกกระบวนการยุทธธรรมออกจากประชาสังคม โดยประชาสังคมมีหน้าที่สนองรับสิ่งที่กระบวนการยุทธธรรมให้มาเท่านั้น ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมน้อยลงหรือไม่มีเลย จึงผลกระทบในการรักษาความสงบและปลอดภัยไปให้เจ้าหน้าที่ คดีความบางประเภทเป็นเรื่องที่สามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้ในชุมชน กลับไม่มีใครจัดการเพราะไม่ได้รับมอบหมาย และเข้าใจว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน การผลกระทบไปให้กระบวนการยุทธธรรมเป็นผู้ดำเนินการชี้ขาด เสียเงินทอง เสียเวลาทั้งของรัฐและประชาชนเป็นจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือเจ้าหน้าที่ต้องรับภาระหนักทั้ง ๆ ที่จำนวนและความสามารถจำกัด การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมิได้ผลสมความต้องการทั้งของประชาชนและของเจ้าหน้าที่เอง “ยุทธธรรมชุมชน” มีลักษณะสำคัญคือเป็นกลไกเชิงระบบและโครงสร้าง มีหน้าที่ในการรักษาคุณภาพด้านยุทธธรรมของชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานในกระบวนการยุทธธรรมซึ่งปรากฏในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกรวมทั้งจัดการกับอาชญากรรมและการกระทำผิดที่มีลักษณะของการป้องกัน ควบคุม จัดระเบียบชุมชน ให้ความรู้ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ประสานงานหรือยุติความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท โดยรูปแบบต่างๆ ของกระบวนการยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ตลอดจนเยียวยาสมานฉันท์ความรุนแรงอันเกิดจากอาชญากรรมและรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน เป้าหมายของยุทธธรรมชุมชนมี 2 ระดับ คือ ระดับประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรม หมายถึง ผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายเฉพาะ โดยพิจารณาที่ประชาชนในชุมชนในด้าน 1) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่ออยู่ในชุมชน รวมถึงความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมของประชาชนชนกลุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม 2) ความรู้สึกเข้าถึง/ได้รับความยุติธรรม และ 3) ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมยุทธธรรมชุมชน อันเป็นความรู้สึกพึงพอใจเฉพาะบุคคล ระดับชุมชน พิจารณาจากชุมชนในด้านมีศักยภาพและความสมานฉันท์โดยพิจารณาจากชุมชนว่ามีความสามารถในการพัฒนาระบบยุทธธรรมชุมชน โดยสามารถระดมพลและใช้ทรัพยากรมาบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีขีดความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาของตนเองได้เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ “ความสมานฉันท์ของชุมชน” กรมคุมประพฤติ (2549) กล่าวถึงความเป็นมาของยุทธธรรมชุมชนว่า กระบวนทัศน์ใหม่ยุทธธรรมชุมชนที่ออกแบบการปฏิบัติงานใหม่ โดยมีเป้าหมายในระดับชุมชน เพื่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน กระแสของกระบวนทัศน์นี้

ทำให้หน่วยงานต่างๆในระบบยุติธรรมทางอาญาหันมาให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้น เช่น การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน ตำรวจชุมชน ทนายชุมชน อัยการชุมชน ศาลชุมชน และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์การที่กระบวนการยุติธรรมได้ส่งเสริมการทำงานเชิงรุกโดยการเข้าไปป้องกันความขัดแย้งและอาชญากรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนา โดยให้คนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อชุมชนร่วมกัน เพื่อจะได้เรียนรู้ที่จะควบคุมสังคมแบบไม่เป็นทางการด้วยการคอยดูแลความเรียบร้อยของชุมชนร่วมกัน เป็นการทักทอสัมพันธภาพระหว่างคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อการเสริมศักยภาพและพลังของชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

ความพึงพอใจการดำเนินงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนของประชาชนจะเสริมสร้างศักยภาพและพลังของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

ประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความพึงพอใจการดำเนินงานหรือการให้บริการในด้านต่าง ๆ ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรกคือมีความพึงพอใจด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 3.73$, S.D = 0.95) ลำดับที่สองคือมีความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.59$, S.D = 0.94) และลำดับสุดท้ายคือมีความพึงพอใจด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 3.50$, S.D = 0.91) การที่ประชาชนผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะศูนย์ยุติธรรมชุมชนเน้นปฏิบัติการในพื้นที่และเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของชุมชนเป็นลำดับแรก ตรงกับแนวคิดของกรองทอง วัฒนาภิรมย์ (อ้างถึงใน จุลสารเครือข่ายยุติธรรมชุมชน, 2549) ที่กล่าวว่ายุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นพลังเงียบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำผิด ยุติธรรมชุมชนเป็นการบังคับโทษแบบไม่เป็นทางการ หรือ ไม่มีแบบแผนพิธีการกระทำกันในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและแก้ปัญหาอาชญากรรม การประนอมและระงับข้อพิพาทความขัดแย้ง คู่ครองสิทธิและเสรีภาพ แก่ใจและฟื้นฟูผู้กระทำผิด และรู้จักหน้าที่ของตนเอง วิธีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้นต้องส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกันของชุมชน โดยการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชน ได้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์ ยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยใช้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความนุ่มนวล ใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วม ตรงกับสมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์ (2547) ที่มองว่ายุติธรรมชุมชนเน้นการให้ความสำคัญแก่เพื่อนบ้านที่ระดับรากหญ้า อาณาเขต ของประมวลกฎหมายอาญาถูกผูกโยงไว้กับอำนาจทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือรัฐบาลก็ตามแต่เมื่อมองจากวิถีชีวิตชุมชนแล้วในบางครั้งพบว่าบรรดากฎหมายบ้านเมืองเหล่านี้ปราศจากความหมายและนัยสำคัญต่อชีวิตผู้คนในท้องถิ่น โดยสิ้นเชิงอย่างไรก็ตามสำหรับวิถีชีวิต

ผู้คนที่เป็นชาวเมืองแล้วบรรดากฎหมายเหล่านี้มีความสำคัญเมื่อเกิดอาชญากรรมและการฝ่าฝืนระเบียบสังคมที่ต้องทำการควบคุมสังคมให้เข้ารูปเข้ารอยสำหรับสังคมส่วนรวมสภาพการเช่นนี้แสดงให้เห็นมิติใหม่ในการกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกโดยการใช้ “สถานะ” (space) เป็นตัวกำหนดแทนการกำหนดขอบเขตการอำนวยความสะดวกโดยความเป็นเมืองประเทศหรือรัฐเช่นเดิมตั้งนั้นองค์ประกอบประการแรกของแนวคิดยุทธธรรมชุมชนบนฐานคตินี้คือเพิกถอนกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการยุทธธรรมออกจากการผูกติดไว้กับสถานที่ตั้งและประยุกต์กิจกรรมการอำนวยความสะดวกแบบอิสระที่เหมาะสมกับวิถีชุมชนแต่ละแห่งแทนและสอดคล้องกับศิวีวรรณ กมลสุขสถิตและคณะ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชน ของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีเจตคติต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชน อยู่ในระดับมาก และประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชนไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการยุทธธรรมชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีเจตคติต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชนไม่แตกต่างกัน และสำหรับประชาชนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติต่อกระบวนการยุทธธรรมชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยด้านการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมองปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D = 1.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก คือปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D = 1.27) ลำดับที่สองคือปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.73$, S.D = 1.39) และลำดับสุดท้ายคือปัจจัยด้านทรัพยากร ($\bar{X} = 3.15$, S.D = 1.37) ซึ่งพบว่า คณะกรรมการประจำศูนย์เครือข่ายยุทธธรรมชุมชนมีความสนใจและมีความพร้อมในการดำเนินงาน เช่นศูนย์ยุทธธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานศูนย์ คือ อดีตผู้ใหญ่บ้านที่ชาวบ้านเคารพรัก การที่ได้อดีตผู้นำท้องถิ่นมาเป็นประธานศูนย์ทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการติดต่อประสานงาน ซึ่งเน้น “ใจ” มีการกำหนดเป้าหมาย การปฏิบัติงาน ร่วมกันรับผิดชอบและให้การช่วยเหลือดูแลให้คำแนะนำ และแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ

และเสรีภาพ หรือให้คำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มีการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน ดังนั้น ภาวะผู้นำที่เอาใจใส่ช่วยเหลือดูแล เป็นผู้กว้างขวาง เป็นที่รู้จักและรู้จักคนจำนวนมาก เป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เคารพกฎ กติกาในการทำงาน ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความรัก ความสามัคคี อดทน ตรวจสอบได้ มีการทำงานแบบร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ จึงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สามารถประนีประนอมทำให้ความขัดแย้งยุติและความสัมพันธ์ของกลุ่มยังคงดีต่อกันได้ สอดคล้องกับสมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์(2551) ได้กล่าวถึงการทำงานยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมและสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจะต้องทำงานร่วมกันตามหลักการของยุติธรรมชุมชนที่ประชาชนชุมชนจะทำงานให้กับภาครัฐหรือร่วมทำงานกับภาครัฐนั้นจักต้องมีความพร้อมซึ่งมีทั้งความพร้อมท่วๆไปกับความผูกพันมุ่งมั่น องค์ประกอบข้อหนึ่งของความพร้อมคือความศรัทธาและความไว้วางใจที่ชุมชนมีต่อภาครัฐ การสร้างความศรัทธาและความไว้วางใจต้องการการการถักทอความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนผ่านทางการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับวิสวาจิ จิตอารีย์ (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จังหวัดกำแพงเพชรพบว่า การปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตามความคิดเห็นของเครือข่าย โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านลักษณะของงานด้านการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความสำเร็จของงานอยู่ในระดับมาก ปัจจัยสนับสนุนที่น่าจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านประกอบด้วย ด้านความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านสวัสดิการ ด้านการอบรมให้ความรู้และการสนับสนุนในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้การที่ปัจจัยด้านความสำเร็จของงานส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร อาจเนื่องมาจากเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีความคิดเห็นว่าการทำงาน ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างประสบความสำเร็จ สามารถแก้และป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ถือเป็นความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานเพื่อสังคม ชุมชนของตนเอง เป็นการช่วยป้องกันและลดปัญหาอาชญากรรม ข้อพิพาท ความขัดแย้ง ซึ่งส่งผลโดยตรงกับชุมชน

ปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลการกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ พบว่าปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม และปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของ

การนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนมีความรู้และมีความเข้าใจในการเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านกฎหมาย, การอำนวยความสะดวกยุทธธรรม, การควบคุมป้องกันอาชญากรรมในชุมชน, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน, การแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชน, การชดใช้ค่าเสียหายและการแก้ไขฟื้นฟูปัญหาในชุมชนระหว่างกัน กรรมการเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน เข้าใจระบบแนวคิดและงานยุทธธรรมชุมชนในลักษณะจิตปัญญา คือมีเป้าประสงค์หลักในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน คือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชนทุกคนต้องรู้กฎหมายเบื้องต้น รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความน่าเชื่อถือ โปร่งใสให้ความเป็นธรรมและขยัน ควรได้รับการฝึกอบรมให้ได้รับความรู้เพื่อให้บริการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานมีเจตคติที่ดีให้ความสำคัญกับผลการไกล่เกลี่ย คือความขัดแย้งถูกยุติคลี่คลาย โดยการฟังพาดพิงกัน เห็นอกเห็นใจกัน บนฐานของคนบ้านเดียวกัน ความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้อง บุญคุณที่เคยช่วยเหลือกันที่ผ่านมา และการอยู่ร่วมกันในชุมชนต่อไปสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคู่กรณีก่อนจะดำเนินการไกล่เกลี่ยสมาชิกเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนมีความเข้าใจและยอมรับในกฎกติกาของเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน รับผิดชอบ มีการติดตามงานและร่วมแก้ไขปัญหาในทิศทางเดียวกัน จึงเกิดเป็นผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปกรณ์ ปรียากร(2547)ที่กล่าวไว้ว่าความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่วข้องถึงกันนอกจากตัวนโยบายที่ดีแล้ว ศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานก็มีความสำคัญควรมีทักษะความรู้ความสามารถพร้อมจริยธรรมคุณธรรม และมีแนววิธีการปฏิบัติที่ดีเหมาะสมภายใต้กรอบเวลาและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ภายในองค์กรก็ต้องมีความสอดคล้องร่วมกัน ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์ขององค์กร (strategy) โครงสร้างองค์กร (structure) ระบบการปฏิบัติงาน (system) บุคลากร (staff) ทักษะความรู้ความสามารถ (skill) รูปแบบการบริหารจัดการ (style) และค่านิยมร่วม (shared values) ซึ่งการวิเคราะห์องค์กรจะทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กรได้เป็นอย่างดีนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบจากการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วยซึ่งเป็นการวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวทั้งผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) สอดคล้องกับยศวินต์ บริบูรณ์ธนาและคณะ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลของกระบวนการยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด โดยได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย พบว่าการเตรียมความพร้อมและการติดตามผลเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความสำเร็จของกระบวนการยุทธธรรมสมานฉันท์ การเตรียมความพร้อม มีความสำคัญในการชี้แจงให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเกิดความคาดหวังเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของความยุทธธรรม

เชิงสมานฉันท์ จากงานวิจัยเรื่องนี้พบว่าผู้เสียหายบางคนคาดหวังเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหาย และเมื่อไม่ได้รับหรืออาจได้รับไม่ตรงตามที่ต้องการ หรือผู้กระทำผิดจ่ายเงินล่าช้า ก็ทำให้เกิดความไม่พอใจได้ และอาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าตอนก่อนเข้าร่วม เนื่องจากความผิดหวังที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นการเตรียมความพร้อมผู้เสียหายและผู้กระทำผิดให้มีความรู้สึกและอารมณ์ที่ไม่รุนแรง ยังมีส่วนให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดำเนินไปได้ด้วยดี และทำให้ไม่ต้องเสียเวลาจัดประชุมหลายครั้ง ซึ่งจะทำให้เป็นภาระต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิดในการมาพบกันการติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลง ก็มีความสำคัญเท่าเทียมกัน เนื่องจากข้อตกลงจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังไม่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย การติดตามผลจึงยังจำเป็น ในการช่วยให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงมากขึ้น และหากมีข้อขัดข้องจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผู้ที่ติดตามผลจะเป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างสองฝ่ายได้ เช่น หากผู้กระทำผิดจ่ายเงินล่าช้ากว่ากำหนด อาจเพราะมีเงินไม่พอ ในช่วงนั้นและหากแจ้งให้ผู้เสียหายเข้าใจก็จะช่วยไม่ให้เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อกัน นอกจากนั้น การแจ้งผลการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบ เป็นสิ่งที่ผู้เสียหายต้องการ แต่ยังไม่มีความหมายงานใดดำเนินการให้ หากในช่วงติดตามผล มีการแจ้งผลคดีให้ผู้เสียหายทราบก็จะทำให้ผู้เสียหายพอใจมากขึ้น การติดตามอาจดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติ หรืออาสาสมัครคุมประพฤติ หรือเครือข่ายยุติธรรมชุมชน หรือยุติธรรมจังหวัดก็ได้

แนวปฏิบัติที่ดีของศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้มีการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนลงสู่การปฏิบัติด้วยการบูรณาการบนพื้นฐานแนวคิด 7s model

แนวปฏิบัติที่ดีของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนลงสู่การปฏิบัติ กรณีศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาพบว่าการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในชุมชน มีแนวทางการปฏิบัติที่ดี ดังนี้ 1) โครงสร้างองค์กร (Structure) เป็นลักษณะการจัดองค์กรแบบหลวมๆอย่างไม่เป็นทางการ 2) คณะกรรมการประจำศูนย์เครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นหุ้นส่วนร่วมกับรัฐ 3) ระบบการทำงาน (System) มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว ซึ่งมีการทำงานในรูปแบบดาวกระจาย ไม่รวมศูนย์ 4) เครือข่ายยุติธรรมชุมชนโพรงมะเดื่อมีลักษณะหรือสไตล์ (Style) ของความเป็นผู้ประนีประนอมและเอาใจใส่ต่อรายละเอียดของปัญหาที่พิพาท โดยการสร้างคุณภาพของความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) และความยุติธรรมทางกฎหมาย (Legal justice) (หลักนิติธรรมและหลักเมตตาธรรม) 5) ผู้ปฏิบัติมีการใช้ทักษะการปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชนในด้านความรู้ การเจรจาไกล่เกลี่ย การระงับข้อพิพาท การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูล และการแก้ปัญหา 6) มีกลยุทธ์การทำงานและเน้นความเป็นธรรม 7) การดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ มีการสร้างค่านิยมร่วมในการทำงาน 8) การเปลี่ยนความคิด

กระบวนการทัศน์กระแสทางเลือก“ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) โดยใช้แนวคิดในสมัยโบราณที่เรียกว่า “โจรห้าเส้น” 9) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับชุมชน 10) เน้นความเป็นธรรม เสริมสร้างความศรัทธา 11) การบูรณาการงานยุติธรรมกับวัฒนธรรมชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา 12) การเรียนรู้จากเรื่องจริงของชุมชน 13) การให้ความสำคัญกับความสงบและความสุขของชุมชนเป็นลำดับ และ 14) มีการร้อยรัดความสัมพันธ์ของสมาชิกเข้าด้วยกัน โดยผ่านตัวเชื่อมความสัมพันธ์ คือ คน ความรู้ กิจกรรม และข้อตกลงร่วมกันอันมาจากเงื่อนไขทางอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ทั้งนี้แนวทางการปฏิบัติที่ดีดังกล่าวข้างต้น อาจสืบเนื่องมาจากนโยบายการเปิดพื้นที่ของชุมชนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ(2549) ได้ศึกษาโครงการวิจัยยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่า การนำยุติธรรมชุมชนมาใช้กับสังคมไทยเป็นการเสริมสร้างการทำงานแบบบูรณาการในระบบยุติธรรมที่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้นมาช้านาน คือ 1) บูรณาการภารกิจหลักของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเข้าด้วยกันทั้งภารกิจป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน และการนำภาคประชาสังคมมาช่วยเยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม 2) บูรณาการกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ “เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง” ของกระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการโดยกรมต่าง ๆ ได้แก่ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) และกลุ่มงานภารกิจของกระทรวงยุติธรรม ฯลฯ เข้าด้วยกันได้อย่างแนบเนียนโดยมีชุมชนเป็นตัวตั้ง 3) ยุติธรรมชุมชนอันมีลักษณะเป็น “ภารกิจเชิงรุกแบบบูรณาการ” ดังกล่าวจะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่ายทำงานร่วมกันในลักษณะ “สหวิชาชีพ” ทั้งนักกฎหมาย พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และ 4) ยุติธรรมชุมชนอันเป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคตที่สังคมไทยจำเป็นต้องออกแบบระบบ กลไก วิธีการเพื่อชี้แนะโน้มทิศทาง รวมทั้งดำเนินโครงการทดลองนำร่องเพื่อให้ได้โครงการต้นแบบที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนนำไปขยายผลนั้น จะสามารถออกแบบระบบได้อย่างเหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุดเมื่อมีการบูรณาการบรรดานักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ทั้งด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ด้านชุมชน ด้านพัฒนาระบบ ด้านเทคนิคการไกล่เกลี่ย และด้านการประเมินผลประการที่เจ็ดยุติธรรมชุมชนช่วยทำให้ความคิดความเชื่อที่ว่าปัจจุบันคนไทยเติบโตขึ้นและมีพลังศักยภาพที่จะดูแลชุมชนของตนเองได้ในด้านงานยุติธรรมนั้นได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นไปได้จริง เพราะการดำเนินกิจกรรมในยุติธรรมชุมชนมีลักษณะที่ชุมชน

ต้องช่วยกันคิดเอง วางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรม แสวงหาทรัพยากรชุมชนในการช่วยเหลือ และ รับผิดชอบต่อความสำเร็จแห่งการปลอดภัยจากอาชญากรรมร่วมกันในสังคมที่สงบสุขสมานฉันท์ โดยมีตัวอย่าง รูปธรรมของกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จ ในหลายชุมชน และสอดคล้องกับปกรณัม ปรีชากร (2547) ได้กล่าวไว้ตามแนวคิด 7s model โดยมีแนวคิดหลักการพื้นฐานว่าประสิทธิภาพขององค์กร หรือหน่วยงานจะเกิดจากความสัมพันธ์ภายในองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ ด้วย ปัจจัยต่าง ๆ 7 ประการที่มีความสอดคล้องกันองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย กลยุทธ์ขององค์กร (strategy) โครงสร้าง องค์กร (structure) ระบบการปฏิบัติงาน (system) บุคลากร (staff) ทักษะความรู้ความสามารถ (skill) รูปแบบการบริหารจัดการ (style) และค่านิยมร่วม (shared values) ปัจจัยทั้งเจ็ดประการนี้จะมี ความสัมพันธ์และสอดคล้อง

ยุทธธรรมชุมชน เป็นกลไกทางสังคมในการดึงประชาชนร่วมกันพัฒนาและเสริมสร้างความ สมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการวิเคราะห์สภาพการณ์และสภาพแวดล้อมของยุทธธรรมชุมชน พบข้อเสนอแนะ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชน ไปสู่การปฏิบัติ จากการศึกษาได้ค้นพบข้อเสนอแนะดังนี้ 1) การสร้างความเข้าใจกับแนวคิด ยุทธธรรมชุมชน ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้ความร่วมมือกัน ทำงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายยุทธธรรมชุมชนต่อไป 2) การสร้างกลไกของชุมชนโดยประชาชนใน ชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานยุทธธรรมและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้คิดเล็ก ๆ น้อย สามารถยุติที่ศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ไม่ต้องนำข้อพิพาทเข้าสู่ศาล ศาลหลักก็จะทำ หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ไปที่มีความซับซ้อน 3) การให้ความสำคัญและสร้างความรู้ความ เข้าใจในกระบวนการงานยุทธธรรมชุมชน ควรมีการสร้างความรู้ในเรื่องกระบวนการยุทธธรรม ทางเลือก ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งตลอดจนป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ด้วยวิธีการประนีประนอมในรูปแบบไม่เป็นทางการแต่มีความสำเร็จสูง เป็นทางเลือกที่ไม่มุ่งเน้น การลงโทษผู้กระทำผิดแต่จะมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้กลับคืนคิดเพื่อให้คู่กรณีพิพาทกัน รวมถึงผู้สนับสนุนหรือผู้เกี่ยวข้องได้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในชุมชน 4) การปรับปรุงประสิทธิภาพ ในการทำงานและการสร้างรูปแบบ (Model) ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม 5) การปรับวิธีคิดและ ปทัสถานทางสังคมของไทยให้มองเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ 6) การปรับปรุงงาน ยุทธธรรมชุมชนด้านนโยบาย โดยในส่วนของนโยบายนั้นควรกำหนดองค์กรหลักที่รับผิดชอบ ดูแลงานของยุทธธรรมชุมชนที่ชัดเจน มีการกำหนดองค์กรสนับสนุนขอบเขตภารกิจ อำนวยหน้าที่ ชัดเจน 7) การปรับกระบวนการทำงานเชิงรุกให้เป็นที่พักของคนในชุมชนที่มีการใกล้เคียงที่แท้จริงตาม หลักการต่างๆที่เป็นแบบมืออาชีพ 8) การมีกฎหมายรองรับยุทธธรรมชุมชนให้มีความเป็นสถาบันที่

เป็นรูปธรรมกำหนดกรอบภารกิจที่ชัดเจน จะทำให้เกิดความพร้อมต่อการดำเนินงานและเป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็นที่พึงของชุมชนได้อย่างแท้จริง 9) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของงานด้านยุติธรรมชุมชน ต้องสร้างความตระหนักและการรับรู้ในการทำงานเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายปลายทางที่เป็นยุติธรรมทางเลือกที่เข้าถึงง่ายและทั่วถึงอย่างเสมอภาค ทั้งนี้ข้อเสนอแนะดังกล่าว สอดคล้องกับกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2550) ที่กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชนเป็นการดึงเอาประชาชนและชุมชนมาร่วมเป็นเจ้าของกระบวนการยุติธรรม ช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรชุมชนจึงจะอยู่กันอย่างมีความสุขทั้งในแง่ของการป้องกันอาชญากรรมแก้ปัญหาความขัดแย้ง เข้าถึงข้อมูลทางกฎหมาย การประนีประนอมไปจนกระทั่งถึงการกำหนดกฎกติกาขึ้นภายในชุมชนที่ผ่านความเห็นชอบและยอมรับในท้องถิ่น สอดคล้องกับกฎหมายและเชื่อมต่อกับภาครัฐได้ และมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ คือ เป็นการดำเนินงานในระดับชุมชน โดยเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชน หรือระหว่างชุมชนกับรัฐในรูปแบบ "หุ้นส่วน" เป็นการเปิดพื้นที่ และโอกาสในการที่ประชาชนและชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความยุติธรรมและความเป็นธรรม รวมถึงความสงบเรียบร้อยในชุมชนร่วมกับภาครัฐเป็นการทำงานที่อาจเป็นมาตรการเชิงรุก เพื่อสร้างสันติสุขให้ชุมชน และป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆ หรือเป็นกิจกรรมที่ต่างหาก หรือผสมผสานกับกระบวนการยุติธรรมหลักมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย โดยมีพื้นฐานจากการสร้างความเป็นธรรม ทางสังคม มากกว่าความยุติธรรมและความเป็นธรรมทางกฎหมาย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Proposed Policy) เพื่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของชุมชนเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ที่ผ่านการวิจัยจากประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประกอบไปด้วย 6 ข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1. **ข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่ 1 ส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย โดยการออกกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนของชุมชนด้วยตนเองสอดคล้องกับพริยารักษ์ รุกขชาติกุล(2552) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ผล**

การศึกษาพบว่าสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเห็นว่าหากภายในชุมชนจะเกิดความสงบสุขคนในชุมชนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและการเป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนต้องเป็นผู้ที่ปรารถนาจะช่วยเหลืองานส่วนรวมอย่างแท้จริงควรมีการส่งเสริมการปฏิบัติงานโดยต้องมีการดำเนินการเผยแพร่งานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และแนะนำสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอำเภอเมืองเชียงใหม่ให้ประชาชนได้รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ให้มากกว่าเดิมอีกทั้งสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเชียงใหม่ควรมีการจัดอบรมความรู้ด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานให้แก่สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมน่าสนใจ หรือมีการจำลองสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดทักษะเมื่อนำไปปฏิบัติงานอีกทั้งควรเสริมหนุนปัจจัยเชิงบวก นอกจากนั้นควรมีมาตรการทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติเพื่อคุ้มครองสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ที่อาจได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน รวมทั้งครอบครัว อันเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และข้อสำคัญควรมีการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีอื่น เช่น กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในพื้นที่ กลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและเป็นการเผยแพร่แนวคิดเครือข่ายยุติธรรมชุมชนให้กว้างขวางออกไปสู่ส่วนต่างๆของสังคมต่อไป

2. ข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่ 2 ส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชนกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน 2) สร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความรักและความผูกพันของสมาชิกในชุมชน ให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันนั้นเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ทุกคนล้วนปรารถนาให้บ้านหรือชุมชนมีความสุข สอดคล้องกับสุพินดา ธีระวราพิชญ์ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสภาพการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยในปัจจุบัน มักมุ่งเน้นไปที่การฝึกอบรมสัมมนา แต่ผู้ไกล่เกลี่ยกลับมีความต้องการเพิ่มเติมที่จะเรียนรู้การทำงานเป็นทีมที่เป็นรูปธรรม และหากต้องการพัฒนาการไกล่เกลี่ยในอนาคตเห็นควรจัดกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้การทำงานเป็นทีมขึ้น เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันของการทำงานเป็นทีม จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เป็นจริงจากการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชน ทำให้ได้เรียนรู้จัดการจัดการความรู้ การแสวงหาความรู้ การวิเคราะห์และแบ่งปันความรู้ ผ่านลักษณะเฉพาะของบุคคลได้แก่ ภาวะผู้นำ การสื่อสารที่ดี ความรอบรู้ของคน การเปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นทำให้คิด

เป็นระบบ และก่อให้เกิดคุณประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชนได้อย่างน้อย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการรวมตัวและขั้นตอนการส่งเสริมซึ่งกันและกัน

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 3 ส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) การสร้างความรับรู้ในกระบวนการทศน์ของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนโดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม 2) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชนร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย เพื่อทำงานคู่ขนานกับภาครัฐในการดำเนินการกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชนสอดคล้องกับรังสิต โลไทยสงค์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมชุมชน: กระบวนทัศน์และกระบวนการเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรมผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยยุคดั้งเดิมปกครองโดยกษัตริย์ราชานักปราชญ์ ก่อนการปฏิรูประบบกฎหมาย ในพื้นที่ของอำนาจรัฐใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นกฎหมายแม่บท ส่วนพื้นที่ห่างไกลคงใช้กฎหมายท้องถิ่น และจารีตประเพณีดั้งเดิม ภายหลังการปฏิรูป ไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของยุโรป ดังนั้น ปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมไทยจึงมาจากแนวคิดเชิงปรัชญาหลายกระแส ระหว่างปรัชญากฎหมายธรรมชาติของไทย ที่ส่งผ่านนิติประเพณีซับซ้อนด้วยปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตย ก่อตัวขึ้นเป็นหลักนิติรัฐของไทย โดยรัฐมีอำนาจจำกัด ด้วยการยินยอมของผู้อยู่ใต้การปกครอง ทั้งที่ไม่สามารถเข้าถึงการเมืองการปกครองได้ วัฒนธรรมดังกล่าวทำให้อำนาจของประชาชน ถูกดึงออกมาจัดการโดยรัฐ จากปรัชญาพื้นฐานดังกล่าวทำให้ฐานคิดของกระบวนการยุติธรรมไทย อยู่ในกรอบของกระบวนทัศน์ทางกฎหมาย โดยแรกเริ่มเน้นไปที่การควบคุมอาชญากรรม เคลื่อนย้ายมาสู่การคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน 2) รูปแบบและแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน 2.1) ภายใต้ปรัชญาพื้นฐาน กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นกระแสที่แสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทเพื่อลดคดีสู่ศาล ซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นทางเลือกเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ในเบื้องหลังเป็นการครอบงำเชิงอุดมการณ์ที่ช่วงชิงพื้นที่ความคิดของประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับตามแนวคิดของกรัมซี ภายใต้ความรู้กฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมีรากฐานการยกย่องอำนาจรัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นการซ่อนเร้นอำนาจและจัดสรรในทัศนะของเสรีนิยมที่แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์อำนาจนิยม ปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความผิดพลาดเชิงกลไกบางอย่างย่อมแก้ไขด้วยการปรับปรุงไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบ ความคิดดังกล่าวละเลยโครงสร้างอำนาจ ปัญหาแท้จริงจึงยังคงอยู่ต่อไป

2.2) กระบวนการยุติธรรมชุมชนที่ไม่เรียงมีรูปแบบไม่เป็นทางการ ความเป็นปีกแผ่นของชุมชนเกิดขึ้นด้วยกระบวนการวางแผนแม่บทชุมชนโดยไม่พึ่งพาอำนาจรัฐ ดังนั้น เมื่อสังเคราะห์รูปแบบของรัฐ ไม่เรียง แนวคิดพหุนิยมทางกฎหมาย แนวคิดวัฒนธรรมเป็นฐานยุติธรรมชุมชน แนวคิดกฎหมายคือทรัพยากร บูรณาการเข้ากับแนวคิดกระบวนการประชาธิปไตยแล้วพบว่ารูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมควรเกิดขึ้นด้วยการจัดการตนเอง การเสริมพลังจากอำนาจรัฐนั้นจำเป็นแต่ยังไม่เพียงพอ ต้องมีกระบวนการที่เหมาะสม คือ กระบวนการประชาธิปไตยเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเป็นปีกแผ่นจึงจะเป็นเงื่อนไขเพียงพอให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน และ 3) กลไกการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนพบว่า ชุมชนบ้านกาศ มีกลไกการจัดการตนเองด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ คือ จารีตประเพณี กฎหมู่บ้าน ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นคือ โครงการลดเหล้างานศพ การจัดการความขัดแย้ง การร่วมจับกุม ผู้ลักลอบตัดไม้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากรอบความรู้ของกระบวนการยุติธรรม คือ อนุธิปไตยชุมชน กฎหมายชาวบ้าน กระบวนการวางแผนแม่บทชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการตนเองของไม่เรียง ภายใต้การมองความจริงว่าเป็นสัมพัทธ์ ความจริงของกระบวนการยุติธรรมชุมชนควรเป็นความจริงที่ชุมชนสร้างขึ้นด้วยตนเอง

4. ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 4 ส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย

1) ให้ความสำคัญและสร้างความรับรู้ถึงกลไกชุมชนให้คนในชุมชนได้เกิดความตระหนักและสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน 2) ปรับวิธีคิดและปทัสถานทางสังคม(Norm) ให้มองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สังคมหรือชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างสงบสุขสอดคล้องกับบอพินธ์ สุวัฒน์ประ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมโดยยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษาบ้านแม่ยางล้าน อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขปัจจัยที่ชุมชนแม่ยางล้าน นำจารีตประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรม โดยคนในชุมชน รวมทั้งรูปแบบและกระบวนการจัดการการทำงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และผลการจัดการ คือ ความพึงพอใจและความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชุมชน การนำจารีตประเพณีมาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง เกิดจากวัฒนธรรมความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) ของคนปกากะญอ ที่เชื่อว่าถ้าประพฤติดีจะได้รับ ความคุ้มครอง ถ้าทำผิดจะถูกลงโทษ ความเชื่อนั้นได้ถูกปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมและได้นำความเชื่อนั้นมาจัดการความสัมพันธ์ไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ให้เข้าสู่สมดุล เพื่อให้ชุมชนสงบสุข ถ้ามีการล่วงละเมิดในสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นเป็นการผิดกฎของสิ่งเหนือธรรมชาติ จะต้องประกอบพิธีกรรมขอมาโดยผู้นำประเพณี (ฮีโป) ชุมชนได้ใช้ความเชื่อที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนไม่ให้มีการล่วงละเมิดต่อกันตลอดมา ต่อมาชุมชนขาดผู้นำประเพณีและมีคนภายนอกบุกรุกเข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และทำลายความคิดความเชื่อที่รัฐบาลมีนโยบายยกเลิกสัมปทานป่าไม้และต้องการให้ชุมชนลงไปอยู่บนพื้นราบ วัฒนธรรมความเชื่อไม่สามารถควบคุมและจัดการความขัดแย้งนั้นได้ ต่อมาได้มีการปรับประยุกต์โดยนำความเชื่อมาจัดทำเป็นกฎและแนวทางของชุมชนเพื่อใช้ควบคุมและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและความสะดวกเรียบร้อยของชุมชน รวมทั้งคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบอย่างเป็นทางการ เพื่อให้คนภายนอกและหน่วยงานรัฐบาลยอมรับและได้ใช้จัดการความขัดแย้งมาจนถึงปัจจุบันกระบวนการจัดการความขัดแย้งดำเนินการในชุมชนในรูปกรรมการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รูปแบบไม่เป็นทางการด้วยการล้อมวงสนทนาในบรรยากาศที่เป็นมิตร ไม่มีใจท้อใจเลย ไม่มีการใช้อำนาจ ใช้ความเชื่อ ภาษาและวัฒนธรรมชุมชน ระยะเวลาในการจัดการความขัดแย้งประมาณ 2-10 การบังคับโทษตามกฎหมายของสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) โดยการประกอบพิธีกรรมและกฎของชุมชนโดยการชดใช้ค่าเสียหายหรือการขอมา การฝ่าฝืนไม่ทำตามกฎของผีเจ้านายชุมชนจะไม่ให้ร่วมพิธีกรรมหรือขับออกจากชุมชน และถ้าไม่ตกลงทำตามกฎของชุมชนจะถูกดำเนินการตามกฎหมายผลการจัดการผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้องทุกกรณีศึกษารวมทั้งคนชุมชนมีความพึงพอใจและเห็นว่ากระบวนการจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมมีความเป็นธรรม เข้าถึงง่าย ไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่าย รวมทั้งรู้สึกสบายใจและมั่นคงปลอดภัย ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชนเป็นการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการความยุติธรรมและอยากให้มีการถ่ายทอดและปลูกฝังผู้คนรุ่นใหม่ต่อไป

5. ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 5 ส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก่ไขพื้นที่ฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย คือการบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนกับงานยุติธรรมชุมชนในการเจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหาข้อพิพาทในชุมชนระมัดระวังและตระหนักถึงการใส่ใจต่อความรู้สึกและความต้องการของแต่ละฝ่าย โดยอาศัยหลักความเห็นอกเห็นใจกัน ประคองทุกคนเป็นเครือญาติที่พร้อมจะให้อภัยซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนปรนให้แก่กัน เพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหามากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ สอดคล้องกับบุญญาภรณ์ อินทรบุตร(2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการระงับข้อพิพาททางอาญาโดยชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยชุมชนตามแนวคิด “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” และ “ยุติธรรมชุมชน” เพื่อให้ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาการจัดการคดีใน

กระบวนการยุติธรรมอย่างยั่งยืนเป็นระบบที่มุ่งสร้างความสมานฉันท์ให้กับทุกฝ่ายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงควรนำการระงับข้อพิพาททางอาญาโดยชุมชนมาใช้ตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ผลลัพธ์สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำรูปแบบของคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน (community reparative boards) เข้ามาจัดการบริหารดูแลชุมชนของตนและมีบทบาทในการจัดการข้อพิพาททางอาญาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเชื่อมโยงกับกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ โดยการร่วมมือของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นเครื่องมือในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล แล้วจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อมิให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนในการจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ โดยนำรูปแบบของประเทศฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นตัวอย่างให้เห็นภาพว่าได้มีการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นการศึกษารูปแบบของต่างประเทศก็เป็นเพียงตัวอย่างในการกำหนดกรอบเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนของไทย โดยภาครัฐทุกหน่วยงานจำเป็นต้องปรับกระบวนการที่นำไปในทางเดียวกันเพื่อแสวงหาคำแนะนำมาใช้ในรูปแบบที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับจุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ (2549) ได้ศึกษาโครงการวิจัยยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนการอำนวยความยุติธรรม ผลการศึกษพบว่า “ยุติธรรมชุมชน” มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นกลไกเชิงระบบและโครงสร้าง มีหน้าที่ในการรักษาคุณภาพด้านยุติธรรมของชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งปรากฏในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรม รวมทั้งจัดการกับอาชญากรรมและการกระทำผิดที่มีลักษณะของการป้องกัน ควบคุม จัดระเบียบชุมชน ให้ความรู้ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ประสานงานหรือยุติความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท โดยรูปแบบต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนเยียวยาสมานฉันท์ความรุนแรงอันเกิดจากอาชญากรรมและรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน เป้าหมายของยุติธรรมชุมชนมี 2 ระดับ คือ ระดับประชาชน รู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรม หมายถึง ผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายเฉพาะ โดยพิจารณาที่ประชาชนในชุมชนในด้าน 1) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่ออยู่ในชุมชน รวมถึงความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมของประชาชนชนกลุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม 2) ความรู้สึกเข้าถึง/ได้รับความยุติธรรม การนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของยุติธรรมชุมชนนั้น มิติความหมายเชิงคุณค่าสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่ออาชญากรรมอันตราย และความเสียหายที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดขึ้น นั่นคือ กระบวนการเชิง

สमानันท์ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีที่ใช้หยุดวัฒนธรรม “ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน” และสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของสังคม คือ “วัฒนธรรมการแสดงความรับผิดชอบ” ทั้งในรูปของการกล่าวคำขอโทษ การชดใช้เยียวยาความเสียหาย และการทำงานบริการสังคมที่เป็นรูปธรรมเมื่อมีการกระทำผิดพลาดล่วงล้ำกันเกิดขึ้นในสังคมประการที่สาม ยุติธรรมชุมชนเป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างกระบวนการยุติธรรมหลักกับประชาชนในชุมชนในปัจจุบัน โดยกิจกรรมของยุติธรรมชุมชนทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในระบบงานยุติธรรมและประชาชนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการติดต่อประสานงานและการระดมทรัพยากรชุมชนในงานยุติธรรมทั้งแก่ชุมชนและรัฐไปพร้อม ๆ กัน

6. ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 6 ส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน แผนกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) มีการควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และใช้ผลประเมินการปฏิบัติงานมาวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีตามบริบทของชุมชน 2) มีการส่งเสริมด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนและเห็นคุณค่าของประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในการดำเนินงาน สอดคล้องกับจุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ (2549) ยุติธรรมชุมชนอันเป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคตที่สังคมไทยจำเป็นต้องออกแบบระบบ กลไก วิธีการเพื่อชี้แนวโน้มทิศทาง รวมทั้งดำเนินโครงการทดลองนำร่องเพื่อให้ได้โครงการต้นแบบที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนนำไปขยายผลนั้น จะสามารถออกแบบระบบได้อย่างเหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุดเมื่อมีการบูรณาการบรรดานักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ทั้งด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ด้านชุมชน ด้านพัฒนาระบบด้านเทคนิค การใกล้ชิด และด้านการประเมินผลยุติธรรมชุมชนช่วยทำให้ความคิดความเชื่อที่ว่าปัจจุบันคนไทยเติบโตขึ้นและมีพลังศักยภาพที่จะดูแลชุมชนของตนเองได้ในด้านงานยุติธรรมนั้นได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นไปได้จริง เพราะการดำเนินกิจกรรมในยุติธรรมชุมชนมีลักษณะที่ชุมชนต้องช่วยกันคิดเอง วางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรม แสวงหาทรัพยากรชุมชนในการช่วยเหลือและรับผลสำเร็จแห่งการปลอดภัยจากอาชญากรรมร่วมกันในสังคมที่สงบสุขสमानันท์ โดยมีตัวอย่างรูปธรรมของกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จ ในหลายชุมชน เป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคต ดังนั้น การดำเนินโครงการใด ๆ เกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน จึงเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายยุติธรรมเชิงรุกที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากการสร้างรากฐานระบบยุติธรรมแห่งอนาคตเพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่นับวันแต่จะทำให้รัฐเล็กลงด้วยการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นทิศทางที่เหมาะสมและทันสมัยอย่างยิ่ง คือการเตรียมความพร้อมของ

ประชาชนในชุมชนทุกด้านให้ดูแลกันเอง ลดการพึ่งพิงรัฐรวมทั้งเรื่องของการอำนวยความสะดวกด้วยและสอดคล้องกับยศศักดิ์ โกโศยกานนท์(2557) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมไทย ผลการศึกษา พบว่า การสร้างกระบวนการยุติธรรมชุมชนนั้น สามารถนำไปปรับใช้ทางปฏิบัติได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือภายหลังเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วก็ตาม ดังนั้น การพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมไทยนั้น ควรมีทิศทางการพัฒนาระบบงานยุติธรรมแห่งอนาคต ทั้งในเชิงยุทธศาสตร์ โดยการแถลงนโยบายต่อรัฐและกำหนดเป็นแผนนโยบายแม่บทแห่งชาติ ส่วนในเชิงกลยุทธ์ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม ยาเสพติดและลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม จึงควรมีการยกย่องพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชนนั้น ควรมีสาระสำคัญแห่งบทบัญญัติทางกฎหมาย เกี่ยวกับการจัดตั้งสภาหรือสมัชชายุติธรรมชุมชน โดยกระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าภาพดำเนินการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนและขยายเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อรองรับกระบวนการยุติธรรมชุมชนให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัยการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ปัจจุบันยุติธรรมชุมชนขาดความเป็นสถาบันที่ชัดเจน ในอดีตที่ผ่านมาจึงเป็นช่วงของการทดลองใช้นโยบาย หน่วยงานยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆก็ขาดความเป็นผู้นำอย่างจริงจัง ดังนั้นการที่จะพัฒนางานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน จึงควรมีการสร้างความเข้าใจกับแนวคิด ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลให้กับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยเหลือและให้บริการแก่ประชาชนก่อให้เกิดความเป็นธรรม แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

2. จากผลการวิจัย พบว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการดำเนินงานแต่ยังไม่มีทิศทางที่ชัดเจน จึงควรมีข้อปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริงให้เป็นที่พึงใจให้กับคนในชุมชนและท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพื่อสร้าง รูปแบบ (Model) หรือแนวทาง ที่จะนำมาใช้ให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม และควรมีพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาในการ

ดำเนินงานและขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชนในแต่ละภารกิจ เพื่อกระตุ้นการทำงาน โดยการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ชัดเจน

3. จากผลการวิจัย พบว่าคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรมีลักษณะของโครงสร้างหลวมๆ เพื่อเอื้อให้เป็นผู้นำตามธรรมชาติ อาสาสมัคร ผู้นำทางศาสนา และบุคคลอื่นๆ หรือนิติบุคคล สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดในฐานะที่ปรึกษา หรือเป็นคณะกรรมการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการดำเนินงานตามภารกิจได้อย่างครอบคลุมและเป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน

4. จากผลการวิจัย พบว่ายุติธรรมชุมชนควรเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยในส่วนของนโยบายนั้น ควรมีการกำหนดองค์กรหลักที่จะเป็นเจ้าภาพของงานยุติธรรมชุมชน กำหนดองค์กรสนับสนุน ขอบเขตภารกิจ อำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน มีทิศทาง การพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนแห่งอนาคตด้วยการยกย่องพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน ควรมีสาระสำคัญแห่งบทบัญญัติทางกฎหมาย เกี่ยวกับการจัดตั้งสภาหรือสมัชชายุติธรรมชุมชน

5. จากผลการวิจัย พบว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรเป็นองค์กรภาคชุมชนทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย ดังนั้นควรมีการเผยแพร่หรือให้ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนผ่านช่องทางสื่อสารในชุมชน มีการใกล้ชิดที่แท้จริงตามหลักการต่างๆที่เป็นแบบมืออาชีพ ควรมีการจัดกิจกรรมด้วยการให้ความรู้หรือการอบรม ถ่ายทอดความรู้เทคนิคใกล้ชิดประนอนมข้อพิพาท ความรู้เกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมาย

6. จากผลการวิจัย พบว่าการมีส่วนร่วมของชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่งผลต่อการพัฒนายุติธรรมชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นควรมีการให้ความสำคัญกับคน โดยการสร้างแนวความคิดการรักและหวงแหนชุมชนของตนเอง ก่อให้เกิดชุดความคิดเดียวกันในเรื่องสันติวิธีและความสมานฉันท์

7. จากผลการวิจัยการข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนา นโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ ประกอบด้วย ข้อเสนอเชิงนโยบาย 6 ประเด็น 10 กลยุทธ์ และ 15 มาตรการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งทางกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ควรร่วมมือปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ และปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อพัฒนางานยุติธรรมชุมชนให้มีความชัดเจนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) รูปแบบเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนอย่างยั่งยืน สำหรับผู้นำ ผู้บริหารองค์กรยุติธรรมในระดับต่างๆ
2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน โดยให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน วัด โรงเรียน และชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างแท้จริง
3. ควรมีการศึกษาคณาจารย์และแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพราะงานวิจัยยุติธรรมชุมชนที่เป็นบริบทของไทยที่สนับสนุนมีน้อย ดังนั้นควรศึกษาคณาจารย์คนอื่นๆ เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายยุติธรรมชุมชนให้มีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายมากขึ้น
4. ควรมีการศึกษาคณาจารย์ที่สามารถทำน่ายภาพความสำเร็จของการปฏิบัติงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนอย่างยั่งยืน
5. ควรมีการศึกษาคณาจารย์ประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2549). **ระบบมาตรฐานงานชุมชน Best Practices: ประสบการณ์การเรียนรู้จากชุมชน**. กรุงเทพฯ: บริษัทพีทีเอส เพรส จำกัด.
- กรรณิการ์ ชมดี. (2524). “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงยุติธรรม. กรมคุมประพฤติ. กลุ่มพัฒนางานคุมประพฤติ. (2551). “เส้นทางสู่ยุติธรรมชุมชนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม.” รายงานผลการวิจัย โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกิจการยุติธรรม.
- กระทรวงยุติธรรม. กรมราชทัณฑ์. (2555). **สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ**. เข้าถึงเมื่อ 1 เมษายน เข้าถึงได้จาก <http://www.correct.go.th/newcorrectweb/index.php/home?lang=th>
- กล้า ทองขาว. (2534). “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ: กรณีศึกษานโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2548). **การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ: แนวคิด ทฤษฎี และแนวการดำเนินงาน**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กันยรัตน์ โหละสุต. (2549). **วิธีการวิเคราะห์การเทียบเคียงสมรรถนะวารสารการประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ขอนแก่น: วารสารประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กวี รัชชชน. (2541). **การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์เอกสารทางวิชาการคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด.” ใน **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย**, 102-132. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547). “ระบบยุติธรรมแห่งอนาคต.” บทความนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2547 เรื่อง **เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย (Looking Back and Gazing Forward: 20 Years of Economic and Social Development)** จัดโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซีทีเจียมเทียนจังหวัดชลบุรี, 27-28 พฤศจิกายน.

- กิตติ กิตติศัพท์. (2546). “การศึกษาความเที่ยงตรง-ความเชื่อมั่นของแบบสำรวจ The Vocational Interest Experience and Skill Assessment (VIESA) และการศึกษาความสอดคล้องระหว่างสาขาวิชาที่ศึกษาและความสนใจในอาชีพ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โกวิท พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.
- กำธร กำประเสริฐ. (ม.ป.ป.). ประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยมและคณะ. (2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2540: ปัญหาอุปสรรคและทางออก. กรุงเทพฯ: ชรรคคาเพรส.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). “โครงการวิจัยยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม.” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, สุทธิ สุขยิ่ง และมูฮัมหมัดรอฟีอิมูซอ. (2550). ยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จุมพล หนีพานิช. (2549). การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ฉันทนา วิริยเวชกุล. (2548 - 2549). “Benchmarking: การเปรียบเทียบความสามารถอย่างเป็นระบบ.” วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม 5, 1 (ตุลาคม-มีนาคม): 110-112.
- ฉลาด จันทรสมบัติ. (2550). “การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร. (2532). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน (หน่วยที่ 8), 25-32. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณัฐพงษ์ สุวรรณพาณิชย์. (2550). “การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน: ศึกษากรณีสำนักงานอัยการสูงสุด.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ณภัทร กตเวทีเสถียร. (2547). “การระงับข้อพิพาททางอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ตรีรัตน์ บุรพาวัลย์. (2549). “การศึกษาเรื่องการเทียบเคียงระบบการจ่ายผลิตภัณฑ์ยางมะตอยทางถนนเพื่อให้เกิดระบบการทำงานที่ดีที่สุด.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- ถนอม สุขสง่าเจริญ. (2526). “บทบาทของกรมการศึกษาต่อการพัฒนาโรงเรียนประชาบาลเขตจังหวัดสกลนคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2551). คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภากการพิมพ์.
- ธีรยุทธ วัฒนาสุภโชค. (2545). คัมภีร์ 100 กลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.
- นพพร โพธิ์รังสิยากร. (2550). “เครือข่ายยุติธรรมสมานฉันท์.” ถอดความการบรรยายในเวทีประชาเสวนาเครือข่ายยุติธรรมสมานฉันท์ ณ โรงแรมแกรนด์รอยัลพลาซ่าจังหวัดฉะเชิงเทรา, 19 มกราคม.
- นพรุจ สักดิ์ศิริ. (2550). “การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธี จิตสว่าง. (2543). “Restorative Justice: กระบวนการยุติธรรมแนวใหม่เพื่อและชุมชนมีส่วนร่วม.” จุลสารพัฒนศึกษา 2, 10 (ตุลาคม):15-20.
- นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ. (2550). ผลดีของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. (2551). “รายงานการวิจัยผลดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา จังหวัดราชบุรี.” ทู่นวิจัยสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: 598 Print.

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญกาญจน์ อินทรบุตร. (2550). “การระงับข้อพิพาททางอาญาโดยชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บุญดี บุญญากิจและกมลวรรณ ศิริพานิช. (2545). **Benchmarking: ทางลัดสู่ความเป็นเลิศทาง
ธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- บุญศิลป์ อาษาสนา. (2551). “การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามาตรฐาน
ด้านการบริหารและการจัดการ โรงเรียนบ้านคำแมดตำบลคำแมดกิ่งอำเภอชำสูงจังหวัด
ขอนแก่น โดยใช้กระบวนการเทียบเคียงสมรรถนะมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.” การศึกษา
ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทาลัย
มหาสารคาม.
- เบญจพร แก้วมีศรี. (2545). “การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร
วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2547). **การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เสมาธรรม.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2547). **นโยบายและการวางแผน: หลักการและทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ 8.
กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2536). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม.”
วารสารสังคม 1 (ฉบับพิเศษ): 70-80.
- ประวิทย์ เลขะวณิช. (2534). **ทัศนคติของตำรวจต่อปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการนำนโยบายชุมชน
และมวลชนสัมพันธ์ ไปปฏิบัติในเขตสถานีตำรวจนครบาลบางกอกใหญ่**. กรุงเทพฯ:
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2549). **การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้: ปัญหาและ
แนวทางแก้ไข (ฉบับสมบูรณ์)**. จุฬารัตน์เอื้ออำนาจ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ
อิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ.

- พรชัย ขันดี, ชัชชัย ปิตะนิละบุตร และอศวิณวัฒนวิบูลย์. (2543). **ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา**. กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คเน็ทจำกัด.
- พริยาภรณ์ รุกขชาติกุล. (2552). “ปัจจัยที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชญ โหระกุล. (2547). “สิทธิของผู้เสียหายกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพ็ญพันธ์ เพชรสร. (2546). “การเทียบเคียงระดับความสามารถในการจัดการห้องสมุดบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์มข.” วารสารบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มข. 21, 3: 88-93.
- แพตเตอร์สัน, เจมส์จี. (2547). **Benchmarking การเทียบเคียง = Benchmarking Basics. James G. Patterson.** แปลและเรียบเรียงโดย วุฒิพงษ์ศกาศุโรดม. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531). “การมีส่วนร่วมของประชาชน.” วารสารพัฒนาชุมชน 5, 1 (กุมภาพันธ์): 71-77.
- ยศวินต์ บริบูรณ์ธนา และพรประภา แก้วกล้า. (2553). **ประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์. (2557). “ยุติธรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชากฎหมายมหาชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2536). **การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสิต โลไทยสงค์. (2552). “กระบวนการยุติธรรมชุมชน: กระบวนทัศน์และกระบวนการเสริมสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาบริหารศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- รัชนี ศรีทาเกิด. (2552). “การศึกษารูปแบบการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมเพื่อสร้างการยอมรับนวัตกรรมยุติธรรมชุมชนของกรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเดช จันทสร. (2533). การนำนโยบายไปปฏิบัติ: ปรัชญาและการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2548). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2551). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, 105.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- วิสวาจี จิตอารีย์. (2555). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ศุภลักษณ์ เศษระพานิช. (2544). “การนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ ในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ศิริวรรณ กมลสุขสถิต และปราชญ์ ปรัชญาพันธ์. (2552). “ความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์.” งานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2533). นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- _____. (2548). นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ ชำรงชัญวงศ์. (2550). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สมพร เฟื่องจันทร์. (2539). นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- सानิตย์ บุญชู. (2527). การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุเมธ ทราษแก้ว. (2536). “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สร้อยตระกูล (ดิทยานนท์) อรรถมานะ. (2543). **สาธาณบริหารศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สวัสดิ์ สุคนธ์รังสี. (2520). “โมเดลการวิจัยกรณีตัวอย่างทางการบริหาร.” **วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์** 15, 5 (กุมภาพันธ์). 11.

สุบรรณ พันธ์วิสาส และ ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์. (2522). **ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อรอนงค์ ธรรมกุล. (2539). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
 อकिन รพีพัฒน์. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณสุข.

อภิญา กังสนารักษ์. (2544). **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิรัตน์ โพธิ์พร้อม. (2550). “ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ.” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อรพินธ์ สุวัฒน์ประ. (2551). “การจัดการความขัดแย้งและอาชญากรรมโดยยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษาบ้านแม่ยางล้านอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อุทัย เลาหวิเชียร. (2544). **รัฐประศาสนศาสตร์: ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

Alexander, E.R. (1985). “From idea to action: Notes for a contingency theory of policy implementation process.” **Administration and Society** 16, 4: 403-426.

Anderson, J.E. (1975). **Public policy-making**. New York: Praeger.

Bardach, E. (1980). **The implementation game: The happen after a bill**. New York: McGraw-Hill.

Bardo, John W., and John J. Hartman. (1982). **Urban Society: A Systemic Introduction**. New York: Peacock.

- Barrett, S., and C. Fudge. (eds.). (1981). **Policy and action: Essays on the implementation of public policy**. New York: Methuen.
- Berman, P., and M. W. Mclaughlin. (1977). "Federal Programs Supporting Education Change:." **Factors Affecting Implementation and Continuation** 22, 4 (April): 99-122.
- Braithwaite, John. (1998). "Restorative Justice." **The Handbook of Crime and Punishment**. Michael Tonry (editor). Oxford: Oxford University Press.
- Charles, Friel, M. ed. (1973). **Washington, DC: United States Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice Good, C.V. Dictionary of education**. New York: McGraw-Hill Book.
- Cheema, G. Shabbir, and Dennis A. Rondinelli. (1983). **Implementation Decentralization Program in Asia: Local Capacity for Rural Development**. Nagoya, Japan: United Nations Center for Regional Development.
- Cohen, J.M., and N.T. Uphoff. (1981). "Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation." Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Donald, Van Meter S., and Carl E. Van Horn. (1975). "The policy implementation process Policy :A framework." **Administration and Society** 6, 4 (February): 463.
- Dunn, W.N. (1994). **Public policy analysis: An introduction**. 2nd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Dye, T.R. (1984). **Understanding public policy**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1984).
- _____. (1998). **Understanding public policy**. 9th ed. Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.
- Edwards, G.C. (1983). **Implementing public policy**. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press.
- Eyestone, R. (1971). **The threads of public policy: A study of policy leadership**. New York: Bobbs-Merrill.
- Fagin, James A. (2005). **Criminal Justice 2005 update East Stroudsburg: University of Pennsylvania**. Pennsylvania: Person Education Inc.
- Friedrich, C.J. (1963). **Man and his government**. New York: McGraw-Hill.

- Greenwood, W.T. (1965). **Management and Organizational Behavior Theories : An Interdisciplinary Approach**. Ohio : South-Western Publishing Co.
- Haimann, T., and Scott, W.G. (1974). **Management in the Modern Organization**. 2nd ed. Boston: Houghton Mifflin Co.
- Hambleton, R. (1983). "Planning system and policy implementation." **Journal of Public Policy** 3, 4: 379-418.
- Ingram, Hellen M., and Dean E. Mann Eds. (1980). **Why Policy Success or Fail**. Beverly Hills, California: Sage Publication Inc.
- Jacop, C.E. (1966). **Policy and Bureaucracy**. Princeton, N.J.: D. Van Nostrand.
- Karp, D. and T. Clear. (2000). "Community Justice: A Conceptual Framework." **Criminal Justice** 2000 24, 2: 22.
- Kast, F.E., and J.E. Rosenzweig. (1985). **Organization and Management : A System and Contingency Approach**. New York: McGraw-Hill.
- Kelly, Anthony. (2001). **Benchmarking for school improvement: a practical guide for comparing and achieving effectiveness**. New York: Rutledge Flamer.
- Kerrs, Donna H. (1976). "The Logic of Policy and Successful Policy." **Policy Science** 7, 25 (January): 13-19.
- Kylepowys, Hyte. (2009). **Integrating Ethics and Epistemology: A Normative Framework for the Inclusion of Indigenous Communities in Technical Decision-Making**. New York: Stony Brook University.
- Lasswell, H.D., and A. Kaplan. (1970). **Power and society**. New Haven, C.T.: Yale University Press.
- Longman, C. (1981). **Longman dictionary of contemporary English**. England: Clay.
- Margaret, Austin L. (1988). **Evaluation of a Criminal Justice Career Program Implemented Within a Community College, for the Degree of Doctor of Education, Nova Southeastern University 2008** Steiner .EliZabeth. Ideology. Sydney: NSW.
- Mazmanian, D.A., and P.A. Sabatier. (1989). **Implementation and public policy: With a new postscript**. Latham, MD: University Press of America.

- Melissa Leanne Roberts.(2010).“Evaluating Evaluation: An Investigation Into The Purpose and Practice of Evaluation in Restorative Justice Based Programs.” Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts, Simon Fraser University.
- Nakamura, R.T., and F. Smallwood. (1980).**The politics of policy implementation**. New York: St. Martin’s Press.
- Oakland, John S. (1999). **Statistical process control**. Oxford, [England]; Boston: Butterworth-Heinemann.
- Pressman, J.L., and A.B. Wildavsky. (1973). **Implementation**. 2nd ed. San Francisco: University of California Press.
- Quade, E.S. (1982). **Analysis for public decisions**. 2nd ed. New York: Elsevier Science.
- Sabatier, P.A., and D.A. Mazmanian. (1980).“The Implementation of Public Policy: A Framework of Analysis.” **Policy Studies Journal** 8, 45 : 542.
- Theresa Berry, B.S.W. (2007). “Experiences with the Intermittent Community Work Program.” A Thesis Submitted to the School of Graduate Studies In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Social Work McMaster University.
- Tucker, Sue. (1996). **Benchmarking: a guide for educators**. Thousand Oaks, Calif.: Corwin Press.
- Van Meter, D., and Van Horn, C. (1975). “The policy implementation process: A conceptual framework.” **Administration and Society** 6, 4 : 178.
- Walter Williams. (1979). “Implementation Analysis and Assessment.” **Policy Analysis** 3, 45: 18.
- Willer, D. (1976). **Scientific sociology theory and method**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Zachary Dutton. (2010).**Restorative Justice Doesn’t Work? In an effort to re-conceptualize punishment and to reevaluate restorative justice from the perspective of culture and ritual**. New York: Haverford College.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

รายชื่อผู้ประเมินแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธพงษ์ ติลากิจไพศาล	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2.อาจารย์ ดร.ยุวี ผลพันธิน	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3.อาจารย์ ดร.สรัญญา จันทร์ชูสกุล	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4.อาจารย์ ดร.รัชนิกา สายอุบล	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
5.อาจารย์ ดร.พิทักษ์ ปักษานนท์	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

1. ปรธาณศูนยัฎฐธรรมชุมชนทึมผลการดำเนินงานทึเป็นเลืศ (Best Practice)		
ชั้	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
นายสงัด สมบูรณ์วงศ์	ปรธาณศูนยัฎฐธรรมชุมชน โพรงมะเดื่อ	21 มีนาคม 2558

2. นักวิชาการ		
ชั้	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1. รองศาสตราจารย์ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	9 กรกฎาคม 2558
2. รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ	คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	20 กรกฎาคม 2558

3. หน่วยงานกระทรวงยุติธรรมผู้กำกับดูแลนโยบายยุติธรรมชุมชน		
ชั้	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1. นายประภาส จำเขียน	ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด สมุทรสงคราม	8 กรกฎาคม 2558
2. นายนนทจิตร เนตรพุกคณะ	ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดสมุทรสงคราม	9 กรกฎาคม 2558
3. นายไกรสร สิงหาราชวรพันธุ์	ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี จังหวัด สมุทรสงคราม	14 กรกฎาคม 2558
4. นางนลินนาถ ไกรนรา	ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและ คุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด สมุทรสาคร	16 กรกฎาคม 2558
5. นางสาวนิรมล สุขวิไล	ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี จังหวัด สมุทรสาคร	16 กรกฎาคม 2558
6. พันจ่าตรีธานี แสงสง่า	ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและ คุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดราชบุรี	22 กรกฎาคม 2558

3.หน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมผู้กำกับดูแลนโยบายยุติธรรมชุมชน (ต่อ)		
ชื่อ	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
7.นายประสาร สว่างแสง	ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดราชบุรี	22 กรกฎาคม 2558
8.นายโยธิน บัวแก้ว	ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เพชรบุรี	19 สิงหาคม 2558
9.นางศรีจันทร์ เฉลิมเกียรติ	ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดเพชรบุรี	25 สิงหาคม 2558
10.นายวีรชัย เพชรรัตน์	ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัดเพชรบุรี	25 สิงหาคม 2558

4.เจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น		
ชื่อ	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1.ว่าที่ร้อยตรี บุญชู ไตรทิพย์พานิชย์	ปลัดอาวุโสอำเภอบางคนที จังหวัด สมุทรสงคราม	3 กรกฎาคม 2558
2.ร้อยตำรวจเอก พิพัฒน์ พุทธิรัตนพิทักษ์	อัยการจังหวัด สำนักงานอัยการคุ้มครอง สิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการ บังคับคดีจังหวัดสมุทรสงคราม	8 กรกฎาคม 2558
3.พันตำรวจเอก ทวี พรหมมาลี	ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรเมือง สมุทรสงคราม	10 กรกฎาคม 2558

รายชื่อผู้ประเมินแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กลุ่มที่ 1 ผู้กำกับดูแลนโยบาย

- 1.นางพาณี วัลย์ใจ
ผู้อำนวยการสำนักงานยุติธรรมจังหวัดสมุทรสาคร
- 2.นายนพรุจ ตันมงคล
ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนครปฐม
- 3.นายประภาส จำเขียน
ผู้อำนวยการสำนักงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสมุทรสงคราม
- 4.นายนิรันดร พิษยพานิชย์
ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดราชบุรี
- 5.นายเกษม ฐวพานิชยานันท์
ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ

- 1.รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริธรรมหิรัญ
อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน
ประธานสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทร์ พลอยแหวน
อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 4.ดร.วุฒิพล วุฒิวรพงศ์
อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- 5.ดร.สรชัย ศรีนิศานต์สกุล
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กลุ่มที่ 3 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบาย

1. นายณรงค์ศักดิ์ เพิ่มสุข

ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนบางยาง อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร

2. นายวินัย คงนะภา

(รักษาการแทน)ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ้านซ้อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

3. นายทองสุข ศรีภูมิ

ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนกระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

4. นายสะอาด พึ่งนิม

ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนปลายโพรงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

5. นายอนันต์ คงรักษา

ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนบางจะเกร็ง อ.เมือง

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน
แบบสอบถามผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน

แบบสอบถาม ชุดที่

--	--	--

แบบสอบถาม

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน
(สำหรับประชาชนผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน)

คำชี้แจง

1. ผู้ใช้บริการที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน หมายถึง ประชาชนในชุมชนที่สมัครใจเข้ารับบริการจากศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อระงับข้อพิพาทของคนที่มีอยู่
  2. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน
  3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้
    - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
    - ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจและการใช้บริการศูนย์ยุติธรรมชุมชน
    - ตอนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมกับยุติธรรมชุมชน
    - ตอนที่ 4 ระดับความพึงพอใจในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
    - ตอนที่ 5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
  4. การวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการด้านยุติธรรมชุมชนทั้งในแง่ของผู้ใช้บริการและผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างยั่งยืน
- การวิจัยครั้งนี้จะบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านและขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริงและครบสมบูรณ์ทุกข้อผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

นายศรวิชา กฤตธการ

นักศึกษาระดับปริญญาเอกปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาพัฒนศึกษา ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจงกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ถูกต้องหรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. สถานภาพสมรส

- โสด อยู่ร่วมกันแต่ไม่จดทะเบียนสมรส
 สมรส หม้าย/คู่สมรสเสียชีวิต
 หย่าร้าง/แยกกันอยู่

3. ท่านอายุ

- ต่ำกว่า 20 ปี 20 - 25 ปี 26 - 30 ปี
 31 - 35 ปี 36 - 40 ปี 41 - 45 ปี
 46 - 50 ปี 51 - 55 ปี 56 - 60 ปี
 61 ปีขึ้นไป

4. ท่านประกอบอาชีพ (หลัก)

- ไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา รับราชการ
 รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัว
 เกษตรกรรม ลูกจ้างรัฐ/เอกชน แม่บ้าน
 รับจ้างทั่วไป อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

5. ระดับการศึกษาของท่าน

- ป.1 - ป.4 ประถมศึกษา (ป.6) ม.3
 ม.6/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี
 ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

6. รายได้ต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท   5,001 – 10,000 บาท   10,001 – 20,000 บาท
 20,001 – 30,000 บาท   30,001 – 40,000 บาท   40,001 – 50,000 บาท
 50,001 บาทขึ้นไป

7. ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

- ต่ำกว่า 1 ปี   1 – 3 ปี   4 - 6 ปี
 7 - 10ปี   มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

ตอนที่2 การมีส่วนร่วมกับยุทธธรรมชุมชน

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ยุทธธรรมชุมชน					
2	ท่านได้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ข้อบังคับศูนย์ยุทธธรรมชุมชน					
3	ท่านเคยเข้าร่วมการประชุมที่เกี่ยวข้องกับยุทธธรรมชุมชน					
4	ท่านเคยเข้าไปแสดงความคิดเห็นในการประชุมที่เกี่ยวข้องกับยุทธธรรมชุมชน					
5	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงานยุทธธรรมชุมชน					
6	ท่านมีโอกาสนำเสนอความไม่เป็นธรรมและปัญหาต่างๆในชุมชนต่อคณะกรรมการเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน					
7	ท่านมีโอกาสนำเสนอความต้องการหรือกิจกรรมโครงการที่ชุมชนต้องการแก้ไขหรือพัฒนาชุมชน					
8	ท่านมีส่วนร่วมกับศูนย์ยุทธธรรมชุมชนในการให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในชุมชน					
9	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ยุทธธรรมชุมชน					
10	ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้เห็นในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชน					
11	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ยุทธธรรมชุมชน					

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

3.1 ความพึงพอใจในการดำเนินงานตามบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
บทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ						
1	การให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในเบื้องต้นทางด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ					
2	การส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือ					
3	การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
4	การแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง					
บทบาทในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน						
1	การรับเรื่องข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน					
2	การนำข้อพิพาทหรือความขัดแย้งไปปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน					
3	การให้ความช่วยเหลือดูแลเบื้องต้น					
4	การส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน					
5	การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
6	การแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง					
บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน						
1	การประชุมร่วมกับประชาชนในพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรม					
2	การเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรม					
3	การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมให้ประชาชนทราบ					
4	การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อป้องกันอาชญากรรมในชุมชน					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย						
1	การแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย					
2	การให้คำแนะนำพร้อมความช่วยเหลือในเบื้องต้น					
บทบาทในการให้โอกาส แก้ไข ฟื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด						
1	การกำหนดแนวทางในการแก้ไขและช่วยเหลือผู้กระทำผิด					
2	การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู และช่วยเหลือผู้กระทำผิด					
บทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม						
1	การให้คำแนะนำพร้อมช่วยเหลือในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม					
2	การส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือ					
3	การติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
4	การแจ้งผลการดำเนินการกลับไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง					
บทบาทในการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน						
1	การประชุมจัดเวทีสาธารณะเพื่อขอความเห็นชอบจากประชาชนในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน					
2	การจัดทำข้อบังคับศูนย์ยุติธรรมชุมชน					
3	การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน					
4	การบริหารจัดการและการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน					
บทบาทอื่นๆ						
1	การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสงบเรียบร้อยในชุมชน					
2	การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์					
3	การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชน					

3.2 ความพึงพอใจในการดำเนินงานในด้านต่างๆ

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความพึงพอใจ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ						
1	ขั้นตอนการให้บริการที่กำหนดไว้มีความเหมาะสมและไม่ ยุ่งยาก					
2	การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของการให้บริการมีความ สะดวกและรวดเร็ว					
3	มีแบบฟอร์มที่ง่ายต่อการกรอกข้อมูล					
4	การให้บริการเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นไปตามขั้นตอนที่ กำหนดไว้					
5	ข้อมูลที่ได้รับจากคำแนะนำ เอกสาร ป้ายประกาศ หรืออื่นๆ มี ความชัดเจน ถูกต้องและเข้าใจง่าย					
ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่						
1	เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพและเป็นมิตร					
2	เจ้าหน้าที่ดูแล เอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มใจ					
3	เจ้าหน้าที่กระตือรือร้นและตั้งใจทำงาน					
4	เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามตรงประเด็น					
5	เจ้าหน้าที่มีความสุจริตและโปร่งใสในการปฏิบัติงาน					
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตั้งอยู่ในบริเวณที่เหมาะสม					
2	อุปกรณ์สำนักงานและเครื่องมือที่ใช้ในการให้บริการมีความ เหมาะสม					
3	มีที่นั่งพักสำหรับผู้มาใช้บริการอย่างเพียงพอเพียงพอ					
4	สถานที่ให้บริการสะอาด เป็นระเบียบและปลอดภัย					
5	มีป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกสถานที่ วางใน ตำแหน่งที่เห็นชัดเจน					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม
ผู้วิจัย

แบบสอบถาม ชุดที่

--	--	--

แบบสอบถาม

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชนอย่างยั่งยืน
(สำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน)

คำชี้แจง

1. ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ได้แก่ ประธานศูนย์ยุทธธรรมชุมชน และกรรมการประจำศูนย์ยุทธธรรมชุมชน
2. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธธรรมชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชนอย่างยั่งยืน ของกระทรวงยุติธรรม
3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
  - ตอนที่ 3 ผลสำเร็จของการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ
  - ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ
4. การวิจัยครั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการด้านยุทธธรรมชุมชน ทั้งในแง่ของผู้ให้บริการและผู้ปฏิบัติงาน ในศูนย์ยุทธธรรมชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสามัคคีกันของชุมชนอย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้จะบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านและขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริงและครบสมบูรณ์ทุกข้อผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

นายศรวิชา กฤดาธิการ

นักศึกษาปริญญาเอกปรัชญาคุษฎีบัณฑิตสาขา

พัฒนศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจงกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ถูกต้องหรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. สถานภาพสมรส

- โสด อยู่ร่วมกันแต่ไม่จดทะเบียนสมรส
 สมรส หม้าย/คู่สมรสเสียชีวิต
 หย่าร้าง/แยกกันอยู่

3. ท่านอายุ

- ต่ำกว่า 20 ปี 20 - 25 ปี 26 - 30 ปี
 31 - 35 ปี 36 - 40 ปี 41 - 45 ปี
 46 - 50 ปี 51 - 55 ปี 56 - 60 ปี
 61 ปีขึ้นไป

4. ท่านประกอบอาชีพ

- ไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา รับราชการ
 รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัว
 เกษตรกรรม ลูกจ้างรัฐ/เอกชน แม่บ้าน
 รับจ้างทั่วไป อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

5. ระดับการศึกษาของท่าน

- ป.1 - ป.4 ประถมศึกษา (ป.6) ม.3
 ม.6/ปวช อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี
 ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

6. รายได้ต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001 - 10,000 บาท 10,001 - 20,000 บาท
 20,001 - 30,000 บาท 30,001 - 40,000 บาท 40,001 - 50,000 บาท
 50,001 บาทขึ้นไป

7. ตำแหน่ง/หน้าที่ของท่านในศูนย์ยุติธรรมชุมชน

- ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน
 รองประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชน
 คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ตอนที่ 2 บทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการนำนโยบายยุติธรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ
คำชี้แจงให้เลือกตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง ท่านเห็นด้วยมาก
3 หมายถึง ท่านเห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง ท่านเห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความสำเร็จ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
บทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถให้คำแนะนำทางด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ					
2	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นทางด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ					
3	ประชาชนในชุมชนมีช่องทางในการนำเสนอความไม่เป็นธรรมแก่หน่วยงานภาครัฐ					
บทบาทในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและความขัดแย้งเพื่อลดจำนวนคดีการฟ้องร้องในชั้นศาลได้ตามเป้าหมาย					
2	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้คนในชุมชนมีความปรองดองและเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน					
บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ทราบถึงปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรม					
2	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนมีแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรม					
3	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้อาชญากรรมในชุมชนลดลง					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความสำเร็จ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้มีการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายในชุมชน					
2	ประชาชนในชุมชนได้รับคำแนะนำพร้อมความช่วยเหลือในเบื้องต้นในกรณีที่กระทำความผิด					
บทบาทในการให้โอกาส แก้ไข ฟื้นฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำผิด						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนได้ร่วมกันแนวทางในการแก้ไขและช่วยเหลือผู้กระทำผิด					
2	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนมีกิจกรรมกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู และช่วยเหลือผู้กระทำผิด					
3	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้อัตราการกลับไปกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดลดลง					
บทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยให้คำแนะนำพร้อมช่วยเหลือในเบื้องต้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม					
2	ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมได้รับการชดเชยความเสียหายจากคูรณืออย่างเหมาะสม					
3	ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความสำเร็จ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
บทบาทในการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน						
1	มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในชุมชน					
2	มีคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน					
3	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆที่กำหนดไว้ได้อย่างครบถ้วนและบรรลุเป้าหมาย					
4	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีขั้นตอน ระเบียบ และการดำเนินงานที่ชัดเจน					
บทบาทอื่นๆ						
1	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานๆ					
2	ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่าน					
3	ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของท่านสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน					

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

คำชี้แจง ให้เลือกตอบโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง ท่านเห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง ท่านเห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง ท่านเห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ						
1	ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์สามารถกำหนดทิศทางขององค์กรได้อย่างชัดเจน					
2	ผู้บริหารสามารถกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนได้อย่างชัดเจน					
3	ผู้บริหารสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนได้อย่างชัดเจน					
4	ผู้บริหารมีความสามารถในการประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานนโยบายยุทธธรรมชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย					
5	ผู้บริหารมีทักษะในการสื่อสารและสั่งการเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ					
6	ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและประสานประโยชน์ร่วมกันของหน่วยงาน					
7	ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการพัฒนาเทคนิควิชาการใหม่ๆมาใช้ในการปฏิบัติงาน					
8	ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามค่านิยมหรือวัฒนธรรมขององค์กรที่ด้วางไว้					
9	ผู้บริหารเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต					
10	ผู้บริหารเป็นผู้มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน					
11	ผู้บริหารเป็นผู้มีทักษะในการตัดสินใจ เพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ					
ปัจจัยด้านการจูงใจ						
12	บุคลากรรับรู้คุณค่าและความสำคัญของงานที่ปฏิบัติ					
13	บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายโดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14	บุคลากรมีความภูมิใจต่องานในหน้าที่ตามนโยบาย ยุทธธรรมชุมชน					
15	บุคลากรได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นใน การปฏิบัติงาน					
16	บุคลากรมีโอกาสนำเสนอข้อคิดเห็นในหน้าที่การงานจากการ ดำเนินนโยบายชุมชน					
17	บุคลากรได้รับการยกย่องเมื่อปฏิบัติงานตามนโยบาย ยุทธธรรมชุมชนประสบผลสำเร็จ					
18	บุคลากรมีความภูมิใจต่องานในหน้าที่ตามนโยบายเชิง สมานฉันท์ของบุคลากรกระทรวงยุติธรรม					
19	บุคลากรพึงพอใจต่อผลตอบแทนที่ได้รับจากการปฏิบัติงาน					
ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม						
20	บุคลากรร่วมกันกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานตาม นโยบายยุทธธรรมชุมชน ได้อย่างชัดเจน					
21	บุคลากรในหน่วยงานร่วมกันรับผิดชอบต่อการปฏิบัติ หน้าที่ตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
22	บุคลากรสามารถปฏิบัติงานบรรลุตามแผนที่กำหนดไว้					
23	บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายของ นโยบายยุทธธรรมชุมชน					
24	บุคลากรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทีมงานเพื่อให้ การปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนบรรลุเป้าหมาย					
25	หน่วยงานเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนร่วมกันกำหนด นโยบายและวางแผนการปฏิบัติงาน					
ปัจจัยด้านทรัพยากร						
26	หน่วยงานได้รับจัดสรรงบประมาณตามนโยบายยุทธธรรม ชุมชนจากรัฐอย่างเพียงพอ					
27	หน่วยงานมีวัสดุและอุปกรณ์เพียงพอต่อการดำเนินการตาม นโยบาย					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
28	หน่วยงานมีบุคลากรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
29	หน่วยงานมีบุคลากรเพียงพอต่อการปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
30	หน่วยงานมีการวางแผนเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานตามนโยบาย					
ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กร						
31	หน่วยงานมีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรเป็นไปด้วยความรวดเร็ว					
32	หน่วยงานมีการประชุมบุคลากรเพื่อให้การปฏิบัติงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปอย่างต่อเนื่อง					
33	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประชุมระหว่างหน่วยงานเพื่อประสานงานด้านนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
34	บุคลากรภายในและภายนอกหน่วยงานมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การดำเนินงานตามนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
ปัจจัยด้านการควบคุมประเมินผลและการกระตุ้นส่งเสริม						
35	หน่วยงานมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานทางด้านนโยบายยุทธธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารหรือคณะกรรมการ					
36	ฝ่ายบริหารใช้ผลการประเมินการปฏิบัติงานมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาทางด้านนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
37	บุคลากรได้รับคำแนะนำงานสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถและมีทักษะการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นหลังจากมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน					
38	หน่วยงานมีการกำหนดภารกิจตลอดจนมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติงานตามแผนงานโครงการของนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
39	บุคลากรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมเกิดประโยชน์และคุณค่าต่อการปฏิบัติงาน					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
40	มีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัลแก่บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีทางด้านยุทธธรรมชุมชน					
ปัจจัยด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย						
41	บุคลากรได้รับการพัฒนาด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อนโยบายยุทธธรรมชุมชน					
42	บุคลากรเห็นว่าการนำนโยบายยุทธธรรมชุมชนไปปฏิบัติช่วยให้การเกิดผลดีต่อชุมชน					
43	บุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้นโยบายยุทธธรรมชุมชนบรรลุเป้าหมาย					
44	บุคลากรมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนโยบายยุทธธรรมชุมชน					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัย

ภาคผนวก ค
แบบประเมินข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รายการ	ประโยชน์					ถูกต้อง					เหมาะสม					เป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
<u>1.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชน</u> ให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นกับผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ																				
<u>กลยุทธ์สนับสนุนนโยบาย</u> มีการออกกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงาน																				
<u>มาตรการปฏิบัติ</u> 1.ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเบื้องต้นด้านกฎหมายแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ																				
<u>มาตรการปฏิบัติ</u> 2.มีการส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ศูนย์ฯไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ได้มีการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ต่อไป																				
<u>มาตรการปฏิบัติ</u> 3.มีการติดตามผลการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการแจ้งผลการดำเนินงานกลับไปยังคู่พิพาทและผู้เกี่ยวข้องโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่รับผิดชอบ																				

รายการ	ประโยชน์					ถูกต้อง					เหมาะสม					เป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการลดข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) สร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้เห็นว่าปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นองค์กรภาคสังคมของคนในชุมชน																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 2) สร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความรักและความผูกพันของสมาชิกในชุมชน ให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันนั้นเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องกัน ทุกคนล้วนปรารถนาให้บ้านหรือชุมชนมีความสงบสุข																				
มาตรการปฏิบัติ 1. การให้ความช่วยเหลือดูแลข้อพิพาทในเบื้องต้นโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อค้นหาสาเหตุและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มพิพาทเพื่อนำมาสู่การหาแนวทางบรรเทาเยียวยาความเสียหายและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม																				
มาตรการปฏิบัติ 2. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน																				

รายการ	ประโยชน์					ถูกต้อง					เหมาะสม					เป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) การสร้างความรับรู้ในกระบวนการทัศน์ของยุติธรรมทางเลือก “ยุติธรรมชุมชน” ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความสามัคคีกันของชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 2) การสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคชุมชนในการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในชุมชนร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย เพื่อทำงานคู่ขนานกับภาครัฐในการดำเนินภารกิจต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชน																				
มาตรการปฏิบัติ 1. ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่สำคัญแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและประชาชนในชุมชน																				
มาตรการปฏิบัติ 2. ให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาหรือแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรมและเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและป้องกันอาชญากรรมในชุมชน																				

รายการ	ประโยชน์					ถูกต้อง					เหมาะสม					เป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
4.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ด้านการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมาย																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 1) ให้ความสำคัญและสร้างความรับรู้ถึงกลไกชุมชน ให้คนในชุมชนได้เกิดความตระหนักและสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย 2) ปรับวิธีคิดและปทัสถานทางสังคม(Norm) ให้เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สังคมหรือชุมชนมีความเข้มแข็งโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการตนเองให้ชุมชนได้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข																				
มาตรการปฏิบัติ1.มีการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือการกระทำผิดกฎหมายให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และจัดทำป้ายหรือบอร์ดที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญๆให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบข้อมูล																				
มาตรการปฏิบัติ2.ใช้เทคโนโลยีช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่น ระบบสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต(Web Site) หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์(Application) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเข้าถึงข้อมูล																				

รายการ	ประโยชน์					ถูกต้อง					เหมาะสม					เป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
5.นโยบายส่งเสริมศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และการให้โอกาส แก่ไข ฟันฟู ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย1) การบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนกับงานยุติธรรมชุมชนในการเจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหาคือพิพาทในชุมชน ระมัดระวังและตระหนักถึงการใส่ใจต่อความรู้สึกและความต้องการของแต่ละฝ่าย โดยอาศัยหลักความเห็นอกเห็นใจกัน ประคองตั้งทุกคนเป็นเครือญาติที่พร้อมจะให้อภัยซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนปรนให้แก่กัน เพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหามากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ																				
มาตรการปฏิบัติ1.ให้วัดในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการอบรมศีลธรรม ให้กำลังใจพร้อมให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม และมีการสงเคราะห์และฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้กระทำความผิดให้กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีของชุมชนต่อไป																				
มาตรการปฏิบัติ2.ให้ครอบครัวผู้ได้รับความเสียหาย และครอบครัวผู้กระทำความผิดมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อเป็นการให้กำลังใจพร้อมให้ความช่วยเหลือ ผู้ได้รับความเสียหาย และฟื้นฟูสภาพจิตใจเพื่อผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิดและกลับตัวเป็นพลเมืองดีของชุมชน																				
มาตรการปฏิบัติ3.ให้โรงเรียนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับชุมชน ด้วยเทคนิควิธีการและกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นระบบเพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายสามารถดำรงชีพร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข																				

รายการ	ประโยชน์					ถูกต้อง					เหมาะสม					เป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
6.นโยบายส่งเสริมบทบาทด้านการจัดตั้งและดำเนินการในศูนย์ยุติธรรมชุมชน																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย1) มีการควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และใช้ผลประเมินการปฏิบัติงานมาวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีตามบริบทของชุมชน																				
กลยุทธ์เพื่อสนับสนุนนโยบาย2) มีการส่งเสริมด้านเจตคติของผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายยุติธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนและเห็นคุณค่าของประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในการดำเนินงาน																				
มาตรการปฏิบัติ1. มีการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน และแนะนำส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงานตามกรอบภารกิจหน้าที่																				
มาตรการปฏิบัติ2. มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และมีการประกาศเชิดชูเกียรติหรือให้รางวัลแก่บุคลากรหรือหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่นด้านยุติธรรมชุมชน																				
มาตรการปฏิบัติ 3. มีแผนงานในการพัฒนาผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีความมุ่งมั่นและภาคภูมิใจ ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆเพื่อให้มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน																				

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายศรวิชา กฤดาธิการ
 ที่อยู่ 57/412 ม.5หมู่บ้านสุภาลัยวิลล์ ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมืองสมุทรสาคร
 จังหวัดสมุทรสาคร 74000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2532 สำเร็จปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2540 สำเร็จปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (MBA) มหาวิทยาลัย
 หอการค้าไทย กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2543 สำเร็จประกาศนียบัตรบัณฑิตทางกฎหมายธุรกิจ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2550 สำเร็จปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2550 สำเร็จปริญญาโทการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต
 (MPPM) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) กรุงเทพมหานคร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2533 – 2538 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์สินเชื่อสถาบันการเงิน
 พ.ศ. 2539 – 2543 พนักงานบริษัทเอกชน
 พ.ศ. 2543 – ปัจจุบัน ที่ปรึกษากฎหมายและทนายความ
 พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน